

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI**

**EVLENME AŞAMASINDAKİ GENÇ ÇİFTLERİN AİLE
BİLİNCİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA**

NEFİSE TEKİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
PROF. DR. MEHMET BİREKUL**

KONYA-2024

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Nefise TEKİN		
	Numarası	22810301015		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	EVLENME AŞAMASINDAKİ GENÇ ÇİFTLERİN AİLE BİLİNCİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Nefise TEKİN

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Nefise TEKİN		
	Numarası	22810301015		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Mehmet BİREKUL		
Tezin Adı	EVLENME AŞAMASINDAKİ GENÇ ÇİFTLERİN AİLE BİLİNCİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA			

Sağlıklı evliliklerin sürdürülemediği durumlarda boşanma oranlarının artması, özellikle gençlerin evlilikle ilgili beklentilerini ve evlilikten ne umduklarını incelemeyi gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, araştırmanın temel amacı, ilk kez evlenme aşamasında olan genç çiftlerin aile bağlarına, aile rol modellerine, aile değerlerine, aileye yükledikleri anlama, evlilikle ilgili öngörülerine ve beklentilerine yönelik bir inceleme yaparak aile bilincinin ne olduğunu ortaya koymaktır. Bu çalışmada katılımcıların aileleri incelenmemiş, yalnızca aile ve evlilik bilincine yönelik düşünceleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında, evlenme aşamasında olan ve ilk kez evlenecek genç çiftlerin görüşleri incelenmiştir. Bu bağlamda, çiftlerin nasıl bir evlilik beklentisi içinde oldukları, evlilikle ilgili öngörülerini, aileye yükledikleri anlam, evlilik kriterlerini belirleme biçimleri, evlilik tercihlerinde aile bağlarının ve rol modellerinin etkisi ve aile değerlerinin yapacakları evliliğe yansıtıp yansımayacağı konuları saptanmıştır. Elde edilen bulgular, sosyolojik olarak çeşitli açılardan tartışılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu, Konya ilinde ikamet eden ve ilk kez evlenme aşamasında olan 10 genç çiftten oluşan 20 birey oluşturmuştur. Nitel araştırma metodolojisi kullanılarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu katılımcılara uygulanmış ve elde edilen bulgular bilimsel bir şekilde analiz edilerek sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: aile bilinci, evlilik beklentisi, evlilik öngörüsü, aile değerleri, aile rol modelleri

ABSTRACT

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Nefise TEKİN		
	Student Number	22810301015		
	Department	Sociology		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Mehmet BİREKUL		
Title of the Thesis/Dissertation	A QUALITATIVE STUDY ON THE FAMILY AWARENESS OF YOUNG COUPLES IN THE STAGE OF MARRIAGE			

The increase in divorce rates due to the inability to maintain healthy marriages necessitates examining the expectations and hopes of young people regarding marriage. Therefore, the primary aim of this study is to explore the family ties, family role models, family values, the meanings attributed to family, and the marriage-related predictions and expectations of young couples who are about to marry for the first time, in order to uncover the concept of family awareness. In this study, the participants' families were not examined; only their thoughts on family and marriage awareness were sought. The research focused on the views of young couples who are in the marriage phase for the first time. In this context, the study identified the couples' marriage expectations, marriage-related predictions, meanings attributed to family, criteria for choosing a spouse, the impact of family ties and role models on their marriage preferences, and whether family values would be reflected in their marriage. The findings were discussed from various sociological perspectives. The sample group consisted of 20 individuals (10 young couples) residing in Konya who were in the marriage phase for the first time. A semi-structured interview form, prepared using qualitative research methodology, was applied to the participants, and the obtained findings were analyzed and presented scientifically.

Keywords: family consciousness, marriage expectation, marriage foresight, family values, family role models

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	i
Özet.....	ii
Abstract.....	iii
İçindekiler	iv
Tablolar Listesi	vii
Şekiller Listesi	vii
Kısaltmalar Listesi	viii
Önsöz ve Teşekkür.....	ix
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AİLE VE EVLİLİK ÜZERİNE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sosyolojik Bir Olgu Olarak Aile	5
1.1.1. Gençlerin Aileye Bakışı	9
1.1.2. Aile Bilinci	13
1.1.3. Ailenin İşlevleri.....	18
1.1.4. Ailede Yaşanan Problemler.....	25
1.1.5. Sağlıklı Ailenin Nitelikleri	33
1.1.6. Aile İçi İlişkiler ve Roller.....	38
1.2. Sosyolojik Bir Olgu Olarak Evlilik	42
1.2.1. Evliliğe Yüklenen Anlam	49
1.2.2. Evlilik Öncesi Süreç	51
1.2.2.1. Evlilik biçimleri	53
1.2.2.2. Eş seçimi	58
1.2.3. Evlilik Beklentileri	61
1.2.3.1. Bireysel beklentiler	62
1.2.3.2. Toplumsal beklentiler	67

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1 Araştırmanın Konusu ve Kapsamı	69
2.2. Araştırmanın Amacı	71
2.3. Araştırmanın Önemi	72
2.4. Araştırmanın Deseni	72
2.4.1. Veri Toplama Teknikleri	74
2.4.2. Araştırmanın Hikâyesi	75
2.4.3. Veri Analizi	76
2.4.4. Çalışma Grubu	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Ailenin Anlamı	79
3.1.1 Aile Olmanın Anlamı	81
3.2. Aile Bağları ve Akrabalık İlişkileri	84
3.3. Aile İçi Görevler ve Sorumluluklar	87
3.3.1. Aile Büyüklerinin Rolü ve Onlardan Beklentiler	90
3.4. Aile İçi Sorunlara Tercih Ettikleri Çözüm Mekanizmaları	94
3.5. Evliliğin Anlamı	97
3.6. Evliliğe Karar Verme Süreci ve Eş Seçme Ölçütleri	100
3.6.1. Eğitim Durumunun Evliliğe Etkisi	104
3.6.2. Çalışma Hayatının Evliliğe Etkisi	108
3.6.3. Maddi Durumun Evliliğe Etkisi	113
3.7. Evlilikten ve Eşten Beklentiler	117
3.7.1. Evlilik Öngörüsü	121
3.7.2. Örnek Olarak Anne-Baba	124
3.7.3. Uzun Vadeli İlişki	129
3.7.4. Çocuk Sahibi Olmak	133
3.8. Evlilik İlişisini Zedeleyenler	138

Sonuç ve Öneriler	144
Kaynakça	151
Ek - Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	162

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2. 1. Örnekleme Grubunun Demografik Bilgileri	77
Tablo 3. 1. Ailenin Anlamına İlişkin Tema Tablosu	79
Tablo 3. 2. Aile Olmanın Anlamına İlişkin Tema Tablosu	82
Tablo 3. 3. Aile Bağları ve Akrabalık İlişkilerine İlişkin Tema Tablosu	85
Tablo 3. 4. Aile İçi Görevlere ve Sorumluluklara İlişkin Tema Tablosu	88
Tablo 3. 5. Aile Büyüklerinin Rolüne ve Onlardan Beklentilerine İlişkin Tema Tablosu	91
Tablo 3. 6. Aile İçi Sorunlara Tercih Ettikleri Çözüm Mekanizmalarına İlişkin Tema Tablosu	95
Tablo 3. 7. Evliliğin Anlamına İlişkin Tema Tablosu	97
Tablo 3. 8. Evliliğe Karar Verme Sürecine ve Eş Seçme Ölçütlerine İlişkin Tema Tablosu	101
Tablo 3. 9. Eğitim Durumunun Evliliğe Etkisine İlişkin Tema Tablosu	105
Tablo 3. 10. Çalışma Hayatının Evliliğe Etkisine İlişkin Tema Tablosu	109
Tablo 3. 11. Maddi Durumun Evliliğe Etkisi	114
Tablo 3. 12. Evlilikten ve Eşten Beklentilere İlişkin Tema Tablosu	118
Tablo 3. 13. Evlilik Öngörüsüne İlişkin Tema Tablosu	122
Tablo 3. 14. Anne-Baba Evliliğinden Örnek Alınanlara İlişkin Tema Tablosu	125
Tablo 3. 15. Uzun Vadeli İlişkiye İlişkin Tema Tablosu	129
Tablo 3. 16. Çocuk Sahibi Olmaya İlişkin Tema Tablosu	134
Tablo 3. 17. Evlilik İlişisini Zedeleyenlere İlişkin Tema Tablosu	139

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1. Evlilik süresine göre boşanmaların oranı (TÜİK, 2023).	70
--	----

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
ASAGEM	Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
TAYA	Türkiye Aile Yapısı Araştırması
SEKAM	Sosyal Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi
SERKA	Serhat Kalkınma Ajansı
Ed.	Editör
Çev.	Çeviren
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
vs.	vesaire

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Evlenme Aşamasındaki Genç Çiftlerin Aile Bilinci Üzerine Nitel Bir Araştırma başlıklı bu tezde, farklı temalar doğrultusunda gençlerin aile bilinci incelenmiştir.

Aile bilincine sosyolojik bir perspektiften bakarak alana mütevazı bir katkı sağlama amacıyla gerçekleştirdiğimiz çalışmanın birinci bölümünde, konu ile ilgili literatür taraması yapılarak araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. İkinci bölümde, araştırmanın yöntem ve sürecini kapsayan metodolojik kısım ele alınmıştır. Üçüncü bölümde, araştırma bulguları ve bu bulguların analizi sunulmuştur. Alan araştırmasından elde edilen bulgular, belli temalar altında açıklanmıştır.

Tez sürecim boyunca, bu çalışmamın hazırlanmasında görüş ve destekleriyle bana her zaman yol gösteren kıymetli danışmanım Prof. Dr. Mehmet Birekul'a, jüride bulunan kıymetli hocalarım Doç. Dr. Faruk Karaarslan'a ve Doç. Dr. İslam Can'a tezime sundukları değerli katkılar için teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, eğitim-öğretim hayatım boyunca bana emek veren tüm hocalarıma minnettarım. Araştırmanın tamamlanabilmesi için önemli katkılar sağlayan değerli katılımcılarıma teşekkür ederim.

Çalışma sürecimde yanımda olan ve beni motive eden kıymetli eşime, hayatım boyunca her koşulda sevgi ve desteklerini esirgemeyen, maddi ve manevi her zaman yanımda olan değerli anneme ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın sosyoloji alanında önemli bir boşluğu doldurmasını ve gelecekte yapılacak benzer çalışmalara rehberlik etmesini temenni ediyorum.

Nefise TEKİN

Konya - 2024

GİRİŞ

Aile, bireylerin toplumsal ve psikolojik yaşamlarını şekillendiren ilk sosyal çevre olarak tanımlanmaktadır. Heath (2012), ailenin kültürel değerlerin korunmasında ve bireylerin toplumsal hayata uyum sağlamasında en etkili kurum olduğunu vurgulamaktadır. Siyasetin evlilik yasalarını değiştirebileceğini ve bunun sınırlar, vatandaşlık ve ulusal-kültürel kimlik gibi unsurları etkileyebileceğini ifade etmektedir. Aile kavramı, geniş bir yelpazede ele alınmakta; birlikte yaşama düzenlemelerinden evlilik kurumuna, kadın ve erkek arasındaki güç dinamiklerinden yetişkinler ile çocuklar arasındaki ilişkilere kadar çeşitli olguları içermektedir. Ev içi emeğin paylaşımı, cinsellik, doğum, ebeveynlik, kardeşlik ve akrabalık gibi unsurlar aile tanımının bileşenlerindedir. Aile içi ilişkiler ve yapılar, eşlerin rolleri, bağımlılık, otorite, hizmet tanımları ve ekonomik ilişkiler gibi faktörlerle belirlenmektedir. Bu unsurlar, aile tanımlarının farklı bağlamlarda ele alınarak zenginliğini ve karmaşıklığını ortaya koymaktadır. Celkan (1991), aileyi kan bağı, evlilik ve çocuk gibi ilişkilerle birbirine bağlı bireylerden oluşan bir sosyal yapı olarak tanımlamaktadır. Ailenin, evlilik yoluyla kurulan toplumun en küçük ve temel birimi olduğunu, dolayısıyla toplumun sürekliliğini sağladığını belirtmektedir. Aile kurumu, tarih boyunca varlığını sürdürmüş ve toplumun temel yapı taşı olarak önemini korumuştur. Nesillerin devamı, bu kurumun sağlamlığına bağlıdır ve toplumdaki her değişim ve dönüşüm, aile dinamiğine yansımaktadır. Sağlıklı bir aile, bireylerin biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayarak, özgüven geliştiren ve güçlü karakter oluşturan bir ortam sunmaktadır. Duman'a (2019) göre, aile, bireyin ilk öğretmenidir ve erken yaşlarda edinilen izlenimlerin yaşam boyu kalıcı etkileri vardır. Cüceloğlu'na (2020) göre, sağlıklı bir ailede her bireyin kendini en iyi şekilde geliştirmesi önemlidir ve bu, doğru davranışlarla değerlerin korunmasıyla mümkündür. Sağlıksız ailelerde ise, bireylerin özsaygısı düşüktür ve aralarındaki iletişim belirsiz ve içten değildir; aile kuralları sert ve değişmez, aile ortamı ise samimiyetten uzaktır (Öztürk, 2017).

Aile bilinci, bireylerin aile içindeki rollerine, sorumluluklarına ve ilişkilerine yönelik farkındalıklarını ifade etmektedir. Bu bilinç, aile üyeleri arasındaki sevgi, saygı ve destek duygularını, iletişimi ve etkileşimi kapsamaktadır. Aile bilinci, tarihsel

gelişim ve kültürel farklılıklar gibi faktörlerden etkilenmekte ve ev, bu bilincin oluşumunda merkezi bir role sahiptir. Evin hem fiziksel hem de sembolik anlamı vardır ve aile üyeleri için bir araya gelme noktasıdır. Ailedeki aktörlerin rolleri ve statüleri, aile bilincinin oluşumunda etkilidir; her aktörün rolü, aile yapısının sağlıklı işleyişi için önemlidir. Roller karıştığında, aile bilinci olumsuz etkilenebilmektedir. Aile bilinci, sağlıklı aile ilişkilerinin temelini oluşturmakta ve bireylerin aile içi iletişimde ve problem çözmede daha başarılı olmalarını sağlamaktadır. Bu bilinç, kültürel etkenlerden, çocukluk deneyimlerinden, ebeveynlerin rol modellerinden ve sosyal çevreden büyük ölçüde etkilenmektedir. Genç çiftlerin evlilik öncesi dönemde aile bilincini geliştirmeleri, gelecekteki evlilik yaşamlarının sağlıklı ve mutlu olmasına katkı sağlamaktadır.

Aile bilincinin güçlendirilmesi için evlilik öncesi eğitim programları ve danışmanlık hizmetleri önerilmektedir. Bu programlar, çiftlerin iletişim becerilerini geliştirmelerine, çatışma çözme yöntemlerini öğrenmelerine ve aile içi rolleri anlamalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, aile içi etkinlikler ve profesyonel destek de aile bilincinin gelişiminde önemli rol oynamaktadır.

Evlilik, toplumsal ve kültürel bir kurum olarak, aşk, sevgi, ekonomik işbirliği, cinsellik ve üreme gibi çeşitli ihtiyaçları karşılamak üzere oluşturulmuş bir birliktelik biçimi olarak değerlendirilmektedir. Evlilik, yasal ve duygusal bir bağ olmanın ötesinde, toplumsal normlar ve değerlerle şekillenen bir kurumdur ve toplum tarafından onaylanan bu birliktelik, evlilik içindeki roller ve sorumluluklar çerçevesinde bireylerin toplumsal işlevlerini yerine getirmelerine olanak tanımaktadır. Geleneksel olarak karşı cinsler arasında kurulan evlilikler dışında, günümüzde bazı ülkelerde eşcinsel evlilikler de yasal olarak tanınmaktadır; ancak bu tür evlilikler bazı toplumlarda geleneksel evlilik tanımından sapma olarak algılanabilmekte ve ahlaki değerlerle çeliştiği düşünülmektedir.

Genç ve ergenlik dönemlerinde bireyler, evlenilecek kişiye dair belirli kalıplar ve standartlar geliştirmektedir. Gelişim psikolojisi araştırmacılarına göre, genç yetişkinlik sürecinde, evlilik öncesi ve evlilik boyunca yaşanabilecek sorunlarla başa çıkmayı öğrenmek önemlidir (Güllü, 2018). Eş seçimlerini açıklayan sosyal rol kuramı

ve mübadele yaklaşımı, toplumsal cinsiyet rollerinin ve bireylerin kendilerine verdikleri değerin eş seçimlerindeki etkisini ele almaktadır (Ekşi ve Özgen, 2017). Evliliklerde sıkça yaşanan sorunların temelinde eşler arasındaki uyumsuzluk yatmaktadır ve bu uyumsuzlukların farkında olmak, eş seçiminde sağlıklı kararlar verilmesine yardımcı olabilmektedir (Çelik, 2006). Bu nedenle, bireylerin evlilikle ilgili beklentilerini ve toplumsal normlar dışındaki beklentilerini incelemek önemlidir. Gençlerin evlilik ve aile bilinci üzerine yapılan araştırmalar, literatürde aile algısı araştırmaları veya üniversite öğrencilerinin aileye yaklaşımları çalışmaları ile sınırlıdır. Bu nedenle bu alanda yapılacak çalışmalar literatüre anlamlı katkılar sağlayacaktır. Bu bağlamda, evlenme aşamasındaki bireylerin aile bilinci üzerine yapılan çalışmalar, topluma ve bireylere yol gösterici olabilmektedir. Bu çalışmanın amacı, Konya ilinde yaşayan ve ilk kez evlenecek olan genç çiftlerin aile bilincini kapsamlı bir şekilde incelemektir. Araştırmada, gençlerin aileye bakış açıları, evlilik sürecindeki beklentileri, evlilik süreçlerine yaklaşımları ve evliliğe dair problem alanları karşısında nasıl davranış sergileyecekleri bu amaç doğrultusunda analiz edilmiştir. Çalışma, literatüre önemli katkılar sunmayı ve evlenme aşamasındaki bireyler için değerli bulgular elde etmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda, genç çiftlerin aile bağları ve akrabalık ilişkileri, aile değerleri, rol modelleri, aileye yükledikleri anlam, evliliğe dair öngörüler ve beklentileri araştırılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde konu ile ilgili literatür taraması yapılmış araştırmanın kavramsal çerçevesi belirlenmiştir. Bu çerçevede; sosyolojik bir olgu olarak aileye, gençlerin aileye bakışına, aile bilincine, ailenin işlevlerine, ailede yaşanan problemlere, sağlıklı ailenin niteliklerine, aile içi ilişkilere ve rollere ilişkin açıklamalara kapsamlı bir şekilde yer verilmiştir. Ardından sosyolojik bir olgu olarak evlilik, evliliğe yüklenen anlam, evlilik öncesi süreç, evlilik biçimleri, eş seçimi, evlilik beklentileri, bireysel ve toplumsal beklentiler konularına değinilmiştir. Bu başlıklardan hareketle çalışma, evlenme aşamasındaki genç çiftlerin aile bilincinin araştırılması açısından ilk olma özelliği taşımaktadır. Evlenme aşamasındaki gençlerin aile olmaya ve evliliğe karşı yaklaşımının nasıl olduğunun yanı sıra, neye “evet” dediklerinin farkında olup olmadıklarının değerlendirildiği bu çalışmanın literatüre anlamlı bir katkı sunması beklenmektedir.

İkinci bölümünde, araştırmanın yönteminin ve sürecinin anlatıldığı metodolojik kısma değinilmiştir. Bu başlık altında araştırmanın konusuna ve kapsamına, amacına, önemine, desenine, veri toplama tekniklerine, hikâyesine, analizine ve çalışma grubuna yer verilmiştir. Belirlenen çalışma grubuyla, nitel araştırma modeline uygun olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Üçüncü bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular ve bu bulguların analizi yer almaktadır. Alan araştırmasından elde edilen veriler doğrultusunda, on yedi tema oluşturulmuş ve bu temalar, ilgili kavramlar çerçevesinde açıklayıcı bir şekilde ele alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda belirlenen 17 farklı tema, araştırma kapsamında detaylı olarak incelenmiştir. Her tema, ilgili kodlarla ve katılımcıların örnek görüşleriyle desteklenerek bu bölümde detaylandırılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre oluşturulan temalar şunlardır: ailenin anlamı, aile olmanın anlamı, aile bağları ve akrabalık ilişkileri, aile içi görevler ve sorumluluklar, aile büyüklerinin rolü ve onlardan beklentiler, aile içi sorunlara tercih ettikleri çözüm mekanizmaları, evliliğin anlamı, evliliğe karar verme süreci ve eş seçme ölçütleri, eğitim durumunun evliliğe etkisi, çalışma hayatının evliliğe etkisi, maddi durumun evliliğe etkisi, evlilikten ve eşten beklentiler, evlilik öngörüsü, örnek olarak anne-baba, uzun vadeli ilişki, çocuk sahibi olmak, evlilik ilişkisini zedeleyenler. Bu temalar, katılımcıların aile ve evlilik konularına yönelik düşüncelerini, algılarını, deneyimlerini ve bilincini yansıtmakta ve konunun derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Her tema, ilgili görüşlerle desteklenerek ayrıntılı bir şekilde analiz edilmiştir. Daha sonra sonuç ve öneriler bölümüne yer verilmiştir. Bu kısımda ise kavramsal çerçevede dâhilinde alan araştırmasından elde edilen bulgular özetlenerek değerlendirilmiştir. Çalışmanın literatüre ve ilgili uzmanlık alanlarına hangi açılardan katkı sağlayabileceği açıklanmış ve sunulan önerilerle çalışma sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AİLE VE EVLİLİK ÜZERİNE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sosyolojik Bir Olgu Olarak Aile

Aile, nüfusun yenilenmesi, milli kültürün aktarılması, çocukların sosyalleşmesi ve bireylerin ekonomik, biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması gibi işlevleri yerine getiren bir kurum olarak tanımlanmaktadır (Aydın, 2013). Aynı zamanda toplumun devamlılığını sağlayan ve yeni bireylerin topluma katılmasına aracı olan temel bir toplumsal yapı taşıyıcısıdır (Akın ve Aydemir, 2007).

Aile kavramının evrensel bir tanımını yapmak oldukça zordur. Doğan'a (2009) göre aile, evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar ve kardeşler arasındaki ilişkilerle oluşan toplumun en küçük birimi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, karı, koca ve çocuklardan oluşan bir topluluğu ifade ederken, aynı zamanda aynı soydan gelen ya da akrabalık ilişkileri bulunan kişilerin tümünü de kapsamaktadır. Ayrıca, birlikte yaşayan hısım ve yakınlar, eş ve karı gibi çeşitli anlamları da içermektedir.

Toplumun değerleri ve normları, aile içinde içselleştirilirken aile, zamanla değişime uğramış olsa da varlığını sürdürmektedir. Genel görüşe göre, modernleşme ile birlikte ailenin bazı işlevleri toplumsal kurumlar arasında paylaşılsa da aile, toplumun temel kurumu olma özelliğini korumuştur (Akın ve Aydemir, 2007). Toplumsal değişimle birlikte aile yapısı ve işlevlerinde de değişimler meydana gelmiştir. Modernleşme öncesinde, geniş aile yapısı daha yaygınken, köy ve kasaba gibi küçük yerleşim birimlerinde yaşayan ve tarım ya da hayvancılıkla uğraşan insanlar, modernleşme süreciyle kentlere taşınmış ve farklı iş alanlarında çalışmaya başlamıştır. Bu büyük değişim, toplumsal kurumları ve aile yapısını da etkilemiş; yeni sosyal koşullar çekirdek aile modelinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çekirdek aile modelinde aile genellikle anne, baba ve çocuklardan oluşan bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, yalnızca çekirdek aileyi ifade etmektedir ve aile kavramının tamamını kapsamamaktadır. Ailenin evrensel ve net bir tanımını yapmak zor olduğu için, çeşitli tanımlar belirli kriterlere dayanarak aileyi farklı kategorilere yerleştirmektedir. Bu tanımlar, ailenin yapısı, üyeler arasındaki ilişkiler, işlevleri ve

toplumsal rolü gibi farklı yönlerini vurgulamaktadır. Böylece, aile kavramının çok yönlü ve dinamik doğasını ortaya koymaktadır. Her tanım, ailenin farklı bir yönünü öne çıkararak, bu kavramın çeşitliliğini ve karmaşıklığını yansıtmaktadır.

Aile, toplumsallaşmanın başlangıç noktası ve biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal ve hukuki yönleriyle çok yönlü bir sosyal birimdir. Bireylerin topluma kazandırılmasında ve toplumsal değerlerin nesilden nesle aktarılmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Hem biyolojik bağlarla hem de evlilik ve akrabalık ilişkileriyle kurulan aile, bireylerin sosyal, kültürel, cinsel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayarak toplumsal yaşamın en temel yapı taşı olarak işlev görmektedir (Sayın, 1990; İçli, 1997; Şener, 2009). Birleşmiş Milletler'e göre aile, yasa, evlilik veya kan bağı ile belirli bir akrabalık ilişkisine dayanan ev üyelerinden oluşan bir toplumsal yapıdır (Oktik, 2018). Türkiye'de ise aile, genellikle aynı evde yaşayan ve kan bağı veya akrabalık ilişkisi bulunan bireylerden oluşan bir birim olarak kabul edilmektedir. Bu birim, bireylerin sosyal, psikolojik ve ekonomik gereksinimlerini karşılamakta ve toplumsal uyumlarını sağlamaktadır.

Farklı kültürlerde aile yapısı, toplumsal yapının değişen ekonomik, siyasi, dini ve ahlaki ilkelerine bağlı olarak çeşitli biçimlerde şekillenmektedir ve evrensel bir nitelik taşımaktadır. Aile, toplumsal yapı içinde belirli kurallarla düzenlenmiş bir sistem olarak tanımlanabilmekte ve bu yapının büyüklüğü, işlevleri ve iç dinamikleri toplumsal süreçlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Gökçe, 1991; Sancar, 2013b). Bu nedenle aile, toplumsal yaşamın sürekliliği ve dengesi için kritik bir alan olarak kabul edilmektedir.

Aile tanımları, sosyokültürel işlevler, değerler ve normların aktarımı, üyelerin sorumlulukları ve hakları gibi birçok farklı boyutu kapsamaktadır. Bu bağlamda aile, üyeler arasındaki ilişkilerin şekillendiği ve toplumsal yapı içinde belirli kurallarla düzenlenen bir sistem olarak tanımlanabilmektedir (Gökçe, 1991; Sancar, 2013b). Farklı teoriler ve yaklaşımlar, ailenin işlevlerini, içindeki dinamikleri ve toplumsal yapı üzerindeki etkilerini çeşitli açılardan ele almaktadır (Canatan, 2016; Görgün Baran, 2011).

Toplumsal yapı açısından, devlet ile aile hususunda bir benzerlik vardır; Aristoteles'e göre, devlet, ailelerin birleşmesiyle oluşan ve köyden sonra gelen en büyük topluluktur ve insan toplumunun en gelişmiş şekli devlettir (Russell, 2000). Bu bağlamda aile, devletin bir modeli olarak görülmektedir. Bodin de aileye büyük önem vererek, iyi bir aile idaresinin devletin temeli olduğunu savunmaktadır (Saygılı, 2014). Ona göre, devletin otoritesi ile ailedeki baba figürü arasında güç açısından benzerlik vardır ve ailede mutlak bir güce sahip olan baba, aynı devlet gibi otoritesini Tanrıdan almaktadır.

İşlevselci bakış açısına göre toplum, çeşitli alt sistemlerden oluşan bir bütün olarak kabul edilmektedir. Bu alt sistemler, birbirleriyle etkileşim içinde sosyal sistemin dengede kalmasını ve verimli bir şekilde işlemlerini sağlamaktadır (Güçlü, 2016). Aile, bu alt sistemlerden biri olup, toplumu şekillendiren ve kendi içinde bağımsız bir yapıya sahip olan önemli bir unsurdur.

Friedrich Engels, aileyi özerk bir kurum olarak değil, toplumsal altyapının bir yansıması olarak görmekte ve onu, toplumsal eşitsizlik ve sömürüyü sürdüren bir yapı olarak değerlendirmektedir (Engels, 2000). Ailenin, işçi ile sahip arasındaki çatışmayı sürdürdüğünü ve kişisel mülkiyetle bağlantılı olduğunu öne sürmektedir. Engels, tüm eşitsizliklerin sona ermesiyle birlikte ailenin de ortadan kalkacağını savunmaktadır. Ancak, Marksist bir perspektiften aile ideolojisini ele alan Mitchell, ailenin üretim, yeniden üretim, cinsel yaşam ve toplumsal uyum gibi işlevlerinin diğer kurumlara devredilmediği sürece ailenin ortadan kaldırılamayacağını belirtmektedir (Zihnioğlu, 1985).

Sembolik etkileşimcilik, bireyi özgür ve yaratıcı bir varlık olarak ele almakta ve semboller kullanma yeteneğine sahip olduğunu kabul etmektedir (Güçlü, 2016). Bu yaklaşıma göre, bireyler çevrelerindeki olaylara anlam yükler ve bu anlamları diğer insanlarla paylaşmaktadır. Bu bağlamda aile, bireyler arasındaki etkileşimlerin bir bütünüdür ve sosyalleşme sürecinin başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Aile, bireylerin değerleri, normları, sembolleri ve anlamları öğrendiği yerdir.

Feminist yaklaşım, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sosyolojide önemli bir etkiye sahip olmuş toplumun her kesimindeki erkek egemenliğine karşı çıkma olarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşıma göre, aile, birçok insan için sevgi ve yoldaşlığın kaynağı olmakla birlikte, aynı zamanda istismarın, yalnızlığın ve eşitsizliğin de yaşandığı bir yer olabilmektedir (Giddens ve Sutton, 2016). Feminist yaklaşım aileyi sınıf, cinsiyet ve yaş temelinde ortaya çıkan bireysel, siyasi, kurumsal ve ekonomik farklılıkların yaşandığı ana alan olarak görmektedir. Bu perspektif, aile içindeki adaletsiz güç dengelerine, geleneksel cinsiyet normlarına, iş dünyasında cinsiyet temelli farklılıklara, aile içi şiddete, istismara ve kötü muameleye odaklanmıştır.

Michel Foucault, modern devlete göre aileyi nüfus yönetim aracı olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda, nüfus verilerini ailelerden alarak, bireyleri hem kontrol altında tutabileceği bir kayıt yapısı oluşturmaktadır hem de bireylerin nüfus kategorilerine ilişkin istatistiksel bilgiler üretmektedir (Özbay, 2017). Kontrol kavramı sadece ulus devletle sınırlı değildir; aksine, farklı kontrol biçimlerinin merkezileşmesi, tüm ulusu kapsayacak boyutlara ulaşması ve devletin kontrolünde olmasıyla belirginleşmektedir.

Yüzyıllardır, aile insanların duygusal, ekonomik ve politik kimliğinin temel taşı olmuştur. İslam toplumunda da, bu öneme sahip mikro birim olarak kabul edilmektedir. Ailenin devamlılığı ve korunması, tıpkı diğer medeniyetler ve dinlerde olduğu gibi İslam'da da büyük önem taşımaktadır. İslam'a uygun bir toplumun inşası için sağlam bir aileye ihtiyaç vardır. 19. ve 20. yüzyıldaki değişimler, İslam toplumunda baskılara neden olabilmiş, ancak aile, her sınıftan insanın hayatında merkezi bir rol oynamaya devam etmiştir. Batı'da "aile" denildiğinde genellikle çekirdek aile modeli akla gelmekteyken, Arap dünyasında "aile" daha geniş bir kapsamda düşünülmekte; bu yapıya genellikle büyükanne, büyükbaba, halalar ve teyzeler de dâhil edilmektedir. En geniş tanımıyla, aile "İslam inananları grubu, İslam toplumu veya doğrudan ailenin kendisi" olarak anlaşılabilir.

Kur'an'da Hz. Âdem'in eşiyle birlikte bir aile kurduğu ve çocuklarıyla birlikte yaşadığı belirtilmektedir. "İçinizden, huzur bulacağınız eşleri yaratması ve aranızda

sevgi ve merhamet var etmesi, O'nun varlığının bir işaretidir. Düşünen bir toplum için gerçekten dersler vardır” (Rum, 30:21) şeklindeki ayet, ailenin kurumsallığını vurgulayarak bireylerin ve toplumun mutluluğunu sağlamayı ve toplumun devamlılığını temsil ettiğini ifade etmektedir. Hz. Peygamber'in de “Nikâh benim sünnetimdir. Benim sünnetimi yaşatmayan benden değildir. Evlenin, çünkü diğer ümmetlere karşı sizin sayınızla iftihar ederim” (İbn Mace, Nikâh, 1) diyerek bu birlikteğe ve neslin devamlılığına vurgu yaptığı bilinmektedir.

İslam dininde evlilik kutsal bir kurum olarak kabul edilmektedir ve evlilik dışı ilişkiler kesinlikle yasaklanmıştır. Bu yasağı ihlal edenlere çeşitli cezalar öngörülmüştür. Ayrıca İslam'a göre aile, genellikle tek eşli bir evliliğe dayanmaktadır. Ancak belirli koşullar altında dört eş kadar evlilik yapılmasına izin verilmiştir, bu sadece özel durumlar için geçerli bir uygulamadır ve genel bir kural değildir.

1.1.1. Gençlerin Aileye Bakışı

Gençlik, çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde yaşanan önemli bir dönemdir. Bu süreçte gençler, biyolojik, psikolojik, ve sosyolojik değişimlerden geçerek kişilik ve kimliklerini şekillendirmektedir (Baran, 2013). Gençlik, sosyolojik ve kültürel boyutlarla, biyolojik ve psikolojik boyutların birbiriyle etkileşimde bulunduğu bir dönemi temsil etmektedir. Birey açısından bu dönem, kişilik ve kimliğin oluştuğu, aynı zamanda toplumsal rollerin benimsendiği bir süreçtir. Çocukluk ve yetişkinlik arasında yer alan bu dönem, bireyin yaşam biçimini belirleyecek olan psikososyal ve biyolojik gelişimin yoğunlaştığı bir evredir (Cafoğlu ve Okçu, 2013). Gençlik dönemi, ergenliği de içine alarak daha geniş bir yaş aralığını kapsayan bir süreçtir. Bu bağlamda, gençlik yalnızca ergenlik yıllarını değil, aynı zamanda kronolojik olarak ergenliğin özelliklerini de barındıran bir gelişim evresini temsil etmektedir.

Gençlik dönemi, farklı uluslararası kuruluşlar tarafından farklı şekilde tanımlanmaktadır. UNESCO bu dönemi 15-25 yaş arasında tanımlarken, Birleşmiş Milletler (BM) bu dönemi 12-24 yaş arasında tanımlamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ise daha geniş bir yaklaşım benimseyerek 18-65 yaş arasındaki kişileri genç

olarak sınıflandırmaktadır. Bu tanımlar, ülkelerin demografik yapılarına ve sosyal politikalarına bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Türkiye ise BM'nin belirlediği 12-24 yaş aralığını gençlik dönemi olarak kabul etmektedir. TÜİK'in 2023 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre, Türkiye'nin toplam nüfusu yaklaşık 85,3 milyon kişiye ulaşmıştır. Toplam nüfustan 15-24 yaş arası genç nüfus, Türkiye nüfusunun %15.2'sini oluşturarak, yaklaşık 13 milyon kişi ile temsil edilmektedir. Bu verilere göre, Türkiye'de yaşayan yaklaşık her 7 kişiden biri gençlik döneminde yer almaktadır.

Gençlik dönemi, ergenliğe girişle başlamakta ve genellikle 18 yaş sonrasında görel olarak yetişkinliğe adım atılmasıyla sona ermektedir (Yazıcı, 2001). Bu yaklaşım, gençlik dönemini biyolojik bir süreç olarak ele almaktadır. Gençlik döneminin başlangıcı biyolojik olarak tanımlansa da, bu dönem aynı zamanda bir işe veya mesleğe girme, ekonomik bağımsızlık kazanma ve yetişkinlik statüsüne ulaşma gibi sosyal ve kültürel unsurlar ile ruhsal, zihinsel ve cinsel gelişim gibi biyolojik ve psikolojik faktörlerle şekillenmektedir (Baran, 2013). Dolayısıyla gençlik dönemi, bireyin kendini keşfetmeye ve toplumsal rolünü anlamlandırmaya başladığı, hayatındaki hedeflerini belirlediği bir süreç olarak tanımlanabilmektedir. Bu dönemde birey, kimliğini ve kişiliğini şekillendirirken, toplumsal normlar ve kişisel değerler arasında denge kurarak, gelecekteki benliğinin temellerini atmaktadır.

Gençlerin genel profillerini ve aile bilincini daha iyi anlayabilmek için, onların aile yapıları ve aileleriyle olan ilişkilerinin incelenmesi gereklidir. Bu bağlamda, gençlerin aile bağlarının ve aile yapılarının detaylı bir şekilde ele alınması önemlidir. Kişinin inançlarının, tutumlarının ve davranışlarının şekillenmesinde, doğup büyüdüğü aile ortamı büyük bir etkiye sahiptir. Ailelerin sahip olduğu kültür ve normlar, çocukluk döneminden itibaren bireylere aktarılmakta ve bu aktarım, kişinin ileriki yaşamında belirleyici bir rol oynayabilmektedir. Ayrıca, ailelerin yaşadıkları coğrafi bölge ve yerleşim yeri gibi faktörler de, bu kültürün oluşmasında ve birey üzerinde nasıl bir etki yapacağına önemli bir rol oynamaktadır. Gençin toplumsal hayata katılımını etkileyen faktörler arasında, ailesinin ekonomik durumu önemli bir değişken olarak öne çıkmaktadır. Ailenin gelir seviyesi, sadece gencin mevcut yaşam

koşullarını değil, aynı zamanda gelecekte toplum içindeki yerini ve statüsünü belirlemede de kritik bir rol oynamaktadır. Gençler ve aileleri arasındaki ilişkiler de her zaman toplumun dikkatini çeken konular arasında yer almıştır. Bu ilişkiler kimi zaman aile içi sorunlar çerçevesinde incelenmiş, kimi zaman ise kuşaklar arası çatışma olarak değerlendirilmiştir. Gençler genellikle ailelerinin üzerlerinde baskı kurmamasını arzu ederken, aileler genelde kontrolü ellerinde tutmak istemişlerdir. Ancak modernleşme süreciyle birlikte bu dinamiklerde değişim gözlemlenmekte, gençler daha fazla özgürlük kazanma eğiliminde olmaktadır. Türk toplumunda ise aileler genellikle gençlere kıyasla daha muhafazakâr bir tutum sergileyip gelenek ve göreneklere bağlılık göstermektedir. Komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin zayıflamasıyla, toplum baskısı aileler tarafından çocuk ve gençler üzerinde daha az hissedilir hâle gelmiştir.

Genellikle kırsal kültürün etkili olduğu bölgelerde toplumsal baskılar daha yoğun bir şekilde hissedilmektedir. Ailelerin çocuklarıyla iletişimlerinin zayıf olması ve yeterli ilgi ve sevgi göstermemeleri, çevrenin gençlerin kişilik ve davranışlarını şekillendirmede daha etkili olmasına neden olmaktadır. SERKA'nın (2018) yaptığı gençlik araştırmasında, ailelerin çocuklarının yaşamlarına müdahale edip etmediklerini anlamak amacıyla sorulan soruya, gençlerin büyük bir kısmı (%34,7) ailelerinin davranışlarına bir ölçüde müdahale ettiğini ifade etmiştir. Yaklaşık %20'si ailelerinin müdahale etmediğini belirtirken, ailelerinin çok fazla müdahale ettiğini söyleyenlerin oranı %17,3 olarak belirlenmiştir. Bu veriler, ailelerin müdahaleci yapılarının azaldığını göstermektedir. Gençlerin rahatsız olduğu asıl müdahale tarzı aşırı müdahaledir; kabul edilebilir seviyedeki müdahaleler ise gençleri pek rahatsız etmemektedir. Aile ile gençler arasındaki dünya görüşü uyumunun, onların iletişim kalitesini değerlendirmede önemli bir gösterge olduğu söylenebilmektedir. SERKA'nın (2018) yaptığı araştırmaya göre, gençler %11,5'i aileleriyle hiçbir konuda benzer düşüncelere sahip olmadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca, gençlerin %17,9'u aileleriyle pek fazla ortak görüş paylaşmadığını belirtmiştir. Bu oranlar toplandığında, gençlerin yaklaşık %30'unun aileleriyle ortak değerler taşımadığını söylemek mümkündür. Bu durum, gençlerin aileleriyle çatışmalar yaşamasına ve çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Öte yandan, gençlerin %36'sı

aileleriyle az da olsa benzer dünya görüşüne sahip olduklarını belirtirken, %25'i ise her konuda benzer bakış açılarına sahip olduklarını ifade etmiştir. Bu veriler, gençler ile aileleri arasında dünya görüşü bakımından ciddi farklılıkların bulunduğunu göstermektedir. SEKAM'ın 2016 yılında gerçekleştirdiği araştırmada, katılımcılara “Evlilik öncesi cinsel beraberliği nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu yöneltildiğinde, %67,1'i bu durumu ahlaksızlık olarak değerlendirirken, %12,1'i normal veya kabul edilebilir bulmuş, %20,8'i ise kararsız kaldığını belirtmiştir. Araştırmada dikkat çeken bulgu ise, genç yaş gruplarında bu konuda daha fazla hoşgörü gözlemlenmiş olmasıdır. Bu sonuçlar, Türkiye'de değerler açısından aşınma yaşandığını düşündürmektedir. Ayrıca, boşanma oranlarındaki artışın, gençlerin evliliğe karşı daha temkinli ve olumsuz bir yaklaşım geliştirmelerine yol açtığı söylenebilmektedir.

Batılılaşma süreci ve bununla birlikte ortaya çıkan sorunlar, ailenin toplumsal değişimin bir aracı olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum, özellikle gençler ile aileleri arasında çatışmaların artmasına ve aileye bakış açılarındaki değişimlere yol açmıştır. Aile ile ilgili mahrem konuların televizyon ve gazetelerde yoğun olarak yer alması; aile içi şiddet, boşanma, aşk ilişkileri gibi konuların toplumun önünde somut bireyler üzerinden tartışılması ve evlilik programlarının medya şovlarına dönüşmesi, ilk flörtü meşru ve sıradan bir olay olarak sunarak aile kurumunun değerinin zedelenmesine neden olmaktadır. Bu durum, Anthony Giddens'in “mahremiyetin dönüşümü” kavramıyla ifade ettiği olguyu işaret etmektedir. Ekonomik krizler, işsizlik ve yoksulluk gibi etkenlerin de gençlerin aileye yönelik algılarını olumsuz yönde etkilediği söylenebilmektedir. Bu etkiler sonucunda evliliğe olan ilgi azalmış ve gayri meşru, nikâhsız birlikteliklerin sayısı artmıştır. Bunun da aile kurumunun değerinin zedeleniğini ifade etmektedir. Nikâhsız birlikte yaşama, aile yapısının geleneksel anlamda önemli ölçüde değiştiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir. Birlikte yaşama, evli olmayan çiftlerin aynı çatı altında cinsel bir ilişki içinde yaşamalarını ifade etmektedir. Bu yaşam biçimi, özellikle gençler arasında yaygınlaşmaktadır ve aile kurumunun cinsel ve biyolojik işlevlerinin bir tür taklidi olarak değerlendirilmektedir. Nikâhsız birlikte yaşama süresi genellikle bir yıldan az sürmekte, daha uzun süreli birliktelikler ise evlilikle veya ayrılıkla sonuçlanmaktadır. Bu ilişkilerde çocuk sahibi olmak da yaygın bir durumdur.

Bu durumlar, gençlerin aile bilincinin oluşum sürecini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

1.1.2. Aile Bilinci

Aile, nüfusun yenilenmesi, milli kültürün korunup aktarılması, çocukların sosyalleştirilmesi ve bireylerin ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatminlerinin sağlanması gibi işlevleri üstlenen önemli bir kurumdur (Aydın, 2013). Toplumun devamlılığını ve varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan bireylerin sosyalleşmesi ve topluma kazandırılması sürecinde, aile önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda, toplumsal değerler ve normlar ilk kez aile içinde öğrenilip benimsenmektedir ve böylece aile aracılığıyla bireyler tarafından içselleştirilmektedir. Bu içselleştirme neticesinde aile bilinci oluşmaktadır. Aile bilinci, bireylerin aile kavramına ve aile içerisindeki rollere, sorumluluklara ve ilişkilere yönelik farkındalıklarını ifade etmektedir. Bu bilinç, aile içindeki bireylerin birbirlerine karşı olan sevgi, saygı ve destek duygularını içermektedir. Aile bilinci, aynı zamanda bireylerin aile üyeleri ile olan bağlarını, iletişimlerini ve etkileşimlerini nasıl yönettiklerini de kapsamaktadır. Nitekim aile kavramının tarihsel gelişimi ve kültürel farklılıklar, aile bilincinin oluşumunda önemli rol oynamaktadır. Çiftler, evlenme aşamasında bu bilinç düzeyini geliştirme sürecindedir. Bu çalışmayla, evlilik arifesindeki genç çiftlerin bu bilince ne derece sahip oldukları ve aile kurumunun gerektirdiği sorumlulukların ne kadar farkında oldukları incelenmeye çalışılmıştır.

Aile, genel sosyal ilişkiler sisteminin bir parçası olup, kendisi de içsel bir ilişkiler ağına sahiptir. Aile hem çeşitli grupların bir parçası olarak hem de özellikle akrabalık sisteminin içinde yer alarak, dinamik bir yapıyı ve sistemi temsil etmektedir. Anne, baba ve çocuklar gibi unsurlar, aile yapısının sabit bileşenlerini oluşturmaktadır. Aileyi oluşturan her bir unsur, aile yapısını ve sistemini dolayısıyla aile bilincini etkilemektedir. Aile bilincinin oluşmasında temel unsurlarından biri olan sosyal yapı olarak ailenin mekânı evdir ve bu, her aile türü için değişmeyen bir gerçektir. Ancak ev, yalnızca fiziksel bir yer olarak tanımlanmamaktadır; aynı zamanda sembolik bir anlam taşımaktadır. Örneğin, “ev ahalisi” ifadesi, bir yapıyı değil, aile üyelerini kapsayan bir tanımdır. Bu nedenle, aile üyeleri farklı yerlerde bulunsa bile, bu

sembolik anlamla evin sınırları içinde sayılmaktadır (Nacak ve Karaarslan, 2016). Bu anlamda, ev ve aile, birbirini çağrıştıran iki kavramdır. Örneğin, Türk kültüründe bir erkeğin ve kadının aile kurma sürecine “evlenme” denmektedir (Alver, 2010). Bir kişinin “evliyim” demesi, ev sahibi olduğu anlamına gelmemekte, bir aile kurduğunu ifade etmektedir. Bu da aynı zamanda evin ve ailenin birbirini çağrıştırdığına dair toplumsal hafıza örneğidir. Ayrıca ev, ailenin bir araya geldiği yer olarak da büyük bir öneme sahiptir. Aile üyelerinin aynı mekânda yaşamaları, bu mekânın önemini daha da artırmaktadır. Ev, aile üyelerinin ortak deneyimlerine sahne olan bir fiziksel mekândır. Her birey, bu mekânı farklı şekillerde deneyimlese de aynı yeri paylaşmaları, ortak bir bağ oluşturmaktadır. Evin sembolik ve fiziksel anlamlarının yanı sıra, her bir odasının ve belirli anlarının da özel bir önemi vardır. Özellikle bizim toplumumuzda, aynı sofrada yer almak aile bilincinin oluşması açısından son derece önemlidir. Aile üyeleri, çoğu zaman aynı sofrada oturduklarında, aynı aileye mensup olduklarını daha derinden hissetmektedirler. Bu anlamda aile bilincinin oluşmasında sofraya, birleştirici bir mekân olarak öne çıkmaktadır. Aile bilincinin oluşması açısından mekânsal unsurlar, aile ve aile üyeleri için özel bir anlam taşımakta ve onları fiziksel ve sembolik olarak ortak bir noktada birleştirmektedir.

Aile bilincinin oluşmasında aile yapısının diğer önemli unsurlarından biri de aktörlerdir. Aktörler denildiğinde genellikle sosyal kişiler, gruplar ve örgütler gibi mekân üzerinde rol oynayan unsurlar akla gelmektedir (Nacak ve Karaarslan, 2016). Ancak aktör kavramı sadece aile fertlerini kapsamamaktadır. Aktörler, aile üyelerinin sahip oldukları statüler ve üstlendikleri rollerle birlikte ele alınmalıdır. Her aktörün toplumsal yapıda belirli rolleri vardır ve bu roller, statülere göre şekillenmektedir. “Aile, sosyal bir ortam olarak çeşitli roller, statüler ve bu rollerle statüler arasındaki ilişkilerden oluşan bir ağdır. Anne, baba, evlat, oğul, abla, kardeş gibi statüler ve bu statülere uygun rollerin sergilendiği bir ilişkiler sistemi mevcuttur. Bu ilişkiler büyük ölçüde bir iletişim sistemi üzerinden yürütülmektedir” (Yıldırım, 2009: 173). Dolayısıyla ailenin bir iletişim sistemi olmasını sağlayan bu statüler, roller ve rolleri yerine getiren aktörlerdir. Çekirdek ailede anne, baba ve çocuklar birincil aktörlerdir. Geniş ailelerde ise bu aktörlerin sayısı artabilmekte ve rollerin biçimi değişebilmektedir. Böyle durumlarda, ikinci derece akrabalar da aktörler arasında yer

alabilmektedir. Toplumsal düzenin sağlanması açısından, her aktörün kendi rolünü yerine getirmesi büyük önem taşımakta ve aile bilincinin oluşumunda bu roller, aile içindeki statülere uygun olmalıdır. Örneğin; baba, annelik rolüne, çocuk ise babalık rolüne büründüğünde yapısal sorunlar ortaya çıkabilmekte ve bu durum aile bilincinin oluşumunu olumsuz etkileyebilmektedir. Baba, en temel rolü olan evin geçimini sağlamak ve ev halkının güvenli bir ortamda yaşamasını temin etmekle yükümlüdür. Anne ise evin düzeni ve çocukların yetiştirilmesinden sorumludur. Bu rollerin karışması durumunda yapısal dönüşümler meydana gelebilmekte aile bilincinin oluşumu olumsuz etkilenmekte ve 'rol çatışması' veya 'rol karmaşası' gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bunun yanı sıra, bazı aktörler işbirliği yapmak zorundadır. Örneğin, anne ve baba, aile yapısındaki rollerini sürekli olarak birbirleriyle etkileşim halinde sürdürmelidir. Bu durumda 'rol birlikteliği' söz konusu olmaktadır. Aile fertlerinden biri kaybedildiğinde, yani aktörlerden biri yapısal unsur olmaktan çıktığında, eksilen aktörün rolünü diğer aktörlerden biri ya da birkaçı üstlenmek zorunda kalabilmektedir. Bu benzeri durumlarda, anne babalık rolünü ya da baba, annelik rolünü veya büyük çocuk, diğer kardeşleri için annelik ve/veya babalık rolünü üstlenmek zorunda kalabilmektedir (Nacak ve Karaarslan, 2016). Çeşitli ilişki türleri, aile aktörlerinin rollerine bağlı olarak birbirleriyle kurdukları sistemi ve hiyerarşiyi tanımlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında, aile tam anlamıyla bir sosyal sistemi temsil etmektedir. Bu sosyal sistemin oluşumunda, aile bilinci önemli ve etkili bir rol oynamaktadır.

Aile bilinci, sağlıklı aile ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır. Aile bilinci gelişmiş bireyler, aile içi iletişimde daha başarılı olmaktadır ve problem çözme yetenekleri daha gelişkindir. Bu sayede aile üyeleri ile aralarında güçlü bağlar kurmaktadır. Bu bağlamda, aile bilinci, bireylerin hem kişisel gelişimlerinde hem de toplumsal hayatta başarılı olmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Aile içi iletişim, duygusal destek ve birlikte vakit geçirme, aile bilincinin önemli bileşenleridir. Aile bilincinin eksik olduğu durumlarda, aile içi çatışmalar, iletişim problemleri ve duygusal kopukluklar daha sık görülmektedir.

Aile bilinci, kültürel etkenlerden büyük ölçüde etkilenmektedir. Farklı kültürel arka planlar, aile kavramına ve aile içi rollere farklı anlamlar yükleyebilmektedir. Bu nedenle, evlenme aşamasındaki genç çiftlerin aile bilinci, içinde buldukları sosyokültürel sermayeye göre şekillenmektedir. Kültürel normlar, gelenekler, dinî inançlar, toplumsal değerler, sosyal çevre ve ekonomik koşullar, aile bilincinin oluşumunda belirleyici faktörlerdir. Kültürel farklılıklar, aile yapısının, ebeveynlik rollerinin ve evlilik kurumunun nasıl algılandığını etkileyebilmektedir. Evlilik kurumunu algılama biçimleri ise evlenme aşamasındaki çiftlerin evliliklerden ne beklediklerini, umduklarını belirlemektedir. Örneğin, bazı kültürlerde aile büyüklerine saygı ve itaat önemli bir değerken, diğer kültürlerde bireysel özgürlük ve eşitlik daha ön planda olabilmektedir.

Aile bilinci, çocukluk döneminde başlayan ve yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Ebeveynlerin ve aile büyüklerinin rol modelleri, çocukların aile bilincinin gelişiminde önemli bir etkidir. Ayrıca, eğitim ve sosyal çevre de aile bilincinin gelişiminde belirleyici faktörler arasında yer almaktadır. Aile bilincinin gelişimi, bireylerin çocukluk deneyimleri, aile içi ilişkiler, okul ve arkadaş çevresi gibi sosyalizasyon faktörleriyle şekillenmektedir. Ebeveynlerin çocuklara sunduğu sevgi, ilgi ve destek, aile bilincinin temel taşlarını oluşturmaktadır. Ebeveynlerin tutum ve davranışları, çocukların aile bilincinin oluşumunda kritik bir öneme sahiptir. Ebeveynlerin birbirleriyle ve çocuklarıyla olan ilişkileri, çocukların aile içi rolleri ve sorumlulukları öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Pozitif ebeveynlik yaklaşımları, çocukların güven duygusunu ve aileye olan bağlılıklarını artırmaktadır. Okul öncesi eğitim kurumları, okullar ve sosyal çevreler, çocukların aile bilincinin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Okullarda verilen değerler eğitimi ve sosyal aktiviteler, çocukların aile bilincini güçlendirmektedir. Arkadaş ilişkileri ve sosyal etkinlikler, çocukların empati kurma, işbirliği yapma ve sosyal becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunmaktadır.

Evlenme aşamasındaki genç çiftlerin aile bilinci, onların gelecekteki aile yaşamlarının temel taşı oluşturmaktadır. Bu bilinç, çiftlerin evlilik öncesi dönemde birbirleriyle olan ilişkilerinde ve aile kurma süreçlerinde önemli bir yer tutmaktadır.

Genç çiftlerin aile bilincinin gelişmesi, sağlıklı ve mutlu bir evlilik yaşamı sürdürmeleri için kritik öneme sahiptir. Evlilik öncesi hazırlıklar, genç çiftlerin aile bilincini geliştirmelerine ve gelecekteki evlilik yaşamlarına daha bilinçli bir şekilde başlamalarına yardımcı olmaktadır.

Genç çiftlerin aile bilincini artırmada, evlilik öncesi eğitim programları ya da danışmanlık etkili bir yöntemdir. Bu programlar, çiftlerin iletişim becerilerini geliştirmelerine, çatışma çözme yöntemlerini öğrenmelerine ve aile içi rollerini anlamalarına yardımcı olmaktadır. Evlilik öncesi eğitimler, çiftlerin birbirlerine olan bağlılıklarını ve sorumluluklarını pekiştirmektedir. Nitekim aile bilincini geliştirmede, aile içi iletişim ve etkileşim önemli bir yer tutmaktadır. Açık ve sağlıklı iletişim, çiftlerin birbirlerini daha iyi anlamalarına ve duygusal bağlarını güçlendirmelerine yardımcı olmaktadır. Empati, anlayış ve saygı, aile içi iletişimin temel unsurlarıdır. Genç çiftlerin aile bilincinin oluşumunda, ortak değerler ve hedefler önemli bir rol oynamaktadır. Çiftlerin birlikte belirledikleri ortak değerler ve hedefler, aile içi uyumu ve birlikteliği artırmaktadır. Ortak değerler, çiftlerin birbirlerine olan bağlılıklarını güçlendirmekte ve aile bilincini pekiştirmektedir.

Aile bilincinin güçlendirilmesi için çeşitli eğitim programları, danışmanlık hizmetleri vb. atölye çalışmaları düzenlenmesi önerilmektedir. Evlilik öncesi eğitimler, genç çiftlerin aile bilincini artırmada etkili bir yöntem olabilir. Ayrıca, aile içi iletişimi ve ilişkileri güçlendiren aktiviteler ve etkinlikler de aile bilincinin gelişimine katkı sağlayabilir. Nitekim evlilik öncesi eğitim programları, genç çiftlerin aile bilincini artırmak için tasarlanmış programlardır. Bu programlar, çiftlerin iletişim becerilerini geliştirmelerine, çatışma çözme yöntemlerini öğrenmelerine ve aile içi rolleri anlamalarına yardımcı olmaktadır. Evlilik öncesi eğitimler, genç çiftlerin birbirlerine olan bağlılıklarını ve sorumluluklarını da pekiştirmektedir. Bunların yanı sıra aile içi etkinlikler ve aktiviteler, aile bilincinin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Birlikte yapılan aktiviteler, aile üyeleri arasındaki bağı güçlendirmekte ve aile bilincini artırmaktadır. Ailece yapılan geziler, oyunlar, yemekler ve tatiller, aile üyelerinin birbirleriyle daha fazla vakit geçirmelerine ve ilişkilerini güçlendirmelerine olanak tanımaktadır. Ayrıca aile bilincinin güçlendirilmesi için profesyonel destek ve

danışmanlık hizmetlerinden yararlanmak da etkili bir yöntemdir. Aile terapistleri ve danışmanlar, aile içi iletişim problemlerini çözmek ve aile ilişkilerini güçlendirmek için çeşitli teknikler ve yöntemler sunmaktadır. Profesyonel destek, aile bilincinin gelişimine katkı sağlamakta ve aile içi uyumu artırmaktadır. Bunların yanı sıra sosyal destek ve topluluk katılımı da aile bilincinin güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Aileler, sosyal çevrelerinde ve topluluklarında aktif olarak yer aldıklarında, aile bilinci gelişmekte ve aile üyeleri arasındaki bağlar güçlenmektedir. Topluluk etkinlikleri, ailelerin birbirleriyle olan ilişkilerini pekiştirmekte ve sosyal destek ağlarını genişletmektedir.

Sonuç olarak, aile bilinci, bireylerin aile içi ilişkilerinde ve toplumsal yaşamlarında başarılı olmaları için kritik bir öneme sahiptir. Aile bilincinin gelişimi, ebeveynlerin tutum ve davranışları, eğitim ve sosyal çevre ile şekillenmektedir. Evlenme aşamasındaki genç çiftlerin aile bilincinin güçlendirilmesi, sağlıklı ve mutlu bir evlilik yaşamı sürdürmeleri için önemlidir. Bu bağlamda, evlilik öncesi eğitim programları, aile içi iletişim ve etkileşim, ortak değerler ve hedefler, aile bilincinin oluşumunda ve güçlendirilmesinde etkili yöntemlerdir.

1.1.3. Ailenin İşlevleri

Yapısal-işlevselci kuramcılar, aileye ilişkin araştırmalarıyla sosyoloji literatürüne önemli katkılar sağlamışlardır. Bu kuramcılar, özellikle Parsons, Ogburn, Anshen, Bell ve Vogel gibi isimlerin öne çıkardığı gibi, aileyi öncelikle toplumsal bir kurum olarak ele almışlardır. Onlara göre, aile, toplumsal sistemin bir parçasıdır ve toplumun işlevsel gereksinimlerini karşılayan önemli bir yapı taşıdır. Ayrıca, yapısal-işlevselci kuramcılar, modernleşmenin ekonomik boyutu olan sanayileşme ve iş bölümünün ailenin işlevlerini nasıl etkilediğine odaklanmışlardır. Bu çerçevede, ailenin işlevlerinin modernleşme sürecinde nasıl değiştiğini ve uyum sağladığını anlamak için kapsamlı çalışmalar yürütmüşlerdir. 20. yüzyılın ikinci yarısında, aile ve aile kurumunun işlevleri ile ilgilenen birçok toplum bilimcinin, yapısal-işlevselci kuramcılar olduğu gözlemlenmektedir.

İşlevselci yaklaşımın önde gelen isimlerinden Parsons'a göre, ailenin iki temel işlevi vardır: ilki, çocukların sosyal olarak uyum sağlaması; ikincisi ise bireyler arasındaki duygusal denge ve kişilik yapılarının sürdürülmesidir (Giddens ve Sutton, 2016). Birincil sosyalleşme, çocukların dünyaya geldiği toplumun kültürel normlarını edinmesini içerirken, ikincil sosyalleşme aile bireylerinin duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasını ve sağlıklı ilişkilerin devamını sağlamaktadır. Habermas (1998), ailenin temel işlevi olarak duygusal etkileşimi; Arriagada (2002), toplumsal yaşamın zor koşullarında psikolojik destek sağlamayı; Gökçe (1990), çocuğun her türlü tehlikeye karşı korunmasını ve toplumsal rollerle tanıştırılmasını; Ryder (1995) ise bireylere ekonomik destek sağlamayı vurgulamıştır. Bu bağlamda, Parsons ve yapısal işlevselci kuramcılara göre aile kurumu, duygusal, psikolojik ve maddi işlevleriyle toplumsal sistemin genel dengesine ve uyumuna hizmet eden bir alt sistem olarak konumlanmaktadır.

Aile; kan bağları, akrabalık ilişkileri, düzenlenmiş cinsel ilişkiler ve aile üyeleri arasındaki sıcak ve samimi ilişkilere odaklanarak çok yönlü bir yapıdır (Ozankaya, 1979). Ailenin işlevleri arasında insan türünün üretilmesi, bireylerin topluma uyum sağlaması, üyelere sıcaklık, samimiyet ve güven duygularının sunulması, cinsel ilişkilerin düzenlenmesi ve ekonomik faaliyetlerin yerine getirilmesi gibi işlevler bulunmaktadır.

Aile, birincil ilişkilerin en yoğun yaşandığı ve yoğun, samimi ve duygusal özelliklere sahip olduğu bir ortamdır. Bu ilişkiler, aile üyeleri arasındaki bağları güçlendirmekte ve birlik duygusunu artırarak psikolojik tatmin sağlamaktadır. Aile, sevgi ve güven duygularının doğal kaynağıdır ve sevgi, çocuğun en temel duygusal ihtiyacıdır (Tezcan, 2000). Günümüzde, annenin ve babanın ev dışında çalışmasıyla beraber çocuklar, onlarla uzun vakit bir arada olamamakta, ilgi ve sevgi eksikliği yaşamaktadır. Sanayi toplumuna geçişle birlikte, çekirdek aile yapısında görülen gerilim, tükenmişlik ve motivasyon kaybı gibi problemlerle başa çıkmak için ailenin sağladığı psikolojik tatmin ve sevgi desteği giderek daha büyük bir önem kazanmaktadır.

Ailedeki aktörler, toplumsal bir birim olarak pek çok önemli rolleri üstlenmektedir. Bu roller arasında sevgi, ilişkiler, ekonomik destek, nüfusun yenilenmesi ve sürdürülmesi, kültürün aktarımı, çocukların sosyalleşmesi, ekonomik ve duygusal tatmin gibi işlevler bulunmaktadır. Bireyler, toplumun kültürünü öğrenmek için sosyalleşme sürecinden geçmektedirler. Bu sürecin en temel aşaması çocukluk dönemidir ve ebeveynler, çocuklarına toplumun kabul ettiği veya reddettiği kültürel normları aktarmaktadır (Oktik, 2018). Özellikle toplumda rehberlik edici olan normlar, değerler, statüler ve rol modelleri, bu dönemde öğrenilmekte ve paylaşılmaktadır.

Bireyin topluma uyum süreci, ilk olarak aile içinde başlamaktadır. Aile, üyelerine yaşadıkları toplumun kültürünü aktararak onların toplumsallaşmasını sağlamaktadır. Sanayi öncesi, kırsal yerleşim yerlerinde yaygın olan geniş aile yapısında; büyüklerin çocukların eğitiminde önemli bir rolü vardır. Mesleki bilgi ve beceriler genellikle aile içinde aktarılmaktadır. Ancak çekirdek aile modeline geçişle birlikte, eğitim kurumları bu rolü büyük ölçüde üstlenmiş ve çocukların eğitimi devlet okullarına bırakılmıştır. Çocukların okula başlama yaşı inerken, okuldan mezun olma yaşı artmıştır. Günümüzde ebeveynler, eskiye kıyasla, formal eğitime daha ilgilidir ve formal eğitim konusunda daha bilgilidir (İçli, 2009). Aile hayatı ve bireylerin beklentileri genellikle hislerle yüküdür ve çocuğun benlik algısının şekillenmesinde ve sosyal rollerin aktarılmasında önemli bir işleve sahiptir. Aile, eskiden sahip olduğu işlevlerin birçoğunu diğer kurumlara aktarmış olsa da, bugün hâlâ çok önemli toplumsallaşma kaynağı olarak varlığını sürdürmektedir.

Sanayi öncesi zamanlarda, geleneksel aile düzeninde, ailenin başlıca görevlerinden biri ekonomik birim olarak rol almaktadır. Bu yapı içerisinde, aile kendi ana ihtiyaçlarını giderebilen bir üretim ve tüketim merkezi olarak faaliyet göstermiştir. Ancak günümüz modern ailesi, üretim birimi olarak işlevini yitirmiş olsa da, tüketim birimi olarak rolünü sürdürmektedir. Aile, zamanla ekonomik ihtiyaçlarının üretimine ilişkin görevlerinin büyük bir kısmını ekonomik kurumlara devretmiştir.

Ailede ekonomik açıdan yaşanan bir başka değişim, erkeğin eve gelir getirme rolü ile ilgilidir. Kadınların ücretli işgücüne girmesi, yüksek eğitim seviyesi, ekonomik

zorluklar ve ucuz işgücü arzı gibi nedenlerle giderek artan oranda iş hayatına katılmasıyla, aile içindeki kadının değeri ve statüsü de dönüşüme uğramıştır. Kadınların çekirdek aile modeline geçişiyle beraber, erkeklerin kamusal alana daha fazla katılımı ve aileye ekonomik olarak katkıda bulunmaları, ailenin genel gelirini artırmış ve yaşam standartlarını iyileştirmiştir. Kadın ve erkeğin çekirdek aileye maddi olarak artıları, birbirlerini tamamlayan bir özellik kazanmıştır.

Ailenin temel işlevlerinden biri, insan türünün devamını sağlamaktır. Evlilik, eşler arasındaki cinsel ilişkiyi meşrulaştırırken, aile aynı zamanda eşlerin hak ve sorumluluklarını düzenlerken çocukların haklarını ve sorumluluklarını da düzenlemektedir. Çocuk sahibi olma işlevi, toplum tarafından aile kurumuna verilmiş bir onaydır. Bu işlev, her türlü aile için geçerlidir. Ailenin sağlıklı ve istikrarlı bir şekilde işlev görmesi, dinlerin bakış açısından neslin sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Tekin, 2016). Neslin devamını sağlamak için aile dışı yöntemler denense de, Aliya İzzetbegoviç'in de belirttiği gibi aileyi göz ardı etmek mümkün değildir; çünkü insan hayatı ailesiz var olamamakta ve bu temel işlevin yerini başka hiçbir şey dolduramamaktadır. Dolayısıyla aile, tarihsel olarak değişmiş ve farklılaşmış olsa da temel işlevleri genellikle ebeveynler ve çocuklar arasında yoğunlaşmıştır; bazı toplumlarda ise bu kapsam genişleyerek yakın akrabaları da içine almıştır.

Dinler, evlilik ilişkilerinin temelini, aile bireylerinin hakları ve sorumlulukları üzerine inşa etmektedir. Aile ilişkileriyle ilgili prensipler, çocuk yetiştirme gibi konularda esaslar ortaya koymaktadır. Bu bağlamda dinler, aileyi toplumsal yaşamın temeline oturarak diyalektik bir ilişki içindedir. Dinler, ailede yaşamın düzenlenmesinde önemli bir rol oynayarak, ailenin gündelik yaşamını yönetmek için bir otokontrol sistemi oluşturmuşlardır. Dinlerin belirli bir aile modelini tamamen benimsediği fikri doğru olmasa da, özellikle birkaç kuşağın birlikte aynı hanede yer aldığı, bireyler arasında samimi ilişkilerin olduğu geleneksel geniş aile ile din arasında benzerlikler bulunmaktadır. İnançlar ve değerler sistemi genellikle aile içinde ilk kez öğrenilmektedir. Bu durum, ailenin dindarlık seviyesinden ziyade eğitici rolünden kaynaklanmaktadır. Aile, dini değerlere sahip olmasa bile çocuğunu bulduğu

toplumun dini değerleri hakkında olumlu veya olumsuz yönde etkileyerek onun topluma entegrasyonuna yardımcı olabilmektedir (Çelik, 2010: 22). Bu nedenle, çocukların dini ilgi ve inançlarının gelişiminde ailenin etkisi büyüktür. Bu noktada, çocuklara dini yaşamı sevdirmek ve benimsetmek için onlara sevgi dolu ve sıcak yaklaşmak önemlidir (Şentürk, 2017: 66).

Aile üyelerinin bir arada eğlenme, dinlenme ve nitelikli zaman geçirme aktiviteleri, “üçüncü zamanın değerlendirilmesi” olarak da adlandırılmaktadır. Bu husus, özellikle modern çağda çocukların zarar görmesini engellemek, olumsuz davranışlar geliştirmemek ve olumsuz arkadaşlıklardan uzak durmak için büyük bir önem arz etmektedir. Ayrıca, tüm aile üyelerinin birlikte keyifli zaman geçirmesi, modern toplumun bireyler üzerinde yarattığı stres ve yorgunluğun atılmasında da büyük rol oynamaktadır.

Toplumsal değişim sürecinde, ailenin bazı rollerinin azaldığı, bazılarının ise tamamen kaybolduğu veya diğer toplumsal yapılara devredildiği bilinmektedir. Ancak, çocukların büyütülmesi ve toplumsallaştırmanın ilk adımlarının atılması ve kuşakların sürekliliğinin sağlanması gibi temel görevleri sebebiyle ailenin varlığı ve önemi devam etmektedir.

Ailenin asıl görevleri, sürekli değişen ve evrilen bir dünyada yeni bir biçim almaktadır (Dönmezer, 2001). Bu işlevler aşağıdaki gibi listelenebilmektedir:

- Sosyal normların ve değerlerin kişilere aktarılması,
- Kişileri diğer sosyal yapılarla bağlantılandırma,
- Başka yapılara veya kişilere aktarılamayan (örneğin, cinsellik, sosyal uyum, sevgi vb.) görevleri yerine getirme,
- Toplumsal hedeflerin gerçekleşmesine katkıda bulunarak üyelerini denetleme,
- Toplumsal değişimde etkili bir araç olarak rol alma.

Mustafa Aydın'a göre (2013), farklı kurumlar şu işlevleri yerine getirmektedir:

- İnsanın maddi varlığını sürdürme (ekonomik) işlevi,
- Kutsalla bağlantı kurma (dini) işlev,

- Topluma uyum sağlama (eğitim) işlevi,
- Kamu dűzenini sağlama (siyasi) iřlevi,
- Boş zaman değerlendirme işlevi.

Aile, bu işlevlerin bir kısmını yerine getirmektedir ve bu, aileye atfedilen ikincil işlevlerle ilgilidir. Örneęin, insanın temel ihtiyaçlarından biri olan beslenme, ailenin ekonomik işleviyle karşılanmaktadır. Ailenin dini, siyasi ve eğitimsel işlevleri de bireyin toplumsallaşmasına önemli katkılarda bulunmaktadır (Nacak ve Karaarslan, 2016). Bunların yanı sıra aile yapısında ve işlevlerinde önemli değişiklikler yaşanmaktadır. Ailedeki bu dnűřűmler, aynı zamanda toplumsal değişime nedenleri sunmaktadır. Bu değişikliklerden bazıları řu şekilde sıralanabilmektedir (Giddens, 2000):

- Eř seçimi konusunda bireylerin zgűrce karar verme eęilimi artmaktadır.
- Hem evlilik sűrecinin başlamasında hem de aile içi kararların alınmasında kadın haklarının daha fazla tanındığı gözlemlenmektedir.
- Akriba evlilikleri giderek azalmaktadır.
- Cinsel zgűrlűkler, daha önce katı kurallara sahip toplumlarda geliřme göstermektedir.
- ocuk haklarının geniřlemesi ynűnde bir eęilim bulunmaktadır.

Bu tűr deęiřimler, toplumsal özelliklere baęlı olarak farklılıklar gösterse de, Giddens'in iřaret ettięi kűresel dűzeydeki genel dnűřűm eęilimlerini gözlemlemek műmkűndűr. Ancak bu dnűřűmler, aile yapısında ciddi sorunları da beraberinde getirmektedir (Nacak ve Karaarslan, 2016). Bu sorunların bařında eřcinsel evlilikler yer almaktadır. Eřcinsel evlilik sonrası evlat edinme talepleri, aile űzerine çalıřanlar için önemli yapısal sorunlardan biridir. Ayrıca sperm bankaları ve tek ebeveynli ailelerin artıřı, aile űyeleri arasında rol karmařasına yol açmaktadır. Ailenin sosyal bir yapı olarak űstlendięi iřlevler, saęlıksız iřleyiři durumunda ciddi řekilde zarar görebilmekte ve bu iřlevlerin yerine getirilmesi engellenebilmektedir. Aile birlięini ve devamlılıęını tehdit eden en önemli olaylardan biri bořanmadır. TűİK'in 2023 verilerine göre, bořanmaların %96'sı geçimsizlik nedeniyle gerçekleřmiřtir. Ancak, SEKAM'ın arařtırması bořanma sebeplerinin daha geniř bir yelpazeye yayıldıęını

göstermektedir. Katılımcılar, boşanmayı gerektiren en önemli nedenler arasında sadakatsizlik (%24.5), eşin fiziksel şiddeti (%17.6), eşler arası sevgisizlik (%17.4) ve aşırı alkol veya kumar gibi alışkanlıkları (%17.3) sıralamıştır (SEKAM, 2016). Boşanma, ailede annelik veya babalık işlevini yerine getirecek bir aktörün artık bulunmaması anlamına gelmekte ve bu, yapısal bir parçalanmaya yol açmaktadır. Eşlerin ayrılması, özellikle çocuklar için rol karmaşasına neden olabilmektedir. Eksik kalan rollerin başka bireyler veya kurumlar tarafından doldurulması, aile yapısının karşılaştığı önemli zorluklardan biri olarak öne çıkmaktadır. Nitekim boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri şunları içermektedir (Sayar, 2007; Can 2014):

- Duygusal ve Davranışsal Etkiler: Boşanmanın çocukluk ve ergenlik döneminde çocuklarda olumsuz duygusal ve davranışsal sonuçlar doğurabileceği gözlemlenmiştir.
- Eğitim ve Sosyo-Ekonomik Durum: Boşanma, çocukların eğitim başarılarını düşürebilmekte ve sosyo-ekonomik durumlarını olumsuz etkileyebilmektedir.
- Agresif ve Anti-Sosyal Davranışlar: Boşanmış ailelerin çocuklarında, agresif, anti-sosyal ve suç davranışlarının görülme sıklığı artabilmektedir.
- Fiziksel Sağlık: Boşanma, çocukların fiziksel sağlığı ve gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir.
- Ruh Sağlığı: Boşanma, çocukların ruh sağlığı üzerinde derin ve kalıcı olumsuz etkiler bırakabilmektedir.
- Zararlı Madde Kullanımı: Sigara, alkol ve uyuşturucu gibi zararlı maddelerin kullanımı, boşanmış ailelerin çocuklarında daha yaygın olabilmektedir.
- Aile ve Sosyal İlişkiler: Boşanma, çocukların ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde aile ve diğer sosyal ilişkilerinde başarısızlığa yol açabilmektedir.

Boşanma sonrası, eşlerden birinin yeniden evlenmesi, hem çocuklar hem de yeni eş açısından mevcut toplumsal yapının üzerine yeni bir yapı kurma girişimi olarak değerlendirilebilmektedir. Benzer bir durum, eşlerden birinin ölümü durumunda da geçerlidir. Aile bütünlüğünü zedeleyen bir diğer etken, çocukların evden ayrılmasıdır. Bu süreç, bir yandan ailenin yapısal olarak zayıflamasına, diğer yandan ise çocukların yeni bir akrabalık sistemi içinde kendi ailelerini kurmalarına yol açmaktadır.

1.1.4. Ailede Yaşanan Problemler

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren, toplumlar farklı değişimlere uğramıştır (Fukuyama, 2009). Son otuz yılda, toplumsal değişim sürecinin hızlanmasıyla birlikte, toplumun temel taşı olan aile kurumunda da değişim kaçınılmaz hale gelmiştir. Bilgiye dayalı ekonominin sunduğu avantajlar, toplumsal ve ahlaki yaşamda bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Emeğin yapısının değişmesiyle fiziksel iş gücünün yerini zihinsel iş gücünün alması ve bu duruma bağlı olarak kadının iş hayatına katılımı, ailenin geleneksel temellerini derinden sarsmıştır (Fukuyama, 2009). Ayrıca, tıptaki gelişmelerle doğum kontrol yöntemlerinin yaygınlaşması ve uzun ömürlü yaşam formlarının bulunması, dünya hayatının kutsallığını pekiştirirken, üreme ve aile kurumunun insanlar arasındaki önemini azaltmaya başlamıştır.

Modernleşme, öncelikle ailenin mahremiyet kavramını dönüştürmüştür. Okullar, fabrikalar, ofisler, oyun alanları ve sinemalar gibi faaliyetler, ailenin ev, sokak ve avluya dayalı alanlarını ortadan kaldırmıştır. Aile üyelerinin zamanlarının büyük bir kısmını dışarıda geçirmeye başlaması, ailenin kamusal bir hüviyet kazanmasına yol açmıştır. Günümüzde aile ile ilgili mahrem konuların televizyon ve sosyal medya mecralarında tartışılması; aile içi şiddet, boşanma, aşk ilişkileri gibi meselelerin toplum önünde somut kişiler üzerinden ele alınması ve evlilik programlarının medyatik bir şov haline gelmesi, aile kurumunun değersizleştirilmesine neden olmuştur. Anthony Giddens, bu durumu mahremiyetin dönüşümü olarak adlandırmakta ve küresel dönemde bu dönüşümün bir mahremiyet patlamasına dönüştüğünü belirtmektedir. Gelenekle iç içe geçmiş olan mahremiyet ve kuralları, modernleşme ile gevşemiş, küreselleşen dönemde ise kuralsızlığa dönüşmüştür (Yıldırım, 2009b; Can, 2013b). Modernleşmenin aile üzerindeki olumsuz etkileri bununla sınırlı kalmamıştır. Modernleşme, aynı zamanda aile üyelerinin özne olarak hareket etmelerini organize etmiş, bu da geleneksel ailedeki samimi ve cemaatçi ilişkilerin yerini bireyselleşmiş ve özneleşmiş aile bireylerinin almasına yol açmıştır.

Modern aile, bireyin özerkliğini inşa ederken iki önemli durumu da beraberinde getirmektedir. Birincisi, birey kimliğinin sağladığı imkânlarla, özneleşen bireylerin

kapitalist toplumun değişken, kriz dolu ve paradoksal yaşam alanlarında daha etkin olmasını sağlamasıdır. Dolayısıyla birey, toplumdan kaynaklanan sorunlarla başa çıkmada daha güçlü hale gelmektedir. İkinci durum ise, bireyselleşmenin getirdiği dezavantajlardır. Çünkü özneleşen bireylerin ailedeki karşılıklı sorumlulukları giderek azalmakta, güçlü kolektif bağlar zamanla zayıflamakta ve boşanmalar artmaktadır. Anne ve babaların huzurevlerine yönlendirilmesi artmakta, aile yaşamında sorumluluk duygusundan kaçınma eğilimiyle partner yaşamlar ya da yalnızlığı bir yaşam biçimi olarak benimseyenlerin sayısı artış göstermektedir (Yıldırım, 2009b; Can, 2016). Tepkili modernlik sonucu olarak aile, çelişkiler ve güçlüklerle dolu bir kurum haline gelmiştir. Yüksek kaliteli çocuk bakımı ve annelik talepleri ile her iki partnerin de iş hayatındaki katılım gereksinimi arasındaki çelişkiler, aileyi zorlayan unsurlardandır. Çocuklarla yakın ve karşılıklı iletişim kurmak, tam zamanlı ya da yarı zamanlı istihdamla kolayca örtüşmemektedir. Aile içindeki bu gerilimler, yüksek boşanma ve aile içi şiddet oranlarıyla örneklendirilmektedir (Turner, 2002; Beck, 2011). Ayrıca, gelişmiş ülkelerde 1965 sonrasında suç oranlarının büyük ölçüde artması, ailelerin dağılmasıyla yakından ilişkilidir. Francis Fukuyama, bu durumu toplumsal çözülme olarak ifade etmektedir (Fukuyama, 2009). Nitekim ailelerin parçalanması ve dağılması, suç oranlarının artmasına neden olmaktadır. Bu durumu destekleyen pek çok araştırma ve istatistik bulunmaktadır (Aksan, 2011; Bernardes, 1997). Bu ilişkinin temelinde, parçalanan ailelerin çocuklarının sosyalleşmeden uzak, toplumun değerlerinden habersiz ve sevgi, güven, sadakat gibi duygulardan yoksun yetişmesi yatmaktadır.

Yüzyıllardır ailenin ve evliliğin çözülemeyeceğine dair inanç, günümüzde inandırıcılığını kaybetmeye başlamıştır. Önceki çağlarda boşanma, sadece sınırlı durumlarda ve evliliğin sürdürülemez hale geldiğine kanaat getirildiğinde izin verilen bir işlemken, zamanla birçok sanayileşmiş ülke boşanmanın önündeki engelleri hızla kaldırmıştır. 1960 öncesinde boşanma hakkı, eşlerden birinin kötü davranış, zina ya da terk etme gibi nedenlerle elde edilebilirken, 1960'lardan sonra, başta İngiltere olmak üzere diğer Avrupa ülkelerinde de hata yokluğu ilkesi temelinde boşanma davaları açılmaya başlamıştır (Can, 2014). Bu ilke, eşlerden birinin boşanma talebi için herhangi bir neden sunmasını ya da eşinin bir hatasını sebep göstermesini zorunlu

kılmaktan çıkarmıştır. Bu yasa sonrası, İngiltere’de 1960-1970 yılları arasında boşanma oranları yıllık %9 artarken, bu dönemde bu oran iki katına çıkmıştır. Ayrıca, hata yokluğu ilkesi, 1996 yılında İngiltere’de çıkarılan yeni bir yasa ile daha da güvence altına alınmıştır (Giddens, 2000; Can, 2014). Toplumbilimciler, boşanma oranlarındaki artışı ve boşanmaya neden olan etkenleri sosyal bir olgu olarak açıklamaya çalışmışlardır. Bu çalışmalara göre, boşanmaların nedeni toplumsal değişimlerden bağımsız değildir. Bu toplumsal etkenlerden ilki, sosyo-ekonomik seviyenin yükselmesiyle birlikte aileye olan bağlılığın azalmasıdır. Özellikle kadınların ekonomik bağımsızlığını kazanması, evliliğin eskisine nazaran daha az zorunlu bir ekonomik ortaklık olarak görülmesine yol açmıştır (Nirun, 1994; Can, 2013b). Toplumların refah seviyesindeki artışlar, evlilikte yaşanan problemlerle başa çıkmak yerine kendini ekonomik olarak yeterli görüp yeni bir ev açma isteğini artırmaktadır. Ayrıca, boşanmış kişilerin toplumda daha yaygın hale gelmesi ve boşanan çiftlere karşı toplumda oluşan olumsuz imajın azalması, boşanmayı kolaylaştıran ve artıran nedenler arasında sayılabilmektedir. Bir diğer etken ise, evlilikte mükemmeliyetçiliğin ve evliliğin kişisel doyum düzeyine göre değerlendirilme eğiliminin artmasıdır. Boşanma oranlarındaki artış, evlilikten kaynaklanan aşırı doyumsuzluktan ziyade, evliliği ödüllendirici ve maksimum haz sağlayıcı bir ilişki olarak kurgulama eğiliminin artmasından kaynaklanmaktadır (Giddens, 2000). Bu bağlamda, modern toplumda ailenin ontolojisi, neşede ve kederde birlikte hareket eden bir birliktelikten ziyade, kendini sürekli yeniden üreten bir haz dinamiğine dayanmaktadır.

Her şeyin üretim ilişkileri temelinde ticari bir metaya dönüştüğü, maddi değerlere dayalı bir hayatın benimsendiği bir ortamda, evliliğin haz ve maddi çıkarlar üzerine inşa edilmesi, aile üyeleri arasında sabır ve hoşgörü gibi erdemlerin kaybolmasına neden olmaktadır. Sabır ve hoşgörünün olmadığı bir ailede ise zamanla sevgi, saygı ve sadakat gibi değerler de yok olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, boşanma oranlarının hızla artmasının nedenlerini daha iyi anlamak mümkündür.

Boşanma sonrası oluşan parçalanmış ailelerde yetişen çocukların sayısının artması, bu çocukların ruhsal ve psikolojik sorunlar yaşamasına neden olmakta; bu

durum ise gelecekte Türkiye’de suç oranlarının artması gibi sosyal sorunlara yol açabileceği unutulmamalıdır (Can, 2010; Can, 2014). Toplumsal kurumların dönüşmesi, aile yapısında değişime neden olmuştur. Bu yeni aile yapılarının oluşmasında ve çeşitlenmesinde, toplumsal değerlerin bozulması, kadının iş hayatına dâhil olması, çalışma saatleri ve koşullarının annelik rolüne uygun olmaması ve tıbbın insan bedeni üzerindeki baskısı gibi etmenlerin etkili olduğu bilinmektedir. Ayrıca, boşanma oranlarındaki büyük artışlar da aile yapısındaki bu çeşitlenmeyi destekleyen unsurlar haline gelmiştir. Bir aile türü olarak kabul edilmese de, birlikte yaşama, ailenin geleneksel yapısının önemli ölçüde değiştiğinin bir göstergesidir. Resmi olarak aile sayılmasa da, günümüz toplumlarında evlilik dışı bir yaşam biçimi olarak gayri resmi bir şekilde varlığını sürdüren birlikte yaşama, giderek yaygınlaşmaktadır. Özellikle üniversite öğrencileri arasında yaygın olan bu yaşam biçimi, Amerika’da yapılan araştırmalara göre, her dört öğrenciden birinin üniversite yaşamlarının bir döneminde, cinsel ilişki yaşadıkları partnerleriyle birlikte yaşadığını göstermektedir (Can, 2014). Birlikte yaşayanların çoğunluğunu gençler, hiç evlenmemiş kişiler veya boşananlar oluşturmaktadır. Bu tür ilişkiler genellikle bir yıldan az sürerken, bir yıldan uzun süren birliktelikler genellikle evlilikle veya ayrılıkla sonuçlanmaktadır. Hatta bu tür ilişkilerden bazıları çocuk sahibi olmayı da içermektedir. Örneğin, 1990’lı yıllarda Amerika’da birlikte yaşayan kadın ve erkeklerin %31’i bu tür bir ilişki sonucunda çocuk sahibi olmuştur (Yıldırım, 2009a; Can, 2014). Günümüzde birlikte yaşama, normal kabul edilen bir ilişki biçimi haline gelmiş ve ailenin cinsel ve biyolojik işlevlerinin bir taklidi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadınlar, çocuk sahibi olmanın kendi kariyerlerini engelleyebileceği ve özerklik arzularını kısıtlayacağı düşüncesiyle çocuk sahibi olmak istememektedir. Gönüllü çocuksuz aile isteğinin arkasında, iş hayatında kariyer yapma arzusu ve sahip oldukları iş imkânlarını kaybettiklerinde çocuklarına yeterli yaşam koşulları sağlayamama endişesi yer almaktadır. Ayrıca, çocuksuz kadın algısının toplumda değişmesi ve çocuksuz kadınlara yönelik olumsuz damgalamaların azalması da bu eğilimi teşvik eden faktörler arasındadır (Giddens, 2000). Hükümetlerin çocuk yapmayı teşvik etmek için sunduğu imkânlar ve politikalar ise bu eğilimi değiştirmekte yetersiz kalmaktadır.

Genellikle sosyal bir sapma olarak görülen ve aynı cinsiyetten kişilerin evliliğini ifade eden eşcinsel evlilik, alışılmadık bir evlilik biçimidir. Bazı eşcinsel çiftler, toplumun olumsuz yargılarından kaçınmak için birlikte yaşadıklarını açıkça beyan etmese de, bazı çiftler sembolik olarak evlenmektedirler (Giddens, 2000).

Dünya genelinde ve Türkiye’de, aile yapılarının karşı karşıya olduğu en büyük sorunlardan biri, artan boşanma oranları ve bu boşanmaların yol açtığı sosyal problemlerdir. Boşanma, çocuklar üzerinde ciddi psikolojik travmalara neden olmakta ve bu travmanın şiddeti, anne-baba arasındaki çatışmanın derecesi, çocukların yaşları, kardeşlerinin olup olmaması, çocukların anne ve babalarıyla olan ilişkilerinin niteliği ve bu ebeveynlerle ne sıklıkla görüştükleri gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Araştırmalar, boşanma sürecindeki çocukların yoğun duygusal sıkıntılar yaşadığını ortaya koymaktadır (Can, 2014). Okul öncesi dönemdeki çocuklar, bu süreçte büyük bir kafa karışıklığı yaşamakta ve boşanma nedenini kendilerinde aramaktadırlar. Daha büyük yaştaki çocuklar, anne ve babalarının boşanma gerekçelerini daha iyi anlamalarına rağmen, bu durumun geleceklere üzerinde önemli etkiler yaratacağını düşünerek derin endişeler taşımakta ve bu endişelerini aşırı tepkisel davranışlarla ifade etmektedirler. Bu çocuklar, genç yetişkinlik dönemine geldiklerinde, anne ve babalarının hatalarının bedelini kendilerinin ödediğini ve bu sürecin kendi duygusal dünyalarının temelini oluşturduğunu belirtmektedir (Giddens, 2000).

Dolayısıyla, bir çocuğun sağlıklı bir birey olarak topluma kazandırılmasında, anne ve babanın birlikte olduğu bir aile ortamının önemi büyüktür. Yeri doldurulamayan anne ve babanın eksikliğini başka şeylerle gidermeye çalışan çocuklarda çeşitli problemler ve davranış bozuklukları ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca parçalanmış ailelerin çocuklarında yeteneklerin gelişimi gerilemekte ve yetişkin rollerini başarıyla benimseme kapasitesi azalmaktadır. Çeşitli araştırmalar, boşanmış ailelerin çocuklarında akademik, davranışsal, psikolojik ve sosyal sorunların, boşanmamış ailelerdeki çocuklara kıyasla daha yüksek oranlarda görüldüğünü göstermektedir.

Aile yapısı köklü değişimlere uğramakta ve bu durum ciddi tehlike sinyalleri vermektedir. Türkiye'de anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile oranı %88'dir (Çelik, 2007). Dolayısıyla, Türk toplumunun evlilik ve aile konularına geleneksel olarak olumlu bir tutum sergilediğini söylemek mümkündür. Son yıllarda Türkiye'de yapılan değer araştırmaları da, evlilik, aile, din ve devlet gibi kurumların toplum için hayati önemde olduğunu ortaya koymaktadır. Dünya genelinde yapılan Değerler Araştırması, ailenin çoğu ülkede halkın %80'i tarafından en önemli kurum olarak görüldüğünü göstermektedir (Can, 2014). Ayrıca, Türkiye'de yapılan bir araştırmaya göre, katılımcıların %45.6'sı aileyi, %22.2'si dini, %18.8'i devleti ve %10.5'i ise milleti korunması gereken en önemli sosyal kurum olarak görmektedir (Canatan, 2009b).

Sosyal Ekonomik Araştırmalar Merkezi'nin (SEKAM) 2016 yılında TÜİK'in kullandığı yöntemlerle 12 bölgede 67 ilde 6748 kişiyle yaptığı araştırma, Türkiye'deki aile kurumuna dair güncel ve güvenilir veriler sunmaktadır. Bu araştırma, yüksek düzeyde güvenilirlik katsayısına sahip olması nedeniyle, objektif bir analiz yapma fırsatı da sunmaktadır (SEKAM, 2016). Dünya genelinde olduğu gibi, Türkiye'de de doğurganlık hızı son kırk yılda önemli bir düşüş yaşamıştır. 1963'te 6.3 olan doğurganlık hızı, 1973'te 4.7'ye, 1980'de 3.4'e, 2000 yılında 2.5'e ve 2003 yılında 2.2'ye gerilemiştir (SEKAM, 2016). Doğurganlık hızı, bir toplumun demografik ve sosyo-ekonomik durumunu etkileyen birçok faktörle ilişkilidir. Kadının sosyal statüsü, eğitim düzeyi, çocuk sahibi olma beklentileri, gelir düzeyi, evlenme yaşı, gelenekler, aile planlaması ve doğum kontrol yöntemlerine erişim gibi faktörler, doğurganlık hızını doğrudan etkilemektedir. Özellikle göçle kente yerleşen ailelerde eğitim düzeyinin artması, kadının tarım dışı sektörlerde istihdama katılması ve evlenme yaşının gecikmesi gibi faktörler, doğurganlık hızını düşürmektedir. Kentte yaşayan ve daha iyi eğitim almış kadınlar, daha az çocuk sahibi olmayı tercih ederek doğum kontrol yöntemlerine ve ana/çocuk sağlığı hizmetlerine daha fazla yönelmektedirler. Bu durum, doğurganlık hızında hızlı bir düşüşe neden olmaktadır. Örneğin, 1998 yılında yapılan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'na göre, kırsal kesimde yaşayan çiftlerin %72.6'sı aile planlamasını desteklerken, kentte yaşayan çiftlerde bu oran %83.6'ya çıkmaktadır. Gebeliği önleyici yöntemlerin kullanımı ise kırsal bölgelerde

%58.1 iken, kentlerde %66.7 olarak tespit edilmiştir (SEKAM, 2016). Doğurganlık oranında yaşanan bu düşüşe rağmen, Türkiye'de çocuk sahibi olma konusunda olumlu bir bakış açısı hâkimdir. Katılımcılara “İdeal çocuk sayısı size göre kaç olmalıdır?” sorusu yöneltildiğinde, %56.1'i iki çocuk, %28.1'i üç çocuk, %8.7'si dört çocuk, %5.2'si tek çocuk ve %2'si beş çocuğun ideal olduğunu belirtmiştir (SEKAM, 2016).

Ailenin temel işlevlerinden biri de biyolojik işlevlerdir. Bu işlev, eşlerin cinsel ihtiyaçlarını karşılaması ve üreme yoluyla neslin devamını sağlaması gibi iki ana başlıkta değerlendirilebilir. Evlilik öncesi cinsel ilişki ise bu işlevi olumsuz etkileyerek aile kurumunun temellerini sarsmaktadır. Araştırmada, “Evlilik öncesi cinsel beraberliği nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna katılımcıların %67.1'i bu durumu ahlaksızlık olarak nitelendirirken, %12.1'i normal/olabilir, %20.8'i ise kararsız olduklarını belirtmiştir. Yaş düzeyi arttıkça evlilik öncesi cinsel ilişkiye olumlu yaklaşımın azaldığı, bu tutumun daha genç yaş gruplarında daha yaygın olduğu görülmektedir. Bu durum, Türkiye'de değerlerin erozyona uğradığının bir göstergesi olarak algılanabilmektedir (SEKAM, 2016).

Nikâh, evliliğin toplum tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde, iki ayrı cinsin birlikteliğinin resmen ve dini olarak onaylanmasını sağlamaktadır. Araştırmada, “Evlendirken ne çeşit bir nikâh kıydınız?” sorusuna katılımcıların %85.1'i hem resmi hem de dini nikâh kıydırdığını, %10.4'ü sadece resmi nikâh ve %4.5'i sadece dini nikâh kıydırdığını belirtmiştir. Bu sonuçlar, nikâhın Türk toplumunda dini bir boyutunun bulunduğunu ve resmi nikâhın yanı sıra dini nikâhın da toplum tarafından önemli görüldüğünü göstermektedir. Araştırmada, “Dini nikâhın sizce önemi nedir?” sorusuna katılımcıların %79.8'i dini nikâh olmadan evlilik olmaz yanıtını vermiştir. Nikâhsız birlikte yaşama olgusu sorulduğunda ise katılımcıların %50.2'si bu durumdan rahatsız olduğunu, %31.5'i ilgilenmediğini, %10.6'sı rahatsız olmadığını ve %7.7'si fikrinin olmadığını belirtmiştir (SEKAM, 2016). Bu bulgular, Türk toplumunun nikâhsız birlikte yaşama eğilimine büyük ölçüde olumsuz yaklaştığını göstermektedir.

Boşanma oranlarındaki artış, toplumsal ve kültürel değişimlerin aile üzerindeki etkileriyle ilişkilidir. Kentleşme ve kadının iş hayatına katılması aile içi rol çatışmalarını artırmakta ve bu durum boşanma oranlarını yükseltmektedir. TÜİK'in

verilerine göre, Türkiye’de boşanma oranları 2001 yılından itibaren belirgin bir artış göstermiştir. SEKAM’ın araştırmasında katılımcıların %66.6’sı eşlerinden boşanmayı hiç düşünmediklerini belirtmiştir. Ancak, boşanma düşüncesinin zamanla artış gösterdiği de gözlemlenmektedir (SEKAM, 2016).

Yeni aile formları arasında giderek daha sık karşılaşılan tek ebeveynli aileler de bulunmaktadır. Genellikle boşanma sonucunda ortaya çıkan bu ailelerde, mahkemelerin çoğunlukla çocuğun vesayetini anneye vermesi nedeniyle, ailenin başında genellikle anne yer almaktadır. Ancak bazı durumlarda, boşanmanın dışında gelişen olaylar örneğin eşin ölümü ya da aldatma gibi bu ailelerin başında babanın olduğu durumlar da görülebilmektedir. Türkiye’de tek ebeveynli ailelerin oranı yaklaşık olarak %10’dur (TÜİK, 2023). Modernleşme sürecinin ve bu sürecin sonuçlarının nitekim aile değerlerinde büyük değişimlere yol açtığı söylenebilmektedir.

Aile yapısındaki büyük çözüme, modernitenin hastalıklı bir hale gelmesi ve toplumsal çöküşlerle yakından ilişkilidir. Modernite, metalaşmanın hız kazanmasıyla sosyal kurumlar üzerinde etkili olmuş ve bu durum teknoloji, piyasa ve mübadele gibi unsurlarla belirgin hâle gelmiştir. Çekirdek ailenin ontolojik ve etimolojik temellerinin yapıbozuma uğraması, bu aile yapısının bir tür “çerez aile” haline geldiğini düşündürmektedir (Can, 2014). Çekirdek aile, özünde yaşamın sürekliliğini sağlayan kurucu bir varlık olarak değerlendirilebilirken, toplumsal değişimlere uyum sağlama sürecinde kolayca tüketilebilecek bir gerçekliği de simgelemeye başlamıştır. Toplumsal kurumların içeriklerinin farklılaşması, kültürel, yapısal ve ontolojik değişimlerle yakından ilişkilidir. “Çerez aile, çözülen, parçalanmış ve tamamlanmamış özellikleriyle hastalıklı bir yapı olarak algılanmaktadır” (Can, 2014). Boşanma, nikâhsız birlikte yaşama ve tek ebeveynli aile gibi sorunlar karşısında, ailenin işlevlerini yitirdiği düşüncesi, bu bağlamda değerlendirilebilmektedir.

Gelecekte ailenin işlevini yitireceği ve çözülmüş aile yapılarının yaygınlaşacağı gibi tezler ifade edilse de, bu görüşlere karşı çıkan görüşler de vardır. Örneğin, Litwark gibi bazı düşünürler, ailenin büyüyeceğini ve değişmiş aile ya da çekirdek ailelerin bir federasyonu şeklinde devam edeceğini savunmaktadır (Can,

2014). Aile yapısı elbette önemli değişiklikler geçirmekte, fonksiyonları azalmakta ve akrabalık ilişkileri gibi bazı unsurlar zayıflamaktadır. Örneğin, babanın aile içerisindeki otoritesi ve fonksiyonları azalmakta olsa da babalık rolü devam etmektedir. Diğer yandan, annelik rolü giderek daha önemli hale gelmiştir. Artık anne, sadece ev işlerini ve çocuk bakımını üstlenen bir figür olmaktan çıkmış, hem ev içinde hem de ev dışında birçok işlevi üstlenen bir aktör haline gelmiştir. Bu nedenle aile, bazı değişimlere ve olumsuzluklara rağmen, temel işlevini koruyarak gelecekte de varlığını sürdürecektir (Aydın, 2013; Çağan, 2016).

1.1.5. Sağlıklı Ailenin Nitelikleri

Aile, sosyalleşmeyi sağlayan en temel ortamdır, çünkü insan gelişimi, diğer canlılara kıyasla, bir başkasının varlığına ve bakımına çok daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Aile, aktörlerin yalnızca beslenme, bakım ve koruma gibi temel fiziksel ihtiyaçlarını değil, aynı zamanda sevgi, duygusal ve sosyal bilişsel gelişim, zekâ gelişimini destekleyerek potansiyellerini geliştirmesine de olanak tanımaktadır. Aile, aktörlerin eğitim ve kültürel değerler kazanması gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılamayı da görev edinmektedir. Ayrıca, aktörlere duygusal destek sunarak, kendine ve diğerlerine güvenmeyi, sevgi duymayı, kimlik kazanmayı, kişilik gelişimini, sosyal becerilerin gelişimini ve toplumsallaşmayı sağlamaktadır. Aile, aktörlerine refah dolu bir yaşam için gerekli olan fiziksel ve ruhsal ortamı sunarak doyum sağlamaktadır. Aynı zamanda cinsel ilişkileri düzenleme, üreme, ekonomik dayanışma sağlama ve değerlerin kuşaklar boyu aktarılması gibi işlevlerle de toplum düzenine katkıda bulunmaktadır. Nitekim Türkiye'de gerçekleştirilen bir çalışmada, bireylerin %71.77'si, aileyi sevgi ve şefkat ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir ortam olarak tanımlamıştır. %68.82'si ise ailenin neslin devamlılığını sağlamadaki rolünü vurgulamış, %68'i de çocukların ruh sağlığını korumanın ailenin önemli bir işlevi olduğunu belirtmiştir (TAYA, 2014; Şener ve Terzioğlu 2002).

McMaster modeline göre, aileler beş temel işlevi gerçekleştirme düzeylerine göre sağlıklı ya da sağlıksız olarak sınıflandırılmaktadır (Ünal, 2009). Bu temel işlev alanları şunlardır: aile içi problem çözme, iletişim, rol dağılımı, duygusal katılım ve tepki verme ve davranış kontrolü.

- *Problem çözüme*, ailelerin karşılaştıkları sorunlara nasıl yaklaştıklarını ve bunları nasıl çözdüklerini ifade etmektedir. Bu kapsamda, yemek pişirme görevini kimin üstleneceğinden, mali yükümlülüklerin kimde olduğuna kadar maddi sorunların yanı sıra, aile aktörleri arasında yaşanan olumsuz duygusal durumların çözümü de değerlendirilmektedir. Sağlıklı bir ailede, sorunlar aile aktörleri tarafından tanımlanıp tartışılabilmekte, çözüm önerileri sunulabilmekte ve bu süreç sonunda alınan kararlar herkes tarafından kabul edilip uygulanabilmektedir. Ayrıca, çözümün sonuçları suçlamalardan uzak, objektif bir şekilde değerlendirilebilmektedir.
- *Aile içi iletişim*, ailede sözlü ve sözsüz mesajların nasıl ifade edildiğini göstermektedir. Aile içindeki iletişimin açık, net ve doğrudan olması, ailenin sağlıklı olduğuna işaret etmektedir.
- *Roller*, ailede kimin hangi görevi üstlendiğini ve aile içindeki sınırların nasıl korunduğunu tanımlamaktadır. Aile aktörlerinin rolleri net bir şekilde belirlenmişse ve her aktör kendi rolünü uygun bir şekilde yerine getiriyorsa, aile günlük yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmektedir.
- *Duygusal katılım ve tepki verme*, aile aktörlerinin duygusal durumlarına uygun şekilde karşılık verebilmelerini ve ortak ya da bireysel aktivitelerde bulunabilmelerini ifade etmektedir. Bir aile aktörü sıkıntı yaşadığında, kendini anlaşıldığını hissetmesi ve gerektiğinde uygun şekilde yardım alabileceğini bilmesi, ailenin sağlıklı olduğuna işaret etmektedir.
- *Davranış kontrolü*, aile aktörlerinin fiziksel olarak tehlikeli durumlarda, psikobiyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasında ve sosyal kontrol gereksinimlerinde kendini göstermektedir. Sağlıklı bir ailede, davranışlar ne çok katı ve değişmez ne de tamamen serbest ve düzensiz olmakta; aksine, yeterince esnek ve duruma uygun şekilde düzenlenmektedir.

İşlevlerini uyum ve birlik içinde yerine getiremeyen aileler, sağlıksız aileler olarak tanımlanmaktadır. Bu tür ailelerin temelinde, birbirleriyle uyumsuz olan, farklı ego ideallerine sahip, aralarında sağlıklı iletişim ve etkileşim kuramayan eşler yer almaktadır. Kişilerarası ilişki sorunlarının, bağımlılıkların, kırılğanlıkların, rol ve güç çatışmalarının yoğun yaşandığı bu ailelerde, sorun ve çatışmaların tolere edilmesi

zorlaşmaktadır. Aile aktörleri, yardım taleplerini geri çevirmekte ve yeni durumlara bağlı olarak rollerin değişmesi gerektiğinde yeterli esneklik gösterememektedir.

Düzenli ve sağlıklı toplumların temeli, sağlıklı ailelerdir. Bu nedenle, aile kurulurken belirli özelliklerin göz önünde bulundurulması önemlidir. İlk olarak, yasalara uygun hareket edilmesi gerekmektedir. Evliliğe hazır olan kadın ve erkeğin, yasal yaş sınırlarına uyması önemlidir. Türk Medeni Kanunu'na göre, evlenmek için bireylerin en az 17 yaşını doldurmuş olmaları gerekmektedir. 18 yaşın altındaki evliliklerde ise anne ve babanın izni şarttır. Ayrıca, Türk Medeni Kanunu'na göre akıl hastaları evlenememektedir. Sağlıklı bir aile kurabilmek için, çiftlerin birbirleriyle uyum sağlayabilecekleri ve dengeli bir ilişki kurabilecekleri bazı temel özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Sağlıklı bir aile yapısının temel özellikleri şunlardır (Ünal, 2009; McCoy 1996):

- İdealler, değerler, inançlar ve ortak hedeflere sahip olmalıdır.
- İlişkilerde karşılıklı denge, paylaşım ve dayanışma sağlamalıdır.
- Güvenli bağlanma ve sadakat olmalıdır.
- Entelektüel, estetik, duygusal ve zihinsel uyum olmalıdır.
- Fiziksel ve cinsel uyum olmalıdır.
- Eşinin kişisel özelliklerini kabul etme, sevgi ve saygı gösterme yeteneği olmalıdır.
- Çocuk sahibi olma ve yetiştirme konusunda ortak niyet ve istek olmalıdır.
- Ailenin işlevleri ve sürekliliği konusunda benzer inanç ve kararlılık olmalıdır.
- Açık, net ve adil aile kuralları ve rolleri belirlenmelidir.
- Açık iletişim kurulmalıdır.
- Çatışma çözümü ve sorunlarla başa çıkma becerisi olmalıdır.

Aile, yaşayan bir sistem olarak, doğanın düzensizliğine ve rastgele olaylara karşı koymaktadır. Bunu düzen, kontrol ve iletişim yoluyla başarmaktadır. Aile, kaynaklarını etkili bir şekilde kullanabilmesi için bir düzen içinde örgütlenmesi gerekmektedir. Bu örgütlenme, sınırlar, kurallar ve hiyerarşik bir yapı ile sağlanmakta ve sistemin düzenli bir yapı “yapının korunması” olarak adlandırılmaktadır. Öte

yandan, ailenin yapısını değişen koşullara uyum sağlayacak şekilde geliştirilmesi ve bu sayede etkileşim yeteneğini artırması, “yapının değişimi” olarak bilinmektedir. Bu iki özellik, ailenin sağlıklı bir yaşam döngüsüne sahip olmasını sağlamaktadır. Durgun dönemler, ailenin yapısını güçlendirirken, büyük değişimlerin yaşandığı geçiş dönemleri yeni duruma uyum sağlama işlevi görmektedir. Bu süreçler, ailenin toplumsal bir yapı olarak hem istikrarını korumasını hem de değişen çevresel ve toplumsal koşullara uyum sağlamasını ifade etmektedir. Yapının korunması, ailenin mevcut toplumsal normlara ve rollerine bağlı kalarak işlevselliğini sürdürmesini sağlarken, yapının değişimi, aileyi yeni toplumsal dinamiklere uyum sağlayacak şekilde esnek ve değişime açık hale getirmektedir. Bu iki süreç, ailenin hem bireysel üyelerinin hem de toplumsal yapı içindeki yerinin korunması ve geliştirilmesi açısından kritiktir.

Sağlıklı bir aile sisteminin belirleyici özellikleri vardır ve bunlar sınırlar, kurallar, kontrol mekanizmaları ve aile içindeki roller şeklinde tanımlanabilmektedir (Ünal, 2009). Sınırlar, aile aktörlerinin hem kendi aralarındaki ilişkileri hem de daha geniş sistemle olan etkileşimlerini tanımlamaktadır. Bu sınırlar, sistemlerin ve alt sistemlerin birbirinden ayrışmasını sağlamaktadır. Sınırlar, bir alt sistemden diğerine ne kadar duygu ve bilginin aktarılacağını ve kimin, kiminle, nasıl bir ilişki kuracağını belirlemektedir. Çok geçirgen sınırlar, aktörlerin birbirine fazla bağımlı hale gelmesine ve sistemin kontrolsüzlüğüne, hatta erimesine yol açabilmektedir. Katı sınırlar ise bilgi akışını engellemekte ve aktörlerin birbirinden izole olmasına neden olabilmektedir. Uygun sınırlar ise hiyerarşinin güçlenmesini sağlamakta ve işlevsel olmayan koalisyonların oluşmasını engellemektedir.

Aile sistemi oluştuğunda, aktörler arasında davranış alışverişi başlamakta ve hangi durumlarda, nasıl ve hangi tür davranışların değiş tokuş edileceği zamanla öğrenilmektedir böylece kurallar oluşturulmaktadır. Bu kuralların net ve anlaşılır olması, sağlıklı bir aile yapısının temelini atmaktadır. Bu sayede, olasılıklar azalmakta, davranışlar karşılıklı olarak daha belirli, düzenli ve öngörülebilir hale gelmektedir. Aile aktörleri, “Biz kimiz?” sorusuna yanıt bulduklarında, aile sistemi bir dengeye kavuşmaktadır. Kurallar, ailenin ortak amaçlar doğrultusunda işlev görmesini

sağlamak için her aile aktörünün sistem içindeki sorumluluklarını da belirlemektedir. Aktörler arasındaki ilişkiler, sistemin ortak amacı ile uyumlu bir şekilde yürütülmelidir. Ortak amaçlar, aktörlerin bireysel ihtiyaçları, istekleri ve niyetlerinden bağımsız ve daha üst bir düzeydedir. Ancak, bireysel amaç ve gereksinimler sistemin amaçları ile çatıştığında, aile sistemi sorunlarla karşılaşabilmektedir. Örneğin, iki tarafın da yetki ve güç sahibi olma isteğinin yoğun olduğu ilişkilerde, rekabetin yarattığı gerilim, sistemi bozabilmektedir. Buna karşın, demokratik bir ilişki tarzının benimsendiği, her iki tarafın da sorumluluk aldığı, dinleme ve konuşma oranlarının dengeli olduğu, kararların karşılıklı fikir alışverişi ile alındığı ilişkilerde, her iki taraf da ilişkinin çift yönlülüğünün farkındadır ve bu durumdan memnundur.

Kontrol mekanizmaları, bir sistemin değerler, istekler, güdüler, ilgi alanları, standartlar ve hedefler gibi referans sinyalleri doğrultusunda hareket etmesini sağlamaktadır. Bu süreçte, sistemin hiçbir unsuru diğerleri üzerinde tek taraflı bir kontrol sahibi değildir; sistemin yönetim gücü, yalnızca belirli parçalarda değil, tüm sistemin bütününde yer almaktadır. Zayıf durumda olan bile ilişkiyi etkileyip kontrol edebilmektedir, yani kontrol çift yönlüdür. Sistemlerde geribildirim, en önemli kontrol mekanizmalarından biridir. Negatif geribildirim döngüsü, sistemdeki sapmaları düzelterek başlangıçtaki dengeyi sağlamaya yardımcı olmaktadır. Bu döngü, önceki eylemin bir sonraki eylemi olumsuz yönde etkileyerek mevcut durumu istenen durumla uyumlu hale getirmekte ve bu süreç, öz-düzenleme olarak bilinmektedir. Negatif geribildirim, dış değişiklikleri azaltarak sistemi istikrara kavuşturmakta ve yapının korunmasını desteklemektedir. Ancak, bu döngü belirli bir hızda çalışmalıdır. Alt birimlerdeki bir bozukluğu düzeltmek için aşırı hızlı bir negatif geribildirim, kontrol yerine kaosa yol açabilmektedir. Hiyerarşik bir düzen içinde, alt birimlerin referans sinyali gönderen üst birimlerden daha hızlı hareket etmesi gereklidir. Pozitif geribildirim ise, sisteme daha fazla uyarın girmesine neden olarak sistemin dengeden sapmasına ve sonunda çökmesine veya dağılmasına yol açabilmektedir. Bu süreç, düzensizliğin artmasına ve sistemin değişime yönelmesi ile yeni bir düzen oluşumuna temel oluşturmaktadır.

Ailenin günlük yaşamını etkili bir şekilde sürdürebilmesi için, kendisini alt sistemlerin organizasyonuna dayalı bir rol ağı etrafında düzenlemesi gereklidir. Roller, aile aktörlerinin genellikle otomatik olarak yerine getirdiği davranış kalıplarıdır ve bu roller, ailenin çeşitli işlevlerini yerine getirmek için tasarlanmıştır. Aile içinde yetki ve rol dağılımı, maddi ihtiyaçların karşılanması, sağlık gereksinimlerinin giderilmesi, sosyal faaliyetlerin düzenlenmesi ve sevgi ihtiyacının karşılanması gibi temel gereksinimlere göre belirlenmektedir. Bu ihtiyaçları karşılayan aile aktörü, genellikle daha fazla yetki ve etki gücüne sahiptir. Yetki sahibi aktör, diğer aktörlerin davranışlarını etkileme ve kendi rolünü yerine getirme gücüne sahiptir. Rol ve yetki dağılımında kültürel ve toplumsal değerler de önemli bir rol oynamaktadır. Yaş ve cinsiyete dayalı roller, büyük ölçüde toplumsal normlardan beslenmektedir. Toplumun belirlediği rollerin aile içinde de uygulanması, ailenin çatışmasız bir şekilde işlemlerini sağlamaktadır. Örneğin, toplum tarafından anne babaya atfedilen sorumluluklar aile içinde de kabul görüyorsa ve her aile aktörü tarafından benimseniyorsa, aile içi çatışmaların minimum seviyede kalması muhtemeldir.

Dolayısıyla, çocuğun sağlıklı bir aktör olarak topluma kazandırılmasında, anne ve babanın birlikte olduğu bir aile ortamı oldukça etkilidir. Anne ve babanın yokluğunun telafisi mümkün olmamakla beraber bu eksiklik başka bir şeyle doldurulamamaktadır. Parçalanmış ailelerin çocuklarında yetenek gelişimi genellikle gerilediği görülmekte ve yetişkinlik rollerini içselleştirme becerileri azalmaktadır. Farklı araştırmalar, boşanmış ailelerin çocuklarında akademik başarı, davranışsal uyum, psikolojik sağlık ve sosyal ilişkiler açısından sorunların, boşanmamış ailelerdeki çocuklara kıyasla daha yüksek oranlarda yaşandığını da desteklemektedir.

1.1.6. Aile İçi İlişkiler ve Roller

İnsanın ilk zihinsel yazılımını geliştirdiği ortam olan aile; anne ve baba olarak adlandırılan iki farklı rolün birleşiminden oluşmaktadır. Bu rol dağılımı öncelikle eril ve dişil roller arasında kendini göstermektedir. Çocukluk çağında, cinsiyete bağlı normlar ve davranış kalıpları bilinçsizce öğrenilmektedir (Kartarı, 2006). Erkek egemen kültürlerde rekabet ve hırs teşvik edilirken, kadın egemen kültürlerde alçakgönüllülük öğretilmektedir. Gelişmiş endüstriyel toplumlarda kadınlar, anne, eş,

ev hanımı ve çalışan rollerini eş zamanlı olarak üstlenmişlerdir ve bu farklı roller arasında uygun bir denge kurmuşlardır. Bu dengeyi sağlamada ekonomik faktörler ve gereksinimler, toplumda egemen olan değerlerden daha fazla etkiye sahiptir.

Aile içindeki ilişkiler, kadın ve erkek rolleri arasındaki eşitsizlikler üzerine kurulmuştur. Geleneksel erkek hâkimiyetindeki aile yapılarında, erkek aile başkanı ve otorite figürü olarak kabul edilirken, kadının ailenin gelirine bağımlılığı ve şiddet, aile düşünce sistemi tarafından desteklenmiş ve aile içindeki güç dinamiklerinin temelini oluşturmuştur (Koçak, 2011). “Familya” olarak da bilinen ve birçok batı dilinde aileyi ifade eden kelime, Latince “famulus” kelimesinden türetilmiştir ve “köle” anlamına gelmektedir (Yörükoğlu, 2007). Familya, bir babanın hizmetçileri ve evlatlarından meydana gelen bir topluluktur. Oğul, babanın denetimi altında olur ve bu durum babanın hayatının sonuna kadar devam etmektedir. Kızının üzerindeki hâkimiyeti ise evlenene kadar sürmektedir. Bu mutlak hâkimiyet, evlilikle birlikte koca tarafından devralınmaktadır.

Aile, bir yapı olarak düşünüldüğünde; ebeveynler, çocuklar ve diğer büyüklerden oluşan alt gruplar bulunmaktadır. Her birey belirli roller ve görevler üstlenirken, aile üyeleri arasında karşılıklı iletişim ve duygudaşlık gerçekleşmektedir. İletişim, aile bireylerinin sözlü ve sözsüz ileti alışverişidir (Brock ve Barnard, 1999). İletişim, aile sistemi içinde bilgi alışverişini sağlamaktadır.

Aile yapısının sağlıklı olması, aile üyeleri arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir temele dayanmasına bağlıdır. Karşılıklı sağlıklı ilişkilerin sürdürülebilmesi için, aile bireyleri karşılıklı şeffaf olacak şekilde iletişim kurulmalıdır. Kişiler, sorumluluk alıp vermekte tereddüt etmemeli, böylece dayanışma ve iş birliği odaklı bir ortam oluşturulmalıdır. Parsons ve meslektaşları aile içindeki iş bölümünde; “cinsiyet rolleri” yaklaşımını geliştirmişlerdir. Bu yaklaşıma göre, erkekler ailenin ayakta kalmasına katkıda bulunarak gelir getirme gibi görevlerle uğraşırken; kadınlar ise çocuk yetiştirme, ailelerinin duygusal ihtiyaçlarıyla ilgilenme gibi daha duygusal ve içsel işlevleri yerine getirmektedirler.

Emile Durkheim, bireylerin ahlaki gelişimi ve denetimi için ailenin önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Geleneksel toplumlarda, genellikle büyük ailelerde bireyin ahlaki eğitimi aile içinde gerçekleşirken, iş bölümü daha az detaylıdır. Ancak modern toplumlarda, çekirdek aile yapısında bireyin ailesi tarafından yetiştirilmesi etkisi azalmış, aile ilişkisi giderek birey-devlet ilişkisiyle değişmiştir. Bu durumda, toplumun bireyi hazırlamasında ailenin rolü azalmış, yerine okul gibi kurumlar geçmiştir. Bu bağlamda, ailenin rolünü bir bakıma öğretmenler üstlenmektedir.

Jürgen Habermas, modernitenin etkisiyle, eğitim süreçlerinin daha kurumsallaştığını ve resmi eğitim kurumlarının önceliğinin arttığını, kilisenin ve ailenin bu süreçte daha az etkili hale geldiğini belirtmektedir (Habermas, 2001). Bu durum, ailenin çocuk yetiştirme, koruma, kollama ve rehberlik işlevlerini kaybetmesine yol açmış ve baba otoritesinin zayıflamasına neden olmuştur. Ayrıca, devletin ve toplumun birbirine daha fazla entegre olması, ailenin toplumsal yeniden üretimdeki rolünün azalmasına sebep olmuş, meslek ve aile yaşamı birbirinden ayrılmış, mesleki alan daha bağımsız hale gelmiş ve aile daha özgül bir odaklanma içine girmiştir. Bu süreçte, ailenin üretken işlevleri tüketim işlevlerinin yerini almıştır.

Levi Strauss, evlilikte erkeğin mali güvenliği sağlama görevinin ve kadının ev işlerinden sorumlu olmasının, karı koca arasındaki değiş tokuşu pekiştirdiğini ifade etmektedir (Oktik ve Değer, 2018).

Aile kavramının tanımı, yapısı ve işlevleri, üretim süreçlerindeki değişimlerle birlikte tarih boyunca dönüşüm geçirmiştir (Adak, 2016). İlk insan topluluklarında avcılık ve toplayıcılığa dayalı basit aletler ve ekipmanların üretiminde, kolektif mülkiyet, paylaşım ve iş bölümü temel ilkelerdir ve kadınlar üretim sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Ancak tarıma dayalı üretim biçiminin hâkim olduğu bir dönemde, üretim araçlarında ve ilişkilerindeki değişimle birlikte özel mülkiyet ve sınıflar ortaya çıkmıştır (Marshall, 2005). Bu dönemde artık ürünün elde edilmesiyle birlikte servet ve güç erkekler arasında birikmeye başlamış, aynı zamanda soy babadan miras alınmıştır. Bu süreçte erkeklerin statüsü güçlenmişken kadınlar ikinci plana itilmiş ve erkekler üretim sürecinde aktif rol almışken kadınlar, geleneksel ev işlerini yapmakla

yükümlü olmuşlardır. Tarımsal üretimin aile içinde sürdürülmesi gerekliliği, geniş aile yapısının ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Yaklaşık son üç yüz yılda, sanayileşme ile birlikte özel alan ve kamusal alan arasında bir fark ortaya çıkmış ve ana, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile, toplumun sosyo-ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için belirgin hâle gelmiştir. Bu dönemde ataerkillik, ailede babanın otoritesinin ötesinde, egemen erkek sınıfının diğer gruplar üzerindeki ekonomik, siyasi ve ideolojik kontrolünü pekiştirmiştir. Sanayinin gelişmesiyle birlikte, ev ve işyerinin ayrılması sonucunda erkekler, kamusal alanda, yerel işlerde, siyasette vb. daha fazla rol almaya başlamışlardır. Kadınlar ise ev içerisindeki görevlerle tanımlanmış ve çocuk bakmak, ev işleri yapmak ve yemek yapmak gibi sorumlulukları üstlenmişlerdir (Giddens, 2000). Ancak 1980'lerden sonrasında yaşanan hızlı ekonomik değişimler, sanayi sektöründen hizmet sektörüne doğru geçişe yol açmıştır. Kadınlar, hizmet sektöründe daha fazla yer almaya başlamış ve bu da aile içi ilişkilerin egemenlik ve yetki açısından daha eşitlikçi bir yapıda şekillenmeye başlamasına yol açmıştır.

Sanayileşme ve modernleşme süreçleri, geniş aile yapısının dağılmasına ve bu yapının yerine, sadece anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek ailenin geçmesine yol açmıştır (Oktik, 2018). Bu dönemde, geniş aile ile olan ilişkiler daha çok bireylerin tercihiyle bağlı hâle gelmiş ve aile, koruyucu ve dayanışmacı rollerini devam ettirirken, daha adil bir yapıya bürünmüştür.

Kentleşme, ekonomik ve toplumsal değişimlerin bir sonucu olarak aile içi ilişkiler ve roller üzerinde önemli etkilere sahiptir (Keleş, 2000). Bu süreç, sanayileşme ve ekonomik büyümeyle birlikte artan göçlerin sonucunda kent sayısının artması ve mevcut kentlerin genişlemesiyle karakterizedir. Kentleşme, toplumdaki artan organizasyon, görev dağılımı ve ihtisaslaşma ile birlikte insan davranışları ve ilişkilerinde kentsel özelliklere özgü değişiklikler meydana getirmektedir.

Kent yaşamı, çocuk yetiştirme ve tüm temel aktivitelerin gerçekleştirildiği bir yer olarak ev yaşantısının devamını da içermek üzere, geleneksel aile yaşantısına çok fazla imkân tanımamaktadır (Wirth, 1938). Sanayi, eğitim ve eğlenceye dair

faaliyetlerin evden bağımsız, özelleşmiş kurumlara kaydırılması, ailenin belirli tarihsel özelliklerinin kaybolmasına yol açmaktadır. Kentlerde annelerin genellikle iş hayatında çalışması, evliliklerde gecikmeler olması ve bekâr olarak ya da tek başına yaşayan bireylerin oranının artması gibi durumlar gözlemlenmektedir. Kırsal bölgelere göre aileler daha az sayıda ve çocuksuz ailelerin oranı daha yüksektir. Aile, sosyal yaşamın bir parçası olarak, kırsal alanlarda yaygın olan geniş akrabalık ve hemşerilik bağlarından kurtulmakta ve aile üyeleri, iş, eğitim, din, eğlence ve siyasetle ilgili çeşitli faaliyetlerle meşgul olmaktadır.

Aile; bireylerin birbirlerine sevgi ve şefkatle yaklaştıkları, kişilik değerlerine saygı duydukları, koruma ve destekleme sorumluluğu hissettikleri, samimiyet ve fedakârlık temelli, koşulsuz bağ ile birbirlerine bağlı oldukları toplumsal bir yapıdır. Aile içerisindeki ilişkilerin sürdürülmesi için dini, ahlaki ve hukuki normlar belirtilmiştir. Aile içerisindeki şiddetin, istismarın ve haksızlıkların önlenmesi için gerekli önlemler alınmaya çalışılmıştır.

Ailenin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği ve her bir üyenin bu bütünün vazgeçilmez bir parçası olduğu kabul edilmektedir. Bu bütünlüğün korunması için, bireyler arasındaki ilişkilerin değerlere dayalı olması önemlidir. Aile içinde herkesin, olumlu davranış kalıpları sergileyerek birbirine iyi bir model oluşturması gerekmektedir. Ayrıca, çocukları olumsuz yönlere sevk edebilecek tutum ve davranışların aile içinde tolere edilmesi ve bu olumsuz tutumların aile ortamından uzaklaştırılması gerekmektedir.

1.2. Sosyolojik Bir Olgu Olarak Evlilik

Aile kurumunun bir alt dalı olarak kabul edilebilecek evlilik kurumu, toplum tarafından onaylanmış olan, kadın ve erkekler arasında oluşturulan belirli bir ilişki türünü tanımlamaktadır (Gökçe, 1990). Bu ilişki, aileyi oluşturan toplumsal bağları belirli kalıplara sokan bir sözleşme niteliğindedir. Evlilik, toplum tarafından onaylanan ve iki farklı cinsiyetin belirli kurallar çerçevesinde bir araya gelerek, bir yaşamı paylaşma, çocuk sahibi olma ve çocuk yetiştirme amacıyla oluşturdukları toplumsal bir kurumdur (Sayın, 1990). Bu kurum, karı-koca ilişkisini merkez alırken,

aynı zamanda ebeveyn-çocuk ve kardeşler arası ilişkileri de içeren geniş kapsamlı bir birliktelik olarak değerlendirilmektedir.

Evlilik, tarih boyunca farklı şekillerde ve amaçlarla varlığını sürdürmüş, genellikle dini ve sosyal nedenlere dayanan bir ilişki biçimi olarak kabul edilmiştir. Modern sosyolojik yaklaşımlar, evliliği bir sözleşme olarak ele almakta; bu sözleşme, yalnızca iki birey arasındaki kişisel bağlılığı değil, aynı zamanda bu bireylerin çocuk yapma ve yetiştirme sorumluluğunu da içermektedir (Aydın, 2013). Evlilik, kişilerin hayatlarını birleştirerek maddi ve manevi destek sağladıkları, toplum tarafından belirlenen kurallara ve yasalara uygun bir birlikteliktir. Bu birliktelik, çiftlerin birbirlerine duygusal yakınlık gösterdikleri ve hayatın zorluklarını ve güzelliklerini birlikte paylaştıkları bir bağ olarak da tanımlanmaktadır (Fowers, 1993; Cüceloğlu, 2019). Genel olarak, evlilik, bireylerin aynı evde yaşamayı, çocuk sahibi olmayı ve hayatlarını birleştirerek topluma yeni nesiller kazandırmayı amaçladıkları, toplumun kabul ettiği bir ilişki biçimidir (Kasapoğlu, Kutlu ve Durmuş, 2017). Evlilik aynı zamanda, yasal olarak tanınan ve iki kişinin hayatlarını resmi olarak birleştirdikleri bir yapı olup, bireylerin birbirlerine karşı maddi ve manevi sorumlulukları üstlendikleri, meşru bir birlikteliktir (Tezer, 1994).

Malinowski *Kültür Teorisi*'nde, evliliği bir gereksinim, sisteminin unsuru olduğunu değerlendirmiştir. Kültürün öncelikle yaşam ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluştuğunu ve zamanla çok boyutlu bir yapıya dönüştüğünü ifade etmiştir (Malinowski 2020). Diğer işlevselci kuramcılar gibi Malinowski de, evliliğin toplumda kritik bir rol oynadığını ve toplum yaşamında işlevi bulunmayan unsurların zamanla ortadan kalkacağını belirtmektedir. Evlilik yalnızca fizyolojik ihtiyaçtan kaynaklanmamaktadır aynı zamanda bedensel, psikolojik ve kültürel bir dizi etmenin etkisiyle şekillenen girift bir olgudur.

Evlilik, bireylerin yaşam kalitesini, refah düzeylerini ve yaşam memnuniyetlerini doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Hayward ve Zhang (2006) araştırmalarında evliliğin, kişilerin yaygın sağlık halini iyileştiren ve yaşamdan daha fazla tatmin elde etmelerini sağlayan önemli bir toplumsal yapı olduğunu vurgulamıştır. Evlilik bireylerin yaşam doyumunu etkileyen kritik bir faktördür

(Williams, 2003). Evlilik geleneksel ve modern toplumlarda farklı formlara sahiptir. Geleneksel toplumlarda evlilik dışı ilişkiler olumsuz karşılanırken, modern toplumlarda evlilik ve nikâh kavramlarının önemi giderek azalmış, nikâhsız birliktelikler ve evlilik dışı çocuk sahibi olma durumları artmıştır. Bu değişimler, evliliğin kültürel bir olgu olduğunu ve bireylerin yaşam tarzlarındaki değişimlerin bu kurumu yeniden şekillendirdiğini göstermektedir. Batı toplumlarında bireysel yaşam tarzlarının değer kazanması, ekonomik kaygıların azalması ve tek ebeveynli ailelere sağlanan sosyal haklar, evlilik ve nikâhın zorunluluğunu büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır.

Haviland'ın (2002) “çiftleşme biyolojiktir, evlilik ise kültürel bir olgudur” söylemi, evliliğin cinsel içgüdülerden çok manevi, erdemli, yasal ve toplumsal faktörlerle şekillendiğini vurgulamaktadır. Evlilik, yalnızca iki bireyin birlikteliğini değil, aynı zamanda çocukların doğum ve yetiştirilme süreçlerini güvence altına alan toplumsal bir yapıdır. Geleneksel toplumlarda evlilik genellikle dini nikâh ile gerçekleşirken, modern toplumlarda hukuki geçerliliği resmi nikâh belirlemektedir (Güvenç, 1984). Bu süreç, eşlerin karşılıklı taahhütlerini resmi bir statüye kavuşturarak, çocukların bakım ve sorumluluklarının yasal olarak güvence altına alınmasını sağlamaktadır.

Evlilik, toplumların sosyokültürel yapısına bağlı olarak farklı formlarda ortaya çıkmaktadır. Örneğin, “endogami” olarak bilinen evlilik türü, aynı grup içinde evlenmeyi teşvik ederken, grup dışı evlilikleri yasaklayan bir düzenlemeye sahiptir. Endogami, bireylerin aynı akrabalık grubu, sosyal sınıf, inanç sistemi, ulus veya etnik kökenden biriyle evlenmelerini gerektiren ve bu özelliklere dayalı evlilik ilişkilerini düzenleyen kültürel bir mekanizmadır (Dzimiri, 2014; Canatan ve Yıldırım, 2016). Bu tür evlilikler, özellikle geleneksel toplumlarda yaygındır. Örneğin, Hindistan'da kast sistemi içinde gerçekleşen evlilikler bu türün tipik bir örneğidir. Evlilik, sosyokültürel yapıya bağlı olarak değişiklikler gösterse de, tarih boyunca bireylerin hayatlarını düzenleyen ve toplumun sürekliliğini sağlayan temel bir kurum olma özelliğini korumaktadır. Aynı sosyal sınıf içindeki bireylerin grup dışındakilerle evlenmeme eğilimi, mirasın diğer nesilden olanlarla paylaşılmaması, aynı geleneklerin

sürdürülmesi isteği ve çeşitli medeniyetlere kapalı olma arzusu, aynı sınıf evliliklerin temel sebepleri arasındadır. Bu tür evlilikler, geçmişte ensest ilişkilere daha sık rastlanmasına rağmen, hem yasalara hem dini prensiplere aykırıdır. Genellikle, bu tür evlilik biçimlerinde birinci dereceden yakın olan aile üyeleri arasında, yani anne, baba, kardeş, teyze, hala, dayı veya amca vb. bireylerle evlenmeye izin verilmemektedir.

Grup dışı evlenme veya egzogami, bir bireyin kendi inançsal, yerel, etnik, toplumsal sınıf, şehir, taşra veya kabile gibi içinde bulunduğu topluluğun dışından biriyle evlenmesi anlamına gelmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2016). Dzimiri'nin (2014) araştırmasına göre, egzogami, kiminle evlenilmemesi gerektiğini belirleyen bir yapı olup, toplumsal mesafe bu süreçte önemli bir etkidir. Özellikle ABD gibi ülkelerde, ırksal ve inançsal topluluklar, üyelerinin kendi grupları içinde kalmasını sağlamak için zorlayıcı kurallar uygulamaktadır ve bu kurallar özellikle kadınlar üzerinde etkili olmaktadır.

Kentleşme ile birlikte çeşitli toplumsal sınıfların artması, geleneksel hâkimiyetin zayıflaması ve kültürel etkileşim sürecinin hızlanması, toplumsal gruplar arasındaki evliliklerin artmasına olanak tanımıştır. Küreselleşme ve teknolojinin etkisiyle çok kültürlü evliliklerin sayısı da giderek artmaktadır. Almanya'daki Alman-Türk evlilikleri, bu tür çok kültürlü evliliklerin sıkça görülen örneklerindedir.

İslam inancı çerçevesinde egzogami incelendiğinde, Bakara ve Maide surelerinde farklı inançlardan kadınlarla evlenmeye müsaade edildiği fakat bu izin, kadının dindar, özgür ve namuslu olması, kendisine mehir sağlanması gibi belirli koşullara dayandırıldığı görülmektedir (Yazır, 2007). Farklı inançlardan gelen erkeklerle değil, kadınlarla evlenmeye müsaade edilmesinin nedeni, kadının Müslüman bir bireyle evlilik gerçekleştirmesi sonucunda iman etmesi ve dünyaya gelecek çocukların babasının inancına ait olacağı anlayışıdır. Müslüman bir kadının Müslüman olmayan biriyle evlilik gerçekleştirmesine müsaade edilmemesinin sebebi kadının evlendiği kişinin inancına geçebileceği veya evlendiği kişinin tesiri altında kalabileceği endişesidir.

Eş sayısı bakımından farklı evlilik türleri bulunmaktadır. Çok eşli evlilik ya da poligami, bir kadının veya bir erkeğin birden çok eşinin olmasıdır. Kadının birden çok eşinin olması poliandri olarak adlandırılırken, erkeğin birden çok eşinin olması polijini olarak bilinmektedir. Batı toplumlarında böyle evlilik türleri genellikle engellenmiş olsa da, Giddens (2000), Murdock'un toplumları karşılaştırdığı araştırmasında, bir eşin birden fazla kocasının ya da karısının olmasına müsaade eden çok eşliliğin çeşitli toplumlarda %80'in üzerinde kabul edildiğini belirtmektedir.

İslam uygarlığına dair bir bakış açısıyla, cahiliye döneminde istenilen sayıda kadınla evlenme serbestken, sonraki dönemde bu sayı dört eş ile kısıtlanmıştır ve çeşitli toplumsal, iktisadi, biyolojik ve kültürel koşullarla ilişkilendirilmiştir. Kur'an'da belirtildiği gibi, Nisa suresinde birden çok eşle evlenmeye müsaade edilmiş olmasına rağmen, bu müsaade yetimlerin imtiyazlarının korunması, kadınlar arasında hakkaniyetin yerine getirilmesi gibi belirli koşullarla ilişkilendirilmiştir (Yazır, 2007).

Dönemin şartları göz önüne alındığında, birden çok eşle evlenme uygulamasının, süregelen mücadeleler nedeniyle erkek nüfusunun azalması ve gelir sıkıntılarında kaynaklı kadınların fuhuşa düşmelerinin önlenmesinde etkin olduğu düşünülmektedir. Ancak günümüzde koşullar değişmiş olmasına rağmen, bir takım Müslüman gruplarda bu çeşit evlilik uygulamaları hâlen sürmektedir. Bunun sürdürülmesinde, bazı Müslüman gruplarda birden fazla eşli olmanın bir tür saygınlık sembolü kabul edilmesi etkili olabilmektedir (Anderson ve Taylor, 2002). Günümüzde pek çok toplumda bir eşli evliliklerin yaygın olduğu gözlemlenmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de mükemmelleştirilen evlilik modeli tek eşlidir. Ancak bazı insanlar, İslam'ın belirlediği hususları uygulayabileceklerini düşünerek, eşlerinin kısırlığı gibi nedenlerle ikinci kadınla dini nikâh kıymayı tercih edebilmektedirler. Bu, din ve ahlak kurallarını ihlal etmekten kaçınma amacıyla bir çözüm olarak düşünülebilmektedir. Günümüzde ise bu tür durumlar, çeşitli sebeplerle oldukça nadir hale gelmiştir. Ülkemizde, belli bölgeler haricinde, ikinci evliliği gerçekleştirenler genellikle çevresel tepkilere ve eleştirilere maruz kalabilmektedir.

Tek eşli evlilik veya monogami, bir kadın veyahut erkeğin yalnızca bir eşle evlilik sürdürdüğü türdür (Andersen ve Taylor, 2002). Günümüzde gelişmiş toplumların kabul ettiği ve yasal olarak tanınan evlilik biçimi olan monogami, genellikle çoğunluk tarafından kabul görmektedir. Ancak monogaminin yanı sıra evlilik ilişkisi dışında birlikte yaşama şekli de yaygın olarak mevcuttur. Gelişmiş toplumlarda tek eşlilik zorunlu bir norm olmamakla birlikte, boşanma oranlarının artması ve evlilik dışı ilişkilerin yaygınlaşması, monogaminin sıkı bir norm olarak benimsenme oranını düşürmektedir.

Kadınların iktisadi olarak kendi geçimlerini sağlayabilmesi, devlet politikalarının tek ebeveynli ailelere sunduğu sosyo-ekonomik imtiyaz ve sunulan imkânlar, kişiselleştirmenin getirdiği konfor ve sorumluluk eksikliği hissi gibi faktörler, monogamiden uzaklaşmayı teşvik etmektedir (Canatan ve Yıldırım, 2016). Tek eşle uzun süre hayatı devam ettirmenin yaşattığı standartlıklar ve anlaşmazlıklar da evlilik harici birlikteliklerin artmasına katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla, boşanmalar ve eşler arasındaki sadakatsizlikler oldukça sık görülmektedir. Çok fazla boşanma ve evlilik harici birliktelikler, bireylerin çok eşliliğe dayalı bir yaşam tarzı benimsemesine yol açmıştır ve bu durum aile yapısının zayıflaması olarak okunmaktadır.

Türk Medeni Kanunu'nda Türkiye'de sadece tek eşli evlilik yasaldır. Ancak ülkenin Doğu ve Güneydoğu bölgesinde poligami çeşitlerinden biri olan polijini (birden çok kadınla evlilik) uygulamaları görülebilmektedir (Gökçe, 1978). Bu bölgelerde, özellikle başlık geleneğinin etkili olduğu toplumlarda, levirat ve sorarat tarzında evlilik uygulamaları da mevcuttur. Levirat, kocası vefat eden kadının, kocasının erkek kardeşiyle evlenmesini ifade ederken sorarat ise, eşini kaybeden bir erkeğin, eşinin kız kardeşiyle evlenmesidir. Bu tür evliliklerde, mirasın bölünmesi önlenmekte iken aynı zamanda yetim olan çocuklara sahip çıkılmakta, onların başkasının kontrolünde büyümeleri engellenmektedir.

Toplumların medeni yapıları, bireylerin evlilik ve aile yaşamlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu etkileşim o kadar derin olabilir ki, evlilik ve aile kararları bazen bireylerin kontrolü dışında, dışarıdan gelen etkilerle şekillenebilmekte ve

uygulanabilmektedir. Özellikle ülkemizin kırsal bölgelerinde, eş seçimi genellikle aile büyüklerinin belirlediği bir süreçtir. Görücü usulüyle yapılan evlilikler yaygındır ve çoğunlukla aynı sosyal çevreler arasında gerçekleşmektedir. Hatta bazen, çocukların henüz doğduğu anda, ileride evlenecekleri kişilerin aileler arasında belirlendiği ve hatta bu yönde anlaşmaların yapıldığı “beşik kertmesi” adı verilen uygulamalar sıklıkla görülmektedir (Örnek, 1979). Bu uygulamada, yakın aileler, ilişkilerini pekiştirmek amacıyla bebeklerini henüz çok küçükken birbirleriyle nişanlamaktadırlar. Bu süreç, aile dostluğunun akrabalık ilişkilerine dönüşmesini sağlamaktadır.

Kentleşmenin daha yoğun olduğu bölgelere doğru ilerledikçe, sosyal çevrenin bireylerin yaşam biçimleri üzerindeki denetim etkisi azalmaktadır. Bu tür toplumlarda, genellikle insanlar evlenecekleri kişileri kendileri seçmektedirler ve evlilik kararlarını kendi inisiyatifleriyle almaktadırlar. Geleneksel görücü usulü evlilik yerine, aşk evlilikleri daha yaygın hale gelmektedir. Okul, iş ve sosyal çevrelerde tanışma imkânlarının yanı sıra, sosyal medya platformları aracılığıyla gerçekleşen evliliklerin artması da dikkat çekicidir.

Son dönemlerde, ulusal ve uluslararası çevrimiçi evlendirme sitelerinin yükselişiyle birlikte, bu sitelerin evlilik ticaretini ciddi şekilde yapması dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, bazı televizyon kanallarının evlilik programları sunarak insanları evlendirmesi de yeni bir evlilik olgusunu ortaya çıkarmıştır. Ancak, her yenilik gibi, bu tür gelişmelerin de beraberinde getirdiği riskler vardır. Özellikle, sanal platformlar veya evlilik programları aracılığıyla evlenmeyi tercih eden kişilerin karşılaştığı sorunlar ve tehlikeler, son zamanlarda toplumbilimcilerin dikkatini çekmiştir. Söz gelimi, evlilik gibi mühim olgunun, evlilik deneyimi yaşamamış gençler arasında alelade bir hareket gibi algılanmaya çalışılması, geleneksel yöntemlerdeki sorunlardan çok derin ve yaygın problemlere yol açabilmektedir. Bu konunun detaylı bir şekilde araştırılması gerektiği açıktır.

1.2.1. Evliliğe Yüklenen Anlam

Evlilik deneyimini anlamak için, belirli kriterlerin yanı sıra bireylerin evlilikle ilgili kişisel algıları ve evliliğe atfettikleri anlamlar da oldukça önemlidir. Bir konuya yüklenen anlamın davranışlara yansıtacağı göz önüne alındığında, evliliğin anlamı ve değeri evliliğin gidişatını ve dinamiklerini etkileyebilmektedir. Evlilik ile ilgili konulardan biri de, evlilikte yaşanan memnuniyetsizliğin genellikle eşe yüklenmesidir. Kişilerin evliliğe karşı benimsediği iki farklı bakış açısı (Aylakçı, 2018): nedensel ve dışsal benimsemeler. Nedensel benimsemeler, bireyin kendi içsel yaklaşıma ve harekete dayanmaktadır. Dışsal benimsemeler ise çevresel ve sosyal etkileşimleri içermektedir.

Evliliklerin muvaffakiyeti ve sürekliliği için ana parçası, evliliğin bireyler açısından nasıl değerlendirildiğidir (Özabacı vd., 2018). Evliliğe verilen kişisel anlamın anlaşılması, toplumsal ve bireysel yapıların oluşturulmasında önemlidir.

Sembolik etkileşim yaklaşımı, anlam atfetmenin ve evliliğin bireyler tarafından nasıl algılandığının insan yaşamındaki önemini anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Sembolik etkileşimcilik, bireylerin ve bireyler arası etkileşimlerin, çevrede bulunan nesnelere anlam yükleyerek sosyal davranışı şekillendirdiğini savunan bir görüştür (Şenol, 2007). Bu yaklaşımda semboller önemli bir rol oynamaktadır çünkü bireyler, yaşamlarını ve çevrelerini sembollerle biçimlendirmekte ve yorumlamaktadır. Semboller elle tutulabilir nesnelere olabileceği gibi jestler, mimikler ve dil de olabilmektedir ve yaşamı anlamlandırma sembollere yüklenen anlamlar önemlidir. Sembolik etkileşimcilik perspektifinde, kişiler eylemlerini, şeylere verdikleri anlamlara göre gerçekleştirmektedirler.

Evlilik, yaşamın anlamını derinleştiren önemli bir unsurdur. Bireylerin evlilik öncesindeki düşünceleri ve evliliğe atfettikleri anlam, evliliğin seyrine ilişkin önemli ipuçları sunabilmektedir (Mohammadi ve Soleymani 2017). Zira birey, inançlarını davranışlarına yansıtmaktadır. Dolayısıyla, evliliğe pozitif anlam yükleyen birinin evlilikten alacağı memnuniyetinin fazla, negatif anlam yükleyeninin ise memnuniyetinin düşük olabileceğini söylemek mümkündür.

Evlilik, bireyin kişilik özelliklerinden, aile yapısına ve iç ilişkilere, toplumsal ortamına, kültürüne ve geçmiş deneyimlerine göre farklı anlamlar yüklediği bir kavramdır (Burç, 2018). Kişinin evliliği algılayışı, kendi benlik yapısı ile şekillenebilmektedir. Örneğin, duygusal bir kişilik yapısına sahip olanlar evliliği daha romantik bir şekilde değerlendirebilmektedir. Aynı zamanda, aile yapısı ve iç dinamikler de anlam yükleme sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Evlilik düşüncesiyle ilgilenen bir kişi, ilk olarak kendi ebeveynlerinin evliliğinden etkilenebilmektedir. Ebeveynler arasında sağlam ve güçlü bir bağ bulunan bireyler, evliliği daha olumlu bir şekilde algılayabilmekte ve ona daha olumlu anlamlar yükleyebilmektedir. Ancak, aralarında sağlam bağları olmayan ailelerin evlatları, evlilik konusunda daha negatif fikirlere sahip olabilmektedirler.

Kültür, evlilik gibi pek çok olguya anlam atfetmede önemli bir rol oynamaktadır ve Türk kültüründe evlilik, sadece iki bireyin bir araya gelmesiyle sınırlı değildir (Burç, 2018). Evlenen kişilerin aileleriyle de ilişki kurulmaktadır. Temelde, akrabalık bağlarıyla sıkı bir şekilde bağlantılı toplumsal bir algı mevcuttur. Dolayısıyla, Türk kültürü bağlamında, bireyler evlilik denildiğinde daha geniş bir toplumsal anlam atayabilmektedirler.

Kişilerin sosyokültürel deneyimleri ve yaralanmaları, evlilikle ilişkilendirilen anlamları belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, romantik ilişkilerde yaşadığı olumsuz deneyimler geçmişte olan birine, evliliğe daha negatif bir bakış açısı kazandırabilmektedir. Sosyal çevre de bireylerin evlilik hakkındaki algısını etkileyebilmektedir. Etrafında mutlu ve uzun süreli bir evliliği olan çiftler bulunan kişiler, evliliği daha olumlu yaklaşım gösterebilmektedirler.

Evlilik kararı alan kişilerin, evliliğe dair verdikleri anlamın uyumlu olması oldukça önemlidir. Kadın ve erkeğin evliliği nasıl anlamlandırıldığı benzerse, evliliğin dayanıklılığı ve sağladığı açısından önemlidir (Özabacı vd., 2018). Olumlu bir evlilik algısı taşıyan çiftlerin, evlilikten beklentileri uyumlu ve pozitif olacaktır. Sağlıklı ve muvaffakiyetli bir evlilik kurmaları daha mümkündür. Ancak, evliliğe çeşitli anlamlar yüklenmiş bir ilişkide, beklentilerin farklılığı uyumsuzluk ve çatışmalara yol açabilmekte ve sonunda boşanma ile sonuçlanabilmektedir. Türkiye'de, boşanma

oranları yükselmektedir. TÜİK (2023) verilerine göre, Türkiye'de kaba boşanma hızı binde 2.07 olarak kaydedilmiştir. Bu verilere göre; boşananlardan yaklaşık 165.051 kişinin evliliği geçimsizlik nedeniyle sona ermiştir.

1.2.2. Evlilik Öncesi Süreç

Evlilik kararının doğru verilmesi, ilişkilerin düzenli, uyumlu ve dengeli olmasıyla yakından ilişkilidir ve insan yaşamının büyük bir kısmını ve geleceği etkileyen önemli bir karardır. Çünkü bireyler, birlikte geçirecekleri hayatı planladıkları eşi seçerken hayatlarını şekillendirecek bir adım atmaktadırlar (Özabacı, 2010). Bu nedenle evlilik öncesi süreçler de son derece önemlidir. Bu süreçte, bireyler gelecekteki eşlerini daha yakından tanımakta, olumlu ve olumsuz özelliklerini gözlemleyerek birbirlerini daha iyi anlamaktadırlar. Dolayısıyla, evlilik kararlarını bu süreçte yaşadıkları tecrübelerle şekillendirmektedirler. Bu süreç kişinin kendini tanımasıyla doğrudan ilişkilidir. Kişinin kendini tanıması, kendi duygu, ilgi, ihtiyaç ve hedeflerini bilmesine; problem çözme, uygun seçimler yapma ve sağlıklı kararlar verebilmesine yardımcı olmaktadır (Burnard, 1992). Bu süreç, bireyin gerçekçi seçimler yapmasını, güçlü bir sosyal yapıya sahip olmasını ve sağlıklı iletişim kurma becerilerini geliştirmesini sağlamaktadır. Eğitsel ve mesleki alanlarda da başarıyı desteklemekte, bireyin sahip olduğu potansiyeli en üst düzeyde kullanmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca, kendini tanıma, kişinin kendi sınırlarını bilmesi ve öz farkındalık geliştirmesi anlamına gelmektedir. Bu süreç, bireyin kendi değer yargıları çerçevesinde tercihler yapabilmesi ve bu tercihleri değerlendirip uygulayabilmesiyle ilgilidir (Shoemaker, 1963; Neisser, 1988). Birey, yeteneklerini, ilgi alanlarını ve değerlerini fark ettikçe kendini daha iyi tanımaktadır (İsmail ve Tekke, 2015). Kendini tanımanın, başkalarını anlamaya da yardımcı olduğu unutulmamalıdır (Maslow, 1969).

Evlilik öncesi süreç, toplum nezdinde kabul görmeye başladığı dönemi temsil etmektedir ve bu dönemin bir parçası olarak söz ve nişanlanma gibi ritüeller yer almaktadır. Çiftler için bu süreç, bir geçiş ve uyum süreci olarak kabul edilmektedir. Bu aşamada, potansiyel evlilik problemleri belirlenmekte ve çözülebilirlikleri değerlendirilmektedir. Bu süreç, çiftlerin birbirlerini tanıma ve evlilik kararının

sınandığı bir dönemi oluşturmaktadır ve bireysel koşullara göre değişiklik gösterebilmektedir. Nişanlılık döneminde çiftler, birbirlerinin maddi ve manevi değer yargılarını daha yakından tanıma fırsatı bulmaktadır (Abik, 2005). Bu süreçte, çiftlerin birbirlerini tanıyabilmeleri için nişanlılık süresinin yeterince uzun olması önemlidir. Bu sürecin çok uzun olması ise daha çok sorun yaşama ihtimalini artırabilmekte ve çiftler arasında gerginliklere neden olabilmektedir. Bu dönem, dış etkilere karşı savunmasız bir süreçtir. Tarhan, bu süreci fidenin toprağa yeni dikildiği hassas bir döneme benzetmektedir; çünkü fidan henüz kökleşmediği için ufacık bir rüzgâr dahi zarar verebilmektedir (Tarhan, 2019). Bu dönemde, geleceğe yönelik önemli konuların, örneğin eşlerin çalışma durumu, nerede oturulacağı, evin gelirinin nasıl yönetileceği ve çocuk sahibi olma zamanı gibi meselelerin açıkça konuşulup, üzerinde uzlaşmaya varılması gerekmektedir (Özgüven, 2017). Aksi takdirde, bu konuların çözülmemiş olması evlilik sonrasında anlaşmazlıklara ve hatta boşanmalara yol açabilmektedir.

Sağlıklı bir evlilik kişilerin evlenmeye uygun olup olmadıklarına sağlıklı bir şekilde karar vermeleriyle başlamaktadır (Canel, 2012). Bireylerin birbirlerini tam anlamıyla tanımazken evlenmeleri, aceleci veya ani evlilik kararları alması, sadece mantık veya sadece duygu temelli bir evlilik yapmaya çalışmaları, boşanma riskini artıracak faktörler arasında yer almaktadır. Çiftler, evlilikte karşılaşılan pek çok zorlukla evlilik öncesinde de karşılaşabilmektedirler. Aile ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü'nün (ASAGEM) 2009 yılında gerçekleştirdiği bir araştırma, boşanma ile evlilik öncesi dönem arasındaki bağlantıya dikkat çekmektedir. Bu araştırma, boşanmış bireylerin, evlilik öncesinde eşlerinde fark ettikleri psikososyal ve ekonomik temelli olumsuz özelliklerin, evlilik sürecinde de devam ettiğini ve bu durumun boşanmada belirleyici bir rol oynadığını öne sürmektedir. Araştırma sonuçları, bu evliliklerin, eşlerin birbirlerini yeterince tanımadan yapıldığını ve bu nedenle boşanmayla sonuçlandığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, evlilik öncesi dönemin yeterince iyi değerlendirilmemesinin, boşanmalar üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Sürebiçer (2008) yaptığı çalışmada, boşanmış bireylerin yüzde 55,4'ü boşanma nedenleriyle evlenmeden önce karşılaştıklarını ifade etmiştir. Evlilik öncesi süreçte iletişimin sağlıklı olması oldukça önemlidir. Kişiler arası iletişim,

“karşılıklı iletişimde bulunan kişilerin, bilgi veya sembol üreterek, bu bilgileri birbirlerine aktarıp yorumlayarak sürdürdükleri bir süreç”tir (Dökmen, 2010: 23). Sağlıklı iletişim kurmanın ve karşı tarafı anlamanın temel koşulu ise kişinin kendini tanımasından geçmektedir (Jack ve Miller, 2008). Çeşitli araştırmalar, kişiler arası iletişimin temelinde kendini tanımanın kritik bir gelişim aşaması olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Tekke ve Coşkun, 2019). Kendini tanıma, bireyin içsel ve psikolojik süreçlerini temsil etmekte ve bireyin duyguları, özgüveni ve düşünceleri, hem kendini anlamasında hem de başkalarını anlamasında önemli bir rol oynamaktadır. Yapılan araştırmaya göre evliliği etkileyebilecek faktörler; çiftlerin birbirlerini yeterince tanıma düzeyi, kök aileyle olan ilişkiler, çatışma çözme becerileri ve etkili iletişimdir (Sürerbiçer, 2008: 92-104). Araştırmaya katılan bireylerin, evlenmeden önce eşleriyle yeterli tanışıklık süresi geçirmediğini ifade etmeleri ve boşanma sebepleri arasında iletişimsizlik, eşin ilgisizliği ve sorumsuz davranışları ile kök aile ilişkilerinde yaşanan sorunları belirtmeleri, evlilik eğitimlerinde ele alınması gereken öncelikli konular olduğunu göstermektedir.

1.2.2.1. Evlilik biçimleri

Eş seçimi, bireyin toplumdaki yerini, durumunu ve geleceğini etkileyen önemli ve karmaşık bir başlangıçtır. Eş seçimiyle birlikte kişiler, sonra yaşamlarını kimle ve nasıl geçireceğine karar vermektedir (Yıldırım, 2017). Evlilik, çiftlerin hayatındaki geçiş dönemlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kişinin doğumuyla başlayıp ölümüyle sona eren yaşamında en önemli yol ayrımlarından birini oluşturmaktadır. İnsan soyunun geleceği, evlilik durumunun gerçekleşmesine ve aile bağının kurulmasına bağlıdır. Aile bağını oluşturan evlenme şekilleri; toplumsal normlara, çevreye ve ekonomik yapıya, taşralardaki ve kentlerdeki yaşam şekillerine göre çeşitlilik göstermektedir (Sezen, 2005). Görücü usulü evliliklerin yanı sıra, toplumsal değişme aşamasında endüstrileşme ve kentleşmeyle birlikte gelen kültürel çeşitliliklerin yoğun olarak yaşandığı kentlerde anlaşmalı evlilikler ve hür biçimde seçimin yapıldığı aşk evlilikleri de mevcuttur. Ayrıca kaçarak evlenme ve akraba evlilikleri gibi çeşitli evlilikler bulunmaktadır.

Akraba ve hemşerilik evlilikleri, aile kurumunun en eski biçimleri arasında yer almaktadır. Bu evlilik türü, endogamik (içeriden) bir yaklaşıma sahiptir. Endogaminin temel amacı, grup içinde düzenin ve bütünlüğün muhafazası, aileler arasındaki bağın güçlendirilmesi ve mülkiyetin bölünmesinin önlenmesidir.

Akraba evlilikleri, topluluk içindeki biyolojik veya toplumsal kardeşler içerisinde yapılan evlilik biçimleridir. Türkiye'de yapılan bir araştırmaya göre, akraba evlilikleri en sık birinci dereceden kuzenler içerisinde gerçekleşmektedir ve genellikle amca çocukları arasında gerçekleştirilmektedir (Tunçbilek ve Ulusoy, 1987). Sıkça karşılaşılan bir evlilik türü olan akraba evliliği, evlenmeye niyetlenen kişinin eşini akrabalar arasından seçilmesi nedeniyle “seçimli evlilik” sınıfında da değerlendirilebilmektedir (Doğan, 2009). Bu tür evliliklerde, aşiret yapısı içinde güven ve dayanışma artmaktadır (Altuntek, 1993). Akraba evlilikleri, bireylerin ve grupların varoluşlarının gücünü ve kaynağını grup içinden almasını sağlamaktadır. Böylelikle, hem bireylere yaşamlarının her alanında sosyal güvence oluşturulmakta hem de aşiret yapısının devamlılığı sağlanmış olmaktadır (Altuntek, 2001). Türkiye'deki evlenme istatistiklerine göre, 2010 yılında yapılan resmi evlenmelerin %5,9'unun akraba evliliklerinden oluştuğu görülmektedir. Ancak, bu oran diğer yıllarda düşmüş ve 2023 yılında %3,2'ye gerilemiştir. Akraba evliliği, 14 yıl içinde %48 azalarak 34.564'ten 18.026'ya düşmüştür.

Gelenekselliğin hâkim olduğu bölgelerde sıkça rastlanan evlenme biçimlerinden biri, görücü usulü ile gerçekleşen evliliktir. Bu tür evliliklerde genellikle evlenecek kadının seçimi genç erkeğin ailesi veya yakınları tarafından yapılmaktadır. Evlilik süreci, genç erkeğin ailesi tarafından seçilen potansiyel gelin adaylarının evine ziyaretle başlamaktadır. Bu ziyarette genellikle genç erkeğin annesi, kız kardeşi, akrabaları ve komşuları bulunmaktadır. Eğer genç erkeğin belirgin bir tercihi yoksa gelin adayını seçme yetkisi genellikle görücüye bırakılmaktadır (Sezen, 2005). Geleneksel evlilik tipi, genellikle ailelerin belirlediği, görücü yöntemiyle gerçekleşen ve iktisadi dayanışmaya, soyadının devamlılığını sağlamaya, aileler arasındaki anlaşmaya dayalı yapıdır (Fişek, 2018). Görücü usulü evlilik, çiftin evlenmeden önce birbirlerini tanımaması veyahut görmemesi anlamına gelmemektedir. 1920'lere-

1930'lara kadar, evliliklerin geneli görücü usulüyle gerçekleştirilmiştir (Duben ve Behar, 2014). Bazı aileler nişanlı çiftlerin evlenmeden önce tanışmasına müsaade etmişken, bazıları çiftlerin evlilik konusunda kendi tercihlerini belirlemelerine müsaade etmeden önce müdahalede bulunmuşlardır.

Genellikle taşra kesimde, zaman zaman ise şehirlerde, erkek çocuklarını evlendirmek isteyen ebeveynler, yakın akraba ve komşularıyla başlayarak, hısımlarının desteğiyle 'gelin arayışına' çıkmaktadır (Özgüven, 2010). Bu süreçte, genellikle gelin adayının becerikliliği, temizliği, saygısı, sadakati ve ailesinin geçmişi ile sosyo-ekonomik özellikleri göz önünde bulundurulmaktadır. Görücü usulü diye adlandırılan evliliklerde üç ana aktör bulunmaktadır (Nüfusçu ve Yılmaz, 2012):

“Aileleri bir araya getirme işini yürüten aracıdır. Genellikle kadın ve yaşlı olan bu aracılar, aynı sosyo-ekonomik statüye sahip olan ailelerden ideal evlenme adaylarını bulmakta ve bulduklarını ailelere önermektedirler. İkinci aktör kız tarafı, genellikle erkek evlenme adayını tanımadığı için, erkeğin ailesinin sosyal ve iktisadi durumunu ve bu durumu sürdürme kabiliyetini değerlendirmektedir. Üçüncü aktör olan erkek tarafı ise, kızın saygınlığını, namusunu, güzelliğini, ev işlerinde ve çocuk bakımında yeteneklerini göz önünde bulundurmaktadır. Erkeğin ailesinin, kızın ailesine sunduğu hediyeler ve kız babasının erkeğin ailesinden istediği başlık parası, görücü usulü evliliğin şekillendirilmesinde ehemmiyetlidir.”

Evlilik; sevgi, içtenlik ve eşitliğin ön plana çıktığı modernleşme ve bireyci değerlerin arttığı bir ortamda evlilik kurumunun değiştirilmiş versiyonlarını içeren bir yapıdır. Görücü usulü evlilikler, değerlerin birbiriyle iç içe veya karşılıklı olarak bağlı olduğu kültürlerde devam etmektedir. Batı dışı toplumlarda, bireysel tercihlere dayalı evliliklerin romantik ideallere bağlı olmadığının göstergeleri bulunmaktadır (Hortaçsu, 1999). Araştırmalar, Batı dışı toplumlarda evlilik kararlarının eşlerin siyasi görüşlerinin, sosyal arka planlarının ve sosyo-ekonomik faktörlerin benzerliklerine dayandığını ortaya koymuştur.

Tanışarak veya anlaşarak evlenme, demokratikleşme sürecinde önemli bir ilerleme olarak değerlendirilmektedir. Çünkü kişisel karar alma ve bireyin kendi kararlarının sorumluluğunu üstlenmesini içermektedir ve zamanla hızla yaygınlaşmıştır (İmamoğlu, 1995: 39). Bu evlilik türü, ailelerin etkisinin azaldığı, genellikle kentlerde yaşayan ve yüksek eğitim seviyesine sahip bireylerin tercih ettiği bir yöntemdir (İmamoğlu, 1993). Burada, kadın ve erkek önceden tanışıp belirli bir süre birlikte vakit geçirdikten sonra evlilik kararı almaktadır. Görücü usulü evliliklere karşın tanışarak veya anlaşarak evlenmede eşler arasında daha fazla dostluk, arkadaşlık, birlikte etkili zaman geçirme, paylaşma ve güven olduğu gözlemlenmiştir.

Bireysellik ve özgürleştirici aşk kavramları arasındaki ilişki, 1920'lerde beyaz, orta sınıf Amerikan çiftleri arasında görülen iktisadi ve toplumsal değişimlerle yakından ilişkilidir (Davis, 2008). Bu dönemde, geleneksel evlilik modelinden sapma eğilimi artmış, kişiler duygusal hoşnutluk ve romantik aşk arayışına girmişlerdir. Bu durum, yeni bir evlilik biçimi olan “companionate marriage” olarak adlandırılan bir modelin ortaya çıkmasına yol açmış ve zamanla evlilik kurumunun temel bir unsuru haline gelmiştir.

Aşk evliliği, ülkelerin modernleşip sanayileştikçe ve nüfus yapısının değişkenleştiği süreçlerde, ailelerin yetişkinlik çağına ulaşan çocukları üzerindeki kontrolü azalmıştır. Bu dönemde, geleneksel görücü usulü evliliklere mukayese ile aşk evliliklerinin sayısında artış gözlenmektedir. 18. yüzyıldan beri üst sosyal sınıflar, geleneksel devletin destekçisi rolünü yitirmiş ve evliliklerin toplumsal denetimine dayanan gerekçeleri geçersiz hale gelmiştir (Luhmann, 1995). Bu durum, toplumsal onayla gerçekleştirilen evliliklerden aşk evliliklerine bir geçişi beraberinde getirmiş, evlilikler daha bağımsız hale gelmiş ve aile içinden evlenmelere daha fazla önem atfedilmiştir.

Kadın ve erkeğin sınıf ve unvanları, evliliklerde ailelerin müdahale ettiği seçimlerde etkili olurken, 18. yüzyıldan itibaren evliliklere eklenecek olan “aşk” duygusu, evlilikleri toplumsal eşitsizlikleri aşan, bireysel kararlarla şekillenen ve geleceğe odaklanan bir birliktelik seviyesine taşımıştır (Nüfusçu ve Yılmaz, 2012). Bu durum, evlilik seçimlerini aşk ilişkilerine dayandırarak, toplumsal gözetimden çıkarak

evlilik anlaşmalarının hürce yapılmasını sağlamış ve toplumsal sistemdeki değişikliklere uyum sağlamıştır.

Görücü usulü evliliklerde, eskiden aileler çocuklarının evleneceği kişiyi genellikle soy, ırk, sınıf, inanç, iktisadi durum vb. özelliklere göre belirlemişlerdir (Tekçe, 2004). Bugün ise bireyler arasındaki uyumluluk ve aşk gibi faktörler, ek ölçüt olarak daha önemli hâle gelmektedir. Bazıları için aşk, eş seçiminde diğer ölçütlerden önemli kriterdir.

Kentleşme, sanayileşme ve Batı tarzı değerlerin gittikçe daha çok kabul görmesiyle birlikte, Batı tarzı evliliklerin ve bireyci değerlerin çiftler tarafından eşitlik ve yakınlık açısından zamanla fazlalaştığı gözlenmektedir (Hortaçsu, 2007). Batı tarzında bir “romantik aşk” anlayışı, geleneksel yaklaşıma ek olarak gelişmiştir. Bu anlayışa göre, bağımsız bireyler kişisel çekicilik, ihtiyaçlar ve beğenilere dayanarak birbirleriyle ebediyen sürecek bir aşk anlaşması yapmaktadır, ancak hür tercih temelli olan aşkın sona ermesi durumunda anlaşma da sona erebilmektedir (Fişek, 2018). Aşk evliliği, geleneksel olarak kabul edilen görücü usulü evlilik biçimine karşı çıkarak özgürce yaşanmış ve aşkın ön planda olduğu bir evlilik modeli olarak görülmüştür, bu nedenle toplumsal denetim mekanizmalarının dışında bir alan olarak tanımlanmaktadır (Nüfusçu ve Yılmaz, 2012). Türkiye’de romantik evlilikler, özellikle 1. Dünya Savaşı’ndan sonra yaygınlaşmıştır. 1920’lerde ve 1930’larda evlenen orta sınıf çiftler evliliklerinde genellikle romantik evlilik tercih etmişlerdir (Duben ve Behar, 2014). Ancak, aşk evliliği gerçekleşse bile, aile bağlarında köklü bir kopuş yaşanmamıştır. İlişki genellikle çiftlerden biri veya her ikisi tarafından başlatılmış olabilmektedir, ancak evlilik kararı alındığında ailelere başvurulması gerekmektedir. Damat adayı, gelin adayını babasından isteme geleneğini sürdürürken aileler genellikle karşı çıkabilmekte veya çocuklarını ikna etmek için kuvvet ve nüfuzlarını kullanabilmektedirler. Sonuç olarak, evlilik ailenin katılımıyla gerçekleşen bir olaydır, tamamen bireysel bir seçim olmamıştır.

Kentli ve eğitim almış sınıfta, aile içindeki değişimler bütünsel olmaktan ziyade kısmi bir nitelik taşımaktadır. Bu dönüşümler toplumun her kesimine yayılmıştır. Batılılaşma süreci, kadınların iş hayatına katılımının artması ve eğitim

seviyelerinin yükselmesiyle birlikte, evlenme kararlarında bireylerin etkisinin arttığı bir ortam oluşturmuştur (Fişek, 2018). Daha uzun süreli tanışma dönemleri, nişanlılık sürecinin önemi ve “hayır” deme hakkının yaygınlaşması gibi uygulamalar da bu değişimin bir sonucudur.

Günümüzde, kaçarak evlenme olayları özellikle kırsal kesimde yaygın bir gelenek olarak görülmektedir. Ancak, bu tür olaylara kentlerde de sık sık rastlanmaktadır, özellikle kentin kırsal kökenli gecekondu bölgelerinde. Kız kaçırma vakaları genellikle ailelerin evliliğe kesin bir şekilde karşı çıkması durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu durum, genellikle kız tarafının engellemesiyle ilişkilendirilmekte ve sosyo-ekonomik nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Günümüzde kız kaçırma olaylarının azalmış olmasına rağmen, ekonomik seviyesi düşük ve geleneksel değerlerin hâkim olduğu ailelerin yaşadığı kentsel gecekondu bölgelerinde, gençler bu davranışı sergileyebilmektedir. Ancak, kaçırma gerçekleşikten kısa bir süre sonra aileler genellikle barışıp bir araya gelmektedirler.

1.2.2.2. Eş seçimi

İnsanlar, hayatlarına anlam katmak ve derin bir tatmin duygusu elde etmek için başkalarıyla ilişkiler kurmakta ve bu ilişkileri geliştirme yoluna gitmektedir. Bu ilişkiler arasında evlilik, sahip olduğu özel sorumluluklar nedeniyle diğerlerinden ayrılmaktadır (Canel, 2012; Tuzer, 2016). Eş seçimi, bireyin hayatında verdiği en önemli kararlardan biridir; çünkü bu karar, kişinin yaşamını kiminle sürdüreceğini, sahip olacağı sorumlulukları ve aile sisteminin gelecekteki yönünü belirlemektedir.

Eş seçimi ve evlilik kararları, toplumda farklı bakış açılarıyla ele alınmaktadır. Bazılarına göre, romantik ilişkiler ve evlilik, bireylerin kişisel gelişimine engel olan ve eşlerin fedakârlık yapmasını gerektiren bir durumdur. Diğer yandan, geleneksel bir bakış açısına göre, doğru kişiyle evlenmek hayat kalitesini ve yaşam doyumunu artırabilmektedir (Tosun, 2015). Evlilik kararını etkileyen mekanizmalar yapısal, kültürel ve kişisel kararlardır. Eş seçimini etkileyen faktörler arasında cinsiyet, yerel faktörler, toplumsal konum, psikolojik durum gibi unsurlar yer almaktadır (Ondaş,

2007). Kişilik, sevgi, dini inanç, fiziksel çekicilik, kültürel yapı, aile uyumu gibi faktörler sağlıklı ve sürdürülebilir bir evlilik için büyük önem taşımaktadır.

Eş adaylarının, evlenmeden önce birbirlerini tanımaları ve uyumlu olup olmadıklarını değerlendirmeleri önemlidir. Toplumsal değerler, gelenekler, dünya görüşleri, siyasi eğilimler ve kültürel benzerlikler, evlilik öncesinde farkında olunması gereken konular arasındadır (Canel, 2012). Kişilerin eş seçiminde dikkate aldığı unsurlar, bilinçli ve maksatlı bir seçim sürecini yansıtmaktadır. Geleneksel olarak görücü usulü evlilikler, bireysel tercihleri geri plana atsa da, günümüzde bireysel seçimler daha fazla ön plana çıkmaktadır (Bacanlı, 2001). Tanışarak evlenme yönteminin, görücü usulü evliliklerin bazı olumsuz yönlerini ortadan kaldırdığı, ancak yeni olumsuzlukları da beraberinde getirdiği belirtilmektedir (Özgüven, 2017). Tanışma sürecinde, romantik çekicilik önemli bir unsur olmasına rağmen, çiftler genellikle duygusal yaklaşımlarla birbirlerini tam anlamıyla değerlendirememektedir. Buss ve ekibinin (1990) araştırması, eş seçiminde aşk ve karşılıklı çekiciliğin en belirleyici faktörler olduğunu göstermektedir (Kublay ve Oktan, 2015). Geleneksel toplumlarda ise eş tercihi genellikle aile otoritesiyle yapılmaktadır (Çimen, 2007).

Eş seçimi üzerine yapılan bazı araştırmalar incelendiğinde, 1994 yılında üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada, katılımcıların %74'ü “uzun bir arkadaşlık döneminden sonra”, %18'i ise “mantık evliliği” yapmayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Eş seçimi sorumluluğu konusunda, katılımcıların %80'i bu seçimi kendilerinin yapması gerektiğini, %20'si ise aile veya başkalarının yapması gerektiğini ifade etmiştir (Özgüven, 2017). Kaçar ve Parlar (2018), evlilik öncesinde uzun süreli flört yaşayan bireylerin evlilik algılarını ve eş seçimlerini hangi etkenlere göre yaptıklarını araştırmışlardır. 500 kişi üzerinde gerçekleştirdikleri bu çalışmada, eş seçimi önceliklerini ölçen araçlar ve kişisel bilgi formları kullanmışlardır. Araştırma sonuçları, uzun süreli flört yaşamının bireylerin eş seçimi tutumları üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Sungur ve diğerleri (2017), X ve Y kuşaklarının romantizm, eş seçme ve evlilik tutumlarındaki değişimleri incelemek amacıyla 636 kişiyle bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kuşaklar arasında evlilik tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak, medeni

durum, cinsiyet, boşanmış yakınların varlığı ve uygun evlilik yaşı gibi faktörlere göre evlilik tutumlarında farklılıklar gözlenmiştir. Genel olarak, kuşaklar arasında belirgin bir farklılık olmamasının nedeni olarak, bireylerin genellikle yüksek eğitim düzeyine sahip olmaları ve X kuşağının çoğunlukla evli, Y kuşağının ise bekâr bireylerden oluşması gösterilmiştir.

Eş seçimi, sosyal, kültürel, dini, fiziksel, psikolojik ve ekonomik birçok etkene dayalı karmaşık bir süreçtir. Bu süreç, ülkeden ülkeye, toplumdan topluma ve hatta köyden köye değişen gelenekler ve adetlerden etkilenebilmektedir. Türk kültüründe, kız isteme, nişan ve evlilik gibi aşamalarda yöresel adetlerin etkisi açıkça gözlemlenmektedir. Toplumsal ve kültürel yapıdaki değişimler de eş seçiminde önemli bir rol oynamaktadır. Geleneksel aile yapılarında, aileler genellikle eş seçiminde belirleyici olabilmektedir. Bununla birlikte, bireylerin sosyo-ekonomik durumu, eğitim seviyeleri ve sosyal statüleri de eş seçiminde etkili faktörlerdir. Örneğin, benzer eğitim seviyesine sahip bireyler sıklıkla birbirlerini tercih etmektedir. Din de önemli bir faktördür; çoğu kişi, aynı dinden biriyle evlenmeyi tercih etmektedir. Coğrafi yakınlık da ilişkinin gelişiminde etkili olup, aynı mahallede yaşamak veya aynı okuldan mezun olmak gibi faktörler evlilik sürecini etkileyebilmektedir. Modern teknolojinin gelişmesine rağmen coğrafi yakınlık önemli bir rol oynamaktadır. Arkadaş önerileri ve fiziksel çekicilik gibi faktörler de eş seçiminde belirleyici olabilmektedir. Sevgi, dürüstlük ve kişilik gibi özellikler de eş seçiminde önemlidir. Modern toplumlarda, ekonomik bağımsızlık giderek daha fazla önem kazanmaktadır (Akkaya, 2018; Özgüven, 2017). Evlilik yaşı, toplumsal normlar, gelenekler ve yasal düzenlemeler gibi faktörlerden etkilenmekte ve bu süreç kişiden kişiye değişmektedir. Küçük yaş farkları genellikle kabul edilirken, büyük yaş farklarının olumsuz etkilere yol açabileceği düşünülmektedir. Hem çok erken hem de çok geç yapılan evliliklerde uyum sorunları ortaya çıkabilmektedir. Yaş ilerledikçe artan beklentiler ve evliliğin gerektirdiği sorumluluklara tahammül azalabilmektedir. Günümüzde, evlilik yaşı genellikle artmakta ve evliler arasındaki yaş farkları da azalmaktadır (Şentürk, 2019). Bilinçli ve dikkatli bir eş seçimi, kaliteli bir aile yaşamının temelini oluşturmaktadır.

1.2.3. Evlilik Beklentileri

Son yıllarda, gençlerin evliliğe bakış açıları araştırmacılar için ilgi çekici bir konu haline gelmiştir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar, gençlerin evliliğe önem verdiklerini göstermektedir (Koroğlu, 2013). Akbaş ve arkadaşlarının (2019) bulguları, gençlerin %40'ının evlilikten korktuğunu ortaya koymuştur. Bu bulgular, evlilik konusunun daha derinlemesine incelenmesi gerektiğini düşündürmektedir. Evlilikten beklentiler ise “her bir eşin evliliğe dair taşıdığı beklentiler” olarak tanımlanmıştır (Atangana, 2015: 14). Literatürde, evlilikten beklentiler genellikle evli bireylerle yapılan çalışmalar üzerinden incelenmiştir. Türk kültüründe evlilikten beklentiler konusunda ise sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bireyin bulunduğu çevredeki ipuçlarını algılayarak olası durumlar hakkında hissettiği ve beklentilerine yön veren bir durum olarak tanımlanabilecek olan beklenti kavramı, bireyin belirli bir olay veya durumun sonucunda arzuladığı veya umduğu şeydir (Demirtaş, 2004). Beklenti, çeşitli olaylar neticesinde gerçekleşmesi istenen veya umulan bir durumdur.

Bireylerin beklentileri, farklı veya benzer toplumlarda farklılık gösterebilmektedir. Beklentiler, kişilerin hayatlarını daha nitelikli hâle getirmek için yaptıkları planların basamaklarıdır. Ancak yanlış beklentiler, yanlış amaçlara yol açabilmektedir. Beklentiler genellikle grup ve amaç temeline dayanmaktadır (Demirtaş, 2004). Grup temelli beklentiler, davranış ve normlara dayalı olarak gelişmektedir. Davranışa yönelimli beklentiler, sınıf üyelerinin aynı davranışları benimsemesine yönelik kanaat ve düşünceleri yansıtmaktadır. Amaca yönelimli beklentiler, bireyin mensup olduğu sınıf üyeleriyle yaşanan deneyimlerden türetilen düşünsel sonuçlardır. Kuralsal beklentiler, topluma ait kurallar ve onaylarla ilgilidir, koşullu sınırlara sahiptir. Bu beklentiler, kişinin diğer bireyleri değerlendirmesi ve incelemesi için bir çerçeve sunmaktadır. İnsanlardan beklenen davranış modelleri olabilmektedir. Beklenen davranışlar sergilenmezse, kişi toplumsal baskılarla karşılaşabilmektedir. Amaç odaklı beklentiler, aynı kişiye dair geçmişteki izlenimlerin genelleme seviyesine bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir.

Beklentiler, insanların tercihlerini ve yaşam biçimlerini nasıl şekillendirecekleri konusunda oldukça önemli etkiye sahiptir (Demirtaş, 2004).

Evlilik ilişkisinde kişilerin beklentileri farklılık gösterebilmektedir. Kimi insanlar sadece neslin devamını evlilikten beklerken, kimileri de mutlu ve özgür bir yaşamı evlilikte bulmayı umut edebilmektedir. Beklentilerin yüksek olması ve karşılanmaması durumunda ise hayal kırıklığı kaçınılmaz olabilmektedir. Bu nedenle, olası beklentileri olmayan bireyler hayal kırıklığına uğrayarak umutsuzluğa kapılabilmektedir. Beklentiler, davranışları ve duyguları yönlendirme gücüne sahiptir, çünkü ortaya koydukları sonuçlar nedeniyle önemli bir konumda bulunmaktadır. Beklentiler, algılayan kişinin kendi davranışlarını ve hedef kişinin davranışlarını etkileyebilmektedir. Evlilik beklentilerini bireysel ve toplumsal beklentiler olarak incelemek mümkündür.

1.2.3.1. Bireysel beklentiler

Bireysel beklentiler, bir kişinin kendi potansiyelini ve istikrarını sürdürmek için gereken kalıplardan oluşmaktadır. Bu beklentiler, bir bireyin düşünme ve çalışma tarzlarını etkileyen unsurları içermektedir (Akkaya, 2018). Toplumsal ve iktisadi koşulların değişmesiyle beraber, bireylerin beklentileri değişebilmektedir, zaman zaman daralırken zaman zaman genişlemektedir. Her bireyin kendine özgü yaşamı ve beklentileri bulunmaktadır ve bu beklentileri etkileyen çeşitli unsurlar mevcuttur.

Kişinin bireysel beklentilerini etkileyen faktörler arasında aile, yaş, eğitim seviyesi, cinsiyet, bireysel deneyimler ve coğrafya önemli bir rol oynamaktadır. Bütün toplumlarda ve her bireyde, beklentiler değişik şekillerde ve farklı boyutlarda bireyleri etkileyebilmektedir. Kişilerin beklentilerini ve sınırlarını net olacak şekilde belirlemesi önemlidir, çünkü beklentilerin gerçekçi olması ve ütopyaya dönüşmemesi gerekmektedir. Bu bağlamda, bireysel beklentilere etki eden faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Çelik, 2006):

Aile, bireylerin büyüdüğü ve geliştiği bir ortam olduğu için, insanların kendilerinin ve başkalarının beklentileri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Birey, belirli bir yaşa kadar genellikle ailesinin beklentilerine uygun davranışlar sergilemektedir. Bu davranışlar bazen bireyi mutsuz etse de, aile tarafından kabul görmek ve soyutlanmamak adına ailesinin beklentilerini yerine getirmektedir. Aile

üyeleri arasındaki beklentilerin sağlıklı bir şekilde yönetilmesi için ortak bir zemin oluşturulması önemlidir. Olumsuz bir aile ortamında yetişen bireylerin, gelecekte kuracakları aileler üzerinde de bu olumsuz etkinin devam edebileceği görülmektedir. Sağlıklı bir aile yapısının temelini, çocukların olumlu bir şekilde yetiştirilmesi oluşturmaktadır. Çocuklar, ebeveynlerinin ve ailelerinin tutum ve davranışlarını örnek alarak gelişmektedir. Ergenlik döneminde ise, arkadaş çevresi de bireyin kimlik gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Yetişkinlikte ise, bireyler eş seçimi ve evlilik kararı alırken, ailelerinin ve yakın çevrelerinin etkisinde kalmaya devam etmektedir. Ülkemizde yapılan araştırmalar, ailelerin bireylerin kişilik özellikleri üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Örneğin, Kocadere'nin (1995) araştırmasına göre, eşlerin ailelerinin birbirine benzerlik derecesi, evlilik memnuniyetini doğrudan etkilemektedir. Ailelerin sosyokültürel açıdan benzerlik göstermesi, evlilikte mutluluğu artırırken, büyük farklılıkların sorunlara yol açabileceği belirlenmiştir. Bu durum, ailelerin sosyalizasyon sürecindeki rolünün ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

İnsanlar yaşlarına göre değişen düşünce yapılarına sahip olduklarından, farklı yaş gruplarında çeşitli beklentiler geliştirmektedir. Kişinin çocukluk dönemindeki fikirleriyle yetişkin iken fikirleri ve hisleri arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Ayrıca ilk evlenme yaşı da bu farklılıklara bağlı olarak artmaktadır. Türkiye'de ilk evlenme yaşının hızla arttığı ve bu trendin gelecekte de devam edeceği öngörülmektedir (Turğut ve Feyzioğlu, 2014: 191). Bu artış, son yıllarda ülke için önemli bir sorun haline gelmiştir. Günümüzde ortalama evlilik yaşının artması, toplumsal açıdan önemli bir mesele olarak giderek daha fazla dikkat çekmektedir. TÜİK 2023 verilerine göre, Türkiye'de kaba evlenme hızı binde 5,74'e gerilemiş olup, bu durum önceki yıllara göre bir azalma yaşandığını göstermektedir. Ayrıca, erkekler için ortalama ilk evlenme yaşı 28,4'e, kadınlar için ise 25,6'ya yükselmiştir. Bu bulgular, her iki cinsiyette de evliliklerin daha ileri yaşlara kaydığını ve bu trendin Türkiye'de giderek yaygınlaşan bir olgu haline geldiğini göstermektedir. Bu durum, Türkiye'de ortalama evlilik yaşının yükselmesinin toplumsal bir sorun olarak gündeme gelmeye başladığına ve bu gerçeğin artık göz ardı edilemez bir boyuta ulaştığına işaret etmektedir. Ortalama evlilik yaşının yükselmesi, doğurganlık oranlarının düşmesine

neden olmakla kalmayıp, aynı zamanda ülkenin ekonomik yapısını da etkilemektedir. Eralp ve Gökmen'in (2020) yaptığı araştırma, Türkiye'de yaşanan bölgenin, eğitim seviyesinin ve aile yapısının benzerliğinin evlilik yaşını önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca, evlilik yaşı cinsiyetler arasında farklılık göstermektedir. Kadınlar için ilk evlilik yaşının yükselmesinde; eşin iyi eğitilmiş olması, âşık olması, çekici olması, cömertliği ve sosyal ortamlardaki davranışları etkili olurken erkekler için ise eşin çalışma saatlerinin az olması, ilk kez evlenecek olması, birlikte yaşamının önemi ve çekiciliği gibi faktörler belirleyici olmaktadır.

Eğitim seviyeleri, bireylerin hayata karşı yaklaşımlarını etkilediği gibi, şahısları ve çevreleriyle ilgili düşüncelerini de şekillendirmektedir. Bacanlı (2002) yaptığı çalışmada, bekâr gençlerin eşlerinde aradıkları özellikleri incelemiştir. Bu çalışmada kız ve erkek öğrencilerin, cinsiyetlerine ve yaşadıkları şehirlere göre verdikleri cevaplar farklılık göstermektedir. Ancak genel olarak, karşı cinste aranan özellikler kişisel tercihlere göre şekillenmektedir. Özellikle, kızlar eğitim düzeyine büyük önem vermekte ve kendilerinden daha az eğitim almış biriyle evlenmek istememektedir. Eğitilmiş kadınların toplumsal konumları göz önünde bulundurulduğunda, genellikle eşlerinin eğitim seviyesinin kendilerinden düşük olmasını kabul etmedikleri görülmektedir. Demirci'nin çalışmasında (Yılmazçoban, 2008) kadınların, erkeklere kıyasla eşlerinde iş veya meslek sahibi olma konusuna daha fazla önem verdikleri belirlenmiştir. Bu durum, eğitim düzeyinin yanı sıra iş ve meslek durumunun aile içindeki statü ve rol dağılımını etkilediğini göstermektedir. Özellikle kadınlar, eşlerinin kariyer sahibi olmasını, ailede dengeli bir rol paylaşımı ve sosyal statü açısından önemli bulmaktadır.

Cinsiyet, insanları farklı şekillerde etkileyen ve dolayısıyla farklı beklentiler oluşturan önemli bir faktördür. Cinsiyete göre kişilerin, hayata karşı yaklaşımları değişmekte ve bu nedenle farklı bakış açılarına sahip olabilmektedirler. Çeşitli bakış açıları nedeniyle, aynı durumlar karşısında farklı şekillerde etkilendikleri için, beklentileri de farklılık gösterebilmektedir. Bacanlı'nın çalışmasında (2002), kadınlar ve erkekler eş seçiminde farklı kriterlere öncelik vermektedir. Erkekler için önemli olan özellikler arasında iyi yemek yapabilme, bekâret, aile ve çocuk arzusu,

fiziksel çekicilik ve dini inançların uyumu ön plandadır. Kadınlar ise sosyal olma, benzer eğitim düzeyine sahip olma, iyi bir maddi gelire sahip olma, güvenilir bir kişilik, yüksek sosyal statü ve kendilerinden daha yüksek öğrenim ve zekâ düzeyi gibi özelliklere önem vermektedir.

Bireysel deneyimler, bir insanın yaşamı boyunca edindiği bilgi, tecrübe ve geçmiş olaylardan elde ettiği öğrenmelerin tümüdür (Akkaya, 2018). Bu deneyimler, insanların geleceğe yönelik beklentilerini şekillendirmektedir. Her birey farklı yaşam deneyimleriyle büyümekte ve farklı kimliklerle gelişmekte, bu da elde ettikleri deneyimlerin çeşitliliğine yol açmakta ve dolayısıyla farklı beklentilere sahip olmalarını sağlamaktadır. Evlenecek adayda kendine benzer özellikler bulmanın, başarılı bir evliliğe giden yolda önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Coornbs (1976) yaptığı araştırmada, kişilik özellikleri bakımından birbirine benzeyen çiftlerin, benzemeyenlere göre daha mutlu bir evlilik yaşadığını savunmuştur. Benzer şekilde Batılı araştırmalar da, “eşler arasında algılanan benzerliklerin artması, evlilik kalitesini yükseltmektedir” (Lewis ve Spanier, 1979: 295). İnsanların kendilerine benzeyen özelliklere sahip partnerleri tercih etmeleri, kişisel özelliklerin evlilik ilişkilerindeki önemini vurgulamaktadır. Evlilik öncesi duygusal ilişkiler, bireylerin sahip oldukları özelliklerin benzerliğine ya da farklılığına göre şekillenmektedir. Bireysel özellikler, kişinin aile yapısı, yetişme tarzı, psikososyal faktörler, sosyokültürel arka plan ve yaşanılan coğrafya gibi çeşitli unsurlar tarafından biçimlenmektedir. Bu unsurların etkilerinin göz ardı edildiği evliliklerde, zamanla eşler birbirlerinin kişisel özelliklerini daha yakından tanıdıkça, ya kalıcı bir aile mutluluğuna ulaşmakta zorlanmakta ya da boşanma riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Coğrafyanın insan üzerindeki etkisi tartışmasız önemlidir. İklim, doğa ve yer, insanların hislerini ve fikirlerini şekillendirmektedir. İnsanlar, yaşadıkları coğrafi bölgenin özelliklerine göre düşünce yapılarını ve beklentilerini şekillendirmektedirler. Bu nedenle, farklı coğrafi bölgelerde yaşayan insanların beklentileri de farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, bir kişi deniz kenarında yaşarken denizle olan ilişkisinden ve iklim koşullarından etkilenmekteyken, dağlık bir bölgede yaşayan bir

kişi farklı doğal unsurlardan etkilenebilmektedir. Bu nedenle, coğrafya insanların beklentilerini etkileyen önemli bir faktördür.

Baş ve Cengiz'in (2018) üniversite öğrencisi kadın ve erkeklerle gerçekleştirdiği nitel bir çalışmada, gençlerin evlilikten en önemli beklentilerinin “sevgi ve saygı” olduğu belirlenmiştir. Kızıldağ ve Şahin (2018) evli çiftlerle yaptıkları araştırmada, kadınların en önemli beklentisinin “saygı”, erkeklerin ise “sevgi” olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Keldal (2021) yaptığı bir çalışmada, bekâr gençlerin evlilikten beklentilerini; hayatı paylaşmak, düzenli bir yaşam, huzurlu ve güvenli bir ortam ve çocuk sahibi olmak üzere dört ana tema altında toplamıştır.

Hayatı Paylaşmak: Gençler arasında, evlilikte hayatın sorumluluklarını paylaşma beklentisi öne çıkmaktadır. Baş ve Cengiz (2018), evliliğin hayatı paylaşmak anlamına geldiği sonucuna ulaşmışlardır. Gençlerin bu beklentisi, iş hayatının zorlukları karşısında eşler arası iş birliğinin önemine işaret etmektedir.

Düzenli Bir Yaşam: Hem kadın hem de erkek katılımcılar arasında düzenli bir yaşam beklentisi yaygındır. Ondaş (2007), gençlerin evliliğin daha düzenli bir hayat sağladığı görüşüne önem verdiğini tespit etmiştir. Bu, gençlerin aileden uzak yaşamlarının getirdiği düzensizlikten kaçınma arzusu olarak da yorumlanabilmektedir.

Huzurlu ve Güvenli Bir Ortam: Kadın katılımcılar arasında huzurlu ve güvenli bir ortam beklentisi öne çıkmaktadır. Baş ve Cengiz (2018), kadınların evlilikte güven ve huzur aradıklarını belirtmiştir. Sağlıklı bir evliliğin temel taşlarından biri olarak kabul edilen huzur ve güven, temel ihtiyacın bir yansımasıdır.

Çocuk Sahibi Olma: Özellikle erkek katılımcılar, evlilikle birlikte çocuk sahibi olmanın önemine değinmiştir. Baş ve Cengiz (2018), çocuk sahibi olmanın gençlerin evlilikten beklentileri arasında yer aldığını belirtmiştir. Türk kültüründe, evlilik dışı çocuk sahibi olmanın kabul görmemesi, bu beklentinin arkasındaki ana sebeplerden biri olabilmekte ve neslin devamlılığının istenmesinin önemine işaret etmektedir.

Gençlerin bireysel olarak evlilikten en çok bekledikleri arasında sevgi ve saygı, hayatı paylaşma, düzenli bir yaşam, huzurlu ve güvenli bir ortam, çocuk sahibi olma gibi unsurlar yer almaktadır. Hayatı paylaşma, gençler için evliliğin en önemli amaçlarından biridir. Bunun yanı sıra, düzenli bir yaşam arayışı da gençlerin evlilikten bekledikleri temel unsurlar arasında öne çıkmaktadır. Kadınlar genellikle evlilikte huzur ve güvenliğe öncelik verirken, erkekler için çocuk sahibi olma arzusu daha belirgin bir şekilde ifade edilmektedir. Tüm bu unsurların sosyal sermaye ile yakından ilişkili olduğunu ve habitusun aile ve yaşanılan çevre aracılığıyla deneyimlendiğini göz ardı etmek mümkün değildir. Ayrıca, yaş, cinsiyet, din, eğitim düzeyi vb. faktörler de bireyin evlilik beklentisini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır.

1.2.3.2. Toplumsal beklentiler

Toplum, bireylerin yaşamlarını şekillendiren önemli bir faktör olup, bireyler genellikle toplumsal normlara ve beklentilere uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Ancak, toplumun baskısı bazı durumlarda bireylerin kendi isteklerinden ve arzularından uzaklaşmalarına neden olabilmektedir. Bu durumda, bireyler toplumun onayladığı şekilde davranmaya ve yaşamaya çalışabilmektedirler. Ancak, bazı bireyler toplumun beklentilerine rağmen kendi isteklerini ve arzularını ön planda tutmaktadır ve kendi doğruları doğrultusunda hareket etmektedir. Bu durum, bazı çevrelerce dışlanmalarına neden olabilmektedir. Dolayısıyla, toplumun etkisi bireylerin yaşamında önemli bir rol oynamaktadır.

Toplumsal beklentiler, bir toplumun veya topluluğun üyelerinden beklediği davranışları ifade etmektedir (Hasegawa vd., 2007). Gelenek ve göreneklere dayanan ve toplumsal baskı ile desteklenen bu beklentiler, genellikle belirli normlar ve değerler etrafında şekillenmektedir. Ayrıca, toplum beklentileri, bir bireyin veya kurumun ne yapması gerektiği ile ilgili özümsemiş sosyal bir norm olarak da kabul edilmektedir. Bu beklentiler, toplumun belirli bir imajını ve kimliğini oluştururken, bireylerin davranışlarını ve kararlarını da etkilemektedir.

Toplumun aile üzerindeki en büyük etkilerinden biri, toplumsal beklentilere bağlı olarak aile yapısında ve işlevlerinde ortaya çıkan değişimlerdir. Aile, toplumun

genel özelliklerini ve değerlerini yansıtırken, toplumsal değişimler de doğrudan aile yapısını şekillendirmektedir. Bu süreçte, toplumsal beklentiler aileye yön vermekte ve onu dönüştürmektedir.

Tarım toplumlarından sanayi toplumlarına geçişle birlikte toplumun aileden beklentileri de değişmiş; geniş aile yapısı yerini giderek çekirdek aile modeline bırakmıştır. Ancak bu dönüşüm siyah-beyaz gibi ani ve kesin bir ayırmadan ziyade, kademeli ve karmaşık bir süreç olarak gerçekleşmiştir (Birekul, 2016). Bu dönemde akrabalık bağları zayıflamış olsa da, düğün, cenaze ve bayram gibi önemli sosyal olaylarda akrabalar arasındaki ilişkiler devam etmektedir. Çekirdek aile modeli, işlevsel açıdan daha uzmanlaşmış bir yapıya kavuşmuş ve aile içi davranışlar daha rasyonel hale gelmiştir (Sayın, 1990).

Bu değişimler, tarihsel ve toplumsal süreçlerin etkisiyle şekillenmiştir ve modern toplumun beklentilerine uyum sağlamak adına aile yapısında, unsurlarında ve işlevlerinde dönüşümler meydana gelmiştir (Canatan ve Yıldırım, 2016). Modernleşmeyle birlikte, eş seçiminde özgürlük, kadın haklarının gelişimi, akraba evliliklerinin azalması ve çocuk haklarının genişlemesi gibi değişimler yaşanmıştır. Bu süreç, geleneksel aile yapısında önemli değişikliklere yol açmış ve aile içi iş bölümü ve rollerin yeniden tanımlanmasına neden olmuştur (Birekul, 2016). Durkheim'a göre, geleneksel toplumlarda aile, bireylerin ahlaki gelişimini ve kontrolünü sağlarken sanayi toplumlarında gelişen iş bölümü, bu işlevin zayıflamasına yol açmıştır (Özyurt, 2007). Toplumun beklentileri doğrultusunda, aile yapısı ve işlevlerinde ortaya çıkan bu değişimler, modernleşme süreciyle birlikte giderek daha belirgin hâle gelmiştir.

Sonuç olarak, aile yapısı ve işlevleri toplumsal değişimlerle birlikte sürekli bir dönüşüm süreci içindedir. Modernleşme süreci, ailenin sosyokültürel işlevlerinde önemli yapısal farklılıklara yol açmış, dolayısıyla toplumun aileden beklentileri de bu dönüşüm doğrultusunda değişiklik göstermiştir. Toplumun ailenin rollerine, işlevlerine ve yapısına dair beklentileri, hem geleneksel normlardan uzaklaşmakta hem de modern sosyal dinamiklere uyum sağlamaktadır.

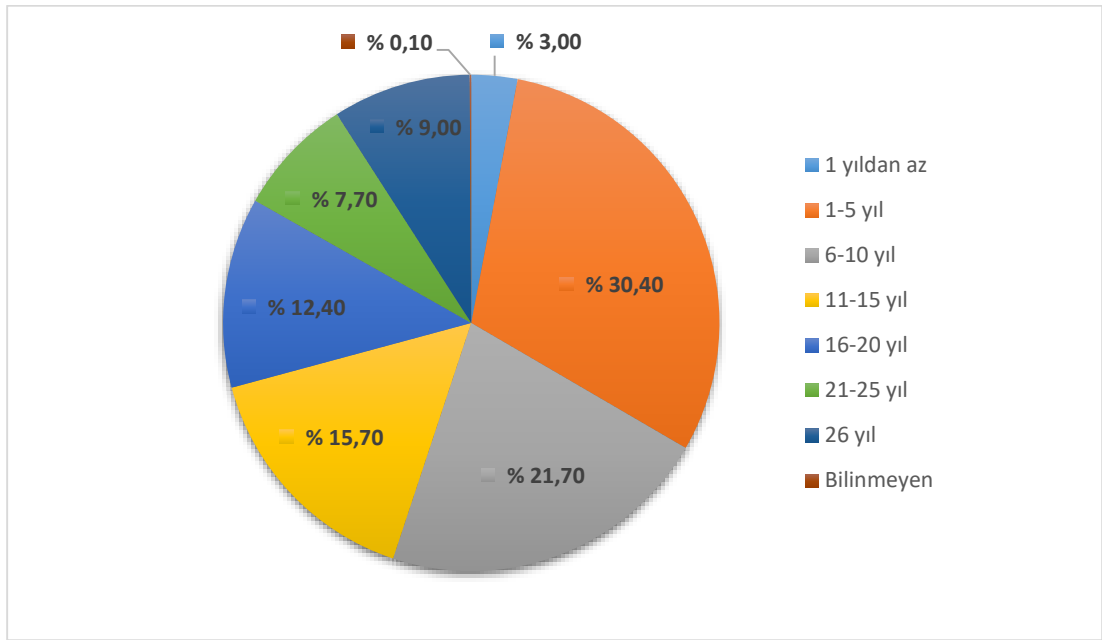
İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1 Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Aile, bireylerin sevgi, güven ve saygıyı hissettikleri, toplumsal değerlerin ve normların aktarıldığı temel kurumdur (Ulu, 2003). Geleneksel kültürde, aile bağları insanların bir arada kalmasını sağlayan en önemli unsurlardan biri olarak görülmektedir (Bener ve Günay, 2013). Aile, toplumun en küçük birimi olmasına rağmen, toplumsal değerlerin yansıdığı ve sosyalizasyonun yaşandığı bir yapı olarak kabul edilmektedir. Romantik ilişkiler, ait olma ve sevilme gibi temel insani ihtiyaçları karşılamada önemli bir rol oynamaktadır. Toplumsal normlara uygun olarak bu ilişkilerin evlilikle sonuçlanması ve aile kurmanın beklendiği görülmektedir (Cüceloğlu, 2019). Evlilik, birçok kültürde bireylerin yerine getirmesi gereken bir görev olarak kabul edilirken, kültürel farklılıklar bu sürecin nasıl yaşandığını etkileyebilmektedir.

Evlilik beklentileri, bireylerin evlilik sürecinde kendilerinden ve eşlerinden ne beklediklerini belirleyen önemli bir faktördür. Bu beklentiler, hem bireysel hem de çevresel faktörlerden etkilenmektedir. Kültür, toplumların kadın ve erkeğe atfettiği rolleri şekillendirmekte ve bu toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin aileleri ve çevreleri tarafından küçük yaşlardan itibaren öğretilmektedir (Dökmen, 2010). Bu roller, sadece kadın ve erkek rollerini değil, aynı zamanda anne-baba, eş ve çocuk gibi rolleri de kapsamaktadır. Evlilik sürecinde, çiftlerin başlangıçta sahip oldukları beklentiler karşılanmadığında hayal kırıklığı yaşanabilmekte ve bu durum boşanmaya kadar gidebilmektedir. Sorunların etkili bir şekilde çözülememesi, ilişki doyumunda düşüşe neden olabilmekte ve bu da evliliğin işlevselliğini olumsuz etkileyerek, bazı durumlarda ilişkinin sonlanmasına yol açabilmektedir (Canel, 2007; Güven ve Sevim, 2007).

Şekil 2.1. Evlilik süresine göre boşanmaların oranı (TÜİK, 2023).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2023 yılı boşanma istatistiklerine göre, boşanmaların %33.4'ü evliliğin ilk 5 yılı içerisinde, %21.7'si de evliliğin 6. ve 10. yılları içerisinde meydana gelmektedir (TÜİK, 2023). Bu süreçte, evliliklerinde zorlu bir döneme giren çiftlerin, çatışma içine girdiği ve bu süreci etkin bir şekilde yönetemedikleri gözlenmektedir. Türkiye'deki ve dünya genelindeki boşanma oranlarının sürekli bir artış eğiliminde olduğu, ayrıca evliliklerin işlevselliğinin ve evliliklerdeki ilişki gücünün giderek azaldığı görülmektedir. Bu durum dikkate alındığında çiftlerin evlenmeden önce evlilikle ilgili beklentilerini, evlilikten ne umduklarını ve aile bilincini incelemek önemli bir konu haline gelmektedir. Evlenme aşamasındaki bireylerin evlilik ve aile kavramlarına bakış açılarını incelemek ve bu konuda etkili olan diğer etmenleri araştırmak oldukça hayati önem taşımaktadır. İlişkinin sağlıklı bir hâl alması ve bağlılığın azalmasıyla ilişkisel sorunların kökenini ve çözümünü anlamak, evlenme aşamasındaki bireyler için farkındalık geliştirmek açısından kritiktir. Bu bağlamda, aile danışmanlığı ve evlilik öncesi danışmanlık gibi alanlara bu çalışmanın katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Öte yandan, toplumsal beklentilerin ötesinde, bireylerin olumlu bir farkındalığa sahip olmaları da evlilik için kritik önem taşımaktadır. Bu nedenle, gençlerin evlilik ve aile bilinciyle ilgili faktörlerin araştırılması, önemli bir alanı kapsamaktadır. Literatürde de bireylerin

evlilik algılarına, aile tutumlarına yönelik çalışmalar bulunsa da aile bilincine yönelik çalışmalara sınırlı sayıda rastlanmıştır. Bu bağlamda ilk kez evlenecek olan evlenme aşamasındaki genç çiftlerin aile bilincinin araştırılması araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

2.2. Araştırmanın Amacı

Aile, bireyler arasındaki bağlantıların biçimlenmesinde ana etmendir ve toplumsal değerlerin nesilden nesile iletilmesinde öncü bir araç olarak işlev görmektedir. Bu temel kurum, insan toplumlarının varlığını sürdürmesini sağlamak için oluşturulmuştur. Dolayısıyla, toplumun kendi yapısını oluşturmaya katkı sağlamaktadır. Ayrıca, aile, toplumun iktisadi, kültürel ve politik kurumlarını etkilerken, bu kurumların ve süreçlerin değişimlerinden de etkilenmekte ve bu değişikliklere kendisini adapte etmektedir (Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2013).

Her bireyin kendi benzersiz kişisel deneyimleri etrafında ailesini kurduğunu, yaşam döngüsü boyunca medeni durumuyla sık sık ilişkilendirerek, farklı zaman ve mekânlarda diğer bireyleri aileye dâhil ettiği veya dışladığı görülmektedir. Ayrıca, bir bireyin genellikle birden fazla ailenin kesişim noktasında bulunduğu bilinmektedir. Ailenin sosyal yapısının oluşturulmasında sosyalizasyonun önemli olduğu ve kültürel normların bu sürece etki ettiği de dikkate alınmalıdır.

Toplum içindeki evlilik ve aile oluşumuna dair kavramları ve uygulamaları anlamak son derece önemlidir. Çünkü bu bilgi, diğer bilgilere ek olarak evlilik beklentilerini ve öngörülerini, ailenin ekonomik durumunu, çocuk sahibi olma kararlarını, değerlerini, aile içi ilişkilerini, sorumluluklarını ve aile içindeki sevgiyi ve saygıyı anlamak için önemli bir perspektif sağlamaktadır.

Bu çalışma, Konya ilinde ikamet eden ve ilk kez evlenecek olan evlenme aşamasındaki genç çiftlerin aile bilincini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda genç çiftlerin aile bağlarının, aile değerlerinin, aile rol modellerinin, aileye yükledikleri anlamın, evliliğe ilişkin öngörülerinin ve beklentilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular, genç çiftlerin aile bilinci hakkında derinlemesine bir anlayış sağlayacak ve bir temel oluşturacaktır.

2.3. Araştırmanın Önemi

Evlilik ve aileyle ilgili yapılan araştırmalar genellikle aile algısı, evlilik tutumu ve bu konulara ilişkin görüşler üzerine odaklanmıştır. Evlenme aşamasındaki gençlerin aile bilinci kavramının literatürde kullanılmadığı görülmüştür. Evlilik ve aile algısıyla ilgili çalışmalarda genellikle evlilik ve aileyle ilgili düşünceler, eş seçim kriterleri, ideal evlilik yaşı, ailenin değişen yapısı gibi konular üzerinde durulmuştur. Araştırmalar; belirli bir grup üzerinde yoğunlaşarak, örneğin üniversite öğrencileri, X, Y ve Z kuşağı veya genç kızlar gibi özel bir kitleye odaklanılarak aile algısını ölçmeyi veya metaforlar oluşturmayı amaçlamıştır.

Bu araştırma, Konya ili sınırları içinde gerçekleştirilen mikro ölçekli bir çalışma olması nedeniyle özgün bir değer taşımaktadır. İlk kez evlenecek olan genç çiftlerin aile bilincinin araştırıldığı bu çalışma, alandaki ilk örneklerden biri olma özelliğine sahiptir. Evlenme aşamasındaki gençlerin aile bağlarına, aile değerlerine, aile rol modellerine, aileye ne anlam yüklediklerine, evliliğe ilişkin öngörülerine ve beklentilerine ilişkin mevcut durumu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular; gençlerin evlilik beklentilerine daha iyi yanıt vermek, kendi ailelerinin etkilerini anlamalarını sağlamak, evlilik sürecinde ve öncesi süreçte destekleyici olabilecek öneriler sunmak gibi konularda genç çiftlere yardımcı önemli bir kaynak olacaktır. Bu yönüyle çalışma, evlilik sürecindeki genç çiftlere rehberlik edebilecek nitelikte olup evlilik ve aile bilincine dair literatüre de değerli katkılar sağlayacaktır.

2.4. Araştırmanın Deseni

Bu çalışma, nitel yöntemle gerçekleştirilen bir durum analizidir. Nitel araştırma, bir konuyu sistematik bir şekilde incelemek için kullanılan araştırma yöntemi olup mikro düzeydeki araştırmaların detaylı olarak incelenmesine olanak tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İnsanların deneyimlerini ve anlam dünyalarını nasıl yorumladıklarını anlayabilmek için nitel çalışmalar yapılmaktadır. Nitel araştırma tasarımıyla yapılan araştırmaların en belirgin özelliği, sayısal verilerin ötesine geçerek durumların nedenlerine ve nasıl gerçekleştiğine odaklanmasıdır. Bu

sayede, araştırmanın odaklandığı konunun derinlemesine analizi gerçekleştirilmekte ve toplumsal olayların veya durumların temel sebepleri daha iyi anlaşılabilmektedir.

Araştırmacı, nitel araştırma sürecinde katılımcının duygu, motivasyon, sembol, rutin, deneyim gibi karmaşık konuların değişen yaşam koşullarına odaklanarak yüzeysel bilgilerin ötesine geçmektedir (Berg ve Lune, 2015). Bu noktada, bireylerin kendi algıları ve bunların nedenleri hakkında sağladığı nitel veriler önemlidir. Böylece, nicel verilerin sağlayamadığı derinlemesine anlayışı desteklemekte ve konunun daha detaylı bir şekilde incelenmesine imkân tanımaktadır. Nitel alışmalar, toplumsal gerçekliği tam anlamıyla anlamak için okurlara rehberlik etmekte ve öznel verilerin önemini vurgulamaktadır.

Durum alışması, bireyin, grubun veya çevrenin durumunun kapsamlı bir şekilde incelenmesini sağlamaktadır. Bu nedenle, veri toplama sürecinde çok yönlü bilgiler toplanmakta ve bu bilgiler temalar ve kategorilere ayrılarak analiz edilmektedir. Bu şekilde, durumlar bireysel veya karşılaştırmalı olarak açıklanabilmekte, yorumlanabilmekte ve raporlanabilmektedir (Yıldırım ve şimşek, 2011). Bu bağlamda, çalışmanın nitel araştırma desenine uygun olarak yürütülmesi kaçınılmazdır. Çünkü araştırma, aile bilincini mikro bir alan içinde incelemektedir. Ayrıca, katılımcıların aile ilişkileri, değerleri, rol modelleri, aileye verdikleri anlamlar, evlilikle ilgili beklentileri gibi konulara odaklanmayı gerektirmektedir. Bu nedenle, bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerine göre durum çalışması olarak yapılandırılmıştır.

Çalışmanın evrenini ilk kez evlenecek olan evlenme aşamasındaki genç çiftler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi Konya ilinde ikamet eden ve ilk kez evlenecek olan evlenme aşamasındaki genç çiftlerden oluşturulmuştur. Araştırmaya katılacak katılımcıların seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi çeşitlerinden olan ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmacı, amaçlı örnekleme yöntemiyle belirli bir bölge, mekân ve kişileri araştırmaya dâhil ederek, araştırma sorusuna uygun vakalara ve katılımcılara kolayca erişim sağlamıştır (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2021). Bu çalışmada, fayda sağlayacağı düşünölen 10 çiftten, toplamda 20 katılımcı ile görüşme yapılmıştır.

2.4.1. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmanın veri toplama aşamasında, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yaklaşımı benimsenmiştir. Bu bağlamda, katılımcılarla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Derinlemesine görüşmeler, araştırmacıyla araştırmaya katılanların beraber araştırma sürecini oluşturduğu ve etkin bir şekilde bilgi paylaşımı yapılan bir etkileşim sürecidir. Araştırmacı, katılımcının aktif olarak bilgi vermesini sağlarken, katılımcı da araştırmacının aktif bir şekilde dinleyicisi olmaktadır. Bu yaklaşım, görüşmenin detaylarına inerek derinlemesine anlamayı hedeflemektedir (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2021). Bu sayede, bilgi edinme süreci doğal bir akış içinde gerçekleşmekte ve katılımcıyla etkileşim en iyi şekilde sağlanmaktadır.

Araştırmada, yarı yapılandırılmış görüşme formu veri toplama yöntemi olarak kullanılmıştır. Veri analizi için tematik analiz yöntemi benimsenmiş ve elde edilen veriler açıklayıcı bir şekilde sunulmuştur. Araştırma, kilit öneme sahip sorular üzerinden yürütülmüş ve yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Berg ve Lune'e göre (2015) bu yöntem, mülakat esnasında ana temadan sapmadan, konunun gidişatına uygun olarak soruların eklenip çıkarılmasını mümkün kılmaktadır. Bu sayede, katılımcılara açık uçlu soruları serbest bir şekilde yönelten araştırmacı, onları sıkmadan görüşmenin doğal akışı içinde tutmaktadır. Ayrıca bu format ile araştırmanın yapıldığı konuyla ilgili yeni fikirlere ulaşılabilir (Merriam, 2013).

Araştırmada neyi bulmak istiyorum sorusunun cevabı bizi, bilgiyi nasıl elde edeceğimiz sorusuna yönlendirmektedir (Miles ve Hubberman, 1994). Bu hususta görüşme gerçekleştirilen kişilerin aile bilincini ortaya koyabilmek için onlara konuya uygun sorular yönlendirilmiştir. Bu noktadan hareketle araştırma sonunda ortaya çıkması hedeflenen temel araştırma problemi; evlenme aşamasındaki genç çiftlerin aile bilinci nedir?

Araştırmanın Alt Problemleri

- Genç çiftlerin aileye yükledikleri anlam nedir ve neden evlenmek istemektedirler?

- Genç çiftlerin evliliğe ilişkin öngörülerini ve beklentileri nelerdir?
- Genç çiftlerin evlilik tercihleri aile bağları ile ilişkili midir?
- Genç çiftlerin aile değerleri, yapacakları evliliğe yansımakta mıdır?
- Genç çiftler evlilikleri için kendi aile rol modellerini almakta mıdır?

2.4.2. Araştırmanın Hikâyesi

Araştırmada, kavramsal çerçeve ve literatür taraması yapıldıktan sonra, görüşme soruları hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış soru formu, araştırmanın ilgili yönlerini kapsayacak şekilde oluşturulmuştur, bu sayede görüşme sırasında önemli olan bilginin gözden kaçması engellenmiştir. Soru formunda, öncelikle katılımcıyı görüşmeye hazırlayan kişisel bilgilerin sorulmasının ardından, çalışmanın temalarını ortaya çıkaran konularla ilgili sorular yer almıştır. Sonraki adımda, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na başvurularak gerekli olan etik onay alınmış ve saha çalışması başlatılmıştır. Görüşme için katılımcılarla en az bir gün önceden randevu alınmış ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ancak bazı durumlarda, katılımcıların ani iş yoğunluğu gibi nedenlerle görüşme gününde aksaklıklar oluşmuştur. Bu durumlarda, görüşme bir diğer güne ertelenmiştir ve gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Araştırmaya istekli olarak katılan çoğu katılımcı görüşmeye istekli davranmıştır, ancak bazı durumlarda isteksizlik gözlenmiştir. Bu durumlarda, katılımcılar ikna edilerek araştırmaya dâhil edilmiştir. Bazı katılımcılar önceden görüşmeyi kabul etmelerine rağmen sonradan vazgeçmişlerdir. Bu durumda, katılımcı sayısını mümkün olduğunca yüksek tutmak için çaba gösterilmiştir. Görüşme sonunda katılımcılar, sorulan soruların çoğunu daha önce düşünmediklerini ifade edip bu sorular sayesinde evlilik ve aileye ilişkin daha farklı düşünmeye başladıklarını ve memnuniyetlerini dile getirmişlerdir.

Araştırma kapsamında, 04-14 Mayıs 2024 tarihleri arasında toplamda 20 katılımcının her biriyle ayrı ayrı görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerin her birinde birer katılımcı yer almış, böylece toplamda 10 çift araştırmaya dâhil edilmiştir. Verilerin toplanma sürecinde, amaca uygun olarak, sözlü/nişanlı çiftlerin olmasına

önem verilmiştir. Her çift için görüşme planlı olmasına rağmen, bazı çiftlerin iş yoğunluğu gibi sebeplerle görüşme sağlanamamıştır. Bu durumda, araştırmaya farklı çiftler dâhil edilmiştir. Ancak, yeni çiftlere ulaşamadığı durumlarda, görüşmeler diğer çalışma grubu üyeleriyle gerçekleştirilmiştir. Yaklaşık olarak, her katılımcı ile 30-35 dakika süren görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ancak, bazı görüşmeler bu sürenin altında veya üstünde olmuştur. Katılımcı sayısında veri doyumuna ulaşıldığı için görüşmeler sonlandırılarak analiz aşamasına geçilmiştir.

2.4.3. Veri Analizi

Veri analizi, araştırmacının katılımcıların söylediklerini anlamlandırma sürecini ifade etmektedir. Bu süreçte, katılımcıların ifadeleri araştırmacının gözlemleri ve anlayışıyla birleştirilerek indirgenmekte, yorumlanmakta ve düzenlenmektedir. Bulgular genellikle düzenlenmiş betimleyici açıklamalar, temalar ve kategoriler şeklinde sunulmaktadır. Tematik analiz, olayların ve durumların ne olduğunu ve insanların nasıl algıladıklarını anlamak için temalar, kategoriler ve kodlar üzerinden yapılmaktadır.

Araştırmada, derinlemesine görüşmelerin ses kayıtları alınmış ve sonrasında araştırmacı tarafından çözümlenerek araştırma sorularıyla birlikte değerlendirilmiştir. Katılımcıların ifadeleri, araştırmacının kendi yorumlama çerçevesinde analiz edilip temalara ayrılmış ve aralarındaki bağlantılar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu süreç, araştırma sorularını yanıtlamaya ve araştırmanın amacını anlamaya yöneliktir. Bulguların analiz aşamasında, araştırma etiğine uygun olarak kişisel bilgilerin gizliliği korunmuştur. Her bir katılımcı (Ç1, Kadın), (Ç1, Erkek), ..., (Ç10, Kadın), (Ç10, Erkek) şeklinde kodlanmıştır. Bu sayede katılımcıların kim olduğunun ortaya çıkması engellenmiştir. Katılımcıların kaçınıcı çift olduklarının açık bir şekilde görülmesi için (Ç1), (Ç2) ..., (Ç10) şeklinde kodlanmıştır.

2.4.4. Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan katılımcıların, Konya'da yaşayan ve ilk kez evlenecek olan evlenme aşamasındaki genç çiftlerin, listesi Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1. Örneklem Grubunun Demografik Bilgileri

Katılımcı	Kod	Cinsiyet	Medeni Hâl	Yaş	İkamet Edilen İlçe	Eğitim Durumu	Meslek	Aylık Gelir Düzeyi	Daha Önce Nişan/Söz Yaşadınız mı?	Nasıl Tanıştınız?
1	Ç1, Kadın	Kadın	Sözlü	27	Karatay	Yüksek Lisans	Öğrenci	Düşük	Hayır	Arkadaş Ortamında
2	Ç1, Erkek	Erkek	Sözlü	27	Meram	Ön Lisans	Memur	Orta	Hayır	Arkadaş Ortamında
3	Ç2, Kadın	Kadın	Sözlü	22	Selçuklu	Lisans	Öğrenci	Düşük	Hayır	Okulda
4	Ç2, Erkek	Erkek	Sözlü	24	Selçuklu	Lise	Çiftçi	Orta	Hayır	Okulda
5	Ç3, Kadın	Kadın	Sözlü	22	Selçuklu	Lisans	Öğrenci	Düşük	Hayır	Yardım Kuruluşunda
6	Ç3, Erkek	Erkek	Sözlü	24	Selçuklu	Lisans	Büro Memuru	Orta	Hayır	Yardım Kuruluşunda
7	Ç4, Kadın	Kadın	Nişanlı	26	Meram	Ön Lisans	Tekniker	Orta	Hayır	Sosyal Medyada
8	Ç4, Erkek	Erkek	Nişanlı	26	Meram	Lisans	Operatör	Yüksek	Hayır	Sosyal Medyada
9	Ç5, Kadın	Kadın	Nişanlı	24	Selçuklu	Lisans	Çalışmıyor	Düşük	Hayır	Arkadaş Ortamında
10	Ç5, Erkek	Erkek	Nişanlı	26	Meram	Lisans	Şube Müdürü	Yüksek	Hayır	Arkadaş Ortamında
11	Ç6, Kadın	Kadın	Nişanlı	28	Karatay	Lisans	Öğretmen	Orta	Hayır	Okulda
12	Ç6, Erkek	Erkek	Nişanlı	28	Selçuklu	Yüksek Lisans	Reklamcı	Orta	Hayır	Okulda
13	Ç7, Kadın	Kadın	Nişanlı	23	Selçuklu	Ön Lisans	Tekniker	Orta	Hayır	Görücü Usulü
14	Ç7, Erkek	Erkek	Nişanlı	30	Karatay	Lise	Sağlık Teknisyeni	Orta	Hayır	Görücü Usulü
15	Ç8, Kadın	Kadın	Sözlü	26	Meram	Lisans	Mimar	Orta	Hayır	Okulda
16	Ç8, Erkek	Erkek	Sözlü	24	Meram	Yüksek Lisans	Memur	Orta	Hayır	Okulda
17	Ç9, Kadın	Kadın	Sözlü	24	Meram	Lisans	Öğrenci	Düşük	Hayır	Mahallede
18	Ç9, Erkek	Erkek	Sözlü	24	Meram	Lisans	Muhasebeci	Orta	Hayır	Mahallede
19	Ç10, Kadın	Kadın	Nişanlı	25	Meram	Yüksek Lisans	Öğrenci	Düşük	Hayır	Görücü Usulü
20	Ç10, Erkek	Erkek	Nişanlı	28	Karatay	Yüksek Lisans	Araştırma Görevlisi	Orta	Evet, 1 Kere	Görücü Usulü

Çalışma grubunu oluşturan katılımcıların demografik bilgilerinden medeni hâl incelendiğinde 5 çiftin sözlü, 5 çiftin de nişanlı olduğu görülmüştür. Yaş ortalamalarının 25,4 olduğu saptanmıştır. Katılımcıların evlenecekleri yaş ortalamalarının genel olarak TÜİK (2023) verilerinin altında olduğu görülmüştür. Eğitim durumu incelendiğinde 5 kişinin yüksek lisans, 10 kişinin lisans, 3 kişinin ön lisans ve 2 kişinin de lise mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların eğitim seviyelerinin lise ve üzeri olması, lisenin 2012 yılından itibaren zorunlu eğitim kapsamında olmasından kaynaklanmaktadır. Meslek alanları incelendiğinde ise çeşitlilik görülmektedir; 5 kişinin öğrenci, 3 kişinin memur, 2 kişinin tekniker, 1 kişinin çiftçi, 1 kişinin operatör, 1 kişinin çalışmıyor, 1 kişinin şube müdürü, 1 kişinin öğretmen, 1 kişinin reklamcı, 1 kişinin sağlık teknisyeni, 1 kişinin mimar, 1 kişinin muhasebeci ve 1 kişinin de araştırma görevlisi olduğu ortaya çıkmıştır. Aylık gelir düzeyleri incelendiğinde; 12 kişinin orta düzeyde gelirinin olduğu, 6 kişinin düşük düzeyde gelirinin olduğu, 2 kişinin de yüksek düzeyde gelirinin olduğu görülmüştür. 19 kişi daha önce nişan ya da söz yaşamadığını söylemişken; 1 kişi daha önce nişan ya da söz yaşadığını dile getirmiştir. Nasıl tanıştıkları incelendiğinde ise; 3 çift sözlüsü/nişanlısı ile okulda tanıştıklarını, 2 çift sözlüsü/nişanlısı ile arkadaş ortamında tanıştıklarını, 2 çift sözlüsü/nişanlısı ile görücü usulüyle tanıştıklarını, 1 çift sözlüsü/nişanlısı ile yardım kuruluşunda tanıştıklarını, 1 çift sözlüsü/nişanlısı ile sosyal medya aracılığıyla tanıştıklarını, 1 çift sözlüsü/nişanlısı ile mahallede tanıştıklarını ifade etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde, evlenme aşamasındaki genç çiftlerin aile bilincinin incelenmesi ile elde edilen bulgular sunulmaktadır. Yapılan analiz neticesinde, 17 farklı tema tespit edilmiştir. Bu temalar, ilgili kodlarla ve katılımcıların örnek görüşleriyle birlikte bu kısımda detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

3.1. Ailenin Anlamı

Aile, sosyal bir yapıdır, zamanla ve etkileşimle inşa edilmektedir. Aileyi oluşturan temel unsurlar, birlikte geçirilen zaman, etkileşim, iletişim ve günlük yaşam pratikleridir. Dolayısıyla, ailenin oluşumunda zaman ve mekânın yanı sıra, günlük rutinlerin de önemi büyüktür. Araştırmada, katılımcıların aile kavramını tanımlarken hangi unsurlara vurgu yaptıklarını anlamak amacıyla yapılan mülakatta, ilk soruya verdikleri cevaplar analiz edilmiştir.

Tablo 3. 1. Ailenin Anlamına İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Size göre aile neyi ifade ediyor?	Ailenin Anlamı	Yuva (1)	“Yuvaı ifade ediyor.” (Ç1, Kadın)
		Her şey (4)	“Aile, her şeydir. Yaşamın temel döngüsündeki pergelin en merkez noktasıdır aile.” (Ç4, Erkek)
		Birlik ve beraberlik (7)	“Aile, birlik ve beraberliği simgeler. İyi ve kötü günlerde bir arada olmayı, zorlukları birlikte aşmayı ifade ediyor.” (Ç4, Kadın)
		Huzur (2)	“Huzur, bulabildiğimiz yerdir. Huzuru ifade ediyor.” (Ç10, Kadın)
		Sorumluluk (3)	“Sorumluluk almayı.” (Ç3, Erkek)

		Sevgi ve Saygı (2)	<i>“Sevgi ve saygı çerçevesinde insanların bir arada olmasını ifade ediyor.” (Ç5, Erkek)</i>
		Tamamlanmışlık (1)	<i>“Diğer yarısını bulmuş ve tamamlanmış hissediyor insan kendini.” (Ç8, Kadın)</i>

Katılımcıların ailenin ne ifade ettiği sorusuna verdikleri cevaplar genel olarak farklılık göstermekle birlikte, çoğunlukla “birlik ve beraberlik”, “her şey”, “sorumluluk” gibi kavramlar ön plana çıkmıştır. Ayrıca, “huzur”, “sevgi”, “yuva” ve “tamamlanmışlık” gibi kavramlar da dile getirilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde belirtilmiştir.

Doğal ve genel geçer aile tanımının yapılması zordur. Önemli olan çiftler için ailenin ne ifade ettiğidir. Çiftlerin aileye dair anlam dünyalarında bir takım ortak değerler bulunmaktadır:

“Her şeyi, dünya varlıklarının en önde geleni benim için.” (Ç1, Erkek)

“Birlik olmayı ve güvende hissetmeyi ifade ediyor.” (Ç2, Kadın)

“Olmazsa olmazlardan biri ailedir. Ailen varsa, hayatta 1-0 öndesindir. Aile her şeydir.” (Ç2, Erkek)

“Birlik ifade ediyor. İnsanların ömürlerinin geri kalanında ortak bir şeyleri paylaşabileceği hassasiyete sahip insanlarla birlikte olmasını temsil ediyor.” (Ç6, Erkek)

“Üç temel sütun vardır: sakin, merhamet ve sevgi. Kur'an'da da belirtildiği üzere, sakin bir mesken olunan yerdir, yani hem maddi hem manevi sakinin bulunduğu yerdir. Sevginin ve merhametin olduğu yerdir.” (Ç10, Erkek)

Katılımcıların ailenin ne ifade ettiğine dair verdikleri cevapların farklılık göstermesi, aile olgusunun bireyler için çok boyutlu ve kişisel bir anlam taşıdığını göstermektedir. Ailenin “birlik ve beraberlik”, “her şey” ve “sorumluluk” gibi

kavramlarla ilişkilendirilmesi, aileyi bir arada tutan ve toplumsal yapı içinde merkezi bir yer edinen bir kurum olarak gördüklerini yansıtmaktadır. Bu kavramlar, katılımcıların aileyi sosyal bir birim olarak değil, aynı zamanda duygusal ve manevi bir dayanak olarak da algıladıklarını göstermektedir.

“Birlik ve beraberlik” kavramı, aile içindeki bağların gücüne ve aile bireylerinin birbirine olan bağlılığına vurgu yapmaktadır. Bu, ailenin toplumsal dayanışmanın temel bir yapı taşı olarak kabul edildiğine işaret etmektedir. “Her şey” ifadesi ise, katılımcıların aileyi hayatlarının merkezine koyduklarını ve ailenin onlar için en değerli varlık olduğunu düşündüklerini göstermektedir.

“Sorumluluk” kavramının ön plana çıkması, aile üyelerinin yükümlülüklerinin ve rollerinin bilincinde olduğunu, aileyi sürdürmenin ve güçlendirmenin bireysel ve kolektif bir çaba gerektirdiğini belirtmektedir. Bu durum, katılımcıların aileyi sadece bir güven kaynağı değil, aynı zamanda yerine getirilmesi gereken görevlerle ve sorumluluklarla dolu bir yapı olarak gördüklerini de ortaya koymaktadır.

“Huzur”, “sevgi”, “yuva” ve “tamamlanmışlık” gibi kavramların da dile getirilmesi, ailenin bireyler için sadece bir sosyal yapı değil, aynı zamanda duygusal ve psikolojik bir güvenlik alanı olduğunu göstermektedir. Aile, katılımcılar için huzur buldukları, sevgi dolu ilişkiler kurdukları ve kendilerini tam ve bütün hissettikleri bir yer olarak tanımlanmıştır. Bu kavramlar, ailenin bireylerin psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama işlevini de vurgulamaktadır. Çeşitli cevapların olması, aile kavramının bireyler tarafından farklı şekillerde deneyimlendiğini ve her bireyin kendi yaşam koşullarına ve değerlerine göre aileye farklı anlamlar yüklediğini göstermektedir. Bu durum, toplumun değişen yapısı ve bireysel yaşam deneyimlerinin çeşitliliği hakkında da önemli ipuçları sunmaktadır. Katılımcıların aileyi bu kadar geniş ve çok boyutlu bir perspektiften tanımlamaları, ailenin toplumsal yapı içinde ne kadar karmaşık ve esnek bir kavram olduğunu ortaya koymaktadır.

3.1.1 Aile Olmanın Anlamı

Aile, değerlerle anlam kazanmaktadır. Bu değerlerin açığa çıkarılması, ailenin oluşumunu anlamamızı sağlamaktadır. Her birey yaşamı farklı biçimlerde tecrübe

edebirse de, genellikle ortak bir söylem ve düşünce sisteminden etkilenmekte ve kendi aile mirasını ve alışkanlıklarını şekillendirmektedir. Bu bölümde, katılımcıların aile kavramını tanımlarken kullandıkları terimler ve bunların anlamlandırılması incelenecektir. Katılımcıların aile olgusunu nasıl anladıklarını belirlemek amacıyla yapılan görüşmede, ilk soruya verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir.

Tablo 3. 2. Aile Olmanın Anlamına İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Sizce aile olmak nedir?	Aile Olmanın Anlamı	Hayatı devam ettirmek (1)	<i>“Acısıyla tatlısıyla hayatı devam ettirmek.”</i> (Ç1, Kadın)
		Yoldaş edinmek (1)	<i>“Tüm duyguları, mutluluğu ve üzüntüyü beraber sırtlayabileceğin bir yoldaş edinmektir.”</i> (Ç1, Erkek)
		Her şeyi paylaşmak (2)	<i>“Maddi manevi her şeyini paylaşmak.”</i> (Ç2, Kadın)
		Bir ve bütün olmak (9)	<i>“Bir bütün olmaktır, insanın hayatta kalma başarısıdır, edindiği temel gayedir aile.”</i> (Ç4, Erkek)
		Güvenilir insan ve sevgi (4)	<i>“Aile olmak için güvenilir insan bulmak gerekir. Sevgi olmadan olmaz.”</i> (Ç5, Kadın)
		Yuva kurmak (1)	<i>“Aile olmak, güvendiğin insanla yuva kurmaktır. Dertlerini, sırlarını, her şeyini paylaşabilmektir. İyi günde kötü günde sırt sırta verip her şeyin üstesinden gelmektir.”</i> (Ç7, Erkek)
		Anne, baba, çocuk (1)	<i>“Anne, baba, çocuk canlanıyor kafamda.”</i> (Ç8, Kadın)

Katılımcıların aile olmanın ne ifade ettiği sorusuna verdikleri cevaplar genel olarak çeşitlilik göstermektedir; ancak genellikle “bir ve bütün olmak”, “güvenilir insan ve sevgi” gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Ayrıca, “hayatı devam ettirmek”, “yoldaş edinmek”, “her şeyi paylaşmak”, “yuva kurmak”, “anne-baba ve çocuk” gibi kavramlar da dile getirilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde belirtilmiştir.

“Birbirini tamamlamak, birbirine destek vermek, birlikte gülüp birlikte ağlayabilmek ve birlikte mutlu olabilmek.” (Ç2, Erkek)

“Karşılıklı güvenin, sevginin ve çıkar gözetilmeksizin yapılan şeylerin olması.” (Ç6, Kadın)

“İnsanın yaşayabileceği her olumlu ya da olumsuz durumda birlikte olmayı ve düşünce paylaşımını gerektiren bir olgu.” (Ç6, Erkek)

“Tüm sıkıntılara ve zorluklara birlikte göğüs germek, birlikte olmak ve dayanışma içinde olmak.” (Ç7, Kadın)

“Her şeyin üstesinden beraber gelmek.” (Ç8, Erkek)

“İki birden, bir büyük bire doğru gitmektir.” (Ç10, Erkek)

Aileyi anlamlı kılan değerlerdir. Değerlerin belirlenmesi, ailenin yapısını anlamayı mümkün kılmaktadır. Çiftler, hayatı çeşitli şekilde tecrübe etse de, benzer söylemi ve ideolojiyi temel alarak bireysel sermayesini ve habitusunu oluşturmaktadır. Aileyi meydana getirmek için, gerek kan bağı gerekse beraber yaşama isteği olsun, birbirleri ile bağlantı kuran çiftler, aileyi sürdürebilmek, aileye kimlik kazandırmak ve aileyi somut bir varlık haline getirebilmek için anlamlandırmak mecburiyetindedir. Katılımcıların “aile olmanın ne ifade ettiği” sorusuna verdikleri cevapların çeşitlilik göstermesi, aile kavramının bireyler için çok farklı anlamlar taşıdığını ve kişisel deneyimlerin bu algıyı şekillendirdiğini göstermektedir. Ancak öne çıkan “bir ve bütün olmak” ve “güvenilir insan ve sevgi” gibi kavramlar, aile olgusunun özünde birlik, bağlılık ve güvene dayandığını vurgulamaktadır.

“Bir ve bütün olmak” ifadesi, aileyi bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu, bir arada kalma ve bütünlük içinde hareket etme gerekliliğini anlatmaktadır. Bu, ailenin sadece biyolojik bir birlik değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal bir bütünlük olarak görüldüğünü göstermektedir. Aile üyeleri arasındaki bu bütünlük, bireylerin birbirlerine olan bağlılığını ve destek olma ihtiyacını vurgulamaktadır.

“Güvenilir insan ve sevgi” kavramının öne çıkması, aileyi güven ve sevgi temelleri üzerine inşa edilmiş bir kurum olarak tanımlandığını göstermektedir. Güven, aile üyeleri arasında derin bir bağ oluşturmakta ve bireylerin kendilerini güvende hissetmelerine olanak tanımaktadır. Sevgi ise, bu güvenin duygusal yönünü oluşturmakta ve aile üyeleri arasındaki ilişkinin merkezinde yer almaktadır. Bu kavramlar, ailenin bireyler için bir sığınak ve destek kaynağı olduğunu vurgulamaktadır.

Ayrıca, “hayatı devam ettirmek”, “yoldaş edinmek”, “her şeyi paylaşmak”, “yuva kurmak” ve “anne-baba ve çocuk” gibi kavramların dile getirilmesi, ailenin yaşamın sürdürülebilirliği ve sosyal rollerin devamı açısından önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. “Hayatı devam ettirmek” ifadesi, ailenin nesiller arası süreklilik sağlayan bir yapı olduğunu, “yoldaş edinmek” ise, aile içindeki bireylerin birbirlerine hem duygusal hem de pratik anlamda destek olduklarını ifade etmektedir. “Her şeyi paylaşmak” ve “yuva kurmak” ise, ailenin birlikte yaşamın getirdiği sorumlulukları ve ortaklıkları kapsadığını göstermektedir. “Anne-baba ve çocuk” kavramı, aileyi geleneksel anlamda tanımlamakta ve aile içindeki rollerin ve sorumlulukların tanımlanmasında biyolojik ilişkilerin önemini vurgulamaktadır. Bu cevaplar, aile kavramının bireyler için nasıl anlamlandırıldığını ve toplumdaki farklı bakış açılarını yansıtmaktadır. Aile, bir yandan geleneksel roller ve sorumluluklar çerçevesinde algılanırken, diğer yandan bireyler arasındaki sevgi, güven ve bağlılık gibi temel duyguların merkezi bir ifade biçimi olarak da değerlendirilmektedir. Bu çeşitlilik, toplumun aile kavramına ilişkin algılarının ve bu algıların nasıl şekillendiğinin karmaşıklığını ortaya koymaktadır. Bireylerin aileyi hem bir sosyal yapı hem de duygusal bir bağ olarak görmeleri, modern toplumda ailenin çok boyutlu bir kurum olarak varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

3.2. Aile Bağları ve Akrabalık İlişkileri

Değerler, sadece aile üyeleriyle ilişkilerimizde değil, aynı zamanda diğer tüm bireylerle olan ilişkilerimizde de kullanılan ve sıklıkla ulusal ve evrensel nitelikler taşıyan kavramlardır. Ancak, aile üyeleriyle ve akrabalarla ilişkilerimizde kullandığımız değerler arasında belirli farklılıklar ve sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu

bölümde, bireylerin aile üyeleriyle akrabaları arasındaki farkları anlamaya yönelik olarak, katılımcıların aile bağlarını ve akrabalık ilişkilerini anlama amacıyla yapılan mülakatta ikinci soruya verdikleri cevaplar analiz edilmiştir.

Tablo 3. 3. Aile Bağları ve Akrabalık İlişkilerine İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Aile bağları ve akrabalık ilişkileri sizin için ne ifade ediyor?	Aile Bağları ve Akrabalık İlişkileri	Değer (6)	<i>“Aile bağları benim için önemlidir, değer veririm.” (Ç5, Kadın)</i>
		Kan bağı (2)	<i>“İnsanları kan bağıyla birbirine bağlayan ilişkilerdir.” (Ç5, Erkek)</i>
		Birlik ve beraberlik (1)	<i>“İyi günümde, kötü günümde, düğünümde, cenazemde; her şey aile birliğiyle, akrabalarla oluyor.” (Ç7, Erkek)</i>
		Yardımlaşma ve paylaşma (4)	<i>“İnsanın diğer insanlardan isteyemeyeceği bazı şeyleri, sıkıntılarını paylaşamayacağı noktalarda aile bağları daha önemli oluyor. İnsanın olumlu ya da olumsuz durumlarında yanında olabilecek veya herhangi bir beklentiye girmeden bunları paylaşabileceği kişi ailesidir. Günümüzde akrabalık ilişkileri eskisi kadar önemli olmasa da birinci dereceden akrabalar hâlâ önemli. Amca, dayı, teyze gibi yakın akrabalar dışındakiler artık genellikle çok fazla akraba gözüyle bakılmasa da akrabalık bağları da aile ölçüsünde öneme sahip.” (Ç6, Erkek)</i>
		Muhabbet (2)	<i>“Akrabalık ilişkileri muhabbeti ifade ediyor.” (Ç3, Kadın)</i>
		Aileyi tamamlayıcı (1)	<i>“Akrabalar da aileyi tamamlayan unsurlardır. İnsan, insanın tamamlayıcısıdır. Ailenin bir yan ürünü, tamamlayıcısı olarak akrabayı söyleyebilirim bu anlamda.” (Ç4, Erkek)</i>
		Çıkar ilişkisi (3)	<i>“Akrabanın senden çıkarı varsa tamam, ama senden çıkarı yoksa bitmiş; çıkar ilişkisi.” (Ç6, Kadın)</i>
		Bayram ziyareti (1)	<i>“Bayramlarda vs. zorunlu olarak görüşüyorum. Akrabalık ilişkilerim çok kuvvetli değil, ama aile bağlarına önem veriyorum.” (Ç8, Kadın)</i>

Katılımcıların aile bağlarının ve akrabalık ilişkilerinin ne ifade ettiği sorusuna verdikleri cevaplar genel olarak çeşitlilik gösterse de, genellikle “değer”,

“yardımlaşma ve paylaşma”, “çıkar ilişkisi” gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, “kan bağı”, “birlik ve beraberlik”, “muhabbet”, “aileyi tamamlayıcı”, “bayram ziyareti” gibi kavramlar da dile getirilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde belirtilmiştir.

“Kan bağını, arkadaşlarımdan önce gelen kişileri diyebiliriz.” (Ç1, Erkek)

“Önemli. Birlik ve beraberliği ifade ediyor.” (Ç2, Kadın)

“Benim için önemli. İnsanın akrabalarıyla olan ilişkilerinin daha üst seviyede olması gerekir. Çünkü insan, yardımlaşmaya her zaman ihtiyaç duyar ve bu nedenle aile bağları ve akrabalık ilişkileri çok önemlidir.” (Ç2, Erkek)

“Çok şey ifade ediyor çünkü inancımıza göre aile ve akrabalık, birbirinden ayrılmayan önemli temel değerlerimizdir.” (Ç3, Erkek)

“Aile bağlarının temellerini oluşturarak aile olmayı başarabildiğimize inanıyorum. Bağların güçlü olması gerektiğine inanıyorum.” (Ç4, Kadın)

“Çok önemli ama günümüzde sıkı sıkıya bağlı kalınmayan şeyler. Aile bağları ve akrabalık ilişkileri açısından, çıkar ilişkilerinin arttığını görüyorum. Samimi olanlara daha yakın davranıyorum.” (Ç8, Erkek)

“Önem verdiğim bir şey. Elimden geleni de yapmaya çalışıyorum, değer veriyorum. Akraba ziyaretlerini severim. Bayram ziyaretleri ve normal ziyaretlere daha çok önem verilmesi iyi olur bence. Büyüklerle birlikte olduğumda ya da onlara vakit ayırdığımda huzurlu hissediyorum.” (Ç10, Kadın)

Aile içi ve dışı ilişkilerin sınırlarını belirlerken güven, sorumluluk, bağlılık, kan bağı kavramlarının da önemli etkenler olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Aile üyeleri arasındaki güven ve bağlılık, ilişkilerin derinliğini ve dayanıklılığını artırabilmekte, bu da aile ve akrabalık ilişkilerinin sınırlarını belirlemede etkili olabilmektedir. Bu durumda, menfaat kavramı yerine güven ve bağlılık, aile ve akrabalık ilişkilerini oluşturmada temel faktörler olarak ele alınabilmektedir.

Katılımcıların aile bağları ve akrabalık ilişkileri üzerine verdikleri cevapların çeşitlilik göstermesi, bu kavramların bireyler için farklı anlamlar taşıdığını ve sosyal bağların toplumda farklı şekillerde yorumlandığını ortaya koymaktadır. “Değer”, “yardımlaşma ve paylaşma” gibi kavramların öne çıkması, aile ve akrabalık ilişkilerinin güçlü sosyal ve ahlaki temellere dayandığını göstermektedir. Bu, bireylerin aileyi ve akrabaları sosyal destek ve dayanışmanın önemli bir kaynağı olarak gördüklerini işaret etmektedir.

Bununla birlikte, “çıkar ilişkisi” kavramının da ön plana çıkması, bazı katılımcıların aile ve akrabalık ilişkilerini pragmatik bir açıdan değerlendirdiğini, bu ilişkilerin maddi veya duygusal çıkarlarla ilişkilendirildiğini düşündüklerini göstermektedir. Bu durum, modern toplumda aile bağlarının bazı bireyler tarafından fayda temelli olarak algılandığına işaret etmektedir.

“Kan bağı”, “birlik ve beraberlik”, “muhabbet”, “aileyi tamamlayıcı”, “bayram ziyareti” gibi kavramların dile getirilmesi ise, aile ve akrabalık ilişkilerinin geleneksel yönlerini vurgulamaktadır. Bu kavramlar, özellikle toplumsal ve kültürel bağlamda bu ilişkilerin birleştirici ve bütünleştirici işlevlerini sürdürdüğünü göstermektedir. Örneğin, bayram ziyaretleri gibi geleneksel ritüeller, aile bağlarını güçlendiren ve toplumsal birlik duygusunu pekiştiren önemli unsurlar olarak kabul edilmektedir. Bu görüşlerin çeşitliliği, toplumda aile ve akrabalık ilişkilerinin karmaşık bir yapıya sahip olduğunu ve farklı bireyler tarafından farklı şekillerde değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Bazı bireyler için aile ve akrabalık ilişkileri daha çok duygusal ve manevi bir değer taşıırken, diğerleri için bu ilişkiler pragmatik ve fayda odaklı olabilmektedir. Bu, modern toplumun değişen dinamiklerini ve bireylerin aile yapısına ilişkin algılarındaki farklılıkları yansıtmaktadır.

3.3. Aile İçi Görevler ve Sorumluluklar

“Ev içinde erkeğin rolü, ailenin geçimini sağlamak için dışarıda çalışmak ve dış ilişkileri düzenlemektir, kadının rolü ise aile içi ilişkilerden tüketim düzenlemesine kadar her şeyi organize etmektir” (Kıray, 1984: 72). Bu bakış açısına göre, “erkekler ailenin ekonomik gücünü temsil ederken koruyucu bir rol üstlenirken, kadınlar ev

işleri, çocuk bakımı ve ilişkilerin düzenlenmesi gibi alanlarda daha aktif rol almaktadırlar” (İmamoğlu, 1993: 60). Çalışmada, katılımcıların aile içindeki görev ve sorumlulukların neler olduğu ve nasıl paylaşılması gerektiğine dair düşünceleri incelenmiştir. Bu bağlamda, evlenme aşamasındaki genç çiftlerin bakış açılarında olası farklılıklar ve bu farklılıkların hangi alanlarda ortaya çıktığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların aile içi görevlere ve sorumluluklara ilişkin düşüncelerini anlamak amacıyla yapılan mülakatta üçüncü soruya verdikleri cevaplar analiz edilmiştir.

Tablo 3. 4. Aile İçi Görevlere ve Sorumluluklara İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
<p>Size göre aile içindeki görev ve sorumluluklar nelerdir? Bu görev ve sorumlulukların paylaşılması hakkında ne düşünüyorsunuz?</p>	<p>Aile İçi Görevler ve Sorumluluklar</p>	<p>Ev işleri (3)</p>	<p>“Kadının ev işleriyle daha çok ilgilenmesi gerektiğini düşünüyorum, çünkü kadının mizacı ona daha yatkın.” (Ç2, Kadın)</p>
		<p>Fiziksel güç gerektiren işler (1)</p>	<p>“İş yükünü, cinsiyet ayrımı yaparak fiziksel olarak iş dağılımı yapması diyebilirim. Örneğin, ağır poşetleri genellikle erkekler taşırken, hafif şeyleri kadınlar taşır.” (Ç1, Erkek)</p>
		<p>Çocuk yetiştirmek (5)</p>	<p>“Kadının ev işleriyle uğraşması, çocuğuna bakması... Annenin en büyük görevi bence çocuklarıyla ilgilenmesidir... Anne görev dağılımında çocuklar üzerinde daha fazla emeği vardır benim için.” (Ç2, Erkek)</p>
		<p>Müşterek (8 kişi)</p>	<p>“Günümüzde insanların en çok aile kurma noktasında eşlere söylediği şey, hayatın müşterek olduğu. Hem erkeğin hem de kadının sadece kendilerine ait yapacakları şeyler olduğu gibi, ortak paylaşabilecekleri alanlar da vardır. Ev temizliğinin bir kısmı veya yemek yapmak gibi görevler. Herkes yemek yapmayı beceremeyebilir, ancak en azından eşinin hasta olduğu zaman onun görevini üstlenebilmesi önemli.” (Ç6, Erkek)</p>
		<p>Çalışmak (3)</p>	<p>“Erkeğin daha çok çalışarak evin ihtiyaçlarını karşılaması şeklinde oluyor. Tabii ki, çalışan kadınlar da var.” (Ç5, Erkek)</p>

Katılımcıların aile içindeki görev ve sorumluluklarının neler olduğu ve bunların nasıl paylaşılması gerektiği sorusuna verdikleri cevaplar genel olarak çeşitlilik göstermektedir; ancak genellikle “müşterek”, “çocuk yetiştirme”, “ev işleri”, “çalışma” gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, “fiziksel güç gerektiren işler” gibi konular da dile getirilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde belirtilmiştir.

“Kadın olarak, sorumluluklarımız farklı olabiliyor. Bu sorumlulukların eşit bir şekilde paylaşılması önemli. Ev işleri ortak bir şekilde yapılmalı. Örneğin, ben yemek yapıyorsam, o toplamalı.” (Ç1, Kadın)

“İslam bunu belirlemiştir: Kadının kendi görev ve sorumluluğu vardır, erkeğin de kendi görev ve sorumluluğu vardır. Bence her konuda birbirleriyle dayanışma içinde olunmalı.” (Ç3, Erkek)

“Ailenin temelinde anne, baba ve çocuk bulunur. Önceden gördüğümüz gibi, anne ve babanın rolleri her zaman belirlidir. Ben, toplu sorumluluk paylaşımının daha iyi olabileceğine inanıyorum. Örneğin, bir kadın olarak çalışıyorum ve evlendiğimde yemek yapmak sadece benim sorumluluğum olmamalı, eşimin de bu konuda sorumluluk alması gerektiğini düşünüyorum. Bu şekilde, daha iyi bir yaşam konforu sağlanabilir.” (Ç4, Kadın)

“Bence aile içinde çok cinsiyet rolü olmamalı. Kadın ve erkek kendi işleri dışında birbirlerine de yardım etmeliler. Hayat müşterek. Yardımlaşma ve anlayış önemli.” (Ç5, Kadın)

“Eşim çalışıyorsa, hayat müşterektir; sonuçta o da çalışıyor, ben de çalışıyorum. Bir şekilde işlerin ortak bir şekilde yürütülmesi gerekiyor; ev temizliği, bulaşık, geçim vs. Ama erkek olarak ise, her şeyden önce erkeğin en büyük görevi çalışıp ailesine bakmaktır.” (Ç7, Erkek)

Aile içi görev, sorumluluk ve rollerin esneyebilmesi, sağlıklı aile ilişkilerinde çiftlerin karşılıklı iletişimini olumlu yönde etkileyen unsurdur. Aile üyelerinin her birinin belirli rolleri ve görevleri vardır ve bu roller genellikle sosyo-kültürel sistem

tarafından belirlenmiştir. Fakat koşullar değiştikçe rollerin esnek olması, çiftlerin görevlerini değiştirebilmelerini mümkün kılmaktadır. Örneğin, kadının iş hayatında olması, ev içi işlerde erkeğin de sorumluluk almasını gerektirmektedir (Yogev ve Brett, 1985). Esneklik, çiftler arasındaki geleneksel rollerin ve görevlerin katı sınırlarını yumuşatırken, eşlerin yüklerinin dengeli olarak dağıtılmasına imkân tanımaktadır.

Katılımcıların aile içindeki görev ve sorumluluklarına dair görüşlerinin çeşitlilik göstermesi, toplumdaki değişen roller ve beklentilerle ilişkilendirilebilmektedir. Geleneksel aile yapılarında görevlerin cinsiyete göre daha belirgin bir şekilde ayrıldığı bilinirken, modern ailelerde bu rollerin daha esnek ve müşterek hale geldiği gözlemlenmektedir. “Müşterek” kavramının öne çıkması, eşit sorumluluk paylaşımına yönelik bir eğilimi ve toplumsal cinsiyet rollerindeki dönüşümü yansıtmaktadır. “Çocuk yetiştirme”, “ev işleri” ve “çalışma” gibi görevlerin vurgulanması, aile içinde bu alanların merkezi bir öneme sahip olduğunu ve her iki ebeveynin de bu sorumlulukları paylaşma gerekliliği üzerine düşündüğünü göstermektedir. Ancak, “fiziksel güç gerektiren işler” gibi konuların dile getirilmesi, bazı görevlerin hâlâ geleneksel cinsiyet rollerine dayalı olarak erkekler tarafından üstlenildiğini işaret edebilmektedir. Bu çeşitlilik, modern aile yapılarının daha karmaşık ve dinamik hâle geldiğini, toplumsal cinsiyet rollerinin esnediğini ve bireylerin aile içinde daha fazla esneklik ve müzakere aradığını göstermektedir. Katılımcıların görüşleri toplumsal yapının ve normların nasıl evrildiğini, bireylerin bu değişimlere nasıl tepki verdiğini anlamamıza katkı sağlamaktadır.

3.3.1. Aile Büyüklerinin Rolü ve Onlardan Beklentiler

Evlilikte, bireylerin kendine özgü farklı rolleri vardır. Kadın için bu roller arasında anne ve eş; erkek için ise baba ve eş rolleri yer almaktadır. Evlilik kararı alan kişiler, yaşamlarını paylaşacakları partnerleriyle birleşirken, evliliğin ilk rolü genellikle “eş olma” rolü olarak ortaya çıkmaktadır. Evliliklerde kadın ve erkeğin, evliliğe ve çocuklarına karşı belirli sorumlulukları bulunurken, çocukların da anne ve babalarına karşı farklı beklentileri ve görevleri bulunmaktadır. Bu görevlerin kapsamı, aileler, kültürler ve toplumlar arasında değişkenlik gösterebilmektedir. Çalışmada,

katılımcıların aile büyüklerinin evliliklerindeki rollerinin ve onlardan beklentilerinin ne olduğuna ilişkin düşünceleri incelenmiştir. Bu bağlamda, yapılan mülakatta üçüncü sorunun a seçeneği analiz edilmiştir.

Tablo 3. 5. Aile Büyüklerinin Rolüne ve Onlardan Beklentilerine İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Evlilikte aile büyüklerinin rolü hakkında ne düşünüyorsunuz? Onlardan beklentileriniz nelerdir?	Aile Büyüklerinin Rolü ve Onlardan Beklentiler	Hoşgörülü olmaları (1)	“Nişanlılık ve evlilik sürecinde herhangi bir sorun çıkarmamaları, daha hoşgörülü davranmaları ve yaşanan problemlerde anlayışlı olmaları yönünde... Eş adaylarının veya ailelerin birbirlerine anlayışlı ve hoşgörülü olması, çoğu sorunu ya nötrleştiriyor ya da hiç karşı tarafa yansımıyor.” (Ç6, Erkek)
		Yapıcı olmaları (1)	“Onlar yapıcı olmalı. Onlardan, yapıcı olmalarını bekliyorum.” (Ç1, Kadın)
		Karışmamaları (5)	“Onlardan karışmamalarını istiyorum. Hiçbir şeye karışmasınlar. Eksik kaldığımız yerlerde onları dinleyeceğiz, ama kararı yine biz vereceğiz.” (Ç1, Erkek)
		Onay vermeleri önemli (2)	“Aile büyüklerim, gelenek ve göreneklere göre önemlidir. Aile büyüklerinin onayı etkili bir faktördür. Anne ve baba hisseder, içlerine siner. Büyüğün olumlu veya olumsuz düşünmesi beni etkiler.” (Ç2, Erkek)
		Hakemlik yapmaları (1)	“Evlilikte aile büyüklerinin en önemli rolü, Peygamber Efendimizin de dediği gibi, eşler tartıştığında arada hakem olmalarıdır. Yani bir sıkıntı olduğunda veya çözülmesi gereken bir durumda doğru yolu göstermeleri gerektiğini düşünüyorum. Arada kıskançlık veya fitne olmaması gerektiğini düşünüyorum.” (Ç3, Kadın)
		Destek olmaları (5)	“Annemle babam, çocukların isteklerini ellerinden geldiğince her zaman yapmaya çalıştılar, hatta yapmaya devam ediyorlar, Allah razı olsunlar. Evlendikten sonra da onlardan her zaman destek olmalarını, hem maddi hem manevi olarak, bekliyorum.” (Ç6, Kadın)

		Ahlaki öğretiler (1)	<i>“Onlardan geleceği emanet almak, geleceğe bırakılacak mirası ifade eder. Büyüklerden beklentim iyi bir terbiye, ahlaki öğretilerdir.” (Ç4, Erkek)</i>
		Tecrübe aktarımı (2)	<i>“Her zaman yapıcı olmalılar ve tecrübelerini çocuklarına aktarmalılar. Onlar, bilgilerini ve tecrübelerini çocuklarıyla paylaştıkları zaman daha sağlam evliliklerin ortaya çıkacağını düşünüyorum.” (Ç9, Kadın)</i>
		Varlıkları yeter (1)	<i>“Büyüklerimiz önemli, sonuçta aile bize bir ömür boyu lazım. Baba bir çınar gibidir, gölgesi yeter, meyvesi olmasa bile. Anne her türlü öğüt verir, yanında olur.” (Ç7, Erkek)</i>
		Sorumluluklarını yerine getirmeleri (1)	<i>“Evlatlarının sorumluluklarını yerine getirmelerini, sağlıklı, huzurlu ve mutlu bir hayat sürdürebilmeleri için gerekli sorumlulukları almalarını beklerim.” (Ç5, Erkek)</i>

Katılımcıların evlilikte aile büyüklerinin rolünün ve onlardan beklentilerinin neler olduğu sorusuna verdikleri cevaplar genel olarak çeşitlilik göstermektedir; ancak genellikle “karışmamaları”, “destek olmaları” gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, “hoşgörülü olmaları”, “yapıcı olmaları”, “onay vermelerinin önemli olması”, “hakemlik yapmaları”, “ahlaki öğretiler”, “tecrübe aktarımı”, “varlıkları yeter”, “sorumluluklarını yerine getirmeleri” gibi kavramlar da dile getirilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde belirtilmiştir.

“Aileler önemli etkenlerdir, ancak biz de kendi ailemizi kurduğumuzda, her ailenin dinamiği farklı olduğu için her şeyin çok fazla söylenmemesi ve karışılmaması gerektiğini düşünüyorum. Bizim isteklerimizi göz ardı etmemeleri ve bize karışmamaları beklentim.” (Ç2, Kadın)

“Fikirlerimize önem vermeli, bizi desteklemeliler. Ancak sonuçta, biz birer birey olduğumuz için, bir aile olup hayatı sürdüreceğimiz için, destek olmaları

ve her zaman yanımızda olmaları, karar ve fikirlerimize saygı duymaları.” (Ç7, Kadın)

“Karışmamalılar. Çiftler her şeyi kendi aralarında konuşarak karar verebilirler. Sadece akıl alabilirler, danışabilirler, ama onların görüşleriyle bize müdahale etmelerine izin vermemeliyiz. Beklentilerim yol göstermeleri, fikir sunmaları, ama aileye müdahale etmemeleri gerektiğini düşünüyorum.” (Ç8, Kadın)

“Aile büyükleri, kadın ve erkeğin evlenecek rüşte sahip olduğunu düşünüyorsa, bu evliliği sürdürebileceği rüşte de sahip olduğunu düşünmeli ve fazla müdahale olmamalıdır. Tavsiyelerde bulunabilirler ve istişareler yapılabilir. Onlardan beklentim, yol tıkamaktan ziyade yol gösterici olmaları.” (Ç10, Erkek)

Aile ve akrabalık ilişkileri genişledikçe, ilişki giriftliği artmakta; pek çok hususta anlaşmak ve dayanışmayı devam ettirmek zorlaşmaktadır. Özellikle yeni evliler böyle durumlarla sık sık karşılaşabilmektedirler. Yeni bir hayata başlarken sınırları çizmek ve birbirlerine uyum sağlamak güç olabilmektedir. Aile büyüklerinin çiftlere karışması ya da önerileri, çiftler arasında düşünce farklılıklarına neden olabilmektedir. Evli çiftler arasında anlaşmazlıklar yaşanması sıklıkla akrabalık ilişkileri kaynaklı olabilmektedir. Aynı zamanda, çiftlerin bireysel ailelerine ya da akrabalarına öncelik tanıma davranışı, ailedeki huzuru bozabilmektedir.

Katılımcıların evlilikte aile büyüklerinin rolü ve onlardan beklentileri konusunda verdikleri cevaplar, evlilik ilişkilerinde aile büyüklerinin etkisinin ve bu etkiye yönelik beklentilerin çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Öne çıkan “karışmamaları” ve “destek olmaları” kavramları, genç çiftlerin evliliklerinde hem özerklik arayışında olduklarını hem de ailelerinden destek beklediklerini yansıtmaktadır. Bu durum, modern aile yapılarında genç çiftlerin, aile büyüklerinin rollerini daha sınırlı ve destekleyici olarak görmek istediğini göstermektedir. Bu bulgular, SERKA'nın (2018) yaptığı gençlik araştırmasında elde edilen verilerle de uyumludur. Araştırmaya göre, gençlerin %34,7'si ailelerinin yaşamlarına bir ölçüde müdahale ettiğini belirtmiş, %20'si ise ailelerinin müdahale etmediğini ifade etmiştir.

Ancak gençlerin %17,3'ü ailelerinin çok fazla müdahale ettiğini söylemiş, bu da aşırı müdahalenin gençler için rahatsız edici olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda, “karışmamaları” beklentisi, genç çiftlerin evliliklerinde aşırı müdahaleden kaçınılmasını ve bağımsız kararlar alabilmeyi önemseddiğini göstermektedir. Aynı zamanda “destek olmaları” beklentisi, aile büyüklerinin genç çiftlere rehberlik ve duygusal destek sağlama rolünün devam ettiğini, ancak bunun dengeli bir şekilde yapılmasının tercih edildiğini vurgulamaktadır.

SERKA'nın araştırması da aile ile gençler arasındaki dünya görüşü uyumunun, iletişim kalitesini değerlendirmede önemli bir gösterge olduğunu ortaya koymaktadır. Bu, genç çiftlerin aile büyükleriyle olan ilişkilerinde daha uyumlu ve dengeli bir etkileşim arayışında olduklarını göstermektedir. Aile büyüklerinin evlilikteki rolü, destekleyici ve hoşgörülü olduğunda genç çiftler için değerli ve yapıcı olabilmekte, ancak aşırı müdahaleci tutumlar olumsuz etkilere yol açabilmektedir. Bu da modern evliliklerde aile büyüklerinin rolünün nasıl evrildiğini ve gençlerin bu konuda nasıl bir denge aradığını göstermektedir.

3.4. Aile İçi Sorunlara Tercih Ettikleri Çözüm Mekanizmaları

Aile içi sorunların çözümünde, bireyin kişisel özelliklerinin yanı sıra sosyo-ekonomik faktörlerin ve sosyalizasyon sürecinde etkili olan sosyal, dil ve kültürel unsurların da dikkate alınması gerekmektedir. Bu doğrultuda, araştırmada katılımcıların aile içinde yaşadıkları sorunları çözmek için tercih ettikleri yöntemlerin neler olduğu sorulmuştur. Bu bağlamda, yapılan mülakatta dördüncü soru üzerinde analizler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. 6. Aile İçi Sorunlara Tercih Ettiikleri Çözüm Mekanizmalarına İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Aile içi sorunlarınızı çözmek için tercih ettiğiniz çözüm mekanizmalarınız nelerdir?	Aile İçi Sorunlara Tercih Edilen Çözüm Mekanizmaları	İletişim (17)	<i>“İletişim kurarak, karşı tarafı net olarak anlayabilmek önemlidir. Konuşarak insanlar birbirlerini anlayabilir ve sorunları çözebilirler.”</i> (Ç5, Erkek)
		Empati (1)	<i>“Empati yaparak çözmek gerektiğini düşünüyorum. İkimiz de birbirimizin fikirlerini önemseyerek.”</i> (Ç2, Kadın)
		Saygı (1)	<i>“Saygı olduğu zaman her türlü sorun çözülür diye düşünüyorum.”</i> (Ç4, Erkek)
		Sorunu görmezden gelmek (1)	<i>“Sorunu görmezden gelersen sorun olmaz.”</i> (Ç9, Erkek)

Katılımcıların aile içi sorunlarını çözmek için tercih ettikleri çözüm mekanizmalarının neler olduğu sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, 17 kişinin verdiği cevapla özellikle “iletişim” kavramının ön plana çıktığı dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, “empati”, “saygı”, “sorunu görmezden gelmek” gibi kavramlar da dile getirilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde belirtilmiştir.

“En önemli mekanizma iletişim. Evlilik, her şeyden önce bir saygıdır ve sevgiden önce gelir. Sonuçta, iki farklı insanın anlaşabilmesi için iletişim ve saygı olmalıdır; sevgi beraberinde gelir.” (Ç3, Erkek)

“Yüz yüze konuşmayı tercih ediyoruz, telefonda veya mesajlaşma yöntemiyle iletişimde sıkıntılar olabiliyor. Yüz yüze konuşup herkes içindikileri döktüğü zaman sorunlar daha kolay çözülüyor.” (Ç5, Kadın)

“Birimiz sinirlendiğinde, diğeri sessiz kalmayı tercih ediyoruz. Sonra her ikimiz sakinleştikten sonra konuşarak sorunu hallediyoruz.” (Ç7, Kadın)

“Konuşarak. Her şeyden önce karşıdakini dinleyip anlamaya çalışarak konuşarak, küsme, trip atma vs. olmadan ya da sinirliysen biraz sakinleşip kafanı toplayıp konuşunca her şey çözüüyor bence.” (Ç8, Kadın)

“Konuşarak. Kendi kendimize halledemeyiz, konuşmadan. Şeffaf olmak çok önemli her konuda. Sorun ya da istekler açık şekilde konuşulmalı ve çözüme ulaşılmalı. Çözüme ulaşamıyorsa belki destek alınabilir, aile terapisi gibi.” (Ç10, Kadın)

Empati, anlayış ve destek, çiftler arasında karşılıklı iletişim sağlayan temel etmenlerdir. Bu etmenler, etkili iletişimin kurulmasına imkân tanımaktadır. Çiftler, konuşmak istenilen meselelere ilgi alaka duyduklarında ve merak gösterdiklerinde karşılıklı iletişimi sağlamış olmaktadır. Ayrıca, karşılıklı etkileşimin sağlanabilmesi için ortamın elverişli olması ve gerekli şartların oluşturulması gerekmektedir.

Katılımcıların aile içi sorunlarını çözmek için tercih ettikleri mekanizmalar arasında "iletişim" kavramının öne çıkması, sağlıklı bir aile yapısının sürdürülebilirliği açısından kritik bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. 17 katılımcının özellikle bu kavrama vurgu yapması, iletişimin aile içi ilişkilerde sorunların çözümünde ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. İletişim, aile üyelerinin birbirlerini anlamalarına, duygu ve düşüncelerini açıkça ifade etmelerine olanak tanımakta ve böylece sorunların yapıcı bir şekilde ele alınmasını sağlamaktadır.

“Empati” ve “saygı” kavramlarının da dile getirilmesi, aile içi ilişkilerde karşılıklı anlayış ve hoşgörünün önemini vurgulamaktadır. Empati, aile üyelerinin birbirlerinin bakış açılarını anlamalarına ve duygusal olarak destekleyici bir ortam yaratmalarına yardımcı olurken, saygı aile üyelerinin birbirlerinin sınırlarına ve ihtiyaçlarına değer vermesini sağlamaktadır. Bu iki kavram, sorunların çözümünde önemli bir rol oynayarak aile içinde güvenli ve sevgi dolu bir ortamın oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Buna karşılık, bazı katılımcıların “sorunu görmezden gelmek” gibi bir yaklaşımı tercih etmesi, aile içi sorunlarla başa çıkma konusunda kaçınma eğiliminin de var olduğunu göstermektedir. Bu yaklaşım, kısa vadede huzursuzluk yaratabilecek

durumlardan kaçınmayı sağlayabilmekte; ancak uzun vadede sorunların birikmesine ve daha büyük çatışmalara yol açabilmektedir.

Bu bağlamda, TÜİK'in 2023 verilerine göre, boşanmaların %96'sının geçimsizlik nedeniyle gerçekleştiği gerçeği, aile içi sorunların etkili bir şekilde çözülememesinin evlilikler üzerinde ne kadar yıkıcı bir etki yaratabileceğini göstermektedir. Katılımcıların verdiği cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde, partnerleri ile geçimsizlik, iletişimsizlik gibi durumları yaşayacaklarını ya da bu durumları yaşadıklarında ne yapacaklarını düşünmemektedirler. Nitekim iletişim eksikliği, empati ve saygı yoksunluğu gibi faktörler, geçimsizliğin temel nedenleri arasında sayılabilmektedir. Bu veriler, aile içi ilişkilerde sağlıklı iletişim ve karşılıklı anlayışın ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

3.5. Evliliğin Anlamı

Bir toplulukta, evlilik ve aile yapısına ilişkin kuralları ve uygulamaları kavramak büyük önem taşımaktadır. Bunlar, mirasın bölüşümü, ekonomik üretim, doğurganlık, nesiller arası ilişkiler, roller ve aile içindeki sevgi ve saygı gibi temel konuların anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır (Duben, 2002). Bu doğrultuda, araştırmada katılımcılara evliliğin neyi ifade ettiği sorulmuştur. Yapılan mülakatta beşinci soru üzerinde analizler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. 7. Evliliğin Anlamına İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Evlilik sizin için neyi ifade ediyor?	Evliliğin Anlamı	Mutlu bir yuva (3)	"Güzel şeyler ifade ediyor. Daha önce böyle düşünmemiştim. Mutlu bir yuva." (Ç1, Kadın)
		Hayatı paylaşmak (6)	"Sevdiğim insanla hayatımı paylaşmayı ifade ediyor." (Ç5, Kadın)
		Aile (2)	"Evlilik dediğimde aile, aile dediğimde evlilik anlamına gelir benim için." (Ç4, Erkek)
		İmanın yarısını tamamlamak (1)	"İmanın yarısının tamamlanması ve hayatına aldığın insanla hem bu dünyada hem de ahirette bir olmak." (Ç3, Erkek)

		Düzen (1)	<i>“Üniversiteyi ve genç yaşlarımın bir kısmını bekâr olarak ailemden uzakta geçirdiğim için, temelde düzeni ifade ediyor.” (Ç6, Erkek)</i>
		Her şey (1)	<i>“Diğer yarımı bulmak, yol arkadaşlığı, iyi-kötü günde yanında olan arkadaş, hem çok iyi anlaştığın arkadaş, hem eş, bazen anne-baba yani her şeyin olması.” (Ç8, Kadın)</i>
		Duyguların birleşimi (4)	<i>“İki insanın birbirine duyduğu sevgi ve saygının birleşmesi ve bu durumun bir ömür boyu devam etmesi anlamına gelir.” (Ç7, Kadın)</i>
		İhtiyaç (1)	<i>“Hayatın getirisi, ihtiyaç. Sosyal ve çevresel bir ihtiyaç.” (Ç10, Kadın)</i>
		Sorumluluk (1)	<i>“Sevdiğim kişiyle birlikte sorumluluk alarak, sevgi, saygı ve sadakatle bir ömür boyu aynı ev çatısı altında yaşayabilmek önemli.” (Ç5, Erkek)</i>

Katılımcıların evliliğin ne ifade ettiği sorusuna verdikleri cevaplar genel olarak çeşitlilik göstermekle birlikte genellikle “hayatı paylaşmak”, “duyguların birleşimi” ve “mutlu bir yuva” gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, “aile”, “imanın yarısının tamamlanması”, “düzen”, “her şey”, “ihtiyaç” ve “sorumluluk” gibi kavramlar da dile getirilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde belirtilmiştir.

“Bağ, aile, ileriye dönük hayat, gelecek, mutlu bir aile.” (Ç2, Erkek)

“Yüce bir makamı temsil ediyor. Kolay bir şey değil. İki yabancı insanın aynı eve girdiğini düşünüyorum. Bu yüzden çok zor, ama aynı zamanda çok güzel bir şey. Her şey paylaşıldığı için güzel olduğunu düşünüyorum.” (Ç3, Kadın)

“Hayatımı güvendiğim, her anımda yanımda istediğim kişiyle yuva kurup mutlu olmayı ifade ediyor.” (Ç7, Erkek)

“Sorumluluk, iki kişinin birleşmesi, cennet yolculuğu.” (Ç10, Erkek)

Katılımcıların evliliğin ne ifade ettiği sorusuna verdikleri cevaplar, evliliğin bireyler için ne denli farklı anlamlar taşıyabileceğini ve bu kavramın kişisel, kültürel,

dini ve toplumsal değerlere dayalı olarak şekillendiğini göstermektedir. “Hayatı paylaşmak”, “duyguların birleşimi” ve “mutlu bir yuva” gibi kavramların öne çıkması, evliliğin en temel anlamda bir birliktelik, duygusal yakınlık ve güvenli bir yaşam alanı arayışı olarak algılandığını ortaya koymaktadır.

Katılımcılar genel olarak soruya cevap verirken uzun süre düşünmüş ve “daha önceden bunu hiç düşünmemiştim, sorduğunuz iyi oldu düşündürdü” gibi cümleler kurmuşlardır. Bu da göstermektedir ki evlenmeden önce evliliğe dair, “evlilik nedir, neyi ifade etmektedir, evleneceğim kişi için evlilik acaba ne ifade ediyor” gibi sorular adaylar tarafından çok fazla düşünülmemektedir. Ayrıca katılımcıların evlenmeden birlikte yaşamayı düşünmem ve aile olmak için evlilik şart gibi söylemleri evlilik kurumuna, toplum tarafından onaylanmış ilişki türüne önem verildiğini göstermektedir. Nitekim modernleşmeyle birlikte ailede çözümler ve nikâhsız birliktelikler artmış olsa da evlenme aşamasındaki katılımcıların söylemi göstermektedir ki toplum onayı ve nikâh önemini korumaktadır. Bu durumu SEKAM’ın (2016) araştırması da desteklemektedir “nikâhsız birlikte yaşama olgusu soruna katılımcıların %50.2’si bu durumdan rahatsız olduğunu, %31.5’i ilgilendiğini, %10.6’sı rahatsız olmadığını ve %7.7’si fikrinin olmadığını belirtmiştir”. Bu bulgular, Türk toplumunun nikâhsız birlikte yaşama eğilimine büyük ölçüde olumsuz yaklaştığını göstermektedir.

“Hayatı paylaşmak” kavramı, evliliğin yalnızca iki bireyin bir araya gelmesi değil, aynı zamanda yaşamın tüm zorluklarını, sevinçlerini ve sorumluluklarını birlikte üstlenme anlayışını yansıtmaktadır. Bu, evliliğin bir ortaklık ve işbirliği temeli üzerine kurulduğunu göstermektedir. “Duyguların birleşimi” ifadesi ise, evliliğin derin bir duygusal bağ gerektirdiğine ve bu bağın, ilişkinin temel taşlarından biri olduğuna işaret etmektedir. “Mutlu bir yuva” kavramı, evliliğin nihai hedeflerinden birinin, her iki taraf için de huzur ve mutluluk getiren bir aile ortamı yaratmak olduğunu vurgulamaktadır.

Bununla birlikte, “aile”, “imanın yarısının tamamlanması”, “düzen”, “her şey”, “ihtiyaç” ve “sorumluluk” gibi kavramların dile getirilmesi, evliliğin daha geniş bir perspektifte değerlendirildiğini ve çeşitli sosyal, dini ve bireysel boyutları kapsadığını

göstermektedir. “Aile” kavramı, evliliğin toplumsal bir yapı olan aile kurma amacını içerdiğini ve bu yapının toplumun temel taşlarından biri olarak görüldüğünü belirtmektedir. “İmanın yarısının tamamlanması” ifadesi, dini bir perspektiften evliliğin manevi bir görev olarak algılandığını ve kişinin dini inançlarını tamamlama sürecinde önemli bir adım olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

“Düzen” ve “sorumluluk” kavramları, evliliğin bireylere belirli bir yaşam düzeni sağlama ve çeşitli sorumluluklar getirme işlevine vurgu yapmaktadır. Evlilik, bireylerin hayatlarını belirli bir düzen ve disiplin içinde yürütmelerini, aynı zamanda aile kurmanın getirdiği sorumlulukları üstlenmelerini gerektirmektedir. “Her şey” ve “ihtiyaç” ifadeleri ise, evliliğin bazı katılımcılar için hayatın merkezinde yer aldığını ve kişinin temel ihtiyaçlarını karşılayan, yaşamı anlamlı kılan bir ilişki biçimi olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu çeşitlilik, evliliğin toplumda çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ve bireylerin evliliğe yükledikleri anlamların kişisel, kültürel ve dini inançlarına, yaşam deneyimlerine ve sosyal çevrelerine bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. Bu farklılıklar, evliliğin bireyler ve toplumlar üzerindeki derin etkisini anlamamıza yardımcı olmakta ve evliliğin toplumsal normlar, bireysel beklentiler ve kültürel değerler arasındaki karmaşık ilişkiyi nasıl yansıttığını ortaya koymaktadır.

3.6. Evliliğe Karar Verme Süreci ve Eş Seçme Ölçütleri

Evlilik biçimleri ve eş seçimi, toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Her toplumun sahip olduğu kültürel değerler, evlenme yöntemlerini ve eş seçimini etkilemektedir. Sezen’in (2005) belirttiği üzere, toplumların kültürel, inançsal ve iktisadi yapıları, yerleşim düzeni, üretim ilişkileri, gelenek ve görenekleri, evlenme şekillerini ve eş seçimlerini etkilemektedir. Bu nedenle, toplumlar kendi sistemine uygun evlenme şekillerini ve eş seçimlerini benimsemektedir. Bu doğrultuda, araştırmada katılımcıların evlilik kararı almalarında hangi etkenlerin önemli olduğu ve evlilik kararı alırken dikkat ettikleri hususların neler olduğu sorulmuştur. Bu bağlamda, yapılan mülakatta altıncı soru üzerinde analizler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. 8. Evliliğe Karar Verme Sürecine ve Eş Seçme Ölçütlerine İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Evlilik kararı almanızda ne/neler etkili oldu?	Evliliğe Karar Verme Süreci ve Eş Seçmede Tercih Edilen Ölçütler	Bireysel karar (16)	“Bireysel bir karar verdim; insan, bağımsız bir şekilde kararını almış olmalı, ikna edilmiş değil inanmış şekilde yola çıkmalı.” (Ç4, Erkek)
		Ailemin etkisi var (4)	“Benim yaşımdaki herkesin evlendiğini görünce, doğru bir şey olduğunu düşünmeye başladım. Ailemden de evlenmeliyim diye baskı var.” (Ç1, Erkek)
Anlaşmak (5)		“Karşımdaki insanla anlaşıp anlaşamam. Biz yaklaşık 5 yıldır birlikteyiz. Evlilik kararı almamın temelinde anlaşabiliyor olmam, benzer kafa yapılarımızın olması en azından aynı hassasiyetleri paylaşabildiğim insan olması.” (Ç6, Erkek)	
Neslini devam ettirmek (2)		“Evlilik çocuğu meşrulaştırır. Ben de çocuğum olsun istiyorum.” (Ç4, Erkek)	
Saygılı olması (3)		“Okulumu bitirdikten sonra evlenmeyi düşündüm, o da buna saygı gösterdi; bu benim için önemliydi.” (Ç2, Kadın)	
Düzen isteği (2)		“Evlendiğim zaman hayatımda bazı şeylerin düzeleceğine, düzenimin olacağına ve hayatıma iyi geleceğine inanıyorum.” (Ç2, Erkek)	
Güven duymak (3)		“Onu gördüğümde, ileride hayatımı devam ettirebileceğim, güvenebileceğim bir insan mı diye düşündüm. Güvenebileceğimi gördüğümde evlilik kararı almama neden oldu.” (Ç3, Kadın)	
İnancımın emri (1)		“Ahir zaman. Zamanın getirdiği koşullar ve inancımın bana emri. Evliliği gerekli şart olarak görüyorum.” (Ç3, Erkek)	
Mutlu hissetmek (1)		“Doğru kişiyi bulduğumu hissettim. Mutluluğu yakaladığımı gördüm. Birbirimizle anlaşabildiğimiz, birlikteyken mutlu olduğumuz ve ayrı olduğumuzda da huzurlu hissettiğimiz bir ilişkimiz var.” (Ç5, Erkek)	
Evlilik kararı alırken dikkat ettiğiniz hususlar nelerdir?			

		Yaş (2)	<i>“Yaş, en önemli etkeni. Belli bir yaştan sonra bazı şeyler zorlaşıyor, hem manevi hem maddi açıdan. En basitinden, belli bir yaştan sonra çocuk büyütme bile zorlaşıyor.” (Ç6, Kadın)</i>
		Sevgi (1)	<i>“Sevgisine dikkat ettim. Zaman zaman ilgi göstermesine ve bana olan yaklaşımına dikkat ettim.” (Ç7, Kadın)</i>

Katılımcıların çoğunluğu evlilik kararını alırken; 16 kişi “bireysel karar” olduğunu belirtmiş, 4 kişi ise “ailesinin etkisi” olduğunu söylemiştir. Evlilik kararı alırken nelere dikkat ettikleri ve dikkat ettikleri noktaların neler olduğu sorusuna verdikleri cevaplar genel olarak çeşitlilik göstermekle birlikte, “anlaşmak”, “saygılı olması” ve “güven duymak” gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, “neslini devam ettirmek”, “düzen isteği”, “yaş”, “inancımın emri”, “mutlu hissetmek” ve “sevgi” gibi kavramlar da dile getirilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde belirtilmiştir.

Araştırmada verilen cevaplar incelendiğinde görücü usulü eş tercihinin oldukça azaldığı ortaya konulabilmektedir.

“İyi anlaşmak. Bu yolda birlikte devam edebileceğimize inanıyorum ve bu tamamen kendi kararım. Bana çok saygılı olduğunu düşünüyorum ve onu seviyorum. Anlaştığımızı düşünüyorum.” (Ç1, Kadın)

“Nişanlımla uzun zamandır ilişkimiz var (5 yılı geçkin). Birbirimize güveni tamamladık, sevgimizden de eminiz. Bu evlilik kararı almamızda etkili oldu. Bireysel karar verdik, ailelerimiz de destek oldular. Bu kararı verirken güven çok önemliydi. Anlayış ve sevgiden emin olmamız da etkili oldu.” (Ç5, Kadın)

Özgüven'e göre (2010), Türkiye'de evlilik ve eş seçimi hususunda iki ana yönelim bulunmaktadır. İlk tercihte, evlenecek bireylerin birbirleriyle anlaşarak ve tanışarak eşlerini seçip, ardından ailelerinin onayını almalarıdır bu anlaşarak/tanışarak evlenmektir. İkinci tercihte, evlenecek kişilerin eşlerinin aileleri tarafından belirlenmesidir bu da görücü usulü evliliğidir.

“Vicdanlı, insaflı, anlayışlı olması, gözünün çok yükseklerde olmaması benim için önemli. Bu özelliklere dikkat ettim. Hayatta yapabileceğim ve yapamayacağım şeyler var. Bu zamana kadar karşımdaki insana yapamayacağım bir şeyi hiçbir zaman söylemedim. Çünkü 'yaparım' deyip de yapamazsam, üç gün sonra onun güveni kırılacak; güvenin kırılması her şeyden daha kötü bir durum. Sonuçta güven önemli. Her şeyi anlayışla karşılması, 'tamam' demesi illa ki her şeyin en iyi noktada olmasına gerek yok. Birlikte sorunu çözelim demesi benim için yeterli. Bireysel kararımı. Ben istemediğim sürece, kimse zorla beni nikâh masasına oturtamaz.” (Ç7, Erkek)

“Çok sevdiğin kişiyle aynı evi paylaşmak, onunla olmak ve ayrı kalmayı istememek. Bireysel kararım. Ailem, durumumuzun daha iyi olması için para biriktirip beklememizi önerdi, ancak ben daha erken olması gerektiğini düşündüm. Dikkat ettiğim noktalar; birbirimizle anlaşabilme, güzel vakit geçirebilme ve hem dini hem de hayat felsefesi açısından birbirimize uyum sağlayabilmemiz.” (Ç8, Kadın)

“Din, aile, yalnızlık. Görüşme gerçekleşikten sonra ailemin fikrini aldım, onlar da olumlu baktılar. Dikkat ettiğim hususlar: Konuşabiliyor muyuz, anlaşabiliyor muyuz, temel dini değerlere, müşterek değerlere sahip miyiz, gönülün ısınması da etkili oldu.” (Ç10, Erkek)

Katılımcıların evlilik kararını alırken belirttikleri faktörler, bireylerin evlilik gibi önemli bir adımı atarken farklı önceliklere ve değerlere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Çoğunluğun evlilik kararını “bireysel bir karar” olarak ifade etmesi, modern toplumlarda bireyselliğin ve kişisel özgürlüğün ne kadar önem kazandığını göstermektedir. Bununla birlikte, “ailesinin etkisi” olduğunu belirten azınlık ise, bazı bireylerin evlilik kararını alırken ailelerinin görüşlerini ve beklentilerini dikkate aldığını, dolayısıyla geleneksel değerlerin etkili olduğunu vurgulamaktadır.

Evlilik kararı alırken dikkat edilen unsurlar arasında “anlaşmak”, “saygılı olması” ve “güven duymak” gibi kavramların öne çıkması, ilişkilerdeki temel insan ihtiyaçlarını ve sağlıklı bir evlilik için gerekli olan unsurları yansıtmaktadır.

“Anlaşmak” ifadesi, taraflar arasında uyum ve ortak paydada buluşmanın önemine işaret ederken, “saygılı olması” kavramı, eşlerin birbirlerine karşı duyduğu saygının evlilikteki temel yapı taşlarından biri olduğunu göstermektedir. “Güven duymak” ise, güvenin bir ilişkide ne kadar kritik bir rol oynadığını ve güven eksikliğinin bir evliliği sürdürülebilir kılmada ne denli zorlayıcı olabileceğini vurgulamaktadır.

Bunun yanı sıra, “neslini devam ettirmek” gibi bir kavramın dile getirilmesi, bazı katılımcıların evliliği biyolojik ve toplumsal bir zorunluluk olarak gördüklerini ve aile kurmanın birincil hedeflerinden biri olarak çocuk sahibi olmayı benimsediklerini göstermektedir. “Düzen isteği”, evliliğin bireylere bir yaşam düzeni ve istikrar sağlama arayışını yansıtırken, “yaş” ve “inancımın emri” gibi kavramlar, evlilik kararının hem biyolojik hem de dini motivasyonlarla alınabileceğini göstermektedir. “Mutlu hissetmek” ve “sevgi” kavramlarının dile getirilmesi ise, duygusal ihtiyaçların ve bireylerin kendilerini mutlu hissettikleri bir ilişki arayışının evlilik kararında ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çeşitlilik, bireylerin evlilik gibi önemli bir yaşam kararını alırken birçok farklı faktörü göz önünde bulundurduklarını ve bu faktörlerin kişisel, kültürel, dini ve toplumsal unsurlardan etkilendiğini göstermektedir. Modern toplumlarda bireysel kararların öne çıkması, bireyselliğin ve kişisel tercihlerin önem kazandığını, ancak aynı zamanda geleneksel ve ailevi değerlerin de bazı bireyler için belirleyici olabildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, evliliğin toplumsal yapılar içinde nasıl bir dönüşüm geçirdiğini ve bireylerin bu dönüşüme nasıl yanıt verdiklerini anlamak açısından önemli ipuçları sunmaktadır.

3.6.1. Eğitim Durumunun Evliliğe Etkisi

Evlilik kararının alınmasında en önemli faktörlerden biri eğitim durumudur. Eğitim seviyesi, eşin tanışıldığı ortamda önemli bir etkiye sahiptir. Bireylerin temel haklarından biri olan eğitim, toplumda önemli bir rol oynamak ve kaliteli bir yaşam sürdürebilmek için oldukça önemlidir. Bu doğrultuda, araştırmada katılımcılara eğitim seviyesinin evliliğe etkisi hakkında düşünceleri sorulmuştur. Bu bağlamda, yapılan mülakatta altıncı sorunun a seçeneği analiz edilmiştir.

Tablo 3. 9. Eğitim Durumunun Evliliğe Etkisine İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Eğitim durumunun evliliğe etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?	Eğitim Durumunun Evliliğe Etkisi	İlişkimiz üzerinde etkisi yok (6)	“Benim için, karşıdaki insanın eğitim düzeyi veya benzeri faktörlerin hiçbir önemi yok.” (Ç7, Kadın)
		Kişinin kendini geliştirmesi önemli (4)	“Kişi kendini geliştirmeli; bu teknolojide de geliştirilemeyecek nokta yok, online bile olabilir. Kurslar, seminerler olabilir. Hiçbir şey yapamıyorsa bir insan kitap okuyabilir, kişisel gelişimini tamamlayabilir diye düşünüyorum. Diploma sadece bir gösterge.” (Ç4, Erkek)
		Eğitim farkı çatışmaya sebep oluyor (1)	“Nişanlım lise mezunu, ben ise üniversite mezunu olacağım. Bazı konularda çatışıyoruz.” (Ç2, Kadın)
		Okul, evlenmeyi geciktirir (1)	“Eğitim durumu, evlilik kararı almasını geciktiren bir durum olarak görüyorum ben çünkü çevremizde 'okul bitmeli, okulunu okumalısın, okulunu bitirdikten sonra eline bir iş almalısın' gibi düşünceler yaygın. Bunlar İslami düşüncelere uymayan şeyler. Bu yüzden ailemiz, çevremiz vs. bu düşünceler yüzünden evliliği ertelememize neden oluyorlar. Ancak bana göre, karşımdaki insana göre bu asla bir sorun değil.” (Ç3, Kadın)
		Bakış açısını ve anlaymayı etkiliyor (4)	“Bence eğitim durumunun çok büyük bir etkisi var. Eğitim seviyesi, insanın bakış açısını, görüş açısını ve hayata bakışını önemli ölçüde etkiliyor.” (Ç5, Erkek)
		Eğitim seviyesine göre iletişim yeteneği değişiyor (1)	“En azından lise mezunu olmasını isterdim zaten evleneceğim kişinin. En azından bir ortama girdiği zaman iletişim kurması bile eğitim seviyesine göre değişiyor. Eğitim durumu düşük olanlar iletişim yeteneğini kullanamayabiliyor.” (Ç6, Kadın)
		Eğitim seviyesi aile olmanın sorumluluğunu almayı etkiliyor (3)	“Eğitim durumu belirli bir kriter. Çevremde, kendimden yaşça küçük kuzenlerim evlendi. Evlendikten sonra şunu gördüm: Eğitim durumu ve yaşı düşük olan kuzenlerimden biri çok erken süreçte baba oldu. Ancak ona baktığımda, ne çocuğuyla bir baba gibi ilgilenebiliyor, ne de ailesine karşı evi çekip çevirme vasfını yerine getirebiliyor.” (Ç6, Erkek)

Katılımcıların eğitim durumunun evliliğe etkisinin ne olduğu sorusuna verdikleri cevaplar genel olarak çeşitlilik göstermekle birlikte, genellikle “ilişkimiz üzerinde etkisi yok”, “kişinin kendini geliştirmesi önemli”, “bakış açısını ve anlaşmayı etkiliyor” ve “eğitim seviyesi aile olmanın sorumluluğunu almayı etkiliyor” gibi düşünceler öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, “eğitim farkı çatışmaya sebep oluyor”, “okul evlenmeyi geciktirir”, “eğitim seviyesine göre iletişim yeteneği değişiyor” gibi düşünceler de dile getirilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde belirtilmiştir.

“Önceden denklik önemli olduğunu düşünüyordum, ancak şu anda doktora yapıyorum ve nişanlım ön lisans mezunu. Bu durumun ilişkimiz üzerinde bir etkisi olduğunu görmüyorum.” (Ç1, Kadın)

“Çok etkisi oluyor. Kendini geliştirmiş bir insanla daha iyi anlaşabiliyorsun, ilkokul ya da lise mezunu biriyle olmazdı diye düşünüyorum ben.” (Ç8, Kadın)

“Eğitim düzeyinin evlilikle ilgili belli başlı katkıları olduğunu düşünüyorum bazı noktalarda. Bazı derslerde öğretilen şeylerin evliliğe katkısı olduğunu düşünüyorum. Bir bireyin lise ya da üniversite mezunu olması, ileride çocuğuna da bu konuda katkı sağlayacak etken olduğunu düşünüyorum, günümüz şartlarını düşündüğümüzde. Elbette belli eğitim seviyesi olmalı ama ilk şartım değil. Bir kriter ve etken olduğunu düşünüyorum.” (Ç10, Kadın)

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de evliliklerde yaygın olan durum, erkeklerin eğitim seviyesinin kadınlardan yüksek olmasıdır (Keldal, 2015). Toplum kadın-erkek eşitliğini benimsemiş olsa bile, kadınlar genellikle kendilerinden daha yüksek eğitim seviyesine sahip erkeklerle evlenmek istemektedir. Evlilik adaylarının eğitim seviyeleri arasındaki büyük farklar, ilgi alanları, ihtiyaçlar ve arkadaşlık gibi konularda uyumsuzluğa yol açabilmektedir. Bu durum, eşlerin ilişkilerini kurma ve yönetme becerilerini olumsuz etkileyerek, çiftlerin sağlıklı iletişim kurmalarını zorlaştırmaktadır.

“Eğitim durumu ve yaş, belirli bir kriter. Çevremde, kendimden yaşça küçük kuzenlerim evlendi, hatta niye acele ettiler diye düşündüm. Onlar da okulu bitirip bir işte çalışıyorum, beklemek için sebepim yok diyorlar. Ama evlendikten sonra şunu gördüm: Eğitim durumu ve yaşı düşük olan kuzenlerimden biri çok erken süreçte baba oldu. Ancak ona baktığımda, ne çocuğuyla bir baba gibi ilgilenebiliyor, ne de ailesine karşı evi çekip çevirme vasfını yerine getirebiliyor. Evlenmekten ziyade evciliğe dönmüş durumda. Eğitim durumu yüksek olup olmamasından ziyade, özellikle erkeklerin aileyi geçindirebilecek, aile reisliği yapabilecek, baba olduğunda baba rolünü üstlenebilecek olgunluğa erişmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Ç6, Erkek)

Katılımcıların eğitim durumunun evliliğe etkisi hakkındaki görüşleri, bireylerin eğitim düzeyinin ilişkiler üzerindeki rolü konusunda farklı bakış açılarına sahip olduğunu göstermektedir. Genellikle “ilişkimiz üzerinde etkisi yok” ve “kişinin kendini geliştirmesi önemli” gibi düşüncelerin öne çıkması, bazı katılımcıların eğitim düzeyini evlilik için belirleyici bir faktör olarak görmediğini, aksine kişisel gelişimin ve bireyin kendini sürekli olarak yenileyebilmesinin daha önemli olduğunu düşündüğünü ortaya koymaktadır. Bu, bireylerin eğitim seviyesinden ziyade kişisel olgunluğa ve bireysel gelişime daha fazla değer verdiğini göstermektedir.

Öte yandan, “bakış açısını ve anlaşmayı etkiliyor” ve “eğitim seviyesi aile olmanın sorumluluğunu almayı etkiliyor” gibi görüşler, eğitim düzeyinin eşler arasındaki iletişim, anlaşma ve sorumluluk paylaşımı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu düşünen katılımcıların varlığını işaret etmektedir. Bu görüş, eğitim seviyesinin bireylerin dünya görüşlerini, problem çözme becerilerini ve aile içindeki rollerini nasıl algıladıklarını şekillendirdiğini göstermektedir.

Diğer yandan, “eğitim farkı çatışmaya sebep oluyor”, “okul evlenmeyi geciktirir” ve “eğitim seviyesine göre iletişim yeteneği değişiyor” gibi düşünceler, eğitim düzeyindeki farkların evlilikte anlaşmazlıklara ve iletişim sorunlarına yol açabileceği kaygısını yansıtmaktadır. Bu da, eğitim farklarının evliliklerde çatışma kaynaklarından biri olabileceği, hatta bazı durumlarda evliliğin gecikmesine sebep olabileceği yönündeki bir bakış açısını ortaya koymaktadır.

Bu görüşleri, Bacanlı'nın (2002) araştırmasıyla da ilişkilendirmek mümkündür. Bacanlı'nın araştırmasında erkeklerin eş seçiminde fiziksel çekicilik, iyi yemek yapabilme, bekâret ve dini inançların uyumu gibi özelliklere öncelik verirken; kadınların ise sosyal olma, benzer eğitim düzeyine sahip olma, maddi gelir, güvenilir kişilik ve yüksek sosyal statü gibi kriterleri önemsedikleri bulunmuştur. Bu bulgular, eğitim düzeyinin evlilikte ve eş seçiminde kadınlar açısından belirleyici bir faktör olduğunu, kadınların genellikle eş seçiminde eğitim ve sosyal statüye daha fazla önem verdiklerini göstermektedir.

Katılımcıların eğitim durumunun evlilik üzerindeki etkisine dair çeşitli görüşleri, toplumdaki eğitim algısının evlilik kararları üzerindeki karmaşık etkilerini ortaya koymaktadır. Eğitim seviyesinin, bireylerin dünya görüşlerini ve ilişkilerdeki rol beklentilerini şekillendirmede önemli bir faktör olduğu; ancak bunun her zaman belirleyici bir unsur olmadığı görülmektedir. Ayrıca, kadınlar ve erkeklerin eş seçiminde farklı önceliklere sahip olmaları, toplumsal cinsiyet rollerinin ve kültürel normların eğitim düzeyine göre nasıl farklılaştığını ve bu farklılıkların evliliklerde nasıl bir etki yarattığını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Eğitim farkları, çatışmalara yol açabileceği gibi, aynı zamanda eşler arasındaki dinamikleri de derinden etkileyebilmektedir.

3.6.2. Çalışma Hayatının Evliliğe Etkisi

Kadının eğitim seviyesinin artması, istihdama katılımında önemli bir rol oynarken, bu fırsatlardan yararlanamayan kadınların çoğunlukla ev işleri ve çocuk bakımı ile meşgul oldukları söylenebilmektedir. Sancar'a (2013b) göre, erkekler geçimlerini sağlamak için para kazanma ve iş piyasasında rekabet etme sorumluluğunu üstlenen aile reisi rolünü benimsemiştir. Bu doğrultuda, araştırmada katılımcılara çalışma hayatının evliliğe etkisi hakkında düşünceleri sorulmuştur. Bu bağlamda, yapılan mülakatta altıncı sorunun b seçeneği analiz edilmiştir.

Tablo 3. 10. Çalışma Hayatının Evliliğe Etkisine İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Çalışma hayatının evliliğe etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?	Çalışma Hayatının Evliliğe Etkisi	Kadın için yorucu ve zor (4)	“Cumartesi ve pazar günleri çalışmak yorucu oluyor. Özellikle kadınlar için bir gün tatil yeterli gelmiyor. Temizlik yapmak, dinlenmek veya kişisel ihtiyaçları karşılamak gibi birçok işi aynı anda yapmak gerekiyor. Bu nedenle, özellikle kadınlar için ikinci bir gün tatilin önemi büyük.” (Ç6, Kadın)
		Kişinin kendine vakit ayırmasını engelliyor (2)	“İnsanın kendine vakit ayırmasını engelliyor yorgunluk sebebiyle.” (Ç1, Erkek)
		Bakış açısını değiştiriyor (1)	“Ben çok yerde çalıştım, bu yüzden de çok insanlarla tanıştım ve gerektiğinde sorunları çözdüm. Evlilikte de bakış açımın değiştiğini düşünüyorum. Önceden duygusal yaklaşırdım, şimdi ise daha bilinçli bir şekilde yaklaşıyorum.” (Ç2, Kadın)
		Anlaşmak önemli (2)	“Benim çalışma hayatım evliliğe engel gibi görünüyordu, çünkü çiftçilikle uğraştığım için şehirde uzun süre kalamıyorum ve daha çok köyde kalıyorum. Bu durum engel gibi görünüyordu çünkü herkes köyde yaşamak istemiyor. Ancak evleneceğim kişiyi doğru bulduğumu düşünüyorum ve o, bu düşüncemi değiştirdi. Karşılıklı konuşup anlaşmak, orta yolu bulmak, fedakârlık yapmak ve sevmek engelleri ortadan kaldırıyor.” (Ç2, Erkek)
		Kadın kendine uygun meslekte çalışmalı (2)	“Olumsuz düşünüyorum, yani İslam dininde de şöyle bir şey var: Bir kadın kendisine uygun bir meslekte çalışmak istiyorsa, kendisine uygun bir meslekte çalışmalı. Mesela ikisi de memur diyelim, ikisi de sabah aynı saatte çıkıp aynı saatte eve geliyorlar, birbirlerini yorgunluktan doğru düzgün göremiyorlar. Kadın evindeki görevlerini yerine getiremiyor, erkek erkekliğini hissedemiyor çünkü kadınla aynı şeyi yapıyor. Hatta kadının daha fazla maaş alması evliliği yıkan sorun haline geliyor çünkü erkek bunu yediremiyor. Fitrat olarak erkek evi maddi manevi olarak yöneten, evi çekip çeviren de kadın olarak oluyor. Kadın ve erkek kendi görevlerini yerine getirince çok daha mutlu bir evliliğe sahip oluyorlar. Kendine uymayan bir meslekte çalışmanın

			<i>pek olumlu olduğunu düşünmüyorum.” (Ç3, Kadın)</i>
		Erkeğin çalışması gerekiyor (1)	<i>“Erkek yönünden çok önemli, çalışması gerekiyor; kadın yönünden ise aile saadeti içerisinde olması gerekiyor diye düşünüyorum. İlla çalışmasına gerek yok.” (Ç3, Erkek)</i>
		İş stresi ve yorgunluk olumsuz etkiliyor (2)	<i>“İş stresi ve yorgunluk, evdeki sorumluluklarla birleşince daha da zorlayıcı olabilir diye düşünüyorum.” (Ç4, Kadın)</i>
		Çalışma koşullarına ve mesleğine bağlı (2)	<i>“Bazı durumlarda zorluklar yaşanabilir, örneğin işlerin durumuna bağlı olarak nöbetlerin çakışması veya görüşme imkânlarının kısıtlanması gibi durumlar sıkıntı yaratabilir. Bence mesleğin bir miktar etkisi var.” (Ç7, Kadın)</i>
		Gücün elinde olması (1)	<i>“Eşim çalışıyor olabilir, ancak ben de kendimi iyi hissetmek ve gücümün elimde olduğunu bilmek için çalışmam gerektiğini düşünüyorum.” (Ç5, Kadın)</i>
		Eşler arasında denklik olmalı (1)	<i>“Eğer karşı tarafın mesleği iyi, senin mesleğin düşükse bu oldukça etkileyici olabilir. Maaş durumu da önemli. Genel olarak, maaş durumunda denklik olmalı diye düşünüyorum. Aksi halde, her iki taraf için de sıkıntılar yaşanabilir diye düşünüyorum.” (Ç5, Erkek)</i>
		Birliği ve düzeni etkiliyor (1)	<i>“Evliliği kesinlikle etkiliyor, özellikle evdeki beraberlik ve birliği düzeni etkiliyor.” (Ç8, Erkek)</i>
		Aileyi ihmal etmeyecek şekilde olmalı (1)	<i>“Aileyi ihmal etmeyecek şekilde olmalı.” (Ç10, Erkek)</i>

Katılımcıların çalışma hayatının evliliğe etkisi hakkındaki düşünceleri genel olarak çeşitlilik göstermektedir. Ancak, genellikle “kadın için yorucu ve zor” düşüncesi öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, “kişinin kendine vakit ayırmasını engelliyor”, “anlaşmak önemli”, “kadın kendine uygun meslekte çalışmalı”, “iş stresi

ve yorgunluk olumsuz etkiliyor”, “çalışma koşullarına ve mesleğine bağlı”, “bakış açısını değiştiriyor”, “erkeğin çalışması gerekiyor”, “gücün elinde olması”, “eşler arasında denklik olmalı”, “birliği ve düzeni etkiliyor”, “aileyi ihmal etmeyecek şekilde olmalı” gibi düşünceler de dile getirilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde belirtilmiştir.

“Kadın için gerçekten yıpratıcı olabilir, ancak karşıdaki insanın anlayışlı olması ve sana yardım etmesi, bu zorlukların üstesinden gelmene yardımcı olacaktır. Nişanlım şu anda çalışıyor ve bir işi var, ancak geleceğe dair belirsizlikler var ve birlikte çözebileceğimiz pek çok konu var. O çalışırken ben çalışmayabilirim veya ben çalışırken o çalışmayabilir, böyle durumlar olabilir. Önemli olan, birbirimizin ihtiyaçlarını anlamak ve destek olmaktır.” (Ç1, Kadın)

“Biz çalışıyoruz, ama belirli mesai saatleri içerisinde çalıştığımız için problem yaşamıyoruz. Ancak, ister istemez ben ya da o mesaiye kaldığında, bugün nişanlı olduğumuz için, bunlar çok problem olmuyor. Ama ben yeri geldiğinde il dışında iş yapmak zorunda kalıyorum, o hafta sonu çalışmak zorunda kalıyor. Bu sefer kendimizle ilgili ya da düğünle ilgili yapacağımız şeylere vakit ayırmakta zorlanabiliyoruz. Çalışma hayatı da bu noktada engeller çıkarabiliyor. Ben kurumsal yerde çalıştığım için izin alma konusunda daha şanslıyım. İzin talebinde bulunduğum zaman izin alma şansım yüksek. O özel sektörde çalışıyor. İzin alması çok zor, ciddi durumda izin alabiliyor ya da istediği saatte çıkamama gibi problemleri oluyor. Bu da ister istemez etkiliyor. Nişanlılık, sevgililik, evlilik sürecine çalışma hayatı olumsuz anlamda da yansıyor.” (Ç6, Erkek)

“Zaman zaman değişiyor. Ben 15 yıldır çalışıyorum ve insanlarla uğraşmak zor, buna alışmamız lazım öncelikle. Evet, dönem dönem gergin olduğumuz anlar, sinirli olduğumuz anlar olabiliyor, ama bunu sakince insanların kulağına laf gitmediğini ya da her insanın bir olmadığını anlattığım zaman anlayabiliyor. Aksi halde iş hayatının stresini eve yansıtmış olmak olmaz. Çünkü iş hayatı her gün oluyor, o zaman her gün eve yansırsa tartışma ve

kavga daha da büyür, çünkü iki seven insanın her zaman birbirine ihtiyacı var. Bu benim için de geçerli. İş yerinde olan biteni her gün gelip anlatamam, sonuçta iş yerinde iyisi de kötüsü de var, sürekli sürkülasyon oluyor, eleman değişiyor, her insan bir değil. Çekemeyen, kötü gözle bakan insan da var, ama iyi niyetle bakan insanlar da var. İş hayatı işte kalır, kapıdan içeri girdiğim zaman benim için iş bitmiş demektir. Ama dönem dönem büyük sıkıntılar olduğu zaman insanın evde oturduğu zaman bile kafasında düşünüyor, acaba şu işi nasıl çözebilirim diye.” (Ç7, Erkek)

Katılımcıların çalışma hayatının evliliğe etkisi hakkındaki görüşleri, evlilik içindeki roller ve beklentilerle ilgili çeşitli bakış açılarını yansıtmaktadır. Bu görüşlerin çeşitlilik göstermesi, çalışma hayatının evlilik üzerindeki etkilerinin bireyden bireye farklılık gösterebileceğini ve evliliğin niteliği üzerinde önemli bir rol oynayabileceğini ortaya koymaktadır.

Öne çıkan “kadın için yorucu ve zor” düşüncesi, kadınların iş hayatındaki yüklerinin evlilik ve aile yaşamını zorlaştırabileceğine dair bir endişeyi yansıtmaktadır. Kadınların iş ve aile sorumluluklarını dengelemek zorunda kalmaları, iş yükünün artmasıyla birlikte hem fiziksel hem de duygusal açıdan yorucu olabilmektedir. Özellikle geleneksel aile yapılarında kadından ev içi sorumlulukların büyük bir kısmını üstlenmesi beklenmektedir.

Katılımcıların dile getirdiği diğer görüşler, çalışma hayatının evlilik üzerinde farklı şekillerde etkili olabileceğini göstermektedir. “Kişinin kendine vakit ayırmasını engelliyor” ve “iş stresi ve yorgunluk olumsuz etkiliyor” gibi ifadeler, çalışma hayatının bireylerin kişisel alanını daraltabileceğini ve evlilikteki duygusal bağları zayıflatabileceğini işaret etmektedir. Bu, özellikle uzun çalışma saatleri ve yoğun iş stresi altında olan bireyler için geçerlidir.

“Kadın kendine uygun meslekte çalışmalı” ve “çalışma koşullarına ve mesleğine bağlı” gibi görüşler, iş seçiminin evlilik üzerinde önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Uygun bir iş, bireyin hem kariyerini hem de aile yaşamını dengede

tutabilmesini sağlayabilirken, zorlayıcı ve tatmin etmeyen bir iş, evlilik ilişkilerinde stres ve çatışmalara yol açabilmektedir.

“Erkeğin çalışması gerekiyor” ve “gücün elinde olması” gibi ifadeler, geleneksel cinsiyet rollerinin etkili olduğunu göstermektedir. Erkeklerin ana geçim kaynağı olarak görülmesi, evlilikteki güç dinamiklerini ve rollerini şekillendirmede önemli bir faktördür.

“Birliği ve düzeni etkiliyor” ve “aileyi ihmal etmeyecek şekilde olmalı” gibi düşünceler ise, çalışma hayatının aile birliği ve düzeni üzerindeki potansiyel etkilerini vurgulamaktadır. Evlilikteki dengeyi koruyabilmek için, her iki tarafın da iş hayatını aile hayatı ile uyumlu bir şekilde yönetmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu görüşleri, TÜİK’in (2023) verileriyle de desteklemek mümkündür. TÜİK verilerine göre, Türkiye’de kadınların iş gücüne katılım oranı 2023 yılında %35,4 olarak belirlenmiştir. Bu oran, kadınların iş hayatında giderek daha fazla yer aldığını gösterirken, aynı zamanda iş ve aile yaşamı arasında denge kurma ihtiyacını da artırmaktadır. Erkeklerin iş gücüne katılım oranı ise %71,3 olup bu durum erkeklerin evin ana geçim kaynağı olarak görülmeye devam ettiğini göstermektedir. Bu veriler, çalışma hayatının evlilik üzerindeki etkilerini anlamada önemli ipuçları sunmaktadır.

Çalışma hayatının evlilik üzerindeki etkileri karmaşık ve çok yönlüdür. Katılımcıların çeşitli görüşleri, çalışma koşullarının ve bireylerin iş seçimlerinin evlilik ilişkilerini nasıl şekillendirebileceği konusunda farklı perspektifler sunmaktadır. Toplumdaki geleneksel cinsiyet rolleri ve modern iş hayatının talepleri, evlilik içindeki dengeyi ve mutluluğu etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, iş hayatının evlilik üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için hem bireylerin hem de toplumsal yapıların bu dinamikleri dikkate alarak çözümler geliştirmesi gerekmektedir.

3.6.3. Maddi Durumun Evliliğe Etkisi

Eşlerin birbirlerinden beklentilerinin yükselmesi, mali kaygılar veya zorluklar, duygusal tatmin, eş desteği gibi konular evlilik sürecinde önemli tartışmalara veya çatışmalara sebebiyet vermektedir ve çiftler bazen boşanmaya kadar gidebilmektedir.

Bu doğrultuda, araştırmada katılımcılara maddi durumun evlenmeye karar verirken ki etkisi hakkında düşünceleri sorulmuştur. Bu bağlamda, yapılan mülakatta altıncı sorunun c seçeneği üzerinde analizler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. 11. Maddi Durumun Evliliğe Etkisi

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Evlenmeye karar verirken maddi durumun önemi hakkında ne düşünöyorsunuz?	Maddi Durumun Evliliğe Etkisi	Evlenme kararı vermemde etkili değil (6)	<i>“Ben evlenme kararı verirken nişanlımın işi yoktu, sınava hazırlanıyordu, sonradan memur oldu.” (Ç3, Kadın)</i>
		Evlenmek için belirli bir maddiyata sahip olmalı (7)	<i>“En azından bir gelirin veya köşede birikmiş bir paranın olması gerekiyor. Sıfırdan bir şeye başlamak oldukça zor olabilir çünkü süreç, beklediğinizden daha fazla zaman alıyor.” (Ç6, Kadın)</i>
		Maddi durumun iyi olması gerekli (4)	<i>“Maddi durumunun iyi olması gerekli. Bir yuva kuracaksınız, bu şartlara hazır olmalısınız. Bu yola çıkmadan önce her şeyiniz hazır olmalı. Bu sorumluluğu kaldırabileceğini kesin gözüyle görmeli insan.” (Ç5, Erkek)</i>
		Karşımdaki kişinin taleplerine göre değişir (2)	<i>“Benim için maddiyatın hiçbir önemi yok. Tabii ki, bu karşımdaki kişiye göre belirleniyor biraz da. Karşımdaki kişi, maddiyatın çok fazla önemli olmadığını, taleplerinin çok maddi olmadığını gösterdiği için bunu böyle söylüyorum. Ama tam tersi talepleri çok yüksek insanlar da var.” (Ç7, Erkek)</i>
		Denklik olmalı (1)	<i>“Maddi durumda çok uçurumlar olmamalı, aşağı yukarı denklik olmalı diye düşünüyorum.” (Ç8, Kadın)</i>

Katılımcıların evliliğe karar verirken maddi durumunun önemi sorusuna verdikleri cevaplar genel olarak çeşitlilik göstermekle birlikte, genellikle “evlenmek için belirli bir maddiyata sahip olmalı”, “evlenme kararı vermemde etkili değil”, “maddi durumun iyi olması gerekli” gibi düşünceler öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra,

“karşımdaki kişinin taleplerine göre değişir”, “denklik olmalı” gibi düşünceler de dile getirilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde belirtilmiştir.

“Çok önemli. Maddi durumum orta seviyeye çıkmamış olsaydı, evliliği erteleyebilirdim.” (Ç1, Erkek)

“Önemli olduğunu düşünüyorum. En basitinden şu anda çeyiz yapıyorum. Belirli bir maddiyata sahip olduktan sonra evlenilmesi gerektiğini düşünüyorum, her iki taraf açısından da.” (Ç2, Kadın)

“Ne kadar önemsiz olduğunu söylesek de, şu anda bir maddi gerçek var ortada. Maddi durumumuz ne kadar çabuk toparlanırsa, evlilik için o kadar çabuk hareket edebiliriz. Toparlanamazsak, bu süreç uzuyor ve etkileniyor.” (Ç4, Kadın)

“Günümüz şartlarında ekonomik durum önemli. İnsan her şeyi iyi olsun ister, ama bu şartlarda her şeyin en iyisini almak çok zor. İnsanlar, "Beni idare edecek olanı alayım" düşüncesinde oluyorlar. Zaten belli bir yaşa ve olgunluğa gelip evlilik kararını çiftler kendi aldıysa, kendi ayakları üstünde durmaya alışmış kişiler oluyorlar. Bunlar da belli birimi oluyor, o da orta düzeyde evlilik alışverişi yaparak. Ailelerin de bu beklenti içinde olması gerekiyor. İlişkinin uzun sürmesi ile ailelerin ve çiftlerin de birbirini daha iyi tanmasına vesile oluyor. Karşı tarafın neleri karşılayabileceğini, kendisinin neleri yapabileceğini biliyor. Çok da erken yaşta evlenenlerin bu tarz beklentileri ya da karşı taraftan "Şunu mu istesem?" gibi düşünceleri olmuyor. Aileler genelde hallediyor. Üniversite mezunu olmuş bir insan maddi beklenti içine giriyor, maddi birikim yapma isteği oluyor ve orta düzeyde alışveriş ile evliliği ona göre şekillendiriyor.” (Ç6, Erkek)

“Etkisi var, artık bir karın değil en az iki karın doyacak. İnsanların günümüz terakkilerinden dolayı belli başlı maddi şeylerin zorunlu tutulması evlenmeyi zora sokmaktadır.” (Ç10, Erkek)

Katılımcıların evliliğe karar verirken maddi durumun önemine dair görüşleri, evliliğin ekonomik temelleri üzerindeki çeşitli bakış açılarını ortaya koymaktadır. Bu görüşlerin çeşitlilik göstermesi, maddi durumun evlilik kararında bireyler için farklı derecelerde önemli olduğunu ve bu kararın kişisel, kültürel ve toplumsal faktörlere bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir.

Öne çıkan “evlenmek için belirli bir maddiyata sahip olmalı” ve “maddi durumun iyi olması gerekli” gibi düşünceler, evliliğin ekonomik bir temele dayandığını ve maddi güvence sağlanmadan evlilik kararının alınmasının zor olduğunu vurgulamaktadır. Bu görüş, evlilikte maddi istikrarın, aile yaşamının sürdürülebilirliği ve refahı için önemli bir faktör olduğunu düşündürmektedir. Türkiye gibi toplumlarda, evlilik geleneksel olarak ekonomik bir birliktelik olarak da görülmekte ve maddi kaynakların yeterliliği, evliliğin başarılı bir şekilde sürdürülmesi için kritik bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

“Evlenme kararı vermemde etkili değil” gibi ifadeler ise, maddi durumun evlilik kararında bir öncelik olmadığını vurgulayan bireylerin görüşlerini yansıtmaktadır. Bu görüş, evliliğin duygusal ve manevi boyutlarının, maddi duruma kıyasla daha önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu bireyler için sevgi, bağlılık ve uyum gibi faktörler, maddi duruma göre daha belirleyici olabilmektedir.

“Karşımdaki kişinin taleplerine göre değişir” ve “denklik olmalı” gibi düşünceler, evlilikte maddi uyumun ve karşılıklı beklentilerin önemini vurgulamaktadır. Bu görüşler, evliliğin bir ortaklık olarak görülmesi gerektiğini ve maddi denklik veya uyumun, bu ortaklığın sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için önemli olduğunu göstermektedir. Maddi uyumsuzlukların, evlilikte çatışma ve huzursuzluğa yol açabileceği endişesi, bu tür görüşlerde açıkça görülmektedir.

Bu görüşler bireylerin evlilik kararında maddi durumun ne kadar etkili olduğunu anlamamıza yardımcı olmaktadır. Evlilik, sadece duygusal bir birliktelik değil, aynı zamanda ekonomik bir ortaklık olarak da değerlendirilmekte ve bu durum, evlilik kararlarının alınmasında maddi faktörlerin rolünü artırmaktadır. Aynı zamanda,

toplumsal değişimlerin etkisiyle, bireyler arasındaki ekonomik denklik ve maddi beklentilerin evlilikte daha fazla önem kazandığını gözlemlemek mümkündür.

Katılımcıların maddi durumun evlilik kararına etkisine dair çeşitli görüşleri, bu konunun bireyler için ne kadar karmaşık ve çok yönlü olduğunu ortaya koymaktadır. Maddi güvence arayışı, ekonomik denklik ve bireysel maddi beklentiler, evlilik kararında belirleyici faktörler olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, evliliğin sadece duygusal değil, aynı zamanda ekonomik bir kurum olarak da algılandığını ve bu algının toplumsal ve bireysel düzeyde önemli etkileri olduğunu göstermektedir.

3.7. Evlilikten ve Eşten Beklentiler

“Evlilikten ve eşlerinden beklentiler” üzerine kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıklar göz önüne alındığında, genellikle erkekler ilişkilerde evlilik ve aşkın daha çok pratik yönlerine, günlük yaşamın yönetimine ve “işlerin yolunda gitmesine” odaklanmakta iken, kadınlar genellikle duygusal bağlantılar ve yakınlık üzerinde durmaktadırlar (Beck ve Beck-Gernsheim, 2012). Araştırmada katılımcılara evlendikten sonra evlilikten ve eşlerinden ne gibi beklentileri olduğu sorulmuştur. Bu bağlamda, yapılan mülakatta yedinci soru üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. 12. Evlilikten ve Eşten Beklentilere İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Evlendikten sonra eşinizden ve evliliğinizden beklentileriniz nelerdir?	Evlilikten ve Eşten Beklentiler	Saygı ve sevgi (5)	<i>“Evlendikten sonra da bu dönemde olduğu gibi sevgi ve saygı bekliyorum.” (Ç1, Kadın)</i>
		Huzur (5)	<i>“En büyük beklentim huzur. İkimizin de huzuru hissedebilmesi. Ben ona, o bana huzuru hissettirebilmeli.” (Ç3, Kadın)</i>
		Düzen (1)	<i>“Evlilikten beklentim hayatımın düzene girmesi.” (Ç3, Erkek)</i>
		Güven ve sadakat (1)	<i>“Eşimden her şeyden önce güven ve sadakat bekliyorum.” (Ç4, Kadın)</i>
		Anlayış (4)	<i>“Evlendikten sonra eşimden beklentim, bana karşı anlayışlı şekilde davranmasıdır. Ben de ona karşı anlayışlı davranmak isterim, ondan da bunu beklerim. Anlayış benim için çok önemli.” (Ç8, Erkek)</i>
		Evlatlarıma örnek olması (1)	<i>“Evlatlarıma örnek olması önemlidir. Toplumunu anne yetiştirir, bu rolde yerini alsın isterim.” (Ç4, Erkek)</i>
		Kısıtlanmamak (1)	<i>“Eşimden beni çok kısıtlamamasını bekliyorum, kural koymasın, kısıtlamasın. Kendi alanlarımıza saygı duyalım. Zaten bu özelliklerini seviyorum, evlenince de böyle devam eder umarım. Özgür, bağımsız alanlarımız olsun birbirimizden.” (Ç8, Kadın)</i>
		Destek (1)	<i>“Her konuda onun desteğini bekliyorum çünkü ben çalışmayı planlıyorum, bu süreçte yetişemeyeceğim ve sorumluluklarımı yerine getiremeyeceğim durumlar olacak. Bu konularda da destek beklerim.” (Ç9, Kadın)</i>
		Şeffaflık (1)	<i>“Şeffaflık, her konuda birbirine açık olmak.” (Ç10, Kadın)</i>

Katılımcıların evlendikten sonra evlilikten ve eşlerinden beklentileri hakkında verdikleri cevaplar genellikle çeşitlilik göstermektedir. Ancak, çoğunlukla “saygı ve sevgi”, “huzur”, “anlayış” gibi kavramların öne çıktığı görülmüştür. Ayrıca, “düzen”, “güven ve sadakat”, “evlatlarıma örnek olması”, “kısıtlanmamak”, “destek” ve

“şeffaflık” gibi kavramlar da dile getirilmiştir. Katılımcı görüşlerinin kategorilere göre dağılımı için sayılar parantez içinde belirtilmiştir.

"Huzur istiyorum. Güzel bir ömür istiyorum, tartışmasız. Zamanı geldiğinde sağlıklı bir evlat istiyorum. Tek derdim sağlık ve huzur." (Ç1, Erkek)

"Evlilikten beklentim, mutlu ve huzurlu bir yuvamın olmasıdır. Bana bunları sağlamasını ve anlayış, merhamet, sevgi bekliyorum." (Ç2, Kadın)

"Beklentilerim, birlikte huzurlu ve mutlu bir yaşam sürmek. Elbette sorunlar çıkacaktır, ancak ikimiz bu sorunları birlikte aşabileceğimize inanıyorum. Birbirimizi incitmemek, birbirimize karşı saygılı olmak önemli. Ayrıca, ailelere saygı göstermek benim için çok önemli. Hem eşimin ailesine hem de kendi aileme saygı göstermeliyiz. Saygı olduğu sürece üstesinden gelemeyeceğimiz bir sorun olmadığına inanıyorum. Sevgi, saygı ve güzel ahlak da çok önemli. Doğru kişiyle karşılaştığınızda, bu değerleri karşınızdaki kişiden göreceğinizi düşünüyorsunuz." (Ç2, Erkek)

"Karşılıklı sevgi ve en önemlisi saygı. Empati yoluyla, insanların birbirini incitmeden, karşı tarafın isteklerini anlayarak mutlu ve huzurlu bir ortam." (Ç5, Erkek)

"Şu anki huyundan suyundan vazgeçmesin, benim için yeter. Çok büyük bir beklentim yok. Ailesine sadık, ailesine bakan, ilk günkü gibi beni seven bir insan olsun, anlayışlı olsun yeter benim için. Çünkü karşımdaki insanın gözünün çok yükseklerde olmadığını, sokaktan geçerken bir çiçek bile koparıp verdiğimde mutlu olmasını bilen bir insan olduğunu, laf etmediğini biliyorum. Böyle halden anladığı sürece yuvamızda her zaman huzur olur diye düşünüyorum. Zaman ne getirir, orasını bilemem." (Ç7, Erkek)

"Sevgi, sakinet, merhamet." (Ç10, Erkek)

Katılımcıların evlilikten ve eşlerinden beklentileri, bireylerin sosyokültürel çevrelerinden, kişisel deneyimlerinden, toplumsal normlardan ve evlilik kurumuna dair algılarından etkilenen çeşitli faktörlere dayanmaktadır. Belirtilen kavramlar,

modern toplumlardaki bireylerin evlilikten ne beklediğini ve ilişkilerde hangi değerleri önemli gördüklerini yansıtmaktadır.

“Saygı ve sevgi” gibi ifadeler, ilişkilerde temel insani ihtiyaçlara (örneğin, kabul, onay ve aidiyet) vurgu yapmaktadır. Bireylerin romantik ilişkilere dair beklentilerinde saygı ve sevginin ön plana çıkması, evliliklerin daha çok duygusal tatmin ve kişisel gelişim üzerine kurulması isteğini göstermektedir. Anthony Giddens'in “saf ilişki” kavramı, ilişkilerin modern toplumda duygusal doyuma dayandığını, sevgi ve saygı gibi duygusal beklentilerin öncelikli hâle geldiğini belirtmektedir.

“Huzur ve anlayış” beklentisi, evlilikte çatışmasız bir ortam arayışını ve karşılıklı empatiyi işaret etmektedir. Bu durum, evliliklerin sadece bir sosyal kurum olarak değil, aynı zamanda bir psikolojik ve duygusal destek mekanizması olarak da algılandığını göstermektedir. Modern toplumlarda stres ve belirsizlik artarken, evlilikte huzur beklentisi de artmaktadır.

“Düzen, güven ve sadakat” gibi beklentiler, aile birliğinin korunmasına ve güvenli bir yapının sürdürülebilirliğine işaret etmektedir. Düzen ve sadakat, özellikle evlilik kurumunun tarihsel olarak ekonomik ve sosyal güvence sağlama işlevine atıfta bulunmaktadır. Modern toplumlardaki değişimlerle birlikte, bu beklentiler duygusal tatminin yanı sıra, ilişki istikrarı ve güvende olma hissi gibi ihtiyaçları da kapsamaktadır.

“Evlatlarıma örnek olması” beklentisi, evliliğin sadece iki birey arasında değil, aynı zamanda gelecek nesiller için de bir model olma işlevine sahip olduğunu göstermektedir. Aile yapısının sosyalizasyon sürecinde rol model olma işlevi önemlidir. Toplumun kültürel değerlerini ve normlarını çocuklara aktarmada ebeveynlerin evliliklerinin kalitesi ve karakteri, önemli bir etkidir.

“Kısıtlanmamak” ifadesi, bireysel özgürlüğün ve özerkliğin evlilik bağlamında önem kazandığını göstermektedir. Geleneksel evlilik anlayışına kıyasla, modern toplumlarda bireylerin kendi kimliklerini ve kişisel sınırlarını koruma arzusu daha

belirgin hâle gelmiştir. Bu, modern ilişkilerde bireysel hakların ve özgürlüğün önemine işaret etmektedir.

“Destek ve şeffaflık” gibi beklentiler, ilişki dinamiklerinde karşılıklı güven, dürüstlük ve ortak karar almanın önemini vurgulamaktadır. McMaster Aile Değerlendirme Modeli’ne göre, aile içi rollerin dengesi, açık iletişim ve duygusal destek, sağlıklı bir aile yapısı için kritik öneme sahiptir. Şeffaflık beklentisi, çiftler arasında açık iletişimi ve gizliliğin olmamasını talep etmektedir.

Bu kavramlar, modern evlilik anlayışının birey merkezli ve duygusal tatmine odaklı bir yapıya evrildiğini göstermektedir. Geleneksel işlevlerin (güvenlik, ekonomik destek vs.) yerini daha çok duygusal destek, karşılıklı anlayışa ve kişisel özgürlüğe bıraktığını görmek mümkündür.

3.7.1. Evlilik Öngörüsü

Beck ve Beck-Gernsheim'in (2018) bireyselleşmeyi tanımlarken öne sürdükleri gibi, bireyin kendi bağımsız varlığını aile, aşk ilişkisi ve komşuluk bağlarından bağımsız olarak kurabilmesi için içselleştirilmiş rollerden kurtulması önemlidir. Eşlerin karşılıklı destekleriyle birlikte, aile içinde alınan kararlarda eşitlik dengesi sağlanabilmekte ve evlilikte olumlu bir sonuç ortaya çıkabilmektedir. Bu doğrultuda, araştırmada katılımcılara evliliklerine ilişkin öngörülerinin ne olduğu sorulmuştur. Bu hususta, yapılan mülakatta yedinci sorunun a seçeneği üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. 13. Evlilik Öngörüsüne İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Evliliğinize dair öngörüleriniz nelerdir?	Evlilik Öngörüsü	Beklentilerimi yaşayacağımız (4)	<i>“Beklentilerimi yaşayacağımı düşünüyorum.”</i> (Ç7, Erkek)
		Anlayışlı ve istişareli olacağımız (4)	<i>“Anlayışa ve istişareye dayalı bir evlilik geçireceğimizi düşünüyorum.”</i> (Ç3, Kadın)
		Çocuğumuzun olduğu (1)	<i>“Çocuklarımızın olmasını öngörüyorum.”</i> (Ç2, Erkek)
		Her şeyi paylaştığımız (2)	<i>“Her şeyi paylaştığım, kötü günde yanımda olduğu ya da yanımda olduğum, her şeyi paylaştığımızı deneyimleyeceğim bir evlilik öngörüyorum.”</i> (Ç4, Kadın)
		Mutlu evlilik (8)	<i>“İçinde bulunduğum ilişkiye bakarak, her ne kadar beraber yaşamasak da güzel bir ilişkimizin olduğunu görüyorum. Evlendikten sonra da güzel bir birlikteliğimizin olacağını tahmin ediyorum. Mutlu bir evliliğimin olabileceğini düşünüyorum.”</i> (Ç8, Erkek)
		Yatırım ve birikim yapacağımız (1)	<i>“İleride birikim yapma veya işlerimizi nasıl yöneteceğimize dair konuşacağımız...”</i> (Ç6, Kadın)

Katılımcıların evliliklerine ilişkin öngörülerinin ne olduğu sorusuna verdikleri cevaplar genellikle çeşitlilik göstermektedir. Ancak, çoğunlukla “mutlu evlilik”, “beklentilerimizi yaşayacağımız”, “anlayışlı ve istişareli olacağımız” gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Ayrıca, “her şeyi paylaştığımız”, “çocuğumuzun olduğu”, “yatırım ve birikim yapacağımız” gibi düşünceler de dile getirilmiştir. Katılımcı görüşlerinin kategorilere göre dağılımı için sayılar parantez içinde belirtilmiştir.

“Onun, benim çoğu isteğime iyi yaklaşacağını düşünüyorum, çünkü bazı olaylar yaşadık ve onun sonucunda benim isteklerime duyarlı olacağını düşünüyorum. İsteklerimi göz ardı etmeyeceğini ve mutlu bir yuvamızın olacağını öngörüyorum. Anlayışlı olacağımızı düşünüyorum.” (Ç2, Kadın)

“Birbirimizi sevip anlayabileceğimiz, güzel bir evlilik öngörüyorum.” (Ç5, Kadın)

“Her şey muallakta çünkü şu an nerede yaşayacağımız bile belirsiz, çalışacağımız işlerimiz de belirsiz. Hayat ne gösterir, bilemiyorum. Çok iyi anlayabileceğimizi düşünüyorum, çok kavgamız, küslüğümüz vs. olmadı. Sorunlarımızı güzel şekilde konuşarak iyi bir iletişim kuracağımızı düşünüyorum.” (Ç8, Kadın)

Katılımcıların evliliklerine dair öngöruları, bireylerin gelecekteki yaşamlarına yönelik hem duygusal hem de pratik beklentilerini yansıtmaktadır. Bu öngörüler, modern toplumda evliliğin ne anlama geldiğini, bireylerin evlilikten ne tür tatminler beklediğini ve bu beklentilerin toplumsal normlar ve kültürel değerlerle nasıl şekillendiğini göstermektedir.

“Mutlu evlilik” ve “beklentilerimizi yaşayacağımız” gibi ifadeler, bireylerin evlilikten mutluluk, memnuniyet ve duygusal tatmin beklediklerini ortaya koymaktadır. Evlilik artık yalnızca bir sosyal yükümlülük veya ekonomik bir düzenleme değil, aynı zamanda bireylerin kişisel mutluluk ve kendini gerçekleştirme arayışlarının bir parçası olarak görülmektedir. Bireylerin kendi beklentilerini karşılayabilecekleri bir birliktelik beklentisi olarak anlaşılabilir.

“Anlayışlı ve istişareli olacağımız” öngörüsü katılımcıların, ilişki içinde demokratik iletişim ve karşılıklı karar verme süreçlerinin önemini vurgulamaktadır. Bu, evliliklerde hiyerarşik rollerin yerini, eşitlikçi ve işbirlikçi bir yaklaşımın almasına işaret etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve bireylerin sesinin duyulmasına yönelik artan farkındalık, evliliklerin daha fazla müzakere ve iletişim üzerine inşa edilmesine yol açmaktadır.

“Her şeyi paylaştığımız” ifadesi, evlilikte ortak yaşam alanı, duygular ve deneyimlerin paylaşılmasına dair bir beklentiyi göstermektedir. Bu, evliliğin sadece bir sosyal kurum olarak değil, aynı zamanda ortak bir yaşam projesi olarak algılandığını göstermektedir. Burada, aile ve evlilik olgusunun bir paylaşım ve dayanışma temeli üzerine kurulu olduğu vurgulanmaktadır. Bu beklenti, kolektif aile

değerlerinin ve ortak yaşam pratiklerinin evliliğin önemli bir unsuru olduğunu ortaya koymaktadır.

“Çocuğumuzun olduğu” ifadesi çocuk sahibi olma beklentisini, evliliğin üreme ve neslin devamı işlevine dair geleneksel görüşlerin geçerliliğini koruduğunu göstermektedir. Modern toplumlarda bile, çocuk sahibi olma isteği, evlilik kurumunun sürdürülebilirliğini sağlama ve aile değerlerini yeni nesillere aktarma açısından merkezi bir rol oynamaktadır. Bu beklenti, aile kurumunun toplumsal yapı içinde nasıl şekillendiğini ve nesiller arası aktarımın önemini vurgulamaktadır.

“Yatırım ve birikim yapacağımız” öngörüsü, modern ekonomik kaygıları ve finansal güvenlik arayışını yansıtmaktadır. Katılımcıların yatırım ve birikim yapma beklentileri, evliliğin aynı zamanda ekonomik bir işbirliği ve ortaklık olarak görüldüğünü göstermektedir. Bu, bireylerin gelecekteki ekonomik belirsizliklere karşı birlikte hareket etmeye yönelik bir strateji geliştireceğine ve evliliğin bir tür ekonomik güvenlik ve dayanışma aracı olarak işlev göreceğine işaret etmektedir.

Katılımcıların evliliklerine dair öngörülerini, modern toplumda evliliğin çok boyutlu bir yapı olarak algılandığını göstermektedir. Duygusal tatmin ve anlayış beklentilerinin yanı sıra, çocuk sahibi olma, ekonomik güvenlik ve ortak yaşam alanlarının paylaşımı gibi unsurlar da öne çıkmaktadır. Bu da, evliliğin hem bireysel hem de toplumsal bir proje olarak devam eden önemini koruduğunu ve bireylerin evliliğe dair beklentilerinin, değişen sosyal, kültürel ve ekonomik koşullara uyum sağladığını göstermektedir. Bunların yanı sıra TÜİK (2023) verilerine göre boşanmaların %33,4'ü evliliğin ilk 5 yılında gerçekleşmesi, evliliğe dair beklentilerin karşılanmaması durumunda erken dönemde çözümlerin yaşanabileceğini göstermektedir.

3.7.2. Örnek Olarak Anne-Baba

Evliliğin anlamı, bireyin karakter özellikleri, aile yapısı ile ilişkileri, sosyal çevresi, kültürü ve deneyimlerine bağlı olarak belirlenmektedir. Örneğin, duygusal bir kişilik yapısına sahip olanlar, evliliği daha romantik bir deneyim olarak algılayabilmektedir. Ayrıca, aile yapısı ve içindeki ilişkiler, evliliğe verilen anlamı

belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Kişinin anne ve babasının evliliği, evlilikle ilgili düşüncelerini etkileyebilmektedir. Sağlam bir evlilik örneği olan ebeveynlere sahip olanlar, evliliği daha olumlu bir şekilde değerlendirebilmekteyken, zayıf ilişkilere sahip olanlar evliliği daha olumsuz algılayabilmektedir (Burç, 2018). Bu bağlamda, katılımcılara anne ve babalarının evliliğinden aldıkları örnekler hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Bu hususta, yapılan mülakatta yedinci sorunun b seçeneği üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. 14. Anne-Baba Evliliğinden Örnek Alınanlara İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Anne ve babanızın evliliğinden kendinize örnek aldıklarınız nelerdir?	Örnek Olarak Anne-Baba	Sakinlik ve sabırlılık (3)	<i>“Tartışma olduğu zaman biri sinirliyken diğerinin sakin kalması ve sorunu sakinleştirmesi önemli. Onlardan aldığım bir örnek bu.” (Ç2, Erkek)</i>
		Olumsuz davranışları olumluya çevirerek aldım (5)	<i>“Ailem ben çok küçükken ayrıldıkları için, benim için hiç olumlu bir yanı yok. Onların ayrılmasının olumsuz etkilerinden dolayı, hep eksiklik hissetmek ve anne-babadan eşit şekilde sevgi görememek gibi, en basitinden mutlu ve huzurlu bir aile ortamının bile olmaması gibi, etkileri oldu. Kendi yaşadıklarımı evliliğimde yaşamak istemiyorum. Evliliğimde, kendi alamadığım sevgi ve saygıyı göstermek istiyorum. Aile olmanın anlamını, özellikle bir çocuğum olduğunda, ona yaşamadıklarımı yaşatmamak için, sevgi ve saygıyı fazlasıyla göstermek istiyorum.” (Ç5, Erkek)</i>
		Berberlik ve dayanışma (7)	<i>“Annemle babam birbirlerine karşı çok paylaşımcılar. Mesela bir yere gittiklerinde beraber gidiyorlar, 'beraber yapalım' diyorlar. Bu benim çok hoşuma gidiyor. Ben de böyle olmayı ümit ediyorum.” (Ç2, Kadın)</i>
		Babamın koruyup kollaması (1)	<i>“Babamın anneme sahip çıkması ve onu koruyup kollaması beni etkiledi.” (Ç3, Erkek)</i>
		Sadakat ve saygı (3)	<i>“Her zaman birbirlerine saygıları, sadakatleri yıllardır değişmeyen bir şey ve birbirlerinin ailelerine karşı da saygılılar. Bu, annemin hep dediği ve nasihat ettiği bir şey.” (Ç5, Kadın)</i>

		İnançları (1)	“Çok fazla. Maddi durum konusunda mesela, babam işçiydi, annem ev hanımıydı ama bugün geldiğim noktanın matematiksel hesabını yapamıyorum. Bugün iyi iş sahibi olmamda annemin duasının etkisinin olduğuna inanıyorum. Anne baba rızası ailenin bereketi diye düşünüyorum. Allah inançları ve teslimiyetleri bütün dünyevi güçlerin önüne geçiyor.” (Ç4, Erkek)
--	--	------------------	---

Katılımcıların anne ve babalarının evliliğinden aldıkları örneklerin neler olduğu sorusuna verdikleri cevaplar genel bir çeşitlilik göstermektedir. Ancak, çoğunlukla “beraberlik ve dayanışma”, “olumsuz davranışları olumluya çevirerek aldım”, “sakinlik ve sabırlılık”, “sadakat ve saygı” gibi düşünceler öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, “babamın koruyup kollaması”, “inançları” gibi düşünceler de dile getirilmiştir. Katılımcı görüşlerinin kategorilere göre dağılımı için sayılar parantez içinde belirtilmiştir.

“Tartışma esnasında genellikle biri sessiz kalır. Bu süreçte, birbirleriyle anlayışlı, hoşgörülü ve çoğu zaman birbirlerini tolere edebilirler. Kusurları göz ardı ederler ya da kabul ederek birbirlerini tolere edebilirler.” (Ç1, Kadın)

“Babamın kaba tavrını gördüm ve bu yüzden eşime o şekilde davranmamaya dikkat edeceğim. Annemin çok fazla konuştuğunu gördüm, bu yüzden eşimi uyaracağım, o kadar konuşmasın diye. Eksi yönleri kendime artı olarak alıyorum, tabii ki iyi yönleri de aynı şekilde almaya çalışıyorum.” (Ç1, Erkek)

“Sıkıntıları ve sorunları bir şekilde çözerek, hemen boşanma yoluna gitmemeyi öğrendim. Vazgeçmemeyi örnek olarak aldım.” (Ç3, Kadın)

“Ailem ben çok küçükken, 9 aylıkken ayrıldıkları için, benim için hiç olumlu bir yanı yok. Onların ayrılması, olumsuz etkilerinden dolayı, hep eksiklik hissetmek ve anne-babadan eşit şekilde sevgi görememek gibi, en basitinden mutlu ve huzurlu bir aile ortamının bile olmaması gibi, etkileri oldu. Kendi yaşadıklarımı evliliğimde yaşamak istemiyorum. Evliliğimde, kendi alamadığım sevgi ve saygıyı göstermek istiyorum. Aile olmanın anlamını,

özellikle bir çocuğum olduğunda, ona yaşamadıklarımı yaşatmamak için, sevgi ve saygıyı fazlasıyla göstermek istiyorum.” (Ç5, Erkek)

“Annem babamsız yapamaz, babam da annesiz yapamaz. Ne olursa olsun, onların hep bir arada olması lazım. Küçük tartışmalar olsa da sonuçta en fazla iki gün sonra barışırlar. Aynı evin içinde olduğun zaman, birbirinin alışkanlıklarını öğrenirsin. Biz kaç yıldır birbirimizi tanıyoruz ve öyle evlenme kararı alıyoruz. Annemle babam görücü usulü evlenmişler, birbirlerini hiç görmeden, tanımadan evlenmişler. 30 yıldır evliler. Anlaşmazlıklar yaşadılar, zor durumlar atlattılar ama birbirlerine sırtlarını dönmediler.” (Ç6, Kadın)

“Yapmamam gerekenleri daha net gördüm. Babam hiçbir şeye karışmaz, yardımcı olmaz; ancak eş adayım bana her konuda yardımcı ve destek olur.” (Ç7, Kadın)

“Sadakat, ikisinin birbirinden ayrılmaması. Annemin her koşulda, iyisiyle kötüsüyle, babamın yanında olması.” (Ç7, Erkek)

“Kavga ettiklerinde herkes kendini haklı görüp karşı tarafı suçladığı için anlaşmazlık oluyordu ve küslükleri de 6 ayı, 1 yılı bulabiliyordu. Bazı zamanlar çok inatlaşıyorlardı, onlardan ders çıkararak ben de o şekilde küslüğümü uzatmam ki zaten küsmem de.” (Ç8, Kadın)

“Eski nesil ile yeni nesil arasında farklar var (kuşak farkı). Geleneksel Türk aile yapısından biraz daha uzak olacağımızı düşünüyorum. Eril aile yapısından uzak, her şeyi paylaşacağımız bir hayat süreceğimizi düşünüyorum.” (Ç8, Erkek)

Katılımcıların anne ve babalarının evliliklerinden aldıkları örnekler dair düşünceler, geleneksel ve modern aile yapıları arasındaki etkileşimleri ortaya koymaktadır. Bu örnekler, bireylerin kendi ebeveynlerinin evlilik deneyimlerinden nasıl etkilendiklerini ve bu etkilerin kendi evlilik beklentilerini nasıl şekillendirdiğini göstermektedir.

Katılımcıların ebeveynlerinin evliliğinden aldıkları “beraberlik ve dayanışma” örneği, geleneksel aile yapısının önemli bir unsurunu yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, aile üyeleri arasında güçlü bir bağlılık ve karşılıklı destek kültürünün var olduğunu göstermektedir. Dayanımcı aile yapıları, topluluk duygusunu pekiştirmekte ve aile içindeki sosyal sermayenin korunmasını sağlamaktadır. Bu durum, aynı zamanda, bireylerin sosyal güvenlik ve aidiyet duygusunu güçlendirmektedir.

“Olumsuz davranışları olumluya çevirerek aldım” yanıtı, katılımcıların ebeveynlerinin olumsuz deneyimlerini pozitif bir bakış açısıyla değerlendirerek kendilerine ders çıkardıklarını göstermektedir. Burada, ebeveynlerin hatalarının tekrarlanmaması ve bu hataların bir öğrenme fırsatı olarak görülmesi vurgulanmaktadır. Bu tür bir yaklaşım, bireylerin eleştirel düşünme becerilerini ve kendilerini geliştirme arzularını göstermektedir. Giddens’in modernite ve öz-refleksif birey teorisi bağlamında, bireylerin kendi yaşamlarını bilinçli bir şekilde şekillendirme çabalarının bir yansıması olarak değerlendirilebilmektedir.

“Sakinlik ve sabırlılık” ifadeleri, özellikle ilişkilerde çatışma yönetimi ve duygusal dengeyi sağlama açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu tür tutumlar, evlilikte uzun vadeli uyumu ve istikrarı teşvik etmektedir. Bu, aynı zamanda aile içi barış ve anlayış kültürünü güçlendiren bir unsur olarak görülebilmektedir.

“Sadakat ve saygı” ifadeleri, aile içi ilişkilerde güven ve dürüstlük ilkelerinin önemini vurgulamaktadır. Bu değerler, ilişkinin sürdürülebilirliğinin temel unsurları olarak kabul edilmektedir. Bu kavramlar, evlilik bağının güçlendirilmesine ve bireylerin duygusal güvenliğini sağlamaya yönelik bir çabanın ifadesi olarak değerlendirilebilmektedir.

“Babamın koruyup kollaması” ve “inançları” ifadeleri, geleneksel patriarkal aile yapısının ve dini veya kültürel değerlerin modern evlilik beklentilerine nasıl yansıdığını göstermektedir. “Babamın koruyup kollaması” ifadesi, babanın aile içindeki koruyucu ve rehberlik edici rolünü vurgularken; “inançları” ifadesi, aile yaşamında dini veya manevi değerlere verilen önemi göstermektedir. Bu, modern

toplumda bile geleneksel değerlerin önemli bir yer tuttuğunu ve bireylerin kendi evliliklerinde bu değerleri yaşatmak istediklerini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların ebeveynlerinin evliliklerinden aldıkları örnekler, toplumsal ve kültürel normların bireyler üzerindeki etkisini ve bu normların zamanla nasıl değişip dönüştüğünü göstermektedir. Geleneksel ve modern değerler arasındaki bu etkileşim, bireylerin kendi evliliklerinde denge kurma çabalarını yansıtmakta ve bu da günümüz evlilik dinamiklerini anlamak açısından önemli ipuçları sunmaktadır.

3.7.3. Uzun Vadeli İlişki

Evlilik doyumu, bireyin evlilik ilişkisindeki ihtiyaçlarının ve beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığını belirtmektedir. Başka bir deyişle, sevgi, aidiyet, değer görme, bağlılık ve cinsel ihtiyaçların evlilikte ne ölçüde tatmin edildiğini ifade eden bir kavramdır (Erden, 2016). Bireylerin evliliklerindeki ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi, ilişkinin uzun vadeli başarısını etkilemekte ve bu, ilişkideki memnuniyetin bir göstergesi olarak kabul edilebilmektedir. Doyum seviyesi arttıkça, bireylerin evlilik ilişkisiyle ilgili düşünceleri daha olumlu bir yöne doğru evrilecektir (Tuzcu, 2017). Bu çerçevede, araştırmada katılımcılara uzun süreli bir ilişkiyi sürdürebilmek için hangi adımların atılabileceği sorulmuştur. Bu hususta, yapılan mülakatta yedinci sorunun c seçeneği üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. 15. Uzun Vadeli İlişkiye İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Uzun vadeli bir ilişkiyi sürdürebilmek için neler yapılabilir?	Uzun Vadeli İlişki	Sakinlik ve sabırlılık (3)	<i>“Annem ve babam gibi davranılmalı. Birisi sinirliken diğeri sakin kalmalı, sessizce davranmalı ve karşı tarafın duygularını anlamalı.”</i> (Ç1, Kadın)
		Esnek olmak (1)	<i>“İnsan kendini törpülemeli. Her insanın çizgileri olur, o çizgilerde tolerans göstermek gerekir. İnsanın kendinde bitiyor, kimse kusursuz değil; insanın kusurlarıyla kabul etmesi gerekiyor. Herkes kendinden biraz feragat ederse, uzun bir ilişki bence sürer.”</i> (Ç1, Erkek)

	Çocuk sahibi olmak (1)	“Çocuk sahibi olmak, iki kişinin evliliğini uzun süre sürdüren sebeplerden biri.” (Ç2, Erkek)
	Anlayış ve iletişim (7)	“En önemli şey anlayış. Bunun için de insanların birbirlerini tanımaları gerekir. Uzun zaman geçtikçe zaten ne demek istediklerini, ne yapmak istediklerini vs. anlayabilirsin.” (Ç5, Kadın)
	Güven (1)	“Her koşulda güvenmek önemli; güven olmadan hiçbir şey olmaz.” (Ç6, Kadın)
	Sevgi ve saygı (4)	“Saygı ve sevgi. Bu ikisi bir araya geldiğinde, uzun süreli birliktelikler oluşur Allah'ın izniyle.” (Ç3, Erkek)
	Destek (1)	“6 yıllık bir ilişkimiz var. Nişanlılık evresine gelinceye kadar birçok sorun ve engel yaşadık, hatta ilişkimizin sona ereceğini düşündüğümüz noktalara da geldik. Ancak, her zaman birbirimizin en büyük destekçisi olduk ve bugünlere gelebildik. En kötü günlerimizde bile birbirimize hep destek olduk, birbirimizi anladık ve çözüm bulunması gerekiyorsa birlikte bulduk.” (Ç5, Erkek)
	Her şeyi hemen tüketmemek (1)	“Her şeyi hızlı bir şekilde tüketmemek, paylaşımı zamana yaymak. Her şey hemen olursa ilişkide yaşanacak ve yapılacak bir şey kalmaz; bu da tekrarlara ve çiftlerin sıkılmasına neden olabilir, sonuç olarak kırılmalar başlar.” (Ç6, Erkek)
	İlişkiyi dinamik tutmak (1)	“Dönem dönem değişik ve farklı aktiviteler yapılabilir. Mesela; ara sıra şehir dışında ufak tatiller yapabiliriz. Evliliğe eğlence katılmalı, her gün akşam evde oturmaktansa veya hep yan yana oturmaktansa bazen kafa dağıtmaya ihtiyacı olabilir. İki üç ayda bir farklı aktiviteler yapılabilir, şehir dışında ya da günlük yürüyüşler, dağ bayır gezileri, piknikler olabilir. Tamamen eve hapsolmaktansa dışarıda biraz daha aktif olabilmek önemli.” (Ç7, Erkek)

Katılımcıların uzun vadeli bir ilişkiyi sürdürebilmek için neler yapılabilir sorusuna verdikleri cevaplar genellikle çeşitlilik göstermektedir. Ancak, çoğunlukla “anlayış ve iletişim”, “sevgi ve saygı”, “sakinlik ve sabırlılık” gibi düşüncelerin öne çıktığı görülmüştür. Bunun yanı sıra, “esnek olmak”, “çocuk sahibi olmak”, “güven”,

“destek”, “her şeyi hemen tüketmemek”, “ilişkiyi dinamik tutmak” gibi düşünceler de dile getirilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde belirtilmiştir.

“Annem ve babam gibi davranmalılar. Birisi sinirliyken diğeri sakin kalmalı, sessizce davranmalı ve karşı tarafın duygularını anlamalı. Her ikisi de fedakârlık yapmalı, birbirlerine karşı anlayışlı olmalı, tolere edebilmeli ve sevebilmeliler.” (Ç1, Kadın)

“İnsan kendini törpülemeli. Her insanın çizgileri olur, o çizgilerde tolerans göstermek gerekir. İnsanın kendinde bitiyor, kimse kusursuz değil; insanın kusurlarıyla kabul etmesi gerekiyor. Kadın erkek ilişkisi için de iki taraf için de aynı. Herkes kendinden biraz feragat ederse, uzun bir ilişki bence sürer.” (Ç1, Erkek)

“6 yıllık bir ilişkimiz var. Nişanlılık evresine gelinceye kadar birçok sorun ve engel yaşadık, hatta ilişkimizin sona ereceğini düşündüğümüz noktalara da geldik. Ancak, her zaman birbirimizin en büyük destekçisi olduk ve bu günlere gelebildik. En kötü günlerimizde bile birbirimize hep destek olduk, birbirimizi anladık ve çözüm bulunması gerekiyorsa birlikte bulduk. Her şey birlik ve beraberlik içinde oldu.” (Ç5, Erkek)

Çiftlerin sıkıntılı zamanlarda birbirlerine destek olmalarından ziyade, güzel haberleri olumlu bir atmosferde karşılama biçimleri daha fazla önem arz etmektedir. Ancak, her durumda eşinizin hayat boyu sizinle birlikte dayanışma içinde olacağına inanmak da ilişkinin niteliğini yükseltmektedir.

“Her şeyi hızlı bir şekilde tüketmemek, paylaşımı zamana yaymak. Her şey hemen olursa ilişkide yaşanacak ve yapılacak bir şey kalmaz; bu da tekrarlarla ve çiftlerin sıkılmasına neden olabilir, sonuç olarak kırılmalar başlar. Bu durum sürece etki ediyor.” (Ç6, Erkek)

“Dönem dönem değişik ve farklı aktiviteler yapılabilir. Birbirimizin sevdiği şeylere yönelerek kahve içmeye gidebiliriz mesela; ara sıra şehir dışında ufak

tatiller yapabiliriz. Evliliğe eğlence katılmalı, her gün akşam evde oturmaktansa veya hep yan yana oturmaktansa bazen insanın yalnızlığa da ihtiyacı olabilir, kafa dağıtmaya ihtiyacı olabilir. İki üç ayda bir farklı aktiviteler yapılabilir, şehir dışında ya da günlük yürüyüşler, dağ bayır gezileri, piknikler olabilir. Tamamen eve hapsolmaktansa dışarıda biraz daha aktif olabilmek önemli. Ayrıca, en önemlisi, iki insanın birbiriyle anlaştığı sürece ilişkinin daha uzun süreli olacağını düşünüyorum.” (Ç7, Erkek)

Katılımcıların uzun vadeli bir ilişkiyi sürdürebilmek için önerdikleri faktörler, sağlıklı ilişkilerin devamlılığı için gerekli olan temel bileşenleri ortaya koymaktadır. Verilen yanıtlar, ilişkilerin sürdürülebilirliğinde duygusal, psikolojik ve davranışsal faktörlerin önemini vurgulamaktadır.

“Anlayış ve iletişim”, ilişkilerin sürdürülebilirliğinde temel unsurlardan biridir. Anlayış, eşler arasındaki duygusal empatiyi ve birbirini anlama çabasını ifade ederken, iletişim, duyguların ve düşüncelerin açıkça ifade edilmesi için gereklidir. Bu kavramlar, ilişkilerdeki güven ve bağlanma düzeylerini artırmaktadır. Sağlıklı bir iletişim kültürü, ilişkilerin karşılaşılan sorunlara daha hızlı ve etkili çözümler bulmasına yardımcı olmaktadır.

“Sevgi ve saygı”, uzun vadeli bir ilişkinin devamı için olmazsa olmaz duygusal temellerdir. Bu iki kavram, bireylerin karşılıklı olarak birbirlerine verdikleri değer ve sadakati ifade etmektedir. Özellikle modern toplumlarda, eşitlik ve karşılıklı saygıya dayalı ilişkilerin daha uzun süreli ve tatmin edici olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, sevgi ve saygı, bireylerin birbirlerinin farklılıklarına hoşgörülle yaklaşmalarını ve ortak bir gelecek inşa etmelerini sağlamaktadır.

“Sakinlik ve sabırlılık” vurgusu, kriz anlarında ilişkilerin sürdürülebilmesi için önemlidir. Bu özellikler, bireylerin stresli ve zorlu durumlarda bile duygusal dengeyi korumalarını ve ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yönetmelerini sağlamaktadır. Bu özellikler, aynı zamanda uzun vadede ilişki doyumunu artırmakta ve olası çatışmaların yıkıcı etkilerini azaltmaktadır.

“Esnek olmak”, uzun süreli bir ilişkinin başarılı bir şekilde sürdürülebilmesi için önemli bir beceridir. Bu, değişen koşullara ve partnerin ihtiyaçlarına uyum sağlayabilme kapasitesini ifade etmektedir. Esneklik, modern ilişkilerdeki değişken dinamiklere yanıt verebilme yeteneğini simgeler ve bu da bireylerin karşılaştıkları sorunlara karşı daha uyumlu ve çözüm odaklı olmasını sağlamaktadır.

“Çocuk sahibi olmak” ve “güven” görüşünde çocuk sahibi olmak, birçok kişi için ilişkideki bağlılığı ve sorumluluğu artırıcı bir faktör olarak görülse de, her çift için aynı derecede önemli olmayabilmektedir. Bu faktör, bazıları için ilişkideki ortak bir hedefe yönelik çalışmayı ifade ederken, diğerleri için ilişkiye ekstra bir boyut ve anlam katmaktadır. Güven ise, tüm ilişkilerde temel bir gerekliliktir. Güven, duygusal güvenliği ve bağlılığı güçlendirmektedir, bu da uzun vadeli bir ilişkinin temel taşıdır.

“Her şeyi hemen tüketmemek” önerisi, ilişkilerin zamanla monotonlaşmasını önlemek amacıyla, ilişkiye yenilikler ve heyecan katma gerekliliğini ifade etmektedir. “İlişkiyi dinamik tutmak”, sürekli değişen ve gelişen bir ilişkiyi işaret etmektedir. Bu, çiftlerin birlikte büyümesi ve birbirlerini sürekli keşfetmeleri anlamına gelebilmektedir.

Katılımcıların cevapları, ilişkilerin sürdürülebilirliği için duygusal zekânın, iletişim becerilerinin ve esnekliğin önemini vurgulamaktadır. Modern ilişkilerde başarı, sadece duygusal bağlılık ve sevgiden değil, aynı zamanda kişisel gelişim ve adaptasyon yeteneklerinden de kaynaklanmaktadır. Bu unsurlar, toplumsal ve kültürel normlara göre değişiklik gösterebilmektedir, ancak sağlıklı ve uzun süreli bir ilişki için evrensel kabul gören değerlerdir.

3.7.4. Çocuk Sahibi Olmak

Çocuk sahibi olma kararında dört önemli faktör belirleyici olabilmektedir (Uğur, 2018). Bunlardan ilki, özellikle tarım toplumlarında sıkça görülen bir inançtır; çocuğun ailenin üretim potansiyeline katkı sağlayacağı düşünülmektedir. İkinci olarak, insanlar yaşlandıkça kendi bakımıyla ilgilenen birilerine ihtiyaç duydukları için çocuk sahibi olmayı düşünebilmektedir. Üçüncüsü, inanç sistemlerinden gelen değerler, çocuk sahibi olma konusunda motivasyon kaynağı olabilmektedir. Dördüncü

olarak, bireyler genellikle çocuk sevgisini tatmak istemektedir. Bunların dışında, çocuk sahibi olmanın birçok insan için yakın ilişkiler kurma ve bağlanma ihtiyacını gidermede önemli olduğu da ifade edilmektedir. Bu bağlamda, araştırmada katılımcılara çocuk sahibi olmanın ve her evlilikte çocuğun gerekliliği hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Bu konuda yapılan mülakatta yedinci sorunun d seçeneği üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. 16. Çocuk Sahibi Olmaya İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
Çocuk sahibi olmak hakkında düşünceleriniz nelerdir?	Çocuk Sahibi Olmak	Süreç içerisinde karar verilmeli (7)	“Süreç içinde verilebilecek bir karar. Evliliğimizin nasıl olacağına dair şu an güzel şeyler düşünüyoruz ama süreç içerisinde ne olacağı kesin değil.” (Ç1, Kadın)
		Çocuğumun olmasını isterim (8)	“Çocuklarla ilgilenen bir derneğin üyesiyim ve çocukları çok seven biriyim. Bir tane olsa da çocuğum olmasını ve onunla ilgilenmeyi istiyorum.” (Ç6, Erkek)
		Evin bereketi ve neşesi (1)	“Çocuk, evin bereketi ve neşesidir.” (Ç3, Erkek)
		Olmasa da evlilik sürdürülebilir (1)	“Çok çocuk sevmiyorum, doğrusunu söylemek gerekirse. Evlilikte çocuk olması gerekli değil, olmasa da olur, kimse bir şey kaybetmez.” (Ç6, Kadın)
		Her erkeğin hayali (1)	“Her erkeğin hayalidir çocuk bence. Ben de çocuğumun olmasını isterim, Allah nasip ederse tabii.” (Ç9, Erkek)
		Ekonomik durumumuza bağlı (2)	“Bu zamanda ekonomiyle alakalı olduğu için ekonomik durumuna göre çocuk sahibi olabileceğimi düşünüyorum.” (Ç8, Erkek)
Her evlilikte çocuk gerekli midir?	Çocuk Sahibi Olmak	Her evlilikte çocuk olmalı (6)	“İslami çerçeveden bakıldığında her evlilikte gereklidir. Peygamber (aleyhisselatu vesselam) diğer peygamberlere karşı ‘Sizin sayıca üstünlüğünüzle övüneceğim’ diyor.” (Ç10, Erkek)
		Her evlilikte çocuk gerekli değil (14)	“Her evlilikte çocuk bence gerekli değildir. Çevremde çocuğu olmayan insanlar da var, kendi akrabalarım da var. Onlara baktığımda, 20 yıldır evli olmalarına rağmen çocukları olmuyor ama gayet mutlu bir evlilikleri var. Yani çocuksuz da yaşanabiliyor.” (Ç7, Erkek)

Katılımcıların çocuk sahibi olmak hakkında düşüncelerinin ne olduğu sorusuna verdikleri cevaplar genellikle çeşitlilik göstermektedir. Ancak, çoğunlukla “çocuğumun olmasını isterim”, “süreç içerisinde karar verilmeli” gibi düşünceler ifade edilmiştir. Bunların yanı sıra “ekonomik durumumuza bağlı”, “evin bereketi ve neşesi”, “olmasa da evlilik sürdürülebilir”, “her erkeğin hayali” gibi düşünceler de belirtilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde gösterilmiştir.

Katılımcıların her evlilikte çocuğun gerekliliğine dair düşüncelerinin ne olduğu sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, 14 kişilik ezici çoğunluğun “her evlilikte çocuk gerekli değil” dediği görülmüştür. Bunun yanı sıra, “her evlilikte çocuk olmalı” diyen katılımcı sayısının da 6 olduğu görülmüştür.

“Süreç içinde verilebilecek bir karar. Evliliğimizin nasıl olacağına dair şu an güzel şeyler düşünüyoruz ama süreç içerisinde ne olacağı kesin değil. Süreç içinde evlilik taçlandırılmak istenirse, olabilecek bir durum. Herkes neslinin devam etmesini ister. Her evlilikte çocuğun olmasının gerekli olduğunu düşünüyorum.” (Ç1, Kadın)

“Zamanı geldiğinde çocuk sahibi olmak isterim. Her evlilikte gerekli değil, çünkü her anne baba çocuğa bakamayabilir. Çocuk dile kolay bir şey ama bambaşka bir canlı dünyaya geliyor, başka bir hayat geliyor. Kusursuz bir şekilde onunla ilgilenmek gerekiyor. Hazır olmayan kimse çocuk sahibi olmamalı.” (Ç1, Erkek)

“Her evlilikte çocuk hemen gerekli değildir. Çünkü evlendikten sonra, evlenmeden önceki dönemdeki gibi olmayabiliyor. İnsanlar birbirlerini daha iyi tanıyarak bazı şeyleri gerçekleştirebilirler. Ancak doğru kişi olduğunu anladığımızda, çocuk evliliğin çok büyük bir parçasıdır.” (Ç2, Erkek)

“Çocuk sahibi olmak istiyorum, ama şu dönemde çok düşünmüyorum. Biraz hayatı yaşamak istiyorum, çünkü çocuk büyük bir sorumluluk. Evliliğin temelini oturtuktan sonra düşünüyorum çocuk sahibi olmayı. Sağlıklı evlilikse her evlilikte çocuk gereklidir.” (Ç4, Kadın)

“Çok çocuk sevmiyorum, doğrusunu söylemek gerekirse. Evlilikte çocuk olması gerekli değil, olmasa da olur, kimse bir şey kaybetmez.” (Ç6, Kadın)

“Çocuklarla ilgilenen bir derneğin üyesiyim ve çocukları çok seven biriyim. Bir tane olsa da çocuğum olmasını ve onunla ilgilenmeyi istiyorum. Her evlilikte çocuğun, aile yapısını tamamlamak için önemli bir rolü var ve evliliği sürdürmek açısından da gerekli.” (Ç6, Erkek)

“Ben çocuğumun olmasını isterim. Ama bunu tek başıma karar vermek bana göre yanlış. Sonuçta hayatımı birleştirdiğim insanın fikri önemlidir. Ben baba olmak istiyorum ama çocuğu taşıyacak, büyütecek, temel ihtiyaçlarını giderecek kişi annedir. O ne zaman hazır hissederse, o zaman daha iyi olacağını düşünüyorum. Her evlilikte çocuk bence gerekli değildir. Çevremde çocuğu olmayan insanlar da var, kendi akrabalarım da var. Onlara baktığımda, 20 yıldır evli olmalarına rağmen çocukları olmuyor ama gayet mutlu bir evlilikleri var. Yani çocuksuz da yaşanabiliyor. O zaman insanın eşinden başka kimsesi olmuyor, kendilerine vakit ayırıyorlar, şehir şehir geziyorlar. Sonuçta anne bana evladının güvencesi için çalışır, çabalar. Evlat olduktan sonra anne için her şeyin önceliği evlat oluyor ama evladın yoksa olmuyorsa ona bırakacak mal mülk olmadığı için çalışıp mal mülk bırakma hırsından ziyade, evladına bir şey bırakma çabasından daha çok, eşimle daha farklı aktiviteler yapmak, daha iyi tatiller yapmak, gezip tozmak benim işime gelir. Sonuçta milyon dolarlık insan da olsam mirasımı bırakacağım arkamda evladım yoksa çalışıp çalışıp hırsla para biriktirmenin de bir manası yok. Ölen insan kefenden başka bir şey götüremiyor. Böyle bir durumda insan eşiyile daha fazla ilgilenebilir, gezebilir, farklı tatillere gidebilir. Eşimden başka kimse yok böyle bir durumda, o benim her şeyim olacak evlendikten sonra. O ne derse, ona göre hareket etmek bana göre daha mantıklı geliyor.” (Ç7, Erkek)

Katılımcıların çocuk sahibi olma konusundaki düşünceleri, modern toplumlarda çocuk sahibi olma kararlarının nasıl daha esnek ve çeşitli hâle geldiğini göstermektedir. Verilen cevaplar, bireylerin çocuk sahibi olma konusunda farklı bakış açılarına ve koşullara dayalı değerlendirmelerde bulduklarını ortaya koymaktadır.

“Çocuğumun olmasını isterim” ve “süreç içerisinde karar verilmeli” gibi ifadeler, çocuk sahibi olmanın birçok birey için önemli bir hedef olduğunu, ancak bu kararın daha çok kişisel koşullara ve yaşam sürecine bağlı olarak alındığını göstermektedir. Bu yaklaşım, bireylerin çocuk sahibi olma konusundaki kararlılıklarını koruduklarını ancak bu kararın zamanlamasında ve koşullarında daha esnek olduklarını ortaya koymaktadır. Bu durum, modern toplumlarda bireylerin yaşamlarını daha özgürce planlamaları ve çeşitli seçeneklere açık olmaları ile ilişkilendirilebilmektedir.

“Ekonomik durumumuza bağlı” görüşü ile katılımcılar, çocuk sahibi olma kararlarını ekonomik koşullara bağlı olarak değerlendirme eğilimindedir. Bu, ekonomik belirsizliklerin ve yaşam maliyetlerinin çocuk sahibi olma kararı üzerindeki etkisini göstermektedir. Dünyada ve Türkiye’de doğurganlık hızındaki düşüş, ekonomik faktörlerle doğrudan ilişkilidir. Eğitim düzeyi ve gelir seviyesi yükseldikçe, çocuk sahibi olma yaşı da ileriye atılmaktadır. Çocukların getirdiği ekonomik yük ve yaşam maliyetleri göz önüne alındığında, bireyler daha planlı ve bilinçli bir şekilde çocuk sahibi olma kararları vermektedir.

“Evin bereketi ve neşesi” ifadesi, çocukların aile içindeki rolüne dair geleneksel bir bakışı yansıtmaktadır. Çocuklar, birçok kültürde olduğu gibi Türkiye’de de aile içindeki sosyal ve duygusal bağlılığı güçlendiren önemli bir unsur olarak görülmektedir. Ancak, bu yaklaşım artık tüm bireyler için geçerli değildir ve daha çok kültürel ve dini değerlerin baskın olduğu kesimlerde görülmektedir.

“Olmasa da evlilik sürdürülebilir” ifadeleri, modern evlilik anlayışının değişen bir yönünü yansıtmaktadır. Geleneksel toplumlarda çocuk sahibi olmak evliliğin temel amaçlarından biri olarak görülürken, günümüzde çocuk sahibi olmamak da birçok birey için kabul edilebilir ve sürdürülebilir bir evlilik modeli olarak kabul edilmektedir. Bu değişim, toplumda bireylerin kişisel tercihlerini daha fazla ön planda tutma eğilimleriyle ilişkilendirilebilmektedir.

“Her erkeğin hayali” ifadesi, çocuk sahibi olmanın bazı kişiler için cinsiyet rollerine dayalı geleneksel beklentilerle örtüştüğünü göstermektedir. Özellikle

erkekler için babalık, toplumsal olarak onaylanan bir statü ve kimlik unsuru olarak görülebilmektedir. Ancak, bu bakış açısının, modern toplumlarda giderek azaldığı ve cinsiyet rollerinin esneklediği bir döneme girildiği de gözlemlenmektedir.

Verilere göre, Türkiye'de doğurganlık hızı son kırk yılda önemli bir düşüş göstermiştir. 1963'te 6.3 olan doğurganlık hızı, 2003'te 2.2'ye kadar gerilemiştir (SEKAM, 2016). Bu düşüş, kadınların sosyal statüsünün artması, eğitim düzeylerinin yükselmesi, evlenme yaşının gecikmesi ve ekonomik koşulların değişmesi gibi birçok faktörle ilişkilidir. Ayrıca, aile planlaması ve doğum kontrol yöntemlerine erişimin artması da doğurganlık hızını etkilemiştir.

SEKAM'ın (2016) araştırması, “İdeal çocuk sayısı size göre kaç olmalıdır?” sorusuna verilen cevapların da çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymuştur. Katılımcıların %56.1'i iki çocuğun ideal olduğunu belirtirken, %28.1'i üç çocuk, %8.7'si dört çocuk, %5.2'si tek çocuk ve %2'si beş çocuğun ideal olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuçlar, bireylerin çocuk sahibi olma konusundaki tercihlerinin toplumun genel eğilimlerini yansıttığını ve iki çocuklu bir aile yapısının en çok tercih edilen model olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de ve dünya genelinde doğurganlık oranlarının düşmesi, bireylerin çocuk sahibi olma konusundaki yaklaşımlarının değiştiğini ve bu kararların artık daha çok bireysel tercih ve yaşam koşullarına dayalı olduğunu göstermektedir. Ekonomik belirsizlikler, eğitim seviyesinin yükselmesi ve kariyer odaklı yaşam tercihleri, çocuk sahibi olma kararlarını etkileyen önemli faktörler arasındadır. Bu durum, toplumsal normların ve değerlerin de zamanla değiştiğini ve modern bireylerin kendi hayatlarını daha özgürce şekillendirme eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır.

3.8. Evlilik İlişisini Zedeleyenler

Çeşitli araştırmalar, evliliklerin ilk yıllarındaki bazı tutum ve beklentilerin çatışmalara, evlilik ilişkisinde zedelenmelere ve ilerleyen yıllarda boşanmalara yol açtığını göstermektedir. Sorun yaşayan bireylerin ilişkilerini sonlandırmaları göz önüne alındığında, araştırmada katılımcılara evlilik ilişkisini zedeleyen en önemli faktörlerin neler olduğu ve boşanma kararını ne zaman göze alabilecekleri

sorulmuştur. Bu konuda yapılan mülakatta sekizinci soru üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. 17. Evlilik İlişisini Zedeleyenlere İlişkin Tema Tablosu

SORU	TEMA	KATEGORİLER	Örnek Görüşler
<p>Size göre evlilik ilişkisini zedeleyen en önemli faktör/faktörler nelerdir? Hangi şartlarda boşanmayı düşünürsünüz?</p>	<p>Evlilik İlişisini Zedeleyenler</p>	İhanet, sadakatsizlik (8)	“ <i>Namus davasında, aldatılmakta geri dönüş yok benim için.</i> ” (Ç1, Erkek)
		Güvensizlik (5)	“ <i>Güven çok önemlidir. Güven zedelendiğinde boşanma göze alınmalı.</i> ” (Ç9, Kadın)
		Anlaşmazlık (1)	“ <i>İnsanların gerçekten ne yaşadığını kimse bilemez. Eğer birbirleriyle gerçekten anlaşamıyorlarsa, evde yüz gülmüyorsa, kadın ya da erkeğin bir ömür boyu karşısındakini çekmek zorunda olmadığını düşünüyorum.</i> ” (Ç2, Erkek)
		Üçüncü şahısların evliliğe müdahalesi (1)	“ <i>En büyük sıkıntı bence üçüncü şahısların evliliğe çok fazla müdahil olması, eşlerin kendi aralarında gizli bir şey kalmaması, aileler vs. sürekli müdahale olduğunda artık üç kişi yaşıyoruz gibi hissetmek. O ilişkiyi Allah korusun. Bu gibi durumlar benim boşanma sebebim olurdu diye düşünüyorum.</i> ” (Ç3, Kadın)
		Saygısızlık ve sevgisizlik (4)	“ <i>Evliliği zedeleyen en önemli faktör, karşılıklı olarak sevginin kaybolmasıdır. Aşk insanın en fazla 3 yılını alıyor, bu süreçte oluşan sevgi bağının devam etmesi önemli. Ancak çiftler birbirlerine saygılarını kaybettiklerinde, ilişkiyi zedelemeye başlarlar. Bu durumda eleştiri artar ve sadece eşini değil, çevresindeki insanları da eleştirmeye başlıyorlar. Zedelenme büyüdüğünde ise kırılmalar yaşanıyor ve ilişki yürümeyebiliyor. İnsanlar bu noktada birbirlerine zarar vermemeli ve mutluluğuna engel olmamalı. Sevgi bittiğinde, aradaki saygıyı kaybetmeden boşanmanın daha doğru olduğunu düşünüyorum.</i> ” (Ç6, Erkek)
		Şiddet (1)	“ <i>Şiddet, bence en büyük sebep. Bir diğeri de psikolojik şiddet. Bunlarla beraber diğer unsurların yitirilmesi diye düşünüyorum.</i> ” (Ç10, Kadın)

Katılımcıların evlilik ilişkisini zedeleyen en önemli faktörlerin neler olduğu ve hangi durumlarda boşanmayı düşünebilecekleri sorusuna verdikleri cevaplar genellikle çeşitlilik göstermektedir. Ancak, çoğunlukla “ihnet, sadakatsizlik”, “güvensizlik”, “saygısızlık ve sevgisizlik” gibi kavramlar öne çıkmıştır. Bunun yanı sıra, “anlaşmazlık”, “üçüncü şahısların evliliğe müdahalesi”, “şiddet” gibi düşünceler de dile getirilmiştir. Kategorilere ait katılımcı görüşlerinin sayısı parantez içinde belirtilmiştir. Katılımcıların görüşleri çeşitlilik gösterse de, bu faktörlerin evlilik ilişkisini zedeleyebileceği ve boşanma düşüncesini tetikleyebileceği ortaya çıkmıştır.

“Namus davasında, aldatılmakta geri dönüş yok benim için. Güven problemi büyük önem taşır. Bir iki kere konuşarak anlaşılmaya çalışılır belki, ama güvensizlik tohumu bir kez aşılandığı zaman ilerleyen zamanlarda büyük sorunlar doğurabilir diye düşünüyorum. En başlıca sebepler namus ve güven.”
(Ç1, Erkek)

“Güvensizlik ve saygısızlık, evlilikteki en büyük sorunlardan biri. Sevgi elbette önemlidir, ancak saygı ve güven, sevgiden daha da önemli.” (Ç3, Erkek)

“Asla affedilmeyecek bir şey, sadakatsizlik. Aldatma durumu olduğunda boşanmayı düşünebilirim; ancak bunun dışında, her zaman sorunlar olabilir ve bunlar konuşulup çözülebilir diye düşünüyorum.” (Ç5, Kadın)

“İnsanların gerçekten ne yaşadığını kimse bilemez. Eğer birbirleriyle gerçekten anlaşamıyorlarsa, evde yüz gülmüyorsa, kadın ya da erkeğin bir ömür boyu karşısındakini çekmek zorunda olmadığını düşünüyorum. Geçerli sebepler olduğu sürece boşanmak doğal bir şeydir. Anlaşamamak, yanlış davranışların olması, sürekli kavga edilmesi, karşısındaki kişinin evlendikten sonra değişmesi, evde hiç huzur olmaması vs. böyle durumlarda boşanma olabilir. Diğer ufak tefek şeyler çözülebilir diye düşünüyorum.” (Ç2, Erkek)

“En büyük sıkıntı bence üçüncü şahısların evliliğe çok fazla müdahil olması, eşlerin kendi aralarında gizli bir şey kalmaması, aileler vs. sürekli müdahale olduğunda artık üç kişi yaşıyoruz gibi hissetmek. O ilişkiyi Allah korusun. Karşısındaki insanın seni mutlu edememesi, senin hayatını zindana çevirmesi

gibi durumlar benim boşanma sebeplerim olurdu diye düşünüyorum.” (Ç3, Kadın)

“Anne babama saygısızlığı kesinlikle göze alamam, tahammül edemem. Saygı çerçevesi çok önemli. Çiftler birbirlerine küfretmemeli, bu kabul edilemez. İnançım yönünde, gerek mal ile gerek can ile imtihan olacağız; bu imtihanlara sabır göstermek lazım. Kimse maddiyat garantisi veremez, maddi sıkıntının olmayacağını da garantisini veremez. Yüzlerce şahidin önünde hastalıkta ve sağlıkta, varlıkta ve yoklukta söz verilir; bu sözün yerine getirilmesini beklerim ben.” (Ç4, Erkek)

Boşanma oranlarının çoğunlukla evlilik sürecinin ilk yıllarında fazla olduğu gözlemlenmektedir. Bu durumun başlıca sebeplerinden biri, evli çiftlerin birbirlerini tanımaya çalışırken ben duygusundan biz duygusuna geçememeleridir. Evlilik sürecinde bencillik yapmak ya da yalnızca bireysel ihtiyaçlarına odaklanmak, ilişkiyi yıpratabilecek mühim bir faktördür.

Katılımcıların evlilik ilişkisini zedeleyen faktörler ve boşanma nedenleri konusundaki düşünceleri, evliliklerde hangi durumların kriz yarattığını ve evliliklerin sona ermesine yol açabileceğini göstermektedir. Verilen yanıtlar, evlilik ilişkilerinde duygusal bağlılığın, güvenin, saygının ve sevginin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

“İhanet, sadakatsizlik” ve “güvensizlik” katılımcıların en çok vurguladığı kavramlar, evlilikte duygusal bağlılık ve güvenin zedelenmesinin evliliği en çok tehdit eden unsurlar olduğunu göstermektedir. Sadakatsizlik, evlilik ilişkisinin temel taşlarından biri olan güven duygusunu doğrudan etkilemekte ve genellikle evliliğin sona ermesiyle sonuçlanmaktadır. Sadakatsizlik ve güvensizlik, modern toplumlarda bireylerin duygusal tatmin arayışlarını ve karşılıklı bağlılık ihtiyacını ifade etmektedir. Sadakatsizlik, çiftler arasında ciddi bir travmaya ve güven kaybına yol açmakta ve bu nedenle genellikle boşanmanın en yaygın nedenlerinden biri olarak görülmektedir.

“Saygısızlık ve sevgisizlik”, evlilik ilişkilerinin sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyen diğer önemli faktörlerdir. Saygı ve sevgi, çiftler arasında eşitlik, adalet ve

empatiyi destekleyen temel duygulardır. Bu eksiklikler, çiftlerin birbirlerine karşı olumsuz tutumlar geliştirmesine, duygusal mesafe koymasına ve sonunda ilişkinin çökmesine neden olabilmektedir. Ayrıca, sevgisizlik ve saygısızlık, duygusal ihmalin bir göstergesi olarak da değerlendirilebilmekte ve evliliklerin sağlıklı bir şekilde devam etmesini engellemektedir.

“Anlaşmazlık”, evlilikte çatışmaların çözülmemesi durumunda kronik bir sorun haline gelebilmekte ve çiftler arasındaki uyumu bozmaktadır. "Üçüncü şahısların evliliğe müdahalesi" (örneğin, aile bireylerinin veya arkadaşların) de çiftler arasında gerginliklere yol açabilmektedir. Bu durumlar, özellikle geleneksel toplumlarda, geniş aile yapısının güçlü olduğu ortamlarda daha belirgin hâle gelmekte ve çiftler üzerinde baskı yaratmaktadır. Bu tür müdahaleler, çiftlerin kendi sorunlarını çözmelerini zorlaştırmakta ve boşanmaya yol açabilecek duygusal kopuşlar yaratabilmektedir.

“Şiddet”, evlilikte fiziksel veya psikolojik şiddet, ilişkiyi sona erdiren en ciddi faktörlerden biridir. Şiddet, bireylerin fiziksel ve duygusal güvenliğini tehdit etmekte ve sıklıkla boşanma kararının ana nedeni olarak ortaya çıkmaktadır. TÜİK verilerine göre, Türkiye’de boşanma oranlarının artışında da şiddetin önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Şiddetin olduğu evlilikler, toplumsal normlar tarafından da kabul görmemekte ve genellikle boşanmayla sonuçlanmaktadır.

SEKAM’ın (2016) araştırmasına göre, boşanmayı gerektiren en önemli nedenler arasında sadakatsizlik (%24.5), eşin fiziksel şiddeti (%17.6), eşler arası sevgisizlik (%17.4) ve aşırı alkol veya kumar gibi alışkanlıklar (%17.3) öne çıkmaktadır. Bu veriler, katılımcıların evliliklerini sürdürme konusunda en çok zorlandıkları alanların sadakat ve güvenle ilişkili olduğunu göstermektedir.

TÜİK’in verilerine göre ise Türkiye’de boşanma oranları 2001 yılından itibaren belirgin bir artış göstermiştir. Bu artış, modernleşme, kentleşme, kadınların işgücüne katılımının artması ve bireylerin kendi mutluluklarını önceleme gibi birçok sosyo-ekonomik faktörle ilişkilidir. SEKAM’ın (2016) araştırmasında katılımcıların %66.6’sı eşlerinden boşanmayı hiç düşünmediklerini belirtmiştir. Ancak, boşanma

düşüncesinin zamanla artış gösterdiği de gözlemlenmektedir. TAYA (2021) araştırmasına göre, boşanma nedenleri cinsiyete göre incelendiğinde, hem boşanmış erkekler hem de kadınlar için en önemli boşanma nedeni, eşlerinin sorumsuz ve ilgisiz davranışları olmuştur. Bu durum, toplumsal normların ve beklentilerin değişmesiyle birlikte, bireylerin evliliklerini yeniden değerlendirme ve gerektiğinde sona erdirmeye eğiliminde olduklarını göstermektedir.

Katılımcıların evlilik ilişkisini zedeleyen faktörlere ve boşanma nedenlerine ilişkin görüşleri, evliliklerin karşılaştığı temel zorlukları ve bu zorlukların toplumsal dinamiklerle nasıl ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Sadakat, güven, saygı ve sevgi gibi temel değerlere duyulan ihtiyaç, bireylerin evlilik ilişkilerindeki beklentilerini yansıtmaktadır. Bununla birlikte, boşanma oranlarındaki artış, bireylerin daha fazla özgürlük ve kişisel tatmin arayışında olduklarını ve toplumsal normlara daha az bağlı kaldıklarını göstermektedir. Bu eğilim, Türkiye'deki boşanma oranlarının zaman içinde artmasına katkıda bulunmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aile, toplumsal yaşamın temel yapı taşlarından biri olarak kabul edilse de, her toplumda farklı yapılar ve özellikler gösterdiği için evrensel bir tanımını yapmak zordur. Farklı tanımlar, aileyi çeşitli kategorilere yerleştirirken belirli yönlerine vurgu yapmaktadır. Bu durum, ailenin sosyolojideki yerini tam olarak belirlemeyi zorlaştırır da, onun toplum açısından ne kadar vazgeçilmez bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Aile, bireylerin büyüüp topluma entegre olduğu, sevgi, güven ve saygı bulunduğu, toplumun temelini oluşturan ve geleceğini şekillendiren bir yapıdır. Geleneksel kültürde, aile bağları, insanları bir arada tutan en önemli unsur olarak görülmektedir ve aile, toplumu en iyi yansıtan temel kurum olarak kabul edilmektedir. Değer yargılarının, normatif kuralların ve sosyalleşmenin yaşandığı ve aktarıldığı sosyal yapı, aile içinde şekillenmektedir.

Romantik ilişkiler ve evlilik, toplumsal normlar çerçevesinde, bireylerin ait olma ve sevilme ihtiyaçlarını karşıladığı önemli alanlardır. Evlilik, pek çok toplumda kişilerin yerine getirmesi gereken bir yaşam görevi olarak kabul edilmektedir, ancak bu düşünce kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir. Evlilik beklentileri, bireylerin evlilik sürecinde kendilerinden ve partnerlerinden neler beklediğini tanımlayan kritik bir faktördür ve bu beklentiler, evliliğe ve aileye yönelik bilinci doğrudan etkilemektedir. Genç çiftlerin aile bağları, aile değerleri, aile rol modelleri, aileye yükledikleri anlam ve evliliğe ilişkin öngörüler; aile bilinci ve evlilik beklentileri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Aile bilinci, bireylerin aile içindeki rollerine, sorumluluklarına ve ilişkilerine yönelik farkındalıklarını ifade etmektedir. Bu bilinç, sağlıklı aile ilişkilerinin temelini oluşturmada ve bireylerin aile içi iletişimde ve problem çözmede daha başarılı olmalarını sağlamaktadır. Kültürel etkenler, çocukluk deneyimleri, ebeveynlerin rol modelleri ve sosyal çevre, bu bilincin gelişiminde büyük rol oynamaktadır. Genç çiftlerin evlilik öncesi dönemde aile bilincini geliştirmeleri, gelecekteki evlilik yaşamlarının sağlıklı ve mutlu olmasına katkı sağlamaktadır.

Evlilikle ilgili beklentiler ise bireysel ve toplumsal faktörlerden etkilenmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkekten beklenen duyguları, davranışları ve tutumları şekillendirmektedir. Bu roller, bireylerin aileleri ve çevreleri tarafından küçük yaşlardan itibaren sosyalleşme sürecinde öğretilmektedir. Dolayısıyla, gençlerin evlilikle ilgili beklentileri, aile bilinci ve evlilik beklentileri üzerinde önemli bir etkidir ve bu beklentilerin doğru yönetilmesi, sağlıklı bir evlilik için kritik öneme sahiptir. Sağlıklı bir evlilik sürdürülemediğinde ise boşanma kaçınılmaz hale gelmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2023 yılı boşanma istatistiklerine göre, boşanmaların %33.4'ü evliliğin ilk 5 yılı içerisinde, %21.7'si ise evliliğin 6. ila 10. yılları arasında gerçekleşmektedir (TÜİK, 2023). Bu veriler, çiftlerin evliliklerinin ilk yıllarında ciddi zorluklarla karşılaştıklarını ve bu süreçleri etkin bir şekilde yönetemediklerini göstermektedir. Türkiye'de ve dünya genelinde boşanma oranlarının sürekli artış göstermesi, evliliklerin işlevselliğinin ve ilişki gücünün azaldığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, evlenmeden önce çiftlerin evlilikle ilgili beklentilerini, evlilikten ne beklediklerini ve aile kavramına bakış açılarını incelemek önem kazanmaktadır. Evlenme aşamasındaki bireylerin evlilik ve aile kavramlarına yaklaşımlarını ve bu konuda etkili olan diğer faktörleri araştırmak büyük önem taşımaktadır. İlişkilerin sağlıksız bir hâle gelmesi ve bağlılığın azalması, ilişki sorunlarının kökenini ve çözümünü anlamak açısından önemlidir. Bu nedenle, evlenme aşamasındaki bireylerin bu konularda farkındalık geliştirmesi, sağlıklı ve güçlü evlilikler için kritik bir adımdır.

İlk kez evlenecek olan evlenme aşamasındaki genç çiftlerin aile bilincinin incelendiği nitel bir araştırmada, fenomenolojik araştırma deseni temel alınmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda toplamda 17 tema belirlenmiştir. Çalışma, belirlenen bu temalar üzerinden oluşturulmuştur. Araştırma elde edilen verilere göre; ailenin anlamı, aile olmanın anlamı, aile bağları ve akrabalık ilişkileri, aile içi görevler ve sorumluluklar, aile büyüklerinin rolü ve onlardan beklentiler, aile içi sorunlara tercih ettikleri çözüm mekanizmaları, evliliğin anlamı, evliliğe karar verme süreci ve eş

seçme ölçütleri, eğitim durumunun evliliğe etkisi, çalışma hayatının evliliğe etkisi, maddi durumun evliliğe etkisi, evlilikten ve eşten beklentiler, evlilik öngörüsü, örnek olarak anne-baba, uzun vadeli ilişki, çocuk sahibi olmak, evlilik ilişkisini zedeleyenler olmak üzere on yedi temaya ayrılarak başlıklandırılmıştır.

Araştırmada katılımcılar, aileyi birlik, beraberlik, huzur ve sevgi gibi değerlerle ilişkilendirmişlerdir. Ailenin anlamı, toplumsal bir değer olarak güçlü bir şekilde içselleştirilmiş ve bireyler arasında ortak bir anlayış geliştirilmiştir. Bu durum, toplumda ailenin temel bir yapı taşı olarak algılandığını göstermektedir.

Aile olmanın anlamı, güven, sevgi, paylaşım gibi kavramlarla ifade edilmiştir. Bu da aile olgusunun bireyler arasında derin bir bağlılık ve aidiyet duygusu yarattığını ortaya koymaktadır. Bu anlayış toplumsal dayanışmanın ve sosyal bütünleşmenin bir yansıması olarak değerlendirilebilmektedir.

Aile bağları ve akrabalık ilişkileri, bireyler için önemli olmakla birlikte, bireysellik arayışının bu bağlarda zayıflamalara yol açabileceği ifade edilmiştir. Toplumda bireyselleşme eğilimlerinin, geleneksel aile yapılarının dönüşümüne neden olduğu görülmektedir.

Katılımcılar, aile içi görevlerin paylaşımının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Toplumsal cinsiyet rolleri belirgin olmakla birlikte, ev işleri ve çocuk yetiştirme gibi görevlerin ortaklaşa yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki farkındalığın arttığını göstermektedir.

Aile büyüklerinden beklentiler arasında karışmamaları ve destek olmaları öne çıkmaktadır. Bu durum, genç çiftlerin evliliklerinde daha bağımsız hareket etme arzularını ve bireysel özerkliklerini koruma isteğini yansıtmaktadır. Geleneksel otorite figürlerinin rolünün zayıfladığı bir süreç gözlemlenmektedir.

İletişim, aile içi sorunların çözümünde en çok tercih edilen yöntem olmuştur. Bu durum, modern toplumlarda iletişimin sorun çözümündeki merkezi rolünü ve ilişkilerin sürdürülebilirliği açısından önemini ortaya koymaktadır.

Evliliğin anlamı, katılımcılar tarafından genellikle hayatı paylaşmak, mutlu bir yuva kurmak ve dini bir sorumluluk olarak ifade edilmiştir. Evlilik, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde düzen ve istikrar sağlayıcı bir kurum olarak değerlendirilmektedir.

Eş seçiminde aşk, güven ve saygı gibi bireysel kriterler ön plandadır. Bu durum, geleneksel görücü usulü evliliklerin yerini bireysel tercihlerin aldığı modern evlilik anlayışına geçişi yansıtmaktadır.

Eğitim durumunun evlilik üzerindeki etkisi konusunda farklı görüşler olsa da, genel olarak eğitilmiş olmanın bakış açısını genişlettiği ve çatışmaları azaltabileceği belirtilmiştir. Bu, eğitim seviyesinin toplumsal ve bireysel ilişkilerdeki önemini ortaya koymaktadır.

Çalışma hayatının evliliğe etkisi konusunda, özellikle kadınlar için zorlayıcı olduğu ve evlilik ilişkisini olumsuz etkileyebileceği ifade edilmiştir. Bu durum, modern çalışma koşullarının aile yapıları üzerindeki baskısını ve cinsiyet rollerindeki değişimi göstermektedir.

Maddi durumun evlilik üzerindeki etkisi belirgin bir şekilde vurgulanmıştır. Katılımcılar, evliliğin sürdürülebilirliği için belirli bir maddi seviyenin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Bu, evliliğin ekonomik bir birliktelik olarak da değerlendirildiğini göstermektedir.

Katılımcıların evlilikten ve eşten beklentileri arasında saygı, sevgi, güven ve sadakat öne çıkmaktadır. Bu beklentiler, sağlıklı ve uzun ömürlü ilişkilerin temelini oluşturan toplumsal normların önemini vurgulamaktadır.

Çoğunlukla mutlu bir evlilik hayatı beklentisi dile getirilmiştir. Bu, evlilik kurumuna duyulan güvenin ve olumlu beklentilerin devam ettiğini göstermektedir.

Anne ve babalarından aldıkları örnekler, katılımcıların kendi evlilik anlayışlarını şekillendirmiştir. Bu, aile içi değerlerin ve rollerin kuşaklar arası aktarımında önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Uzun vadeli ilişkilerde anlayış, sevgi ve saygı gibi unsurların önemi vurgulanmıştır. Bu, toplumsal normların ilişkilerin sürekliliği üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

Çocuk sahibi olma isteği genellikle olumlu karşılanmış, ancak bu kararın ekonomik duruma ve bireysel tercihlere bağlı olarak verileceği belirtilmiştir. Bu durum, çocuk sahibi olmanın artık bir zorunluluk olarak değil, bireysel bir tercih olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

İhanet ve sadakatsizlik, evlilik ilişkisini en çok zedeleyen unsurlar olarak görülmüştür. Güven, ilişkilerin devamlılığı için en temel unsur olarak öne çıkmaktadır.

Bu araştırma, genç çiftlerin aile ve evlilik konusundaki düşüncelerini, toplumsal değerlerle harmanlanmış bireysel görüşlerle şekillendirdiklerini göstermektedir. Evliliklerin sürdürülebilirliği için iletişim, karşılıklı saygı, güven ve maddi istikrarın önemi vurgulanmıştır. Evliliklerdeki boşanma oranlarının özellikle ilk beş yıl içerisinde fazla olması nedeniyle çiftlere, evlilik öncesinde ve sonrasında iletişim becerilerini geliştirmeleri, maddi ve manevi hazırlıklarını yapmaları ve aile büyüklerinin evlilik üzerindeki etkisini dengelemeleri konusunda destek sağlanması önerilebilmektedir. Ayrıca, evlilik kurumunun toplumsal normlarla uyumlu olarak modern çağın gereksinimlerine göre yeniden yapılandırılması, bireysel özgürlüklerin ve toplumsal değerlerin dengeli bir şekilde korunması açısından önemlidir.

Temaların ve çiftlerin cevaplarının incelenmesi sonucunda, evlendikten sonra çiftlerin çeşitli çatışmalar yaşayabilecekleri öngörülmektedir. Eğitim düzeyi farklılıkları, aile büyüklerinden beklentiler nedeniyle kök aile problemleri, ekonomik denklik ve mesleki statü farklılıkları, çocuk sahibi olma isteği konusundaki zıt düşünceler ve iletişim tarzlarındaki farklılıkların beraberinde sorun çözme becerileri, bu çatışmaların temel nedenleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, evlilik öncesi danışmanlık ve eğitim programlarının yaygınlaştırılması, çiftlerin bu tür çatışmalarla başa çıkma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilecektir.

Aile, farklı yetişme tarzlarına ve bakış açlarına sahip iki kişinin evlilik yoluyla bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Evlilik, iki bireyin yaşamlarını birleştirerek birlikte

yaşamayı, hayatlarını paylaşmayı ve çocuk yetiştirmeyi hedefledikleri bir birlikteliktir. Sevgi, saygı, güven ve fedakârlık gibi değerler temelinde kurulan ilişkiler, huzurlu ve mutlu bir aile ortamının oluşmasına katkı sağlamaktadır. Nitekim eşler arasında yaşanan sorunlar ve çatışmalar, farklılıklardan kaynaklanabilmektedir ve bu durum doğaldır. Ancak önemli olan, eşlerin bu sorunları çözebilecek veya en azından azaltabilecek bir iletişim ve problem çözme becerisine sahip olmalarıdır. Eşlerin gelecek hedefleri ve istekleri konusunda benzer duyguları paylaşmaları, evliliğin uyum içinde sürmesine katkı sağlamaktadır. Ancak, farklı düşünceler veya istekler söz konusu olduğunda, anlayışla yaklaşmak büyük önem taşımaktadır. Karı-koca, pek çok konuda ortak kararlar almak zorundadır. Bu, alınan kararların değerleri, inançları, ahlaki tutumları yansıtmasının yanı sıra, evlilik sürecinde çocukların bakımını ve sorumluluklarının paylaşımını da içermektedir. Ayrıca, ekonomik yönetim, ortak etkinlikler, aile ziyaretleri ve ev işlerinin paylaşımı gibi konularda da uzlaşma sağlanmalıdır. Değişen koşullara uyum sağlamak ve farklı yaklaşım tarzları geliştirmek, karı-koca arasındaki ayrışmaları en aza indirmeye yardımcı olabilmektedir.

Eşler arasında sağlıklı iletişimi mümkün kılan önemli bir unsurlardan biri yeterli psiko-sosyal olgunluğa sahip olmaktır. Evlilik ve aile olmanın bilincinde olan ve bu sorumluluğun farkında olan eşler, genellikle daha az çatışma yaşamaktadır. Bu nedenle, çiftlerin evlenmeden önce evliliğin anlamını ve beraberinde getirdiği sorumlulukları tam olarak kavramaları, neye “evet” dediklerinin farkında olmaları önemlidir. Evlilik öncesi dönem, çiftlerin birbirlerini tanımaları ve evlilikte ortaya çıkabilecek olası sorunları tartışmaları açısından kritiktir. Değerlendirme sonucunda, evlenme aşamasındaki genç çiftlerin bu durumun farkında olmadıklarını söylemek mümkündür.

Evlilik bilinciyle hareket eden çiftler, her ailede yaşanabilecek zorlukları normal bir süreç olarak kabul etmeli ve bu bilinçle hareket etmelidir. Örneğin, farklı kişilik ve görüşlere sahip olduklarının farkında olmalı ve ortak noktalarda uzlaşma becerilerini geliştirmelidirler. Bu amaçla, “Evlilik ve Aile Okulu” gibi eğitim programlarına katılmak veya evlilik öncesi danışmanlık almak faydalı olabilmektedir.

Yapılan çalışma sonucunda, evlenme aşamasındaki gençler için aile ve evlilik üzerine geliştirilebilecek politikalar arasında, evlilik öncesi danışmanlık alınmasının zorunlu hâle getirilmesi önerilmektedir. Nitekim danışmanlık hizmetleri, çiftlere kendilerini ve birbirlerini daha iyi tanıma fırsatı sunmakta; evliliklerini duygusal, zihinsel, mantıksal, sosyal ve kültürel yönlerden değerlendirme ve olaylara pozitif bir perspektifle bakma becerisi kazandırmaktadır. Böylece çiftler, kişisel farklılıklarından kaynaklanan çatışmalar yerine evliliklerinde bir dinamizm ve uyum yakalama şansını elde edebileceklerdir. Bu sayede, evliliğin ilk beş yılındaki boşanma oranlarının düşebileceği ve sağlıklı nesiller yetiştirilebileceği öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abik, Y. (2005). Nişanlanma ve nişanlılık. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 54(2), 2-89, Ankara.
- Adak, N. (2016). Geçmişten günümüze aile. N. Adak (Ed.), *Değişen toplumda değişen aile sosyolojik tartışmalar* (s. 15-38). Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Akbaş, M., Gökyıldız-Sürücü, Ş., Köroğlu, C.O. & Öztürk, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarını etkileyen faktörler. *Cukurova Medical Journal*, 44(1), 93-100.
- Akın, M. H. & Aydemir, M. A. (2007). Üniversitede okuyan kız öğrencilerin cinsiyet rolü tutumları bağlamında aile ve evlilik kurumlarına bakışları (Selçuk üniversitesi örneği). *S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 18, 43-60, Konya.
- Akkaya, C. (2018). Eş seçimi ve evlilik. N. Adak (Ed.), *Değişen toplumda değişen aile: sosyolojik tartışmalar* (s. 147-162). Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Aksan, G. (2011). Kent, suç ve çocuk. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 2(3), Ankara.
- Altuntek, S. (1993). *Van yöresinde akraba evliliği*. Kültür Bakanlığı, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Altuntek, S. (2001). Türkiye üzerine yapılmış evlilik ve akrabalık araştırmalarının bir değerlendirmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 17-28.
- Alver, K. (2010). *Steril hayatlar*. Hece Yayınları, Ankara.
- Anderson, E. & Taylor, H. (2002). *Sociology*. Wadsworth, US, 417-419.
- Asagem, (2009). *Boşanma nedenleri araştırması*. T. C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.
- Atangana, E. (2015). *Orta ve ileri evre evli yetişkinlerde benlik farklılaşması, evlilik beklentileri ve evlilik memnuniyeti arasındaki ilişki*. (Doktora tezi).
- Aydın, M. (2013). *Kurumlar sosyolojisi*. Açılım Yayınları, İstanbul.
- Aylıkçı, Ç. (2018). *Evli bireylerin problemleri internet kullanımı ile evlilik doyumu arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bacanlı, H. (2001). Eş tercihleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(15), 7-16.
- Bacanlı, H. (2002). *Psikolojik kavram analizleri*. Nobel Yayınları, Ankara.
- Baran, A. G. (2013). Genç ve gençlik: sosyolojik bakış. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 5-25.

- Baş, E. & Cengiz, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin evlilik ve aileyi anlamlandırma biçimleri: Karadeniz Teknik Üniversitesi örneği. *İmgelem*, 2(2), 5-27.
- Beck, U. (2011). *Risk toplumu: başka bir modernliğe doğru*. (Çev: K. Özdoğan ve B. Doğan). İthaki Yayınları, İstanbul.
- Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (2012). *Aşkın normal kaosu*. (Çev: Nafer Ermiş). İmge Kitabevi, Ankara.
- Bener, Ö. & Günay, G. (2013). Gençlerin evlilik ve aile yaşamına ilişkin tutumları. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-16.
- Bernardes, J. (1997). *Aile çalışmaları: bir giriş*. Routledge Basını, Londra ve New York.
- Berg, B. L. & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Çev. H. Aydın). Eğitim Yayınevi, Konya.
- Birekul, M. (2016). Aile - toplum ilişkisi. M. Aydın (Ed.), *Sistemik aile sosyolojisi*. Çizgi Kitabevi, Konya.
- Brock, G.W. & Barnard, C.P. (1999). *Procedures in marriage and family therapy*. (3rd ed.), Boston: Allyn and Bacon.
- Burç, P. E. (2018). Evlilik ve aile hayatı üzerine gündelik hayata sosyo-kültürel bir bakış açısı. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(13), 135-141.
- Burnard, P. (1992). *Know yourself! self awareness activities for nurses*. Scutari, London.
- Cafoğlu, Z. & Okçu, V. (2013). Gençlik sorunları: Siirt ili örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 43(43).
- Can, B. (2010). *Türkiye'de aile/aile'nin yapısal özellikleri, fonksiyonları ve değişimleri (Sekam araştırma raporu)*. Sekam Yayınları, İstanbul.
- Can, İ. (2013b). Tarih, toplum ve kültür bağlamında aile ve kadın. M. Aydın (Ed.), *Sistemik aile sosyolojisi* (s. 215-249). Çizgi Kitabevi, Konya.
- Can, İ. (2014). Moderniteden postmoderniteye ailenin ontolojisi ya da modern çekirdek aile çerezleşiyor mu? M. Aydın (Ed.), *Aile Sosyolojisi yazıları*. Açılım Kitap.
- Can, İ. (2016). Ailenin tarihsel gelişimi: dünü, bugünü ve yarını. M. Aydın (Ed.), *Sistemik aile sosyolojisi*. Çizgi Kitabevi, Konya.
- Canatan, K. (2009b). Türk ailesinin tarihsel gelişimi. K. Canatan & E. Yıldırım (Ed.), *Aile sosyolojisi*. Açılım Kitap, İstanbul.
- Canatan, K. (2016). Aile sosyolojisi: bilimsel ve kuramsal çerçeve. K. Canatan ve E. Yıldırım (Ed.), *Aile sosyolojisi* (s. 31-50). Açılım Kitap, İstanbul.

- Canatan, K. & Yıldırım, E. (2016). *Aile sosyolojisi* (s. 36-70, 90-150). Açılım Kitap, İstanbul.
- Canel, A. N. (2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Canel, A. N. (2012). *Evlilik ve aile hayatı*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Celkan, H. Y. (1991). Beşeri kültürün temel ögesi aile, aile ve toplum. *Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Dergisi*, 1, 70-82.
- Cüceloğlu, D. (2019). *Evlenden önce*. Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2020). *Geliştiren anne-baba*. Remzi Kitabevi.
- Çağan, K. (2016). Ailenin işlevleri. K. Canatan & E. Yıldırım (Ed.), *Aile sosyolojisi* (s. 83-94). Açılım Kitap, İstanbul.
- Çarkoğlu, A. & Kalaycıoğlu, E. (2013). *Türkiye'de aile, iş ve toplumsal cinsiyet*. İstanbul Politikaları Merkezi, İstanbul.
- Çelik, F. (2010). *Dini sosyalizasyon sürecinde aile kurumunun önemi yetiştirme yurtlarında kalan gençler ile aile ortamında kalan gençlerin din algısı, dini tutum ve davranışları ve sosyal ilişkileri üzerine karşılaştırmalı bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, M. (2006). *Evlilik doyum ölçeği geliştirme çalışması*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, N. A. (2007). Aile politikaları ve yasal sorunlar. Ö. Çaha (Ed.), *Avrupalı Aile/İslami İlimler Araştırma Vakfı (İSAV) Tartışmalı İlmî Toplantılar*, Dizi: 49. Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Çimen, Ş. E. (2007). *Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin çeşitli sosyal psikolojik faktörler yönünden karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Davis, R. (2008). Not marriage at all but simple harlotry: companionate marriage controversy. *Journal of American History*, 94(4), 1137-1163.
- Demirtaş, A. (2004). Sosyal sınıflandırma, kişilerarası beklentiler ve kendini doğrulayan kehanet. *İletişim: Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 33-53.
- Doğan, İ. (2009). *Dünden bugüne Türk ailesi*. Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- Doğan, M. (2009). *Büyük Türkçe sözlük* (6. baskı). Yazar Yayınları, Ankara.
- Dökmen, Ü. (2010). *İletişim çatışmaları ve empati*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal cinsiyet: sosyal psikolojik açıklamalar*. Remzi Kitabevi, İstanbul.

- Dönmezer, İ. (2001). *Ailede iletişim ve etkileşim*. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Duben, A. (2002). *Kent, aile ve tarih*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Duben, A. & Behar, C. (2014). *İstanbul aileleri: evlilik, aile, doğurganlık 1880-1940*. (Çev. Nuray Mert). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.
- Duman, M. Z. (2019). *Kuşak çatışması X ve Z kuşağı üzerine sosyolojik bir çalışma*. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Dzimiri, C. (2014). Marry the girl next door (endogamy). *IOSR Journal of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, 1(19), 114-118.
- Ekşi, H. & Özgen, G. (2017). Eş seçim stratejileri, mükemmeliyetçilik ve değer tercihlerinin evlenmemiş bireylerin duygusal ilişki tercihlerine etkisinin lojistik regresyon analizi ile incelenmesi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 92-104.
- Engels, F. (2000). *Ailenin, özel mülkiyetin ve devletin kökeni*, (Çev: İ. Yarkın). İnter Yayınları, İstanbul.
- Eralp, A. & Gökmen, Ş. (2020). Ortalama evlilik yaşının yükselmesini etkileyen faktörler ve cinsiyete göre farklılıklar. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 395-412.
- Erden, D. (2016). *Kendini izleme tarzı, yakın ilişkilerde yaşanan kaygı ve algılanan eş davranışlarının evlilik doyumu üzerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Erdoğan, E. & Uyan Semerci, P. (2021). *Toplumsal araştırma yöntemleri için bir rehber: gereklilikler, sınırlılıklar ve incelikler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Fişek, G. O. (2018). *İlişki içinde "ben", kültür, aile, bireyselleşme ve psikanalitik arayışlar*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Fowers, B. J. (1993). Psychology as public philosophy: an illustration of the moral dimension of psychology with marital research. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 13, 124-136.
- Fukuyama, F. (2009). *Büyük çözümler/insan doğası ve toplumsal düzenin yeniden oluşturulması*, (Çev: Hasan Kaya). Profil Yayıncılık, İstanbul.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, (Haz: Hüseyin Özel, Cemal Güzel). Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Giddens, A. & Sutton, P. W. (2016). *Sosyolojide Temel Kavramlar*. (Çev: A. Esgin). Phoenix Yayınları, İstanbul.
- Gökçe, B. (1978). Evlilik kurumuna sosyolojik bir yaklaşım. Hacettepe Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 7-21.

- Gökçe, B. (1990). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. B. Dikeçligil & A. Çiğdem (Ed.), *Aile yazıları 1*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu, Bilim Serisi, 5/1, Ankara.
- Gökçe, B. (1990). Çocuk kişiliğinin gelişiminde aile, okul ve dış çevrenin rolü. B. Dikeçligil & A. Çiğdem (Ed.), *Aile yazıları 3, birey, kişilik ve toplum*. Aile Araştırmaları Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Gökçe, B. (1991). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. *Aile Yazıları 1* (s. 206-216), *temel kavramsal yapı ve tarihi süreç*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Bilim Serisi 5/1, Ankara.
- Görgün Baran, A. (2011). Aile ve yaşlanma. A. Kasapoğlu, ve N. Karkiner (Ed.), *Aile Sosyolojisi* (s. 134-165). Web-Ofset Yayınları, Eskişehir.
- Güçlü, S. (2016). Aileye ilişkin kuramsal yaklaşımlar. N. Adak (Ed.), *Değişen toplumda değişen aile sosyolojik tartışmalar* (s. 65-92). Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Güllü, A. (2018). Üniversite öğrencilerinin eşten beklentilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 42-57.
- Güven, N. & Sevim, N.A. (2007). İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve algılanan problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu yordama gücü. *Türk Psikoloji Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 49-61.
- Güvenç, B. (1984). *İnsan ve kültür* (s. 279-280). Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Habermas, R. (1998). Parent-child relationships in the nineteenth century. *German History*, 16, 43-60.
- Habermas, J. (2001). *İletişimsel eylem kuramı*. (Çev. M. Tüzel). Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Hasegawa, K., Shinohara, C. & Broadbent, J. (2007). The effects of 'social expectation' on the development of civil society in Japan. *Journal Of Civil Society*, 3(2), 179-203.
- Haviland, W. A. (2002). *Kültürel antropoloji*. (Çev. H. İnaç, S. Çiftçi). Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Hayward, M. & Zhang, Z. (2006). Gender, the marital life course, and cardiovascular disease in late midlife. *Journal of Marriage and Family*, 68(3), 639-657.
- Heath, M. (2012). *One marriage under God: the campaign to promote marriage in America*. New York University Press, New York.
- Hortaçsu, N. (1999). The first year of the family-couple initiated marriages of a Turkish sample: a longitudinal investigation. *International Journal of Psychology*, 34(1), 29-41.

- Hortaçsu, N. (2007). Family -versus couple- initiated marriages in Turkey: similarities and differences over the family life cycle. *Asian Journal of Social Psychology*, 10, 103-116.
- İbn Mâce, (2003). *Sünen*, nikâh 1, (Çev: Mustafa Öztürk). Çağrı Yayınları, İstanbul.
- İçli, G. (1997). Aile araştırmalarında yöntem ve yaklaşım. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(3), 59-68.
- İçli, G. (2009). *Sosyolojiye giriş*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- İmamoğlu, O. (1993). Değişen dünyada değişen aile-içi roller. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1, 58-68.
- İmamoğlu, O. (1995). Değişim sürecinde aile: evlilik ilişkileri, bireysel gelişim ve demokratik değerler. *1994 Aile Kurultayı*, 33-51. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara.
- İsmail, N. A. H. & Tekke, M. (2015). Rediscovering Rogers's self theory and personality. *Journal Of Educational, Health And Community Psychology*, 4(3), 28-36.
- Jack, K. & Miller, E. (2008). Exploring self-awareness in mental health practice. *Mental Health Practice*, 12(3), 31-35.
- Kaçar, M. & Parlar, H. (2018). Uzun süreli flörtün bireylerin evlilik algısı üzerine etkisinin incelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(35), 715-730.
- Kartarı, A. (2006). *Farklılıklarla yaşamak*. Ürün Yayınları, Ankara.
- Kasapoğlu, F., Kutlu, M. & Durmuş, E. (2017). Evli bireylerde kişilerarası ilişki tarzı ile evlilik doyumu arasındaki ilişki: evlilikte özyeterlik algısının aracı rolü. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(11), 469-487.
- Keldal, G. (2015). *Üniversite öğrencilerinin evliliğe ilişkin tutumlarının yordayıcısı olarak eş seçme stratejileri ve cinsiyet rol algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Keldal, G. (2021). Evliliğe bakış açısı ve evlilikten beklentiler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(1), 1-10.
- Keleş, R. (2000). *Kentleşme politikası*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Kıray, M. B. (1984). Büyük kent ve değişen aile. N. Ender (Ed.), *Türkiye'de ailenin değişimi- toplumbilimsel incelemeler*. Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara.
- Kızıldağ, S. & Şahin, İ. (2018). Çiftler evliliklerini nasıl algılıyorlar? *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47(2), 667-693.
- Kocadere, M. (1995). *İyi ve kötü evliliklerin özelliklerini belirlemeye yönelik betimsel bir çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Koçak, T. (2011). Aile ve ilişkiler ağı. A. Kasapoğlu & N. Karkiner (Ed.), *Aile sosyolojisi* (s. 186-211). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.
- Köroğlu, T. (2013). *Üniversite gençliğinin evlilik, aile ve boşanma konusundaki düşünce ve görüşleri üzerine sosyolojik bir araştırma: Karabük üniversitesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Kublay, D. & Oktan, V. (2015). Evlilik uyumu: değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 25-35.
- Lewis. R. A., & Spanier, G. B. (1979). Theorizing about the quality and stability of marriage. *Contemporary Theories About The Family*, The Free Press, NewYork.
- Luhmann, N. (1995). *Aşk ve evlilik: çoğalmanın düşünüyapısı* (s. 217-224). (Çev. A. Kıran). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Malinowski, B. (2020). *Bilimsel bir kültür teorisi*. Doruk Yayınları, İstanbul.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü*. (Çev. O. Akınhay & D. Kömürcü). Bilim Sanat Yayınları, Ankara.
- Maslow, A. H. (1969). The farther reaches of human nature. *The Journal of Transpersonal Psychology*, 1(1), 1-9.
- Mccoy, C.W. (1996). Reexamining models of healthy families. *Contemporary Family Therapy*, 18, 243-256.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. S. Turan). Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: a sourcebook of new methods (2nd ed.)*. CA:Sage, Thousand Oaks.
- Mohammadi, B. & Soleymani, A. (2017). Early maladaptive schemas and marital satisfaction as predictors of marital commitment. *International Journal Of Behavioral Sciences*, 11(1), 16-22.
- Nacak, İ. & Karaarslan, F. (2016). Ailenin yapısı: bir sistem olarak aile. M. Aydın (Ed.), *Sistemik aile sosyolojisi*. Çizgi Kitabevi, Konya.
- Neisser, U. (1988). Five kinds of self-knowledge. *Philosophical psychology*, 1(1), 35-59.
- Nirûn, N. (1994). *Sistemik sosyoloji yönünden aile ve kültür*. Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 73, Ankara.
- Nüfusçu, G. A. & Yılmaz, A. (2012). Evlilik pratiklerinin dönüşüm/yeniden üretim sürecinde evlendirme programları. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 16, 23-48.

- Oktik, N. (2018). Aile ve toplum: sosyolojik yaklaşımlar. N. Oktik & H. Ünal Reşitoğlu (Ed.), *Aileyi anlamak disiplinler arası yaklaşım* (s. 1-30). Nobel Yayınları, Ankara.
- Oktik, N. & Değer, F. (2018). Türkiye'de aile yapısı ve sorunlarına kısa bir bakış. N. Oktik & H. Ünal Reşitoğlu (Ed.), *Aileyi anlamak, disiplinler arası yaklaşım*. Nobel Akademik Yayıncılık, İstanbul.
- Ondaş, B. (2007). *Üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçimiyle ilgili görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ozankaya, Ö. (1979). *Toplum bilimine giriş*. Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Örnek, S.V. (1979). *Geleneksel kültürümüzde çocuk*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Özabacı, N. (2010). *Evlilik öncesi ilişkiler*. H. Yavuzer (Ed.), *Evlilik okulu: evlilikte kişilerarası ilişkiler ve iletişim becerileri* (s. 48-60). Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Özabacı, N. Körük, S. & Kara, A. (2018). Evliliğe yüklenen anlam ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50), 235-259.
- Özbay, F. (2017). *Dünden bugüne aile kent ve nüfus*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Özgüven, İ.E. (2010). *Ailede iletişim ve yaşam*. PDREM Yayınları, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2017). *Evlilik ve aile terapisi*. Nobel Yayınları, Ankara.
- Öztürk, N. (2017). Üniversite öğrencilerinin algıladıkları aile iklimi ve anneye bağlanma biçimleri ile özgüven düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 3(1), 9-22.
- Özyurt, C. (2007). Durkheim sosyolojisinde ahlaki kontrol sorunu. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(13), 95-121.
- Russell, B. (2000). *Batı felsefesi tarihi ilkçağ*. (Çev. M. Sencer). Say Yayınları, İstanbul.
- Ryder, V. (1995). *Parents and their children*. Houston: The Good heart-Willcox Company Pres.
- Sancar, S. (2013b). *Türk modernleşmesinin cinsiyeti erkekler devlet, kadınlar aile kurar*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sayar, K. (2007). Parçalanmış ailelerde ve çocuklarda görülen sorunlar. Ömer Çaha (Ed.), *Günümüzde Aile/İslami İlimler Araştırma Vakfı (İsav) Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi*: 49. Ensar Neşriyat, İstanbul.

- Saygılı, A. (2014). Jean Bodin'in egemenlik anlayışı çerçevesinde kralın iki bedeni kuramına kısa bir bakış. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 63(1), 185-198.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile sosyolojisi, ailenin toplumdaki yeri*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- Sekam, (2016). *Türkiye'de aile/aile'nin yapısal özellikleri işlevleri ve değişimi (sekam araştırma raporu)*. Sekam Yayınları, İstanbul.
- Serka, (2018). *TRA2 bölgesi gençlik araştırması*. Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA), Kars.
- Sezen, L. (2005). Türkiye'de evlilik biçimleri. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 27, 185-195.
- Shoemaker, S. (1963). *Self-knowledge and self-identity*. Ithaca: Cornell University Press.
- Sungur, M. A. vd. (2017). Evlilik ve eş seçme tutumuna kuşakların etkisi: x ve y kuşaklarının karşılaştırması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 69-91.
- Sürerbiçer, F. S. (2008). *Boşanmış bireylerin gereksinimlerine göre evlilik eğitimi gereksinimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şener, A. & Terzioğlu, G. (2002). *Ailede eşler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması*. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.
- Şener, S. (2009). *Sosyoloji sosyal bilimlere alternatif yaklaşım* (s. 285-294). İnkılab Yayınları, İstanbul.
- Şenol, D. (2007). *Sembolik etkileşimcilik*. Net Kitaplık Yayıncılık, Ankara.
- Şentürk, H. (2017). *Din psikolojisine giriş*. İz Yayıncılık, İstanbul.
- Şentürk, Ü. (2019). *Aile sosyolojisi'ne bir katkı*. Dora Yayınevi, Bursa.
- Tarhan, N. (2019). *Kadın psikolojisi*. Nesil Yayınları, İstanbul.
- Taya, (2014). *2011 yılı Türkiye aile yapısı araştırması*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ATHGM yayını, Ankara.
- Taya, (2021). *Türkiye aile yapısı araştırması*. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve TÜİK, Ankara.
- Tekçe, B. (2004). Paths of marriage in Istanbul: arranging choices and choice in arrangements. *Ethnography*, 5(2), 173-201.
- Tekke, M. & Çoşkun, M. (2019). Kendini tanıma, kendini gerçekleştirme, kendini aşmışlık, potansiyelin tam kullanan kişi: kişilerarası iletişim. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 790-797.
- Tekin, M. (2016). Dinlerin perspektifinden aile kurumu. K. Canatan & E. Yıldırım (Ed.), *Aile Sosyolojisi* (s. 235-262). Açılım Kitap, İstanbul.

- Tezcan, M. (2000). *Türk ailesi antropolojisi*. İmge Kitapevi, Ankara.
- Tezer, E. (1994). Evlilik ve iş doyumu ilişkisi: ikili çatışmalar ve bazı demografik değişkenlerin rolü. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(1), 57-94.
- Tosun, C. (2015). *Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin ilişki nitelikleri, benlik kurguları ve özgeci davranış düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Tunçbilek, E. & Ulusoy, M. (1987). Türkiye’de akraba evlilikleri ve çocuk ölümlerine etkisi. *Nüfus Bilim Dergisi*, 19, 7-26.
- Turğut, M. & Feyzioğlu, S. (2014). *Türkiye aile yapısı araştırması tespitler, öneriler*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.
- Turner, B. S. (2002). *Oryantalizm, postmodernizm ve globalizm*, (Çev: İbrahim Kapaklıkaya). Anka Yayınları, İstanbul.
- Tuzcu, A. (2017). *Evli bireylerde kişilik özelliklerinin evlilik uyumu ve evlilik doyumu üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuzer, D. (2016). *Üniversite öğrencilerinin eş seçimi tutumlarının bireysel özellikleri açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2023). *Evlenme ve boşanma istatistikleri*. Erişim Tarihi: 22 Şubat 2024. Retrieved from <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2023-53707>
- Uğur, Z. B. (2018). Çocuk sahibi olmak insanları mutlu ediyor mu? Türkiye’den bulgular. *Nüfusbilim Dergisi*, 40, 83-104.
- Ulu, S. (2003). *Attitudes toward marital violence: individual and situational factors*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünal, S. (2009). Ailenin temel özellikleri ve işlevleri. S. Ünal (Ed.), *Aile psikolojisi ve eğitimi*. İnönü üniversitesi, İnuzem, Malatya.
- Williams, K. (2003). Has the future of marriage arrived? A contemporary examination of gender, marriage and psychological well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 44, 470-487.
- Wirth, L. (1938). Urbanism as a way of life. *The American Journal of Sociology*, 44(1), 1-24.
- Yazıcı, E. (2001). *Üniversite gençliğinin sosyo-kültürel profili üzerine bir alan araştırması: Gazi üniversitesi örneği*. G.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara.

- Yazır, E. H. (2007). *Kur'an-ı Kerim ve açıklamalı meal* (s. 34-106, 110-514). Huzur Yayınevi, İstanbul.
- Yıldırım, E. (2009). Aile içi ilişkiler ve iletişim. K. Canatan & E. Yıldırım (Ed.), *Aile sosyolojisi*. Açılım Kitabevi, İstanbul.
- Yıldırım, E. (2009a). Aile ve evlilik türleri. K. Canatan & E. Yıldırım (Ed.), *Aile sosyolojisi*. Açılım Kitap, İstanbul.
- Yıldırım, E. (2009b). Toplumsal değişim sürecinde aile. K. Canatan & E. Yıldırım (Ed.), *Aile sosyolojisi*. Açılım Kitap, İstanbul.
- Yıldırım, M. E. (2017). *Yeni bir hayat kurmak. Kadınlar anlatıyor: babalık, evlilik, boşanma*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yılmazçoban, A. M. (2008). *Flört ve görücü usulü evliliklerde psiko-sosyal özelliklerin etkisi demirci örneği*. Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Yogev, S. & Brett, J. (1985). Perceptions of the division of housework and childcare and marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 47(3), 609-618.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. Özgür Yayınları, İstanbul.
- Zihnioğlu, Y. (1985). Aile ideolojisi. D. Gittins (Ed.), *Aile sorgulanıyor*. Pencere Yayınları, İstanbul.

EK - GÖRÜŞME FORMU

EVLENME AŞAMASINDAKİ GENÇ ÇİFTLERİN AİLE BİLİNCİ ÜZERİNE

NİTEL BİR ARAŞTIRMA

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

- Cinsiyetiniz: () Erkek () Kadın
 - Medeni haliniz: Nişanlı/Sözlü ()
 - Kaç yaşındasınız?
 - Doğum yeriniz?
 - İkamet ettiğiniz ilçe?
 - Eğitim durumunuz?
() İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Ön lisans mezunu () Lisans mezunu () Lisansüstü
 - Mesleğiniz?
 - Aylık gelir düzeyiniz?
() Düşük () Orta () Yüksek
 - Daha önce nişan/söz yaşadınız mı?
() Hayır () Evet ise kaç kez?
 - Nişanlınız/sözlünüz ile nasıl tanıştınız?
() Görücü usulü () Akraba/Hemşehri () Aşık olarak () Diğer....
1. Size göre aile neyi ifade ediyor? Sizce aile olmak nedir?
 2. Aile bağları ve akrabalık ilişkileri sizin için ne ifade ediyor?
 3. Size göre aile içindeki görev ve sorumluluklar nelerdir, bu görev ve sorumlulukların paylaşılması hakkında ne düşünüyorsunuz?
A) Evlilikte aile büyüklerinin rolü hakkında ne düşünüyorsunuz? Onlardan beklentileriniz nelerdir?
 4. Aile içi sorunlarınızı çözmek için tercih ettiğiniz çözüm mekanizmalarınız nelerdir?
 5. Evlilik sizin için neyi ifade ediyor?

6. Evlilik kararı almanızda ne/neler etkili oldu? Evlilik kararı alırken dikkat ettiğiniz hususlar nelerdir?
 - A) Eğitim durumunun evliliğe etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - B) Çalışma hayatının evliliğe etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - C) Evlenmeye karar verirken maddi durumun önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?
7. Evlendikten sonra eşinizden ve evliliğinizden beklentileriniz nelerdir?
 - A) Evliliğinize dair öngörüleriniz nelerdir?
 - B) Anne ve babanızın evliliğinden kendinize örnek aldıklarınız nelerdir?
 - C) Uzun vadeli bir ilişkiyi sürdürebilmek için neler yapılabilir?
 - D) Çocuk sahibi olmak hakkında düşünceleriniz nelerdir? Her evlilikte çocuk gerekli midir?
8. Size göre evlilik ilişkisini zedeleyen en önemli faktör/faktörler nelerdir? Hangi şartlarda boşanmayı düşünürsünüz?
9. Eklemek istediğiniz bir şey var mıdır?